

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İlayda GİRGİNER

YENİ MEDYADA MEDYA ENTELEKTÜELİNİN TEMSİLİ

Gazetecilik Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2018

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İlayda GİRĞİNER

YENİ MEDYADA MEDYA ENTELEKTÜELİNİN TEMSİLİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Emel ARIK

Gazetecilik Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2018

T.C.
Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

İlayda GİRGİNER'in bu çalışması, jürimiz tarafından Gazetecilik Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Fusun ALVER (İmza)

Üye (Danışmanı) : Dr. Öğr. Üyesi Emel ARIK (İmza)

Üye : Prof. Dr. Mustafa ŞEKER (İmza)

Tez Başlığı: Yeni Medyada Medya Entelektüelinin Temsili

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 22/06/2018

Mezuniyet Tarihi : 19/07/2018

(İmza)
Prof. Dr. İhsan BULUT
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Yeni Medyada Medya Entelektüelinin Temsili” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

(İmza)

İlayda GİRGİNER

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	İlayda GİRGİNER
Öğrenci Numarası	20155251005
Enstitü Ana Bilim Dalı	Gazetecilik
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(x) Tezli Yüksek Lisans () Doktora () Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanının Unvanı, Adı-Soyadı	Dr. Öğr. Üyesi Emel ARIK
Tez Başlığı	Yeni Medyada Entelektüelin Temsili
TurnItIn Ödev Numarası	982579886

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 144 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 15/07/2018 tarihinde tarafımdan TurnItIn adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 6'dır.

alıntılar dahil % 17'dir.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(x) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

15/07/2018

Dr. Öğr. Üyesi Emel ARIK

İÇİNDEKİLER

ŞEKİL LİSTESİ	iv
TABLolar LİSTESİ	v
KISALTMALAR LİSTESİ	vi
ÖZET	vii
SUMMARY	viii
ÖNSÖZ	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ENTELEKTÜEL KAVRAMI VE MEDYA

1.1. Entelektüel Kavramının Anlam ve Kökeni	5
1.2. Entelektüelin Tarihsel Gelişimi ve Dönüşümü	8
1.3. Entelektüel Kavramına İlişkin Yaklaşımlar	11
1.3.1. Cesur ve Savaşçı Entelektüeller	12
1.3.2. Yaratıcı ve Tekrarlayan Entelektüel	13
1.3.3. Sözde Evrensel Entelektüeller ve Gerçek Entelektüeller	15
1.3.4. Organik Entelektüeller ve Geleneksel Entelektüeller	18
1.3.5. Evrensel Entelektüeller ve Spesifik Entelektüeller	20
1.3.6. Yasa Koyucu Entelektüeller ve Yorumlayıcı Entelektüeller	22
1.3.7. İdeolojik Düzlemde Entelektüeller	25
1.3.8. Sürgün, Marjinal ve Yabancı Entelektüeller	26
1.4. Entelektüel ile İlişkilendirilen Diğer Kavramlar	30
1.4.1. Entelektüel ve İktidar Kavramı	32
1.4.2. Entelektüel ve İdeoloji Kavramı	35
1.4.3. Entelektüel ve Kültür Kavramı	38
1.4.4. Entelektüel ve Ekonomi Kavramı	41
1.5. Entelektüelin Özellikleri	43
1.6. Türkiye’de Entelektüelin Gelişimi ve Dönüşümü	45
1.7. Türk Medyasında Entelektüeller ve Özellikleri	50

1.8. Medya Entelektüeli	54
-------------------------------	----

İKİNCİ BÖLÜM

YENİ MEDYA VE ENTELEKTÜEL

2.1. Yeni Medya Kavramı	56
2.2. Yeni Medyanın Tarihsel Gelişimi	59
2.3. Yeni Medyaya Kuramsal Yaklaşımlar	63
2.3.1. Marshall McLuhan ve Global Köy Kavramı	63
2.3.2. Pierre Levy ve Kollektif Zeka Kavramı	65
2.3.3. Henry Jenkins ve Cesur Yeni Medya	66
2.4. Yeni Medyanın Özellikleri	67
2.5. Yeni Medya Ortamları	69
2.6. Yeni Medya Ortamı Olarak Sosyal Medya	73
2.7. Türkiye’de Yeni Medyanın Gelişimi	78
2.8. Yeni Medya ve Yeni Entelektüeller	80

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YENİ MEDYADA ENTELEKTÜELİN TEMSİLİ

3.1. Araştırmanın Amacı	84
3.2. Araştırmanın Önemi, Kapsamı ve Sınırlılıklar	85
3.3. Araştırmanın Birimi	85
3.3.1. Medya Entelektüeli Olarak Cüneyt Özdemir	86
3.4. Araştırmanın Yöntemi	86
3.4.1. Derinlemesine Görüşme Yöntemi	87
3.4.2. İçerik Analizi	87
3.5. Bulgular ve Analiz	88
3.5.1. Cüneyt Özdemir’in Kullandığı Yeni Medya Ortamlarının Analizi	89
3.5.2. Cüneyt Özdemir’in Kullandığı Sosyal Medya Ortamlarının Analizi	93
3.5.2.1. Twitter Kullanım Analizi	93
3.5.2.2. Instagram Kullanım Analizi	100
3.5.2.3. YouTube Kullanım Analizi	102
3.5.2.4. Facebook Kullanım Analizi	110

3.5.3. Sosyal Medya Etkileşimi Analizi.....	111
3.5.4. Sosyal Medya Ortamlarındaki Reklam Analizi	111
3.6. Elde Edilen Bulguların Değerlendirilmesi	112
SONUÇ	115
K A Y N A K Ç A.....	118
EK 1 –5N1K Yapım Ekibi ile Yapılan Görüşme	123
Ö Z G E Ç M İ Ş	130

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 3.1 Dipnot. Tv Ziyaretçi Sayıları.....	93
--	----

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 3.1 Kullanılan Yeni Medya Ortamları.....	89
Tablo 3.2 Dipnot. Tv Analizi.....	91
Tablo 3.3 Dipnot. Tv Ocak 2018 Analizi	92
Tablo 3.4. Kullanılan Sosyal Medya Ortamları.....	93
Tablo 3.5 Cüneyt Özdemir'in Twitter Profili	94
Tablo 3.6 Cüneyt Özdemir'in Bir Aylık Twitter Kullanımı.....	94
Tablo 3.7 Twitter Kullanımının Konulara Göre Dağılımı.....	98
Tablo 3.8 Atılan Tweetlerin İçeriksel Özellikleri.....	99
Tablo 3.9 Atılan Tweetlerin Paylaşılma Biçimleri	99
Tablo 3.10 Cüneyt Özdemir'in Bir Aylık Twitter Etkileşimi	100
Tablo 3.11 Cüneyt Özdemir Instagram Profili	100
Tablo 3.12 Cüneyt Özdemir'in Instagram Kullanımı.....	100
Tablo 3.13 Instagram Kullanımının Konulara Göre Dağılımı	102
Tablo 3.14 Cüneyt Özdemir'in Aylık Instagram Etkileşimi	102
Tablo 3.15 Cüneyt Özdemir'in YouTube Kanalı	103
Tablo 3.16 Cüneyt Özdemir Kanalının Aylık İçerik Paylaşımı ve Etkileşimi	103
Tablo 3.17 YouTube Kullanımının Konulara Göre Dağılımı	109
Tablo 3.19 Paylaşılan Videoların Üretim Biçimleri	110
Tablo 3.20 Cüneyt Özdemir'in Ocak Ayı YouTube Etkileşimi.....	110
Tablo 3.21 Cüneyt Özdemir'in Facebook Profili	111
Tablo 3.22 Cüneyt Özdemir'in Sosyal Medya Ortamlarındaki Aylık Toplam Etkileşimi.....	111
Tablo 3.23 Cüneyt Özdemir'in Sosyal Medya Ortamlarındaki Reklam Gösterimi	112

KISALTMALAR LİSTESİ

AR-GE	Araştırma ve Geliştirme
BİT	Bilgi İletişim Teknolojileri
CD	Compact Disc
CIA	Caller Identification APP
DVD	Digital Video Disc
IMDB	Internet Movie Database
GPRS	General Packet Radio Service
GSM	Global System for Mobile Communications
KİA	Kitle İletişim Araçları
VPN	Virtual Private Network
VCD	Visual Communication Design
WWW	World Wide Web
WAP	Wireless Aplication Protocol

ÖZET

“Yeni Medyada Medya Entelektüelinin Temsili” başlıklı bu tez çalışmasında bugün, medya/gazetecilik pratiklerini yeni medya ortamlarına taşıyan Cüneyt Özdemir’in yeni medya platformlarını kullanma biçimi, entelektüel ve yeni medya kavramları bağlamında ele alınmış ve entelektüelin yeni medyada nasıl temsil edildiği açıklanmıştır. İlk olarak geleneksel entelektüel tanımının dönüşümü tarihsel arka plan ele alınarak incelenmiş sonrasında entelektüel bireye ilişkin kavramsallaştırmalar değerlendirilmiş ve yeni medyanın yarattığı yeni ortamlar ele alınarak medya entelektüelinin bu ortamlardan ne ölçüde yararlandığı incelenmiştir. Yeni medyada medya entelektüelinin temsilini incelemek amacıyla Cüneyt Özdemir’in 1 Ocak -31 Ocak 2018 tarih aralığında, Web sitesi, Twitter, Facebook, Instagram ve YouTube olmak üzere beş farklı yeni medya ortamını kullanma biçimi derinlemesine görüşme ve içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir.

Nesnel, sistematik ve nicel bir araştırma yöntemi olan içerik analizi ile Cüneyt Özdemir’in yeni ve sosyal medya platformlarında ürettiği içerikler değerlendirilmiş, özellikle hangi yeni medya olanaklarını kullandığı üzerinde durulmuş, içeriklerin sayısı ve sosyal medya kaynaklı etkileşimler incelenmiştir. Cüneyt Özdemir’in tercihi ile 5N1K yapım ekibine yöneltilen sorular, elde edilen sayısal veriler ile birlikte çalışma kapsamındaki sonuçlarının detaylı olarak incelenmesini sağlamıştır.

Araştırma sonucunda, geleneksel medyaya alternatif bir medya olarak doğan yeni medyaya ait olan özellikler ile bugün medya entelektüellerinin kendilerine daha geniş alanlar yarattığı ortaya çıkmaktadır. Bu doğrultuda, daha özgür ve özgün içerikler üretilmekte, güncel olaylar anında haberleştirilmekte, yer ve zaman kavramı ortadan kalkmakta, etkileşim sayısı büyük oranda artmakta, her konu hakkında bilgi üretilmekte ve haber verme işlevi medya entelektüeli tarafından daha tarafsız bir şekilde halka sunulabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Entelektüel, Medya Entelektüeli, Yeni Medya, Sosyal Medya, Cüneyt Özdemir

SUMMARY

REPRESENTATION OF MEDIA INTELLECTUAL ON NEW MEDIA

This thesis with the title of “Representation of Media Intellectual On New Media” discusses on Cüneyt Özdemir who implements the media/journalism techniques to the new media environment, and addresses the ways that Özdemir uses the new media platforms in a certain sense of intellectual and new media, and explains how the intellectual is being represented on new media. To start with, transformation of the traditional intellectual definition is examined based on historical background and conceptualizations regarding the intellectual individuals are reviewed and new environments which new media created were appraised. Moreover with the purpose of examining the representation of intellectual on new Media, 5 different platform such as, Web pages, Facebook pages, Youtube, Twitter and Instagram accounts were followed up and analyzed with content analyze method to find out the ways that he uses these channels.

The contents which was produced by Özdemir on social media and new media platforms are evaluated with the content analyze method as a systematic, subjective and quantitative research technique and especially tried to be spotlighted “which channel was the most used one” and number of the contents as well as the interactions based on content is probed. Upon Özdemir’s request, the questions which were directed to the 5N1K crew and the answers received as well as the numeric data made it possible to analyze the results of this extensive research.

The results of the research reveals that the emergent new media as an alternative to the traditional media allows the contemporary intellectuals to create a wider space for themselves owing to new media’s specifications. According to all of these, the results show us that by using the new media platforms it is possible to produce content with minimum amount of censorship, minimize the time that passes between publishing the content and the event occurred, and maximize the interaction receiving from the public. Also another result which draws attention is oppositional identity which is imputed to the intellectuals are being displayed more actively on new media platforms.

Keywords: Intellectual, Media Intellectual, New Media, Social Media, Cüneyt Özdemir

ÖNSÖZ

Günlük hayatımızın içinde entelektüel kelimesini duyduğumuzda çoğu zaman olumlu bir anlam olduğunu varsayar ve üzerine düşünmeden geçeriz. Kimi zamanlarda ise ya kendilerini entelektüel olarak tanımlayan bireylere rastlarız ya da bir başkası için entelektüel tanımlamasında bulunuruz. Fakat entelektüel kavramı o kadar basit ve kolay bir tanım değildir. Entelektüelin özellikleri ve işlevleri bulunmaktadır. Sorumlulukları ve yükümlükleri vardır. Yerine getirmesi görevler vardır. Bu nedenle entelektüel kavramı, içinde fazlasıyla derin anlamlar taşıyan bir kavramdır.

Bugün entelektüel birey her alanda karşımıza çıkabileceği gibi medyada da karşımıza çıkmaktadır. Araştırma konusu olan medya entelektüeli bireyin, yukarıda kısaca bahsettiğimiz görevlerini geleneksel medya kanallarını kullanarak yerine getirmekten çok, yeni medya kanalları ile yerine getirdiğini görmekteyiz. Bu nedenle önce entelektüel kavramı, sonrasında ise medya entelektüelinin yeni medyayı kullanım şekillerini araştırmak araştırmanın temelini oluşturmaktadır.

Öncelikle belirtmeliyim ki, ilk önce yüksek lisans eğitimim boyunca sonrasında ise tez yazım sürecinde bilinçli ya da bilinçsiz olarak yanımda olan herkese teşekkür ederim. Çünkü bu süreç benim için basitçe ifade edilebilecek bir süreç değildi, aynı zamanda her açıdan yaşadığım bir değişim süreciydi. Bunun için herkese teşekkür ederim. Fakat bazı isimlere özellikle teşekkür etmek bir borç değil bir onur benim için.

Üniversite hayatımın ilk yılında tanıdığım, benim için bugün çok derin anlamlar ifade eden, hayatıma girdiği andan itibaren gösterdiği bakış açıları, büyük incelik ve titizlikle her daim en iyisini yapabilmem için gösterdiği emekleri, bir kez bile şikayet etmeden gece yarısı benimle birlikte yaptığı beyin fırtınaları, gösterdiği yoldan gitmemin zorunlu olmadığını özellikle belirterek, araştırmam boyunca bana çok büyük alanlar bıraktığı, bana güvendiği, bana inandığı ve her şeyden önce bundan yedi yıl önceki beni, bugün, verdiği destekle bulduğum noktayı sevmemi sağlayan çok sevgili danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Emel Arık'a, ve eğitim hayatım boyunca her zaman kendi yeteneklerimi bulmam ve üzerine gitmem konusunda beni yüreklendiren, ufku her daim genişleten Prof. Dr. M. Bilal Arık'a minnetle teşekkür ederim.

Benimle birlikte, ilk gayeleri önce iyi birey olmak olan ve bunun için her türlü çabayı gösteren, emek veren ve hayata geçirmek için mücadele eden, ardından hedefledikleri kariyer doğrultusunda ayaklarının üzerinde durmayı başarabildikleri gibi bana her daim omuz olabilen tüm dostlarıma teşekkür ederim. Onların pencerelerinden görünenler benim için hep çok

kıymetli. O pencerelerini bana her daim açık tutan, Şafak Tanır, Hazal Çok, Selen Neziroğlu ve Nagihan Ünlü Karataş'a ise özellikle teşekkür ederim.

Gazetecilik mesleğini sevgiyle icra eden, etik ilkelerden bir gün şaşmayan, araştırmacı ruhunu hiç kaybetmeyen, staj zamanlarında tanıdığım, mezun olduktan sonra ise benim için elinden geleni her daim yapan ve yapmaya hazır olan çok sevgili Kenan Taş'a teşekkür ederim.

Bu süreçte geçen zor zamanlarımın hepsinde koşulsuz yanımda olan, hiç tükenmeyen sabrı, hiç tükenmeyen sevgisi, her zamanki anlayışı ve sınırsız desteğiyle bu süreci benim açımdan her zaman kolaylaştırmaya çalışan, yanımda olan ve her zaman yanımda olacağını gösteren, yine bu süreçte yaptığı sürprizlerle şaşırtma halini yaşatan ve bir ömür yanımda olacağını söyleyen Sedat Erol'a teşekkür ederim.

Ve son teşekkürüm kelimelerle ifade etmekte zorlandığım iki kişiye. Bir kız çocuğu dünyaya getirmenin tüm sorumluluklarını ilk andan itibaren hisseden, koşullar her ne olursa olsun önceliklerinin en başına beni koyan, her daim arkamda duran, yirmi beş yaşında genç bir kadın olduğum bu zamanlarda beni ben yapan, ve çok daha fazlasıyla burada anlatamayacağım anne ve babama, benim annem ve babam oldukları için teşekkür ederim. Kocaman ailemin her bir ferdine yorulduğum her an sırtımı sıvazlamaktan vazgeçemedikleri için tek tek teşekkür ederim.

İlayda GİRGİNER

Antalya, 2018

GİRİŞ

Bir öğrencisi Foucault'a sorar: "Dün akşam, Sartre konusunda, onun son peygamber olduğunu söylediniz. Günümüzde entelektüelinn görevinin analiz araçları ve teknikleri hazırlamak, iktidarın ortaya çıktığı farklı kipleri anlamak olduğunu ima ettiniz. Siz de bir peygamber değil misiniz? Düşüncelerinizin kullanımı ve olayları önceden haber vermiyor musunuz?"

Foucault: "Ben bir gazeteciyim." (Foucault, 2016: 191).

İnsanoğlu bir toplumun içine doğar ve doğduğu toplumun sosyal yapısını içselleştirmesi yaşamı boyunca devam eder. Bu düzen içinde kendine bir yer edinme gayesi ile çeşitli uğraşlar içinde bulunur. Bu gayeleri gerçekleştirmeye başlamanın ilk aşaması hem dünyada hem de ülkemizde eğitim ile başlamaktadır. Eğitim hayatına başlayan kişinin aynı zamanda dünyaya bakışı ve dünyaya olan görüşleri şekillenmeye başlar. Hedefleri, idealleri, hayalleri doğrultusunda kendi bireysel donanımını tamamlamaya çalışır. Birey bu donanım ile birlikte entelektüel bir kimlik kazanmaya başlamış ise bazı sorumlulukları üzerine almış, ve bunun için vazgeçmesi gereken 'şeyleri' ya da asla vazgeçmemesi gereken 'şeyleri' kabullenmiş demektir. Bu nedenle entelektüel kavramı bu 'şeyler' üzerine vuku bulan oldukça karmaşık bir kavramdır.

Entelektüel kişi her şeyi bilen ya da her konu hakkında söyleyecek bir şeyi olan kişi anlamına gelmemektedir. Bir kimsenin her konu hakkında bilgi sahibi olması neredeyse imkansızdır. Fakat kişi, herhangi bir mesele hakkında merak duyar; merak duyduğu konuyu öğrenme gayreti içinde bulunur ve öğrendiği şey her ne ise, salt kendisi için değil aksine kendisi dışındaki herkes için bu bilgiyi yayma uğraşında olursa entelektüel bir kimlik kazanmaya başlayabilir. Bu nedenle entelektüel bireye yüklenen anlamlar da oldukça karmaşıktır.

Bugün saydığımız karmaşıklıklar sebebiyle yüzyıllar öncesinde tartışılmaya başlanan entelektüel kavramı ve entelektüel için ortaya atılan düşünceler, kavramı bir cümle altında toplayamadığı gibi, entelektüel bireye yüklenen misyonlar da tek bir cümle ile tanımlanamamaktadır.

"Aydın olanla aydın olmayan arasında bir ayrım yapıldığı zaman, aslında, yalnız aydınların kendi meslek dallarındaki toplumsal görevleri hesaba katılır ki, bu da, özel meslek çalışmalarında ağır basan yöntem göz önünde tutuluyor demektir. Ama, düşünce ve beyin çabası ile kol ve sinir çabası arasındaki orantı herkeste eşit değildir, onun için de, özel düşünce çabalarının çeşitli basamakları vardır. Düşüncenin karışmadığı hiçbir insan çabası yoktur. Her insan, mesleği dışında herhangi bir düşünce çabası gösterir; belli bir dünya görüşüne katılır, bilinçli bir ahlak görüşüne göre davranır. Öyleyse, belli bir dünya

görüşünü destekleme ya da bu görüşü değiştirme yani yeni yeni düşünce biçimleri yaratma işinde bir payı vardır (Gramsci, 1967: 24)”.

Gramsci'nin 'geleneksel' entelektüeli, aslında doğduğu andan itibaren hatta nesilden nesile geçecek şekilde aynı şeyi yapmayı sürdüren kişilerdir. Mesela din adamları, papazlar, öğretmenler, yöneticiler gibi. 'Organik' entelektüelleri ise, bu yönetici sınıfa, iktidara, daha fazla gücü elinde bulundurmak isteyen kesimlere ya da kuruluşlara direk olarak bağlı olduğunu düşündüğü kişiler olarak görür. Bu bağlılık için söylenebilir ki kapitalist sistemin kendi içinde oluşturduğu bir düzeni vardır ve bu düzen bazı oluşumları beraberinde getirir. Bir halkla ilişkiler uzmanı, bir reklamcı ya da pazarlamacı aslında tüketici olan herkesin düşüncelerini etkilemeye çalışan her kimse Gramsci'ye göre organik entelektüeldir. Çünkü onun bu tanımı içerisinde sürekli aktif olan bir entelektüel kimlik yatar. Organik entelektüelin görevi durum ve koşullara göre değişebilirken, geleneksel entelektüel farklı zamanlarda dahi olsa, durum ve koşullar ne olursa olsun aynı işi yapmaya devam ederler. Bu açıdan bakıldığında modern zamanlarda geleneksel entelektüelin yerini organik entelektüeller almaktadır. Bu çerçevede oluşan yeni düzen yeni entelektüeller yaratmıştır. Bugün entelektüel, Gramsci'nin organik entelektüel tanımında olduğu gibi, entelektüel kimliğin sorumluluklarını belli bir düzen içinde yerine getirebilmektedir. Geleneksel entelektüelin görevlerinden bazıları kendi içinde dönüşüme uğramıştır. Bir medya entelektüeli de bu sebeplerle entelektüel misyonunu, sınırlamalar doğrultusunda yerine getirebilmektedir. Geleneksel entelektüelin değişimi gibi bugün geleneksel medya da değişime uğramıştır ve bu değişim sürekli olarak devam etmektedir. Geleneksel medyaya alternatif bir medya kanalı olarak yeni medya kullanılmaya başlanmıştır. Bu çalışmanın temel sorunu üzerine çokça tartışma yapılan entelektüelin geleneksel medyadan bağımsız olarak yeni medya ortamları ile kendini nasıl ifade ettiğinin saptanmasıdır. Tanımlanan sorun çerçevesinde çalışmanın amacı, otuz yıla yakın süredir gazetecilik mesleğini icra eden, muhabirlik, yönetmenlik, yapımcılık, köşe yazarlığı, televizyon haberciliği gibi farklı medya görevlerini üstlenen Cüneyt Özdemir'in, yeni medya ve sosyal medyada ürettiği içerikleri inceleyerek entelektüel kimliğin yeni medyada nasıl temsil edildiğini yapılan değerlendirmeler ile güncel ve kapsamlı bulgular ortaya konmasıdır.

Çalışma kapsamında aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Entelektüel sınıfın yapısındaki değişikliklerle varlığını sürdürmeye çalışan entelektüelin özellikleri nelerdir ve bu özellikler içinde en hayati olanları hangileridir?

2. Entelektüelin, iktidar, ideoloji, kültür ve ekonomi kavramları ile nasıl bir ilişkisi vardır?
3. Entelektüel ve medya arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır?
4. Gelişen yeni iletişim teknolojileri medya entelektüellerinin yeni medya ortamlarındaki temsilini nasıl değiştirmiştir?
5. Cüneyt Özdemir hangi yeni medya ortamlarını kullanarak içerik üretmektedir?
6. Cüneyt Özdemir yeni medya ortamlarında hangi konu başlıklarında içerik üretmiş, konulara getirdiği yorumlar nasıl olmuştur?

Geleneksel medyaya alternatif bir medya kanalı olarak yeni medya kullanılmaya başlanmasıyla medya entelektüelleri yeni medyayı etkin bir şekilde kullanmaya başlamışlardır. Bu noktada çalışmanın önemi ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan literatürde benzer bir çalışmanın bulunmaması araştırmanın önemini oluşturan bir diğer noktadır.

Araştırmanın temel varsayımları ise şunlardır:

1. Yeni medya ortamları ile medya entelektüeli hedef kitleyi kitlesizleştirilmektedir.
2. Enformasyon üretiminde çok ortamlılık kullanılarak haber içerikleri zenginleştirilmekte, halkın haberdar olmadığı konu başlıkları ve özel haberler yeni medya ortamlarında ele alınmaktadır.
3. Haber-bilgi üretiminde zaman ve mekan kavramları ortadan kalkmakta, geleneksel medya ile karşılaştırıldığında yeni medya ortamlarında kitlesizleştirilen hedef kitle ile büyük oranda etkileşim sağlanmaktadır.
4. Cüneyt Özdemir, bilgi temelinde hareket ederek her türlü bilgiyi aktarma çabası içinde bulunmaktadır.
5. Cüneyt Özdemir, yeni medya ile gazetecilik pratiklerini daha tarafsız bir ortama taşımaktadır.
6. Cüneyt Özdemir, halkın kültürünü yükseltmeyi amaç ve gayeleri içinde bulundurmaktadır.
7. Cüneyt Özdemir, farklılık, farkındalık ve farklı bakış açılarıyla çeşitli konular içinde haberin tüm detaylarını halka sunmayı amaçlamaktadır.
8. Cüneyt Özdemir sosyal ağlar içinde etkileşimli haber kaynağı oluşturmakta, yurttaş haberciliğinden yararlanmaktadır.

Bu kapsamda araştırma üç bölüm olarak tasarlanmıştır. Birinci bölümde ilk olarak kavramının anlam ve kökenine değinilecek, kavrama getirilen kuramsal yaklaşımlar değerlendirilecek, kavramın daha iyi anlamlandırılabilmesi için Türkiye’de entelektüelin gelişimi ve dönüşümü incelenecek ve araştırmanın örneklemini açıklayabilmek adına

geleneksel entelektüel ve bugünkü yeni medya ortamlarındaki modern entelektüel tanımlaması incelenecektir. Araştırmanın ikinci bölümünde, yeni medya kavramı açıklanacak, yeni medyanın özellikleri değerlendirilecek, yeni medyaya getirilen kuramsal yaklaşımlar ele alınacak, yeni medya ortamları incelenecek, yeni medyadan doğan sosyal medya kavramı ve sosyal medya platformları incelenerek, yeni medyanın yarattığı yeni medya entelektüelleri kavramı ele alınacaktır.

Araştırmanın üçüncü ve son bölümünde ise Cüneyt Özdemir'in yeni medya ve sosyal medya kanallarında ürettiği içerikler ve paylaşımları nesnel ve sistematik bir yöntem olan içerik analizi yöntemiyle incelenerek medya entelektüelinin bugün yeni medyadaki temsili saptanmaya çalışılacaktır. Aynı zamanda araştırmanın amacına uygun olarak önceden hazırlanan sorular ile derinlemesine görüşme yönteminden yararlanılacaktır. Üçüncü bölümde ilk olarak araştırmanın amacı, önemi, kapsamı, sınırlılıkları, birimi ve araştırmanın yöntemi detaylı bir şekilde anlatılacak, araştırmanın birimini oluşturan Cüneyt Özdemir'in bir medya entelektüeli olarak yeni medyayı kullanım biçimlerine yer verilecektir. Araştırmanın analiz kısmı iki ana kategori altında gerçekleşecektir. İlk olarak "Cüneyt Özdemir'in Kullandığı Yeni Medya Ortamlarının Analizi" incelenecek, sonrasında "Cüneyt Özdemir'in Kullandığı Sosyal Medya Ortamları"nın analizi gerçekleştirilecektir. İkinci ana kategori içerisinde "Web Sitesi Kullanım Analizi", "Twitter Kullanım Analizi", "Instagram Kullanım Analizi", "YouTube Kullanım Analizi" ve "Facebook Kullanım Analizi" incelenerek, Cüneyt Özdemir'in sosyal medya mecralarında ürettiği içerikler konu başlıklarıyla değerlendirilecek, girilen haber sayıları, üretilen içerik sayıları, paylaşılan video sayıları, konu başlıkları, konuların işlenme ve paylaşım biçimleri ile etkileşim rakamları saptanacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ENTELEKTÜEL KAVRAMI VE MEDYA

1.1. Entelektüel Kavramının Anlam ve Kökeni

Entelektüel kavramını incelemeden önce, bu kavrama nasıl ve ne şekilde yaklaşılması gerektiğini belirlemek araştırma açısından büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, kavramın oluşturduğu bağlamdan uzaklaşmadan fakat geniş bir perspektif ile derinlemesine bir kavramsal araştırma, entelektüel kavramını farklı yaklaşım ve tanımlarla daha belirgin hale getirmek, araştırma için son derece önemli bir yol gösterici olacaktır.

Benzer birçok kavram gibi işlevselliği, toplumsal konum ya da kimliği itibariyle önemli bir yer edinen entelektüel de bir tek tanım ya da yaklaşım içine sığdırılamayacak kadar tartışmalı, değer yönelimli bir kavramdır (Çağan, 2005: 9). Kavram, etimolojik olarak Latince *'intellectus'*tan türemiş; *'Intellectual'*in kökü *'intellect'*tir. Intellect, yani; beyin, zihin, akıl, kudret, idrak ve uyanıklık anlamına gelir. Sözcük çoğu kez, “manuel” (elle çalışan, elle ilgili) karşısı olarak zekânın, aklın kullanımının baskın olduğu kişiler için söz konusu edilir. (Bodin, 1984, s.9) Entellekt (intellect), Latince'de aynı kökten gelen leg'ten türemiştir. Leg, okumak ve anlamak demektir. Buradan hareketle söylersek, entelektüel, klerk ya da mandarinle ortak özelliğe sahiptir. Entelektüelin işi, tıpkı onlar gibi, okuyup yazmak ve anlamaktır. Entelektüelin mesleği “düşünmektir” (Akt. Çağan, 2005: 11).

Entelektüel kavramını açıklarken *'praksis'* ve *'praksis fekefesi'*ne değinmek ilerleyen aşamalarda, gerek entelektüel kavramı gerek entelektüel birey açıklamasında anahtar bir noktadır. Kökeni yunanca bir terim olan praksisin bilinen anlamı, yaygın olarak hareket ya da edim kavramları ile örtüşmektedir. İngilizce'de ise sıklıkla çevirisi pratik kavramı ile olarak yapıla gelir. Praksis, eylemi, etkinliği ve insanın kendi dünyasının yarattığı, özgürleştirdiği, değiştirdiği alan olarak, temelde insanın kendisini öteki varlıklardan ayrı kıldığı bir etkinliği ifade etmektedir. Daha sınırlı anlamda praksis, insanın ahlaki ve siyasi yaşamında etkili olan disiplinleri ve faaliyetleri vurgulayan bir içerik taşımaktadır. Bu disiplin, bilgi ve pratik akıl gerektirir. Bu anlamda teori ile bir tezatlık taşıyabilmektedir, çünkü onun içinde bilgi ve akıl olmak zorunda değildir, fakat yapılan ve yaşanan şeydir (Bernstein ve Gramsci'den Akt. Akkaya, 2012: 73). Praksis düşüncesinde entelektüeli, kuram ile pratiğin birliğini sağlamak anlamında, sorumlulukların yerine getirilmesi olarak, değerlendirmek daha doğrudur. Bu durumda entelektüelin düşünsel etkinliği pratik yaşamda karşılık bulur ve entelektüel kendisi olarak kendi bireyselleşmesini gerçekleştirirken, kitlesel özgürleşmeye de katkı sağlar. Bu anlamda düşüncenin organik bütünlüğü ve kültürel sağlamlığı, ancak entelektüeller ile ‘basit’

insanlar arasındaki ilişkide kuram ile pratiğin birleştirilmesi ve gerekli birliğin sağlanması ile elde edilebilir. Entelektüeller, kitlelerin organik birliğinin ve bu kitlelerin günlük davranışlarının ortaya koyduğu ilkeler ve sorunların üstünde durup onları tutarlı duruma getirmelidirler. Bunu da toplumsal ve kültürel bir bütün yaratarak yapmaları önemlidir (Gramsci'den Akt. Akkaya, 2012: 82).

Entelektüel kavramı çok farklı kavramsallaştırmalar içinde yer alsa da bazı düşünürler 'entelektüel'in ortaya çıkışını Dreyfus Davasına dayandırır. Dreyfus Davası 1800'lerin sonlarında Fransız Haber Alma Servisinin bazı gizli belgelerinin sızdırıldığı iddiasına dayanan bir olaydır. Bunun üzerine suç, Yahudi asıllı Yüzbaşı Alfred Dreyfus'un üzerine kalmıştır. Yargılama süreci başlar ve Yüzbaşı Dreyfus suçlu bulunarak cezaevinde gönderilir. Bu karar, Fransız basınında Yahudi düşmanlığını başlatabilecek noktada yer alır. Fakat yargılama usulü ve kararı eleştiren muhalif düşünürler (ki bu sebeple hapis yatan Zola, kararı sorgulayan en önemli kişilerden biri olmuştur) eleştirel yazılar kaleme alarak tepkilerini ortaya koyar (Baysan, 2002: 182-183). Sartre (2017: 17) tam bu noktada şunu da belirtir: *"Aydının üstüne vazife olmayan şeylere karşı birisi olduğu da doğrudur. Hem de o kadar doğrudur ki, bizde kişiler için kullanılan "entelektüel" sözcüğü Dreyfus Olayı sırasında, halkın ağzında olumsuz bir anlama bürünüvermiştir."* Z. Bauman entelektüel kavramının doğuşunu kimi zaman Clemenceau'ya, kimi zaman da Dreyfus Davasına dayandırır. Ancak her halükarda, sözcüğe on dokuzuncu yüzyılın sonlarından önce rastlanmamaktadır (Bauman, 2014: 30).

Entelektüel kelimesinin kökenine bakarken Rusya'da kullanılan "entelijansiya" kavramına değinmek yerinde olacaktır. Bu kavram, 19. yüzyıl içerisinde Çarlığın despotizmi ve Ortodoks Kilisesine karşı çıkan dönemin okumuşları olarak adlandırılabilir kişiler betimlemek için kullanılmıştır. Bir bireye değil bir gruba verilen isimdir bu. Eleştiri, akıl bilim, adalet, gibi o dönemde ağza alındığında radikal yakınlar uyandıran değerlerin tümünü kullanan ve bu değerlere sahip çıkan gruplara aittir kavram. Pek tabi Rus "entelijansiya" sınıfının devrim niteliğindeki hareketleri, öncelikli olarak Batı Avrupa ülkelerini etkilemiştir. Nitekim salt bireyi temsil edecek olan entelektüel kelimesinin ortaya çıktığı yer Fransa olmuştur (Demiralp, 2002: 122).

Türkçe'de entelektüel kelimesi yaygın kullanıma sahip olmakla birlikte, aynı zamanda kelimenin yerine kullanılan farklı sözcüklere de mevcuttur. Bunlardan biri de *aydın* kavramıdır. Aydın bir yandan entelektüeli tanımlamak amacıyla, diğer yandan ise Arapça *münevver* kavramının bir karşılığını sağlamak için de doğmuştur. Arapça kökenli bir kelime olan münevver ise aydınlatılmış, ışıklandırılmış anlamına gelmektedir. Yani bu hali ile münevver, entelektüelden farklıdır. Münevver, Fransızca *eclairé*'nin tam karşılığıdır. Türkçede

münevverin aydına karşılık gelen anlamı ile ilk kullanımına 1915’de, Sebülreşşad Kütüphanesi’nin altıncı kitabı olarak çıkan Zulmetten Nura’da rastlanmıştır. Bu anlamda Türkçe’de yaygın olarak kullanılan aydın kavramı, içerik olarak münevver sözcüğünden türetilmiş ve anlam olarak aydınlatılmış olmayı ifade etmektedir (Akt. Akkaya, 2012: 24).

Alev Alatlı, entelektüeli nasıl tanımlıyorsunuz sorusuna şu cevabı vermektedir:

“İnsanoğlunun yeryüzündeki serüvenini anlamaya, içselleştirmeye yönelene ben “entelektüel diyorum. “İnsanoğlu” dediğinizde bu her türlü din, her türlü kültür, her türlü dünya görüşü, anlayış ve yorum demek... Ancak insanoğlunun ortak paydasını saptamaya yönelik faaliyetler, mutlak özgürlük ve müdahenesizlik ister. Eleştirmeye olduğu kadar da eleştirilmeye, ana-arter doğruların, hazların dışında kalmaya razı olunacak ki, bağımsız kalınabilsin. Entelektüel, müdahanesi olmayan, aynı zamanda birikimini maddi çıkara dönüştürmeyen/dönüştüremeyendir” (Alatlı, 2004: 8).

Chomsky’nin Michael Albert ile yaptığı söyleşisinden bazı pasajlar ise entelektüel kavramına yöneltilen eleştirileri de daha anlaşılır hale getirecektir. Albert’in entelektüel nedir sorusunu Chomsky şöyle cevaplamaktadır:

“Bu o kadar da ciddiye aldığım bir terim değildir. Hayatımda tanıştığım ve bildiğim entelektüel insanların çoğu entelektüel meslekler olarak adlandırılan mesleklerden çok uzaktır. Entelektüel işçiler olarak adlandırılan, yani elleri ile değil zihinleri ile çalışan insanların birçoğu katiplikten ibaret olan işlerle uğraşmaktadır. Örneğin akademik faaliyetlerin önemli bir kısmı esasen bir çeşit katiplik işidir”

Bunun üzerine Albert kelimeyi olumlu anlamda ele almasını istediğinde: *“Pozitif bir çağrışımla, şeyler hakkında düşünmeye, şeyleri anlamaya, şeyleri çözümlemeye belki de bu kavrayışlarını açık bir şekilde ifade etmeye ve başkalarına anlatmaya çalışan kimseler hakkında konuşmak isterim. Bu entelektüel hayattır”* demektedir (Chomsky, 2011: 8).

Entelektüel üzerine derin araştırmalar yapan Edward Said entelektüeli ‘sürgün’, ‘marjinal’ ve yabancı olarak tanımlar. Ona göre entelektüel rahatsızlık veren kişidir. Hükümetlere karşı sesini yükselten, yalnız kalma pahasına dahi kamu adına bir mesajı, görüşü tavrı ya da kanıyı temsil etmek zorundadır. Ki ona göre devamlı unutulmuş meseleleri temsil etmek için herhangi bir kaygı asla duyulmamalıdır. Tüm insanlığın adalet ve özgürlük alanında sınırsız hakları vardır ve entelektüel, tüm kuralları eleştirebilen ve tüm bunları cesaretle dile getirebilen kişidir (Said, 2015: 28).

Entelektüel, Lois Bodin’in ifadesi ile belki öncelikli olarak kendi rolüne uygun bir bilinç hali olarak düşünülüp tanımlanmalıdır. Her yerde ve her zaman “entelektüeller” bir hizmet için bir araya gelmenin ve kendi görevlendirmenin birleşik etkisiyle oluşurlar. Entelektüel olmanın anlamı, kişinin kendi mesleği ya da sanat türü ile ilgili kısmi uğraşının üzerine çıkması ve içinde

yaşandığı zamanın –hakikat, yargı ve beğeni gibi- küresel konularıyla ilgilenmesi demektir. “Entelektüeller” ile “entelektüel olmayanlar”ı ayıran çizgi hep belirli bir faaliyet tarzına katılma yönünde verilen kararlarla çizilidir (Akt. Çağan, 2005: 14).

Tüm bu tanım ve tasvirlerle bakıldığında görülüyor ki entelektüel kavramı tıpkı beynin işleyişini oluşturan zıtlıklar gibi çeşitli sınıflandırmalarla ele alınmaktadır. Entelektüele ilişkin yaklaşımları ele aldığımızda daha net görülecektir ki, Said, Sartre, Foucault gibi ünlü düşünürler, karşılaştırmalardan yararlanarak, birbiriyle tamamen farklı iki tanım üzerinden yola çıkıyor ve bu kavramı zıtlıklarla anlamlaştırıyorlar. Gramsci’deki *organik* ve *geleneksel* entelektüeller, Sartre’nin *sözde* ve *gerçek* entelektüelleri gibi. Tartışmalar daha çok mevcut durumdaki entelektüel ile olması gereken entelektüel arasında gerçekleşiyor.

Sartre, genel entelektüel tanımına şu örnekle yaklaşmaktadır:

“Ben atom silahlarını mükemmelleştirmek için atomun parçalanması üzerine çalışan bilim adamlarına “aydın” denilemeyeceğini söyleyeceğim. Onlar bilim adamıdır; işte o kadar. Ama yapılmasına göz yumdukları bu silahların yıkıcı gücü karşısında dehşete kapılan bilginler bir araya gelerek kamuoyunu atom bombasının kullanılmasına karşı uyaran bir manifesto imzaladıklarında artık birer aydınlırlar” (Sartre, 2017: 18).

Entelektüel birey hangi toplum içinde doğarsa doğsun, hangi dini inanca mensup olursa olsun, kendini neye bağlı hissederse hissetsin baskılar konusunda evrensel olmak zorundadır. Baskı korku ya da başka herhangi bir sebeple kendi felsefini özgürce söylemekten kaçınmak, entelektüel için en büyük tehlikelerden biridir (Said, 2015: 12-13). Entelektüel için soru soran kişi demek yanlış olmaz. Fakat entelektüel birey, sorduğu soruların cevabını, önce içinde bulunduğu toplum ve kamu için daha sonra ise tüm insanlık adına cevaplandırır. Bulduğu cevabı ise sesli bir şekilde söylemekten asla vazgeçmez.

Entelektüel, tüm problemleri öngören, hisseden ve bu sorunlar onun için bir önem taşıması dahi asla görmezden gelmeyen/gelemeyen kişidir. O toplumsal ve evrensel çıkarlar doğrultusunda hareket ederek kişisel çıkarlarını rahatlıkla önemsizleştirir. Evrensel çıkarlar adına gösterdiği davranış ve tutumlar çoğu zaman karşısına bir engel olarak çıkacaktır. Fakat o bedeli ne olursa olsun geri adım atmayan bir cesarete sahiptir.

1.2. Entelektüelin Tarihsel Gelişimi ve Dönüşümü

Antik Yunan filozofları, Ortaçağ-Rönesans-Aydınlanma sürecindeki düşünürler, ressam, şair ve yazarlar modern entelektüelin tarihsel gelişimine kılavuzluk etmektedir. Çünkü bu düşünürler modern entelektüelin çekirdeğini oluşturan, sosyolojik olarak yeni bir toplumsal sınıfın ortaya çıkmasını sağlayan öncül kişilerdir. Bugünün entelektüelini anlamak adına İlkçağ

Yunan felsefesine bakmak gerekir, özellikle Sokrates ve Sofistlere. Ancak bu şekilde Batı düşüncesinde, iktidar ve mutlak bilgi arasındaki bağlantı çözülebilir. (Konuk, 2005: 74).

Taftalı, Helenistik Aydınlanma Dönemi için şunları söylemektedir:

“Helenistik Aydınlanma’nın altyapısını inşa eden Sofistlerle Sokrates arasındaki tartışmaların sonucunda, Platon’un ortaya çıkışı, bu sürecin bir bakıma Sokrates lehine sonuçlandığını göstermiştir. Platon düşüncesi veri-kanıt olarak ele alındığında, Helenistik Aydınlanma’nın asıl mimarlarından olan Protagoras, Gorgias, Hippias, Antipon gibi bilge düşünürler, “entelektüel bakış” karşısında adeta yenilgiye uğramışlardır. Çünkü varlığa ve hakikatin bilgisine her koşulda kuşkuyla bakan ve yerine göre, sezgi, konuşma sanatı, duyu verileri gibi, diğer insan niteliklerini öne çıkaran bu bilgiler, akıllı varlığın timeline yerleştiren Platonist anlayış tarafından sert biçimde eleştirilerek, düşünce tarihinde neredeyse 18. yüzyıla kadar yalnız bırakılmışlardır” (Taftalı, 2006: 167).

Tarihte entelektüelin varlığına yönelik sorgulamada akıl dışında başka belirleyici özellikleri de mevcuttur. Örneğin 12. Yüzyıldan itibaren dönemin kentlerinde görülen muhaliflik, iktidarı eleştirme ve dinsel fonksiyonlar, bu belirleyici özellikleri dahil olmuştur. Bu nedenle entelektüelin doğuşunu işte tam da bu dönemde yani on ikinci yüzyıl kentlerinde başlatmak gerektiğini iddia eden görüşler vardır. Le Goff bu görüşünü, *Ortaçağ’da Entelektüeller* adlı kitabında ispatlamaya çalışmıştır. Le Goff’a göre Ortaçağ karanlık bir dönem olarak ifade edilmesine karşılık, sahip olduğu tartışma ortamının serbestliği nedeniyle, bir diğer ifadeyle sadece düşünen insanların varlığı temelinde değil, insanların karşılıklı bilgilerini aktarmaları ile de farklılaşır (Akt. Akkaya, 2012: 30).

Sartre ise bu konu için şunları söylemektedir:

“16. Yüzyıla kadar ruhban –kilise adamı- bilgiyi elinde tutanlardı. Ne baronlar okuma biliyordu, ne köylüler. Okuma rahibin işiydi. Kilise ekonomik bir güce (uçsuz bucaksız zenginlikler) ve politik bir güce (feodallere dayattığı ve çoğunlukla da uyulmasını sağladığı Tanrı barışının da kanıtladığı gibi) sahipti. Bu özellikleriyle Kilise, kendisini ifade eden ve başka sınıflara dayattığı bir ideolojinin Hristiyanlığın bekçisidir. Din adamı, derebeyi ile köylü arasında bir aracıdır. Karşılıklı olarak onların ortak bir ideolojiye sahip olduklarını (ya da sahip olduklarını sandıkları) bilmelerini sağlar. Dogmaları koru, geleneği aktarır ve uyarlar. Kilise adamı olduğundan, bilgi uzmanı olamaz. Mitik bir dünya imajı sunar; Kilise’nin sınıf bilincini ifade ederken bir yandan da tamamen kutsal bir evrende insanın yerine ve yazgısını tanımlayan totaliter bir mittir ve bu sosyal bir hiyerarşiyi vurgular” (Sartre, 2017: 21).

Ortaçağlarda baskın olan kilise ve ruhban sınıfı farkında olmadan dışarıdaki dünyayı sorgulayan ‘düşünürleri’ bir araya getirir olmuştur. Aslında o dönemde okuryazarlık yaygın bir olgu değildi. 13. Yüzyıldan itibaren kendini kilise sınıflarından koparıp, üniversitelerde ders vermeye başlayan kişiler -bugünün akademisyenleri- gibi aldıkları ücretle birlikte bir nevi

meslek sahibi olarak hayatlarını bu şekilde sürdürmeye başladılar. Ve bu bir tür birikim sağlamaya başladı. En önemli nokta da şudur ki bu birikim hocalar aracılığıyla yayılmaya başlamış oldu. Ortaçağın karanlığı sonrasındaki Rönesans Dönemi'nde müzik, sanat, edebiyat, mimari gibi daha birçok alanda büyük isimlerin büyük eserleri ortaya çıkmıştır. Alman müzikçiler, drama ustası İspanyollar, Fransız mimarlar, İtalyan ressamalar gibi. Aynı zamanda düşün alanında felsefe okulları, (Yeni Aristoculuk, Platonculuk, Hümanizm, Şüphecilik) dini eleştiriler, bilimsel alandaki keşif ve buluşlarla eşi benzeri olmayan bir dönemdir. Fakat entelektüelin politika, siyaset ve toplum üzerindeki işlevinden bahsedebilmek için Aydınlanma dönemiyle, Fransız İhtilalini beklemek gerekir (2005: 75-78).

Aydın ya da entelektüel olarak tanımlanan kişilerin mutlak bir özgürlük alanına sahip olmaları gerekmektedir. Aynı zamanda düşüncelerini ulaştırmak adına bazı mecraları da kullanmaları gerekir. Osmanlı Müslüman toplumunun 16. yüzyıl ile gerilemeye başlamasının en büyük etkenlerinden biri özgür bir ortamın olmayışıdır. Dönemin aydın kesimini oluşturan 'ulema'nın özgür düşünce ortamına sahip olmamaları ve son kararın devlet tekelinde olması bu grubu toplum ve devlet nezdinde etkisiz hale getiriyordu (Karpas, 2006: 62).

Osmanlı İmparatorluğu'nun modernleşme süreci karmaşık bir süreçtir. Fakat bu süre. 'sultan'ın, 'padişah'ın ve İmparatorluğun büyük eksikliklerini giderme isteği, içinde bulunulan eksik ve yetersiz durumdan kurtulma gayretini doğurmuştur. Böylelikle modern bilime yönelen dönemin aydınları da Osmanlı modernleşmesinin ilk adımlarından birini oluşturmuştur (Burçak, 2006: 49). Bu adımları *Nizam-ı Cedid* (1793-1808), *Tanzimat* (1839-1876), ve *İkinci Abdülhamid* (1876-1909) dönemleri ile düşünürsek bilime bakış açısı değişmiş ve Cumhuriyet döneminde Atatürk ile bilime farklı bakış açıları getirilmiştir. 17. Yüzyıl itibari ile Osmanlı'nın önde gelen isimleri, gerek askeri, gerek siyasi her açıdan yaşanan gerilemenin farkındaydılar. Bu nedenle bu gerilemenin yeniden kuvvetlendirilmesi ve güçlendirilmesi adına modern bilimi bir yol göstericisi olarak kabul etmişlerdir. Devlet adamları Batı'nın gücünün farkında olarak yüzlerini Batı'ya çevirmişler ve Batı perspektifinde bir bilim anlayışını benimsemişlerdir. Osmanlı Devleti'nin bu konuda izlediği yol şöyle olmuştur:

1. 18. yüzyılın sonunda İstanbul'da ilk defa teknik ve bilimsel eğitim veren mühendishanelerin açıldı,
2. Fransa'dan yabancı askeri uzmanlar, hocalar ve teknisyenlerin getirildi,
3. Doğu dillerinden Batı dillerine, özellikle Fransızca'ya yönelim oldu. (Karpas, 2006: 50)

Bu girişimlerle birlikte yeni entelektüel kimlikler de oluşmaya başladı (Karpas, 2006: 50).

Tüm bu tarihsel süreçlerden anlaşılacağı gibi modern entelektüelin doğuşu planlanmamış süreçlerde, farklı anlamlar kazanarak bugün dahi irdelenmekte ve irdelenmeye devam etmektedir. Bu kavramın ortaya çıkışından itibaren görüyoruz ki, kavram üzerine çok farklı anlamlar yüklenmiş ve karşılaştırmalı biçimde “entelektüel” açıklanmaya çalışılmıştır. Bu nedenle farklı dönemler içerisinde farklı düşünürlerin kavramı ele alış biçimlerini irdelemek araştırmanın derinliği açısından büyük önem taşımaktadır.

Cumhuriyet döneminin aydını ise varlığını devlet ideolojisine eleştirel bir yaklaşım içinde gösterdi. Zaman zaman halkla bağlantı kurmakta zorlansa da içine doğduğu toplumun dinini eleştiri konusu haline getirdi. Dini, pozitif bir mantık çerçevesinde değerlendirdi. Böylelikle din yeniden üretildi. Bu bağlamda Türkiye’de sosyal bilimciler aydını iki farklı nitelendirmelerle adlandırdı. Batıcı-liberal-laik-ilerici / İslamcı-yerlici-muhafazakar gibi. Bunu şu şekilde kısaltabiliriz: Batılı ideoloji, halkçı ideoloji. Aydınla genelde ilkinin yani batı referanslı ideolojinin içinde yer aldı. Bugünün küresel Batı dünyası aydınlarını etkin ve işleyen kuvvetli bir faktör olarak tasvir etsek dahi, sığ bir anlamda sadece siyasetin aktörleri olduğunu düşünmek doğru olmaz. Bizde aydın, siyaset ile birlikte alanını genişletmiş fakat beraberinde, siyasete yakın olma çabasına girmiştir (Aydın, 2005: 69).

Entelektüelin asıl görevine ters düşen bu sorun eleştirileri de beraberinde getirmiştir. Ülgener, (1983: 73) Cumhuriyet dönemi aydınını halk-aydın derinliğini arttırdığını, tepeden bakan bir tavır benimsediğini, halka yabancı ve uzak durduğunu, baskıcı olduğunu ve sonucunda da aydını yürümeyen işlerin nedeni ve sorumlusu olarak görmüştür.

Demiralp (2002: 131) Cumhuriyet aydınını şu şekilde tanımlamaktadır:

“Atatürk’ün kurduğu Cumhuriyet’te devlet aydın olmak zorundadır. Hangi Türk yurttaşı bu ‘kara kuvvete’ –Goff’un Ortaçağda aklı öldürmeye çalışanlar için kullandığı deyimle ‘kutsal cahilliğe’ - karşı savaşıyorsa o aydındır. Aydınlik, modern Türk devleti ve toplumunun tanımında, doğasındadır. Dar bir grubun niteliği, ayrıcalığı olarak görülmemelidir. Işık kimsenin tekelinde değil Cumhuriyet’in özündedir”

1.3.Entelektüel Kavramına İlişkin Yaklaşımlar

Çok uzun yıllar boyunca entelektüel üzerine araştırmalar yapılmıştır. Ki kuşkusuz bu araştırmanın en büyük sorusu ‘entelektüel kimdir?’ olmuştur. Entelektüel yazar mıdır, muhalif midir, akademisyen midir yoksa yalnızca kendimi ispat etme çabasında olan bir birey midir? Filozoflara, sanatçılara, gazetecilere entelektüel diyebilir miyiz? Uzmanlar, eleştirmenler, ya da konu her ne olursa olsun bilge kişiyi entelektüel olarak adlandırabilir miyiz? Entelektüel belli bir sınıfa mı aittir? Alt ya da üst sınıf gibi ayrımları var mıdır? Sorulan soruların hepsi bizi tekrar en başa götürecektir. Kimdir entelektüel? (Özcan, 2006: 36).

Bu bölümde, entelektüel nedir, kimdir sorusuna dönemsel, ideolojik, sosyolojik, kültürel ve çeşitli bağlamlarla yaklaşan düşünürlerin, entelektüele karşı öne sürdükleri yaklaşımlar ve ortaya koyduğu kavramlar ele alınacaktır. Entelektüel ve entelektüele atfedilen yaklaşımlar pek çok filozof ve düşünürce farklı şekillerde irdelenmiştir. Bu irdelemelerin göz önünde bulundurulması çalışmanın devamı için önem taşımaktadır.

1.3.1. Cesur ve Savaşçı Entelektüeller

Benda 1927 yılında çıkardığı *Aydınların İhaneti* adlı eserinde entelektüelin asıl kaygılarının çok dışında olduğunu öne sürmüş ve bunu tüm nedenleriyle açıklamıştır. Öyle ki bu eser bugün hala entelektüel kavram üzerinde temel ve referans bir yapıt halindedir. Benda, kendi döneminin entelektüellerini dünyevi çıkarların peşinde koşması nedeniyle şiddetle eleştirmiştir. Ve “*Aydınlar, aydın olmayanlar kadar aydınlıktan çıktılar*” (Benda, 2006: 112) cümlesi onun entelektüel ve aydına bakışını tek bir seferde ortaya koyar. Bu eleştirisinin nedenlerini ise şu başlıklar altında açıklar:

- Aydınlar siyasi ihtirasları benimsemişlerdir.
- Aydın olarak sürdürdükleri faaliyetlerine siyasi ihtiraslarını katmışlardır.
- Aydınlar doktrinleriyle siyasi ihtiras oyunu oynamışlardır.

Bu eleştirilerin özünü Benda şu sözlerle ortaya koymaktadır:

“Aydının yerine getirmekle yükümlü olduğu işlev, aydın olmayanların ihtiraslarını dizginlemektir dememiz yanlış olmayacaksa, bu taraflılığı tarihsel anlatıya katma kararlılığından vazgeçmeyen ‘modern aydın’ın böylelikle niteliğini yitirerek asıl işlevine ihanet ettiğini söyleyebiliriz. Sıradan insanların ihtiraslarını şimdiye dek olduğundan daha coşkulu bir şekilde alevlendirmekle ve onları sadece hakikate ulaşma arzusuyla yanıp tutuşan bir insanın aydınlatıcı fikirlerden yoksun bırakmakla kalmaz yalnızca, bunun yanı sıra genel geçer olanlardan farklı konuşmaları duymasını da engeller” (Benda, 2006: 60-61).

Modern dünyada aydın artık sade bir vatandaş gibi hareket etmeye başlamıştır. Halbuki aydın tüm baskılara karşı duran ve her türlü himayeyi reddederek hareket etmelidir. Aydınlar, hayatlarını idame ettirmek için karşı karşıya kaldıkları durumlardan dolayı üretimlerini zayıflatmış ve asıl kimliğini kaybetmeye başlamışlardır. Tam bu noktada yine şöyle söylemektedir Benda: “*Gerçek ‘aydın’ devletin yasalarına, bu yasaların kendi ruhunu incitmesine izin vermeden boyun eğer. Sezar’ın hakkını Sezar’a verir; bu hayatı olsa bile*” (2006: 127).

Benda, aydınları çok az insandan oluşan ve filozof krallardan oluşan bireyler olarak tanımlar. Gerçek entelektüelleri bir tür ruhban sınıfı olarak görür. Sokrates ve İsa’dan bu nedenle sıklıkla bahseder. Asıl entelektüellerden bahsederken Spinoza, Voltaire gibi isimlerden

örnekler verir (Said, 2015: 23). ‘Aydınlar’ ve ‘eğitimsiz insanlar’ olarak ikiye ayırdığı toplumu değerlendirirken, eğitimsiz insanlardan, istenilenden başka bir şeyi vermeyen kişiler olarak bahseder. O’na göre bu kişiler yalnızca maddi çıkar arayışı içindedir. Faaliyetleri temelinde istenileni yerine getirme çabası içinde olmayan, sanat bilim veya metafizik düşünceden haz duyan, en kısa haliyle dünyevi çıkarlar peşinde olmayan kişiler içinse ‘aydın’ veya ‘okumuş kimseler’ olarak bahseder. Benda’nın aydın gördüğü herkes, “benim yurdum bu dünya değildir” diyebilendir (Benda, 2006: 37-38).

En temelde ihtiraslarına yenik düşen aydınları eleştiren Benda, diğer pek çok düşünür gibi gerçekten entelektüel olan ve olmayanlar bağlamında entelektüel için tasniflerde bulunur. Fakat ona göre gerçek ve asıl entelektüele çok nadir rastlanır. Benda’nın entelektüel tanımı, ırksal, dini, sınıfsal, toplumsal, milli hiçbir ayrımı gözetmeden, hiçbir ihtirasa yenik düşmeyen kişidir. Bu nedenle kimi zaman gerek filozofları, gerek filozof kralları, gerek sanatçıları bu nedenlerle eleştirir. Çünkü asla salt çıkarsız, kendini belli bir aidiyette hissetmeyen bir entelektüel tasavvuf edemez. Çünkü gerçek entelektüel tamamen bağımsızdır, özgürdür (Benda, 2006: 52-53).

1.3.2. Yaratan ve Tekrarlayan Entelektüel

Pek çok düşünür gibi Edward Shils de entelektüel ve entelektüel kimlik için bazı varsayımlar ortaya koyar ve entelektüelin özelliklerini, kamu üzerindeki etkisini ya da kamu nezdinde olan görevini bazı ifadeler ile netleştirmeye çalışır.

O, tüm bunları önce toplum üzerinden değerlendirmeler yaparak ortaya koyar. Entelektüelin varlığını bazı ihtiyaçların sonucu olarak görür. Çünkü toplumun süregelen eylemleri ve uzlaşıları vardır ve entelektüele olan ihtiyaç buradan doğar. Dünya üzerindeki toplumların yapısı, ortak paydaları olsa dahi birbirinden farklıdır. Toplum yapısının bileşenleri, farklılıkları, toplumun büyüklüğü, bazı karmaşıklıkları da beraberinde getirir. Bu da toplum üzerinde etkin olan yönetici sınıfın üzerine düşen sorumlulukların artmasına neden olur. Yönetici sınıfın üstlendiği görevlerin yerine getirilmesi anında, yine bu karmaşıklık nedeniyle yöneticiler daha zor ve karmaşık bir hal alır. Shils, bu nedenlerle ‘dinsel ve seküler bir entelektüel’ kitlesine duyulan ihtiyacın artacağını şöyle açıklar: “Tüm bu ihtiyaçlar, toplumda özellikle hassas, araştırmacı, meraklı ve yaratıcı zekâlar olmasa bile varlığını sürdürür. Bir toplumda mizaç olarak buna yatkın kişiler olmasa bile, entelektüeller olacaktır.” Bireyin içine doğduğu toplumu göz önünde bulunduran Shils, toplumun nüfusuyla, sahip olduğu toprak ile bireysel yaşanmışlıkları deneyimleri, kişinin kendine yakın olan sınıfın dışındaki gruplarla iletişime geçiren ahlaki ve entelektüel bütünlüğü; gidilen okullara yani eğitime, iletişim araçlarına -

özellikle gazetelere-, dini kurumlara vb. entelektüel olarak tasvir ettiği kurumlara dayandırır. Çünkü birey, gelişimi boyunca bu kurumlar aracılığıyla, kendi ‘sınıf’ ve ‘kitle’sine değerler bütünlüğü açısından en yakın olan kişilerle temas halinde olur. Tam bu noktada Shils, entelektüelin üzerine düşen görevi: “Entelektüeller vaazla, öğretimle ve yazıyla, sosyal rol olarak entelektüel olmayan nüfus kesimlerine bir hassasiyet ve hayal gücü aşılarlar. Onlar okuma, yazma ve hesaplama gibi tekniklere sahip olmaları dolayısıyla halkın daha geniş bir dünyaya girmesine imkan sağlamalıdır” şeklinde açıklar. Ona göre entelektüel kişi halkına daha geniş alanlar sağlamalıdır ki onlar merkezi değerler sistemine katılım araçları sağlarlar. Fakat ilgilendikleri asıl mesele yalnızca bu durumu daha kolay hale getirmek değildir. Asıl meseleleri, var olan potansiyelleri fark etmek, bunları geliştirmek ve en üst çabayla işlenmesi için gereken her şeyi yapmaktır. Bu nedenle “‘yaratıcılık’ ve ‘orijinalliğin’ empatik olarak tanındığı, ödüllendirildiği ve yeniliğin kabul edildiği yerlerde bu husus entelektüellerin başlıca görevi” olarak algılanmalıdır (Shils, 2005: 179-181).

Bu ayrım, Shils’in entelektüelleri temelde iki ana kategoriye indirgemesine ve bir entelektüeller hiyerarşisi kurmasına zemin oluşturur: “Yaratma” ve “tekrarlama”. Yani entelektüel ikili bir aşamayı içerir: İlki, mevcut bilgilerin öğrenilmesi, yani “tekrar”dır; ikinci olarak da, bu bilgilerin aşılması, yani “yaratma”dır. Shils bu kavramları “gelenek” ve “yaratıcılık” terimleriyle ifade eder (Akt. Genç, 2006: 103).

Bu ifadelerin öneminin daha anlaşılır olması için Shils (2005:191) şu ifadeleri kullanmaktadır:

“Entelektüel çalışma, entelektüel sınıfın yapısındaki değişikliklerle varlığını sürdüren karmaşık bir gelenekle varlığını sürdürür ve bu geleneği yaşar. Bu gelenekler içinde en hayati olanları, başarının değerlendirildiği ölçüt ve kurallar ve de geçerli başarı mirasını oluşturan temel inanç ve sembollerdir. Entelektüeli tanımlayan şey, bu algı, değerlendirme ve ifade geleneklerine katılmak ve bu geleneklerle desteklenen modlarla faaliyet yapmanın öneminin kabulüdür. Bu gelenekler kaçınılmaz bir miras olarak entelektüelin karşısına çıkmasa, yine de algı, muhakeme veya ifadeyle, genel kapsamlı sembollerle temas içinde olan “doğal” entelektüelin tutkulu eğilimiyle her nesilde yenisi yaratılabilir.”

Shils, entelektüel ve toplumsal güçler ile ilişkili olarak oluşan gerilimin de üzerinde durur. Çünkü entelektüelin hegomonik düşünce ve otoriteye karşı olan tavrı bu gerilimin odak noktasıdır. Dine yönelik olan bakış açıları da bu tavrın kaynaklarından biridir. Pratikte entelektüellerin içinde yaşadıkları çok daha somut gelenekler, bu gerilimi dışa vurmaktadır. Çağ, dönem ya da koşullar ne olursa olsun entelektüelin geleneklerinin bazıları modern entelektüel olarak tanımlanan entelektüelin yönetici sınıf ve otorite sahibi kişiler arasındaki

ilişkilerinin şekillenmesinde etkili olmuştur. Shils entelektüel gelenekleri ise beş farklı başlık altında açıklamaya çalışır. Bunlar:

- a) Bilimcilik
- b) Romantik gelenek
- c) Apokaliptik gelenek
- d) Popülist gelenek
- e) Entelektüel karşıtı düzen gelenekleridir. (Shils, 2005: 194-195).

Bu gelenekler için sırasıyla şu açıklamalarda bulunur:

“Bilimcilik geleneği aslında geleneğin geçerliliğini reddeden bir gelenektir; o, devralınan her şeyi test etmekte ve “deneysel gerçeklere” uymazsa onu reddetmekte ısrar eder. O gerçekliğe ilişkin kesin algıya yönelik her türlü dışsal engelden -bu engelin gelenekten, kurumsal otoriteden veya içsel tutku ya da içtepiden gelmesine bakmaksızın- kaçınmayı isteyen bir gelenektir (Shils, 2005: 195). Romantik gelenek ilk bakışta, bilimcilik geleneği ile uzlaştıramaz bir zıtlık içerisinde gözükmektedir. Romantik geleneğin, kurulu düzene yönelik devrimci eleştirisiyle ve ona kesinlikle gereğinden fazla katılmaya karşı bohemci redle ilişkisi gayet aşikardır. Bu husus, modern entelektüel yaşamın en sert otorite karşıtı, hatta sivil karşıtı güçlerden birisidir (Shils, 2005: 196). Bildiğimiz kadarıyla tamamen arzu ve yozlaşmayla dopdolu bu kötü dünyanın bir gün sona ereceği ve daha saf ve iyi bir dünyayla yer değiştireceği inancı, köken olarak Eski Ahid’in peygamberlerinin apokaliptik bakışına dayanmaktadır. İyi ile kötüyü keskin şekilde ayırt etmeye be herhangi bir karışımın olabileceğine yönelik eğilim, adaletin ne pahasına olursa olsun gerçekleşmesinde ısrar uzlaşmaya ya da ılımlı uzlaşmaya yönelik inatçı karşı koyuş modern entelektüeller arasında oldukça yaygın olan doktoriner politikanın ya da ideal politikasının tüm belirgin özellikleri, en azından kısmen bu geleneğe atfedilmelidir (Shils, 2005: 197). Entelektüelleri dünyanın her yerinde harekete geçiren geleneklerden bir diğeri de popülist gelenektir. Populist gelenek yöntemlerinin basitliği ve hikmetiyle, kendinin eğitilmiş ve daha yüksek sosyal sınıflarda bulunanlardan daha üstün ahlaki değerleri sahip olduğunu iddia etmektedir (Shils, 2005: 197). Entelektüel karşıtı düzen geleneği, Batı’da Fransız pozitivizmi şeklinde iyi tanınan bu geleneğin kökleri, antikitede ve aşırı entelektüel analiz ve tartışmanın, düzenin temellerini yok edeceği inancında yatmaktadır (Shils, 2005: 199).

1.3.3. Sözde Evrensel Entelektüeller ve Gerçek Entelektüeller

Sartre pratik bilgi teknisyenleri kavramını açıklayarak bu kavram ve ‘entelektüel’ arasındaki farkı ortaya koyar. Ona göre pratik bilgi teknisyenleri bir ilke olarak tüm insanlığın –hümanizm kavramı içinde– iyiliğini hedef alan bir çıkarım oluşturmali ve bu çıkarımı yine tüm insanlık adına kullanılmalıdır. Bu bir doktor da olabilir, bir yazar, bir profesör ya da bir bilim insanı. Fakat tüm tasvirlerde karşımıza çıktığı gibi, Sartre’ye göre ‘zekâ’ işi ile uğraşan her kimse bütün insanlığa hizmet edemez ve evrensel kimliğinden uzaklaşır. Bu noktada kapitalist düzeni ve iktidar sınıfını eleştirir. Sartre, dönemsel olarak ele aldığı burjuva hümanizmini altın çağ olarak belirler ve eleştirel bir yaklaşımla burjuvazinin içine doğan

filozofların, yine burjuva ideolojisini ortaya çıkartmak için çabaladıkları üzerinde durur. Fakat bu dönem çok eskilerde kaldı diyerek şu sözleri ekler: “Bugün burjuva sınıfı iktidardadır ama hiçbir şey onu evrensel sınıf olarak kabul ettiremez” (Sartre, 2017: 26).

Bir noktadan itibaren ‘pratik bilgi ‘uzmanları’nın içinden “entelektüeller (filozoflar) doğar. Entelektüellerin çalışmaları, burjuvaziye, feodaliteye karşı savaşıması için gerekli teorik-ideolojik silahları sağlamış ve onlara kendi sınıf bilincini vererek –ki bu dönemde burjuvazi, kendini evrensel bir sınıf olarak görmektedir- kendileri de bunu onaylamışlardır. Bu entelektüeller, doğa yasaları düşüncesini ekonomik alana da yayarak ekonomiyi laik ve insanın dışında bir sektör haline getirmişlerdir (Akt. Genç, 2006: 174).

Sartre bu teknisyenlerin sayısına kadar, hatta yükümlü olduğu tüm işlevlerinin egemen sınıfın belirlediğini öne sürmektedir ve endüstri çağının pek çok ‘uzman’ yetiştirdiğini vurgulamaktadır. Bunlar halkla ilişkiler uzmanı, reklamcılar ve tüketici için çalışan kimselerdir:

“Pratik bilgi uzmanlarının ideolojik ve teknik eğitimi de tepeden oluşturulan, dolayısıyla seçmeci bir sistemle belirlenmektedir. Egemen sınıf eğitimi onlara şunları verecek biçimde düzenlemektedir:

- a) Kendi uygun gördüğü ideoloji
- b) İşlevlerini yerine getirmelerini sağlayacak bilgi ve uygulamalar

Yani daha başından onları iki rol için eğitmektedir. İlkinde onları hem araştırma uzmanı hem de egemen güçlerin hizmetkârı, daha açık bir deyişle geleneğin bekçileri yapmaktadır. İkinci rolse Gramsci’nin deyişiyle onları “üstyapıların görevlileri” olmak için hazırlar; bu kimlikleriyle sosyal egemenliğin ve siyasal yönetimin alt görevlerini (test uzmanları, düzenin bekçileri profesörler seçmecedir vb.) yerine getirebilecek kadar bir güce sahip olurlar. Fakat asıl üzerinde durulması gereken şey bu düzeyde üstlerine vazife olmayan şeylerle görevli olmalarıdır. Bununla birlikte kimsenin aklına onlara “aydın” demek gelmeyecektir. Bunun nedeni aslında egemen ideolojiden başka bir şey olmayan şeyleri bilimsel yasalar diye yutturmalarıdır” (Sartre, 2017: 27-28).

Bu durumda aydın olma ya da olmama ikilemi içerisinde Sartre iki olasılık üzerinde durur. İlk olasılıkta bilgi uzmanları egemen olan ideolojiyi benimser, evrensel olanı özele indirir, kendine ket vurur ve yine kendisine uygulanan baskı karşısında direnemez ve asıl amacından, sorgulayıcı kimliğinden uzaklaşır. Bu da nihayetinde onlara ‘aydın’ demeyi imkânsız hale getirir. İkinci ihtimalde ise farkındalık yaşanması söz konusudur. İçine sindirdiği özdenetim biçimden rahatsızlık duyar. Sorgulayıcı, özellikle egemen ideolojiyi sorgulama tavrından taviz vermez. Yasaklar onu rahatsız edecektir ve tartışılması dahi yasaklanmış gayeler onu tam da –başkalarınca, özellikle hegomanik düzenin savunucularına karşı– “üzerine vazife olmayan şeylerle” ilgilenmeye iter. Ve ‘aydın’ kimliği kazanılmış olur (2017: 35). İkinci olasılığın gerçekleştiği durumlar dâhilinde Sartre aydınlar için, “kendi içinde ve toplumdaki,

pratik gerçekliğin araştırılmasıyla arasındaki karşıtlığın bilincine varan insandır” demektedir (2017: 37).

Bahsedilen gerçekliğin içinde aydının yalnızlığından ve aynı zamanda çaresizliğinden de bahseder. Çünkü toplumda kimse ona bir hak tanımaz ve onun statü sahibi olduğunu kabullenmez. Nedeni ise aydının çıktığı bu yolda o, seçkin sınıf olarak adlandırılan hiçbir sınıfa ait değildir ve tabi güce de. İşte bu tanım aydını çaresiz kılar. En temelinde bu sorunun sebebi Sartre’ye göre filozofların düştüğü hatalardır. Filozoflar içine doğduğu toplumda yaşamlarını sürdürürken, o toplumun ideolojisindeki kesin hüküm ve önyargılara rağmen kendisini evrensel bilgi ışığında yol almaya, mücadele etmeye şartlamışken, bu inançla yürüdükleri yolu toplumunda benimseyeceğini düşünmüşlerdir. Bu onlar için büyük bir yanılgı olmuştur. Filozoflar egemen sistem için değil, üreten kimseler için organik aydınlar olarak varlardı. Fakat kendini evrensel sanan burjuva sınıfının yalnızca kendine evrensel olan bir sistemin içinde olduklarının farkında değillerdi. Bu yüzden aydın şunun farkında olmalıdır, o kendini hiçbir zaman hazır bir evrenselliğin içinde bulamayacaktır. O sürekli olarak oluşturulması gereken bir kavramdır ve aydın bu noktada bu oluşumun sürekliliğini sağlamayı hedefleyen ve bunun bilincinde olan “evrensel bir teknisyen” olmalıdır (2017: 43-45).

Evrenselliğin içinde üzerine vazife olmayan işleri vazife edinen gerçek aydının en yakın ve en birincil düşmanı “sözde aydın”lardır. Sözde aydınlar ve gerçek aydınları aynı köke bağlı iki kavram olarak düşünmek yanlış olmaz. Çünkü onlar da pratik bilgi uzmanlığından gelen kişilerdir ve gerçek aydınlarla benzer pek çok noktaları vardır. Sözde aydını sert bir tabirle yalnızca “satılmış” olarak nitelendirilmek hem basite kaçmak olur hem de yetersiz kalır. Bunu çıkar ilişkileriyle açıklamak daha yerinde olacaktır. Çünkü burada, bir bilgi teknisyeninin sözde aydına evrilme süreci vardır. Onlar egemen sınıfın çıkarları doğrultusunda hareket ederler. Bunu daha önce bahsettiğimiz ilk olasılık içinde düşünebiliriz. Egemen sınıfın çıkarları içselleştirilmiş ve benimsenmiştir. Onlar bunu hisseder ve hissetmek isterler. Kendilerinin dönüştüğü kişiyi ciddiye almazlar, yabancılaşırlar. Gerçek bir aydınmış gibi davranırlar, egemen ideolojinin üzerine gittiklerini, sorguladıklarını düşünürler fakat bu tamamen yapaydır ve kurgulanmış bir sorgulamadır. Bu kurmacanın içinde kendi kimliklerinin yol olmaya başladıklarının farkına varamazlar. Gerçek entelektüel her koşulda ‘hayır’ diyebilir. Söz de aydın tam bu nokta da ortaya çıkar: “hayır ama..” ya da “evet ama yine de..” gibi cümleler onlar için artık olağandır ve bir kez dillerine dolanmıştır (2017: 48). Sartre bu noktada tıpkı Benda gibi entelektüele büyük sorumluluklar yüklemiştir. Evrensel olmak, her koşulda hayır demek, muhalif olmak ve bunu yaşadığı topluma rağmen sürdürülebilirliğini sağlamak bu sorumlulukların en önemlileridir.

Bu sorumluluğu alan, ayrıcalıklı sınıflarca dışlanan, ezilen sınıfların gözünde “gerçek” aydın işe koyulmalıdır. Peki, bu iş tam olarak neyin nesidir? Sartre bu soruyu şu şekilde açıklamaktadır:

“1. Halk sınıfları içinde ideolojinin hiç kesilmeyen yeniden doğuşuna karşı mücadele etmek... 2. Halkın kültürünü yükseltmek, yani evrensel bir kültürün temellerini atmak için, egemen sınıfın verdiği bilgi sermayesini kullanmak. 3. Gerektiğinde ve bugünkü koşullara uygun biçimde ezilen sınıflar içinden pratik bilgi teknisyenleri yetiştirmek... 4. Onda, mücadelede herkes için ulaşılacak gerçek bir hedef, yani insanın geleceğini görerek kendi hedefine sahip çıkmak. 5. Acil hedeflerin ötesindeki uzak hedefleri, yani evrenselleşmeyi, çalışan sınıfların tarihsel hedefi gibi göstererek, başlatılmış eylemi radikalleştirerek. 6. Her türlü iktidara karşı çıkmak –kitle partileriyle ifade edilen politik iktidar ve işçi sınıfı örgütleri de dâhil- kitlelerin koştuğu hedeflerin bekçisi olmak...” (Sartre, 2017: 61-62).

Sartre bir yandan da entelektüelin söz gelimi “kapana kısıldığı” durumlarda daha çok entelektüel çalışmalar ortaya koyduğunu ileri sürer. Egemen ideolojinin kendisini oyalamaya çalıştığını, görmezden geldiğini, kandırmaya çalıştığını bilir ve fark eder. Fakat, asıl entelektüel kimliğin tam da bu nedenlerin sonucunda oluştuğunu düşünür. Bu nedenle Sartre 1964’te kendisine verilen Nobel Ödülü’nü reddetmiştir.

1.3.4. Organik Entelektüeller ve Geleneksel Entelektüeller

Entelektüller çok sayıda, çok büyük gruplar içerisinde mi yer alır, yoksa seçkin bir grup içerisinde sayıları oldukça az mıdır? İşte yirminci yüzyılın üzerine çokça düşündüğü tamamen zıt olan iki karşılaştırma budur. Mussolini 1926-1937 yılları arasında Marksist bir eylemci ve gazeteci olan ve yazılarını gazete ve dergilerde yayımlayan Gramsci’yi hapiste tutmuştur. Gramsci okulunu okumuş bir filologtur. O, sadece İtalyan işçi sınıfı hareketlerini örgütlemiyordu, buradan yola çıkarak toplumsal hareketle bağlantılı kültürel bir formasyon oluşturmak istiyordu (Said, 2015: 21-22). Bu nedenle entelektüel ve entelektüel kavramına olan yaklaşımını bu bağlamda ele almayı unutmamak gerekir.

Gramsci ‘aydın’ kavramının -en geniş- sınırları için:

“Değişik ve apayrı düşünce çabalarını belirleyen, bunları başka toplumsal takımlarinkinden kesimlikle ayıran tek bir ölçü bulunabilir mi? En yaygın yöntem yanlışlığı, bana kalırsa, bu ölçüyü düşünce çabalarının özünde aramaktır. Bence, bu ölçüyü, düşünce çabalarının bir araya geldiği karmaşık toplumsal ilişkilere bağlayan tüm ilişkiler sisteminde aramak gerekir” demektedir (Gramsci, 1967: 22).

Ardından şöyle bir açıklama yapmaktadır: “İşte bundan ötürü denilebilir ki, bütün insanlar aydın kişilerdir. Ama bütün insanlar toplumda aydının gördüğü işi göremez!” Bu

açıklamasına şu notu ekler: “*Nitekim hayatının herhangi bir anında her insanın yumurta pişirdiği, ya da ceketinin söküğünü diktiği olabilir. Buna bakıp, herkesin aşçı, herkesin terzi olduğunu ileri süremeyiz*” (1967: 23).

Bu bağlamda, Portelli, Gramsci’de “tarihsel blok” içerisinde entelektüellerin oynadıkları rolün özel önemde görüldüğünü ifade eder. Gramsci’ye göre “entelektüeller sorunu ‘tarihsel blok’un öğelerinden biri ve onun organik eklenmesi olarak ortaya çıkar” ki o bu kategoriyi “üstyapı görevlileri” olarak irdeler. Bu yaklaşım, entelektüellerin özcü temelde ele alınamayacaklarının, aksine onların fonksiyonel bir kavramsallaştırmada cisimleştirilebileceklerinin tutarlı ve örnek bir izahıdır. (akt. Genç, 2006: 130).

Gramsci –marksist bakış açısıyla– entelektüel literatürüne “organik” ve “geleneksel” entelektüeller olarak adlandırdığı kavramları kazandırır. O’na göre aydın katı yaratma çabası içinde olmak için eleştirel yoldan geçmek şarttır. Her yerde öne sürülen geleneksel aydın tanımı, edebiyatçılar, filozoflar ve sanatçılardır. Kendilerini aydın olarak tanımlarlar ve “gerçek” aydın olduklarını sanırlar. Geleneksel aydınlar ise “ideolojik olarak” muhalif kimliğiyle yaklaştığı her şeyi kendine dönüştürme ve dönüştürdüğünü kazandırma gayretindedir. Fakat bu dönüştürme ve kazandırma işini organik aydınlar daha etkili biçimde hayata geçirebilir. Şunu da unutmamak gerekir ki bu aydın katları soyut demokratik alanların aksine, somut ve tarihsel, geleneksel olgu ve olaylara göre gerçekleşecektir. Gramsci üst yapı olarak kavramlaştırdığı entelektüeli de kendi içinde, “Sivil toplum” basamağı ve “politik toplum ya da devlet” basamağı olarak ikiye ayırır. Ve Gramsci’ye göre en yüksek basamağa bilim, felsefe, sanat yaratıcılarını, alt basamağa ise “yöneticileri” ve “yayıncıları” koymak gerekir (Gramsci 1967: 24-31).

Gramsci’nin geleneksel entelektüeli, aslında doğduğu andan itibaren hatta nesilden nesile geçecek şekilde aynı şeyi yapmayı sürdüren kişilerdir. Mesela din adamları, papazlar, öğretmenler, yöneticiler gibi. ‘Organik’ entelektüelleri ise, bu yönetici sınıfa, iktidara, daha fazla gücü elinde bulundurmaya isteyen kesimlere ya da kuruluşlara direk olarak bağlı olduğunu düşündüğü kişiler olarak görür. Bu bağlılık için söylenebilir ki kapitalist sistemin kendi içinde oluşturduğu bir düzeni vardır ve bu düzen bazı oluşumları beraberinde getirir. Bir halkla ilişkiler uzmanı, bir reklamcı ya da pazarlamacı aslında tüketici olan herkesin düşüncelerini etkilemeye çalışan her kimse Gramsci’ye göre organik entelektüeldir. Çünkü O’nun bu tanımı içerisinde sürekli aktif olan bir entelektüel kimlik yatar. Sabit ve hayatı boyunca aynı işi yapanların yerine aktif bir mücadele içinde olan kişiler organik entelektüelin tanımı içindedir (Said, 2015: 22).

Gramsci (1967: 18) bu organik entelektüelin çoğu zaman birer “uzmanlaşma” içinde olduğunu belirtir. Çünkü uzman, toplum içindeki bireyleri yönlendirmek ve etkilemek için örgütlenme yetisine sahip olması gereken kişidir.

Gramsci entelektüeli toplumsal yaşamdaki işlevine ve görevine göre sınıflandırmıştır. Organik ve geleneksel entelektüeli birbirinden ayıran temel fark bu işlevdir. Her ikisinin de bir rolü vardır. Organik entelektüelin görevi durum ve koşullara göre değişebilirken, geleneksel entelektüel farklı zamanlarda dahi olsa, durum ve koşullar ne olursa olsun aynı işi yapmaya devam ederler.

1.3.5. Evrensel Entelektüller ve Spesifik Entelektüeller

Foucault bir söyleşisinde entelektüel için şunları söylemektedir:

“...Bence entelektüel, üretim aygıtına değil; enformasyon aygıtına bağlı olan kimsedir. Kendi sesini duyurabilir. Gazetelerde yazabilir, kendi bakış açısını sunabilir. Eski enformasyon aygıtına da bağlıdır. Diğer insanların doğrudan sahip olmadıkları, belli kitapların okumanın verdiği bilgiye sahiptir. Demek ki entelektüelin rolü, işçinin bilincini oluşturmak değildir, çünkü bu bilinç vardır; ama rolü, bu bilincin, işçinin bu bilgisinin enformasyon sistemine girmesini, yayılmasını ve sonuç olarak olup bitenlerin bilincinde olmayan insanlara veya diğer işçilere yardım etmesini sağlamaktır.” (Foucault, 2016: 41-42).

Bu kesitten de anlaşılacağı üzere Foucault, diğer tüm düşünürlerin aksine entelektüele ve entelektüel role çok farklı bir bakış açısıyla yaklaşır.

Foucault’un entelektüel ile ilgili düşünceleri, entelektüele farklı bir perspektiften bakma gerekliliğini doğurur. O “teori ve pratik arasındaki bağlantı” dönüşümünün üzerinde durmaktadır. Diğer düşünürlerin aksine, entelektüelin, evrensel olan, hakikat peşinde koşan, insanlık için adalet temennisinde bulunmalarından ziyade, kendi hayatlarında ve mesleklerinde bulundukları noktalarda üretim yaptıklarını ve çalıştıklarını ileri sürer. Entelektüele kendi tanımlamasıyla “*spesifik*” yani “*evrensel olmayan*” bir anlam verir.

Bu yeni entelektüel, toplumdaki hakikat siyasetine bağlı olarak genel bir önem kazanır. Spesifik alanındaki uzmanlığıyla entelektüel, hakikat (siyasi, ekonomik, kurumsal) üretimi rejimine hizmet eder. Ama modern toplumda bu rejim toplumsal, ekonomik ve kültürel hegemonya biçimleri içinde işler. Böylece entelektüel, spesifik bilgisini kullanarak bu hegemonya sürekli kılmaya hizmet edebilir. Ama aynı bilgiyi kendi spesifik alanında yerleşmiş iktidar ilişkileri ve teknikleriyle savaşılarak hakikat rejimini değiştirmek, hakikatin iktidarını bu hegemonya biçimlerinden ayırmak için de kullanabilir. Böylece entelektüelin kendi spesifik sektörü içindeki yerel mücadelesi, yine ancak ait olduğu toplumun hakikat rejimiyle bağlantılı

olarak mesleki ve sektörel sınırların ötesine giden etkiler gösterebilir (Foucault'tan Akt. Keskin, 2016, s:25).

Foucault'un (2015: 76), entelektüele ilişkin bu düşüncelerinin nedenini her iki role dair olan kaygılarının bir sonucudur ve bu iki role bu bağlamda eleştirel bir bakış getirir. Foucault evrensele karşın spesifik entelektüel tanımı için şöyle demektedir:

“Buna rağmen ben, entelektüellerin iki nedenden dolayı proletaryaya ve kitlelere fiilen yaklaştıkları kanısındayım. Bu nedenlerin birincisi, bunun gerçek, maddi ve gündelik mücadelelerle ilgili bir sorun olması; ikincisi de farklı bir biçimde olmakla birlikte, genelde proletaryayla entelektüelin aynı düşmanla (yani çok uluslu şirketler, yargı ve polis aygıtları, emlak spekülâtörleri, vb.) karşı karşıya gelmeleri idi. Ben bu kesimi “evrensel” entelektüelin karşısında “spesifik” entelektüel şeklinde nitelendireceğim”

Foucault şu anki durumda, aslında spesifik entelektüel olarak tanımladığı entelektüelin nasıl bir noktada olduğu değerlendirmesinin yapılması gerektiği üzerinde durur. Evrensel entelektüele rağmen (ki o, evrensel entelektüelin bir felsefeye bağlı olduğunu varsayar) spesifik entelektüelin tamamen dışlanmaması gerektiğinden yanadır. Spesifik bir alanda çalışmalar yürütmek bir mücadele güttüğü sürece yanlış sayılmamalıdır. Herhangi bir alanda uzmanlaşmış bir kişinin (bir bilim adamı vb.) de istem dışı bazı siyasi sorumluluklar üstlendiğini ve tam bu noktada daha da önemli bir durum içerisinde olduğunun altını çizer. Evrensel entelektüelin üstlendiği fayda sağlama rolüne karşılık spesifik entelektüelin devlet ile bazı noktalarda paralel hareket ettiğini inkar etmez. Sadece bir ideoloji barındırdığı için spesifik entelektüelin yok sayılmaması gerektiğini düşünür (2016: 81).

Spesifik entelektüeli üç yönlü ele almaktadır:

1. Kendi sınıfsal yerinin (kapitalizmin hizmetindeki küçük burjuva ya da proletaryanın “organik” entelektüeli olarak) spesifikliği.
2. Bir entelektüel olarak durumuyla (araştırma alanı, laboratuvarındaki yeri, üniversitede hastanede, vb. Boyun eğdiği ya da başkaldırdığı siyasi ve ekonomik talepler) bağıntılı biçimde yaşam ve çalışma koşullarının spesifikliği.
3. Toplumumuzdaki hakikat siyasetinin spesifikliği.

“Toplumumuzdaki hakikat siyasetinin spesifikliği” üzerinde özellikle durur. Eğer bu tanımdan yola çıkılırsa Foucault'un spesifik entelektüeli, verdiği mücadelelerle salt mesleki veya sektöre bağlı sınırlandırmalarla bazı sonuçları beraberinde getirir. Entelektüelin, her toplum için vazgeçilmez olan “genel hakikat” üzerinde mücadele sürdürülebilir. Kısacası “hakikat uğruna”, en azından “hakikat etrafında” verilen bir kavga olduğunu ileri sürer.

Entelektüelin bugünkü görevinin “bilim/ideoloji” ekseninde değil: “hakikat/iktidar” ekseninde ele alınması gerektiğini vurgular (2016: 82).

Foucault bu noktada bazı önermeleri ortaya atar.

- Hakikat, sözcelerin üretimi, düzenlenmesi, dağılımı, dolaşımı ve işleyişi için düzenlenmiş bir prosedürler bütünü olarak anlaşılmalıdır.
- Hakikat: kendisini üreten ve destekleyen iktidar sistemleriyle ve kendisinin meydana getirdiği ve kendisini yayan iktidar etkileriyle döngüsel bir ilişki içindedir: Hakikat rejimi.
- Bu rejim yalnızca ideolojik ya da üst yapısal değildir; kapitalizmin oluşumu ve gelişmesinin bir koşuluydu.
- Entelektüel için temel siyasi sorun, bilimle ilintili olan ideolojik içerikleri eleştirmek ya da kendi bilim pratiğine doğru bir ideolojinin eşlik etmesini sağlamak değil, hakikati üreten siyasi, ekonomik ve kurumsal rejimi değiştirmektir (Foucault, 2016: 83).

1.3.6. Yasa Koyucu Entelektüeller ve Yorumlayıcı Entelektüeller

Bauman (1996:9) entelektüeli, modernizm ve postmodernizm bir bakış açısıyla ele alır. Bu bakış açısıyla entelektüelin görevleri, tanımı ve entelektüel kimliğin taşıdığı özellikleri şu sözleriyle açıklamaktadır: *“Entelektüel pratiklere ilişkin olarak, modern ile postmodern terimleri arasındaki karşıtlık, dünyanın, özellikle de toplumsal dünyanın doğasını anlamadaki farklılıkları, aynı zamanda da entelektüel çalışmanın buna bağlı doğasını ve amacını anlamadaki farklılıkları göstermektedir.”*

Bu nedenle öncelikle modernizm ve postmodernizm kavramlarını incelemek Bauman’ın görüşlerini daha iyi anlamak için yol gösterici olacaktır.

Mutlu (2012: 228-229), İletişim Sözlüğü kitabında, Modernliğin sözcük anlamını: *“Marx, Weber ve benzeri düşünürlerin kuramsallaştırdığı şekliyle “Orta Çağlar”ı ya da feodalizmi izleyen dönemi dile getiren bir tarihsel dönemleştirme terimi”* olarak açıklar ve devam eder:

“Anthony Giddens, modernliği her şeyden önce feodalite-sonrası Avrupa’da yerleşikleşmiş ama yirminci yüzyılda etkileri bakımından tüm dünyayı ve tarihi kapsayacak hale gelmiş olan davranış kipleri ile yapılarını dile getiren bir terim olarak kullanmaktadır. Modernlik, sanayileşme onun tek kurumsal boyutu olarak anlaşılmadığı sürece “sanayileşmiş dünya”ya eşdeğer olarak anlaşılabilir. Modernliğin ikinci boyutu kapitalizmdir. Modernliğin kuramsal söylemleri, Descartes’tan Aydınlanma’ya, toplum ve bilgede ilerlemenin kaynağı olarak, ayrıca hakikatin ayrıcalıklı mekanı ve sistematik bilginin temeli olarak “akıl”ı öne çıkarıyordu. Aklın düşünce sistemleri ve eylemin üzerine bina edilebileceği ve toplumun yeniden yapılandırılabilceği uygun kuramsal ve pratik normları bulgulayacak yeterlikte ve yetenekte olduğu düşünülüyordu.”

Mutlu, aynı kitabında Postmodernizmin, bilimsel düşünceler dizisi içinde çok çeşitli tanımları olduğuna değinir ve bazı özelliklerinin üzerinde durarak açıklamaya çalışmaktadır:

“Postmodernizm her şeyden önce bilimsel ussallığa, özellikle tek bir ilerleme kuramına meydan okumayla karakterize olmaktadır. Postmodernizm ister siyasal, ister dinsel, isterse toplumsal olsun, global, kapsayıcı dünya görüşlerine karşı çıkar. Marksizmi, Hıristiyanlığı, Faşizmi, Stalinciliği, kapitalizmi, liberal demokrasiyi, dünyevi insancılığı, feminizmi, Müslümanlığı ve modern bilimi aynı düzeye indirger ve bunları tüm soruları öngören, bu sorulara önceden-belirlenmiş yanıtları sağlayan logosmerkezli, aşkın totalleştirici üst anlatılar olarak bir yana iter... Postmodernizm doğa bilimleri, beşeri bilimler, toplum bilimleri, yazın ve sanat arasında; kültür ile yaşam, yapıntı ile kuram, imge ile gerçeklik arasında katı disiplinler sınırlar bulunduğu düşüncesini sorgular. Postmodernizm hareket ve değişmeyi avangardı onaylamamasıyla iptal eder. Bir iletişim uzamı, “semavi bir göstergeler imparatorluğu” konumlar; bunun bireyler ve topluluklar üzerindeki toplumsal denetim gücü öylesine mutlak ki, hiçbir değişme olanaklı değildir... (Mutlu, 2014: 7)”

Bireyin kendi mesleğinin üzerinde farklı uğraşlarla ilgilenmesi özellikle “*hakikat, yargı, beğeni*” gibi evrensel meselelerle ilgilenmesi Bauman’ın entelektüel birey tasvirini oluşturur. Entelektüel olan ve entelektüel olmayan kişinin arasındaki en belirgin fark ise en çok, bu mesleki sorumlulukların haricinde farklı uğraşlar hakkında, belirli bir gayesi olan ve faaliyet güden kişilerin karar vermesi durumunda ortaya çıkar. Entelektüel olan ve olmayan bu kısımda birbirinden ayrılır (Bauman, 1996: 8-9).

Daha önce de belirttiğimiz gibi entelektüel kavramı Aydınlanma Çağı’nda anlam kazanmaya başlamıştır. İktidara karşı “bilgi”nin gün yüzüne çıkmaya başlaması bu döneme tekabül eder. Bu da “modern” çağın başlangıcında ortaya çıkan bir sendromu doğurur. Bauman bu dönemdeki sendromun üzerinde etkili olan iki önemli gelişme ve durumun üzerinde durur. Süregelen toplumsal sistemin daha önce belirlenmiş bir düzen modeli ekseninde şekil almasıyla, yönetici sınıfın ihtiyaç duyduğu “kaynak” ve “irade”ye sahip yeni bir iktidarın ortaya çıkması; hem istenilen modeli hayata geçirmek hem de bu modelin gerekliliklerini yerine getirmek için demokratik bir söylemin kurulması koşulunun kurulması altında yatar. Bauman ilk olarak, bu iki gelişmeyle birlikte “entelektüel stratejiler” şeklinde öne sürülen ve daha sonraları “*modernite*” ismine sahip olarak deneyim yaratacak olan varsayımı çözümlemeye çalışır. Araştırdığı bir başka varsayım ise, yine bu gelişmeler ekseninde mevcut devletin söylemi ile entelektüelin oluşturduğu söylem arasında yaşanacak olan kopmanın sonucunda, entelektüel stratejilerin ortaya koyacağı deneyimdir. Bu deneyim de “*postmodernite*” bir deneyimdir. Asıl söylemek istediği entelektüel kimliğin, bu iki ayrı bağlama cevap olacak

şekilde bir strateji kazandıdır. Onun bakış açısıyla modernite ile postmodernite, entelektüel tarihin dönemleri niteliğini kazandırıcaktır (Bauman, 1996: 9-11).

Tüm bu düşüncelerle Bauman, modern strateji bağlamında hareket eden entelektüeller için “*yasa koyucu*” bir rol tanımlamasında bulunurken, postmodern strateji bağlamında çalışmalarını yürüten entelektüellere ise “*yorumcu*” bir rol atfeder. Entelektüeller, entelektüel olmayan kesime göre daha kolay ulaştıkları “üstün” bilgi ile kendilerine bir görev edinirler. Onlar entelektüel olmayan sınıfa göre, hakikate ulaşmayı, ahlaki yargıya varmayı güven altında tutan usule ilişkin kurallar sayesinde, kendilerinde bir “hüküm verme yetkisi” görebilirler. Bu nedenle onlara yasa koyucu bir rol atfedilir. Bu usule uygun olarak çalışmalarda bulunan entelektüellerin çalışmaları, evrensel bir nitelik taşır. Toplum düzenin korunması, geliştirilmesi onun için en önemli görevlerin başında gelir. Bu da entelektüeli, Bauman’a göre, ‘bilginin kolektif sahipleri’ haline dönüştürür. Onlar, bu görevlerden sorumlu olacaklar ve hüküm verme yetkisi gibi, usule ilişkin belirlenen kuralların uygulanıp uygulanmadığını kontrol etme noktasında gerekli denetlemeleri yapabileceklerdir. Postmodernite içinde entelektüele atfedilen “*yorumcu*” rol ise entelektüel bireye, toplum içinde gelişmiş olan ve varlığını sürdüren gelenek içinde ortaya çıkan ifadeleri, farklı bir geleneğe dayanacak olan her şeyi en iyi şekilde ve anlaşılabilir bir tercüme yetkisi verir. Yani, en iyiyi yaratmaya çalışmak yerine “bağımsız” kişiler arasında iletişimi her açıdan kolay hale getirmek ilk amaçlardan biridir. Ortaya çıkabilecek her türlü anlam karmaşasının en aza indirgenmesini sağlamaya çalışır. Bu amaçla, iki farklı gelenek arasındaki dengeyi korumak, verilen mesajların başka yönlerde çekilmesini önlemek ve anlaşılmasını sağlamak esas amaçları arasındadır. Tüm bu görüşleriyle Bauman özellikle bir şeyin altını çizer. Ona göre postmodern strateji, modern stratejinin tamamen yok olması anlamına gelmemektedir. Aksine postmodern strateji modern stratejinin sürekliliği olmadan anlaşılabilir. Kendi stratejileri ve gelenekleri içinde entelektüeller görüş anlaşmazlıklarında hüküm vermelerine ve bağlayıcı olma amacı taşıyan ifadelerde bulunmalarına olanak sağlayan meslek üstü otoritelerini korurlar (Bauman, 1996: 11-13).

Bu varsayımlardan hareketle Bauman (1996: 234), bu iki gelenek arasında strateji geliştiren ya da yine bu gelenek arasında bazı sınırlama ve sorunlarla karşı karşıya kalan entelektüel bireyin görev ve görevinin önemini vurgulanmasını noktasında şöyle söylemektedir:

“Entelektüellere düşen görev, anlamların arkasında duran cemaatten olmayanların yararına bu anlamları yorumlamaktır. “Sınırlı yöreler” ya da “anlam cemaatleri” arasındaki iletişime aracılık etmektir. İnsan dünyasının çok sayıda, tamamen ya da kısmen özerk, kurumsal olarak korunan gelenekler ve “anlam fabrikaları” biçimindeki onulmaz bölünmesine bakılırsa ve bunlar arasındaki karşılıklı iletişim ve

birbirini anlama yönündeki yadsınması olanaksız gereksinim göz önünde bulundurulursa, azımsanacak bir görev değildir bu.”

1.3.7. İdeolojik Düzlemde Entelektüeller

Althusser iletişim tarihi içinde özellikle ideoloji üzerine yaptığı çalışmalar ve öne sürdüğü savlarla ünlenmiş bir düşünürdür. Çalışmaları arasında yer alan “devletin ideolojik aygıtları” iletişim alanında çalışmalarda bulunan kişiler tarafından bolca okunmuş ve üzerine tartışılmıştır. Bugün hala ideolojinin kullanıldığı her alanda Althusser’in düşüncelerine başvurulur. Bu nedenle entelektüel kavramının, Althusser’in bakış açısıyla irdelenmesi son derece önemlidir.

Althusser Batı sol düşüncesiyle çalışmalarını yürütür. Onu diğer düşünürlerden ayıran ve kuramsal yaklaşımlarının temelini oluşturan nokta, Marx’ın çalışmalarına yeni bir okuma getirme isteği olmuştur. Şunu belirtmemiz gerekir ki Althusser’in izlediği bu yolda, Spinoza felsefesinin kendi üzerindeki etkisi büyüktür. Bu sebeple Marx’a yönelik okumalarını Spinoza bağlamında değerlendirmiş ve anlamaya çalışmıştır. Çünkü ona göre Spinoza felsefesi, felsefe tarihi içinde büyük bir “teorik devrim” niteliğindedir. Aynı zamanda çağın önde gelen düşünürleri, Levi Strauss, Roland Barthes, Roman Jacobson gibi isimlerin etkileriyle çalışmalarını geliştirmiştir. İdeoloji ve özne çalışmalarında Freud’un ve Lacan’ın ortaya koyduğu çalışmalardan da yararlanmıştı (Çoban, 2011: 96).

Marksist bir yeniden okumayla Althusser entelektüeli, “sınıf ilişkileri” ve “sınıf mücadelesi” kapsamında değerlendirir. Sınıf bilincinin üzerinde durur. Burada önemli gördüğü nokta sınıf mücadelesindeki “üstyapısal” ideolojinin ortaya attığı düşüncelerdir. Ona göre entelektüelin ana ideolojisi ve siyasal görevi bu noktada belirir. Althusser için Marksist aydınlar egemen ideolojinin belirlemeleriyle oluşan akademik felsefe ve burjuva bilimiyle mücadele etmelidir. Bu mücadele ise ancak diyalektik materyalizmin temele alınmasıyla mümkündür (Yalçın, 2006: 121-123).

Althusser ideolojik düşünce içerisinde entelektüellerin bir hiyerarşi içinde olduğunu belirtmektedir:

“Öğretimsel ideolojik devlet aygıtlarının kurumsal süreçlerinin eliminasyonundan geçen bir kısım entelektüeller, siyaset adamları, işletmeciler vs. olarak zirveye ulaşır. Bunlardan bir kısmı, ya entelektüellere özgü yarı-işsizliğe düşerler ya da ‘kollektif emekçinin entelektüelleri’ olurlar... Hakim pozisyonda, sömürü görevlileri (kapitalistler, işletmeciler) ve baskı görevlileri (askerler, polisler, siyaset adamları, yöneticiler vb.) yer alırken, yanında devletin ideolojik aygıtları içerisindeki bu profesyonel ideologlar konumlanırlar ki, bu profesyonel ideologlar, çoğu inanmış kişiler olarak ‘laik’ kimseler olan her türlü papazlardır... Her kitle, sınıflı toplumda yerine getireceği göreve uygun ideolojiye pratik olarak

sahip kılınır: Sömürülen olma görevi (...), sömürü görevlisi olma görevi (...), baskı görevlileri (...) ya da profesyonel ideologlar olma görevi (bilinçleri saygı ile, yani hak ettikleri aşağılama ve demogoji ile işleyerek, ahlak, fazilet, “aşkınlık”, millet... vb. ile besleyebilme yeteneği” (akt. Genç, 2006: 139).

Egemen ideolojinin hegemonya oluşturduğunu da göz önünde bulunduran Althusser, verilecek olan mücadelenin toplum şartları içinde bir hegemonya yaratabileceğini kabul etmez. Bu iki karşı varsayımıyla Althusser, Gramsci’nin öne sürdüğü “burjuva aydını” ve “marksist aydın” kavramlarını kabullenir. Zaten bu ayrım Althusser gibi çağdaş Marksist aydının da kabul gördüğü bir ikiliktir. Daha öncede belirttiğimiz gibi Althusser Marksizmi yeniden okuma gayretiyle ideolojik açıdan entelektüele farklı bir pencereden bakar. O, çağdaşlarını ve çoğu aydını şu noktada eleştirir: Ona göre çağdaşları bu iki farklılıktan hareketle egemen kılınan ideolojiyi kırmaz ve bu ideoloji ile şekil alan burjuva ile mücadeleye girmeyerek sınıf mücadelesinde yer edinmeye çalışırlar. İşte Althusser’in ideoloji tanımı bu eleştirinin ana noktasında anlam bulur (Yalçın, 2006: 127).

1.3.8. Sürgün, Marjinal ve Yabancı Entelektüeller

Edward Said entelektüel kimliği, önce entelektüelin kendi insani değerleri açısından, daha sonra yaşadığı toplum içindeki toplumsal rol üzerinden, en son ve asıl olarak da evrensel değerler üzerinden açıklar. Said’e göre entelektüelin bağlı olduğu bir yer yoktur. Irk, dil, din, cinsiyet ayrımı gözetmez ve evrensel çıkarlar doğrultusunda, sonucu ne olursa olsun muhalif kimliğinden ödün vermez. İçine doğduğu toplumunun tüm sorunlarını, bütün insanlığın sorunu olarak gören kişidir. Kamusal rolü gereği entelektüel kişinin kendini beğendirmeye, ispat etmeye gibi bir yarışı asla olamaz. O, popüler olmanın ya da popüler olanın peşinde de değildir. Bu nedenle entelektüel ne bir uzmandır ne de bir profesyonel. Entelektüel ancak, tüm bu ilkeleri hiçbir çıkar gözetmeden, amatör ruhunu kaybetmeyerek ve hayatı boyunca bu ilkeleri içselleştirerek entelektüel kimliğini koruyabilen kişidir.

Said entelektüel için öne sürdüğü savları şu cümlelerle açıklamaktadır:

“Hepimiz bir toplumda yaşıyoruz; kendi dili, geleneği ve tarihi olan bir milliyetin mensuplarıyız. Entelektüeller bu fiili durumların ne ölçüde kölesi, ne ölçüde düşmanındırlar? Aynı şey entelektüellerin kurumlarla (akademi, kilise, mesleki örgüt) ve zamanımızda entelijansiyayı olağanüstü ölçüde kendi saflarına katan dünyevi iktidarlara olan ilişkisi için de geçerlidir. Sonuç, Wilferd Owen’ın ‘mürekkep yalamışların’ tüm halkı bir kenara itip devlete biat etmeleri olmuştur” sözünü hatırlatır. Nitekim entelektüelin asli görevi bence bu tür baskılar karşısında görece bağımsızlığını koruma arayışına girmektir. Entelektüeli sürgün ve marjinal olarak, amatör olarak, iktidara karşı hakikati söylemeye çalışan bir dilin müellifi olarak nitelememin nedeni de budur” (Said, 2015:15).

Entelektüel kişi hangi ideolojiye yakınlık duyarsa duysun, nerede doğmuş olursa olsun ya da kendini köken ya da gelenek olarak nereye bağlı hissederse hissetsin o yaşadığı ya da gördüğü baskı karşısında asla susmamalıdır. Evrensel olarak çekilen tüm acıları, belli bir disiplin ve prensip içinde, belli doğruluk standartlarıyla ele almalıdır. Aksi durumda entelektüelin kamusal rolüne gölge düşer. Çünkü onun bir görevi de insanı ve insanlar arasındaki iletişimi küçümseyici gören tavrı yok etmektir. Susmak onun bu rolüne ters düşen en büyük davranıştır. Söylenmesi gereken şeyleri söylemeli, arkasında durmalıdır. O kendini halktan ve toplumdan üstün gören kişi değildir. Onun esas ve asıl muhatabıdır halk. Küçümseyen tavır ise kimliğine ters düşen bir diğer noktadır. Sözde uzmanlar, iktidar mensupları, ünvan sahibi bilirkişiler belli bir düzene hizmet edenlerdir. Entelektüelin meselesi ise tam da bu noktada başlar. Çünkü entelektüeller Said'e göre: "şovenist milliyetçiliği, şirketleşmiş düşünce müsveddelerini ve sınıf, ırk ve toplumsal cinsiyet imtiyazlarını sorgulayan kişiler" olmalıdırlar. Üstelik entelektüel kişilerin ne söylemeleri, ne yazmaları, neyi tartışmaları ya da tam olarak ne yapmaları gerektiğini söyleyen, maddelerle belirlenmiş ve değişmeyen kuralları yoktur. Hatta tüm insanlık için büyük bir dayanak inanç meselesine gelecek olursak gerçek bir laik entelektüelin, söylediklerine koşulsuz inanan bir tanrısı da yoktur. (Said, 2015: 11-14).

Entelektüel, belli bir toplum için, verilen bir mesajı, öne sürülen bir görüşü, tavrı, felsefeyi ifade etme yeteneğine sahip olan kişidir. Ve bu ona belli farklılıklar, ayrıcalıklar sunar. Bu bir roldür ve tüm basmakalıp düşüncelere karşı, bu rolün verdiği hazla rahatsız edici sorular sorar. Bu sorular genel olarak kamu için sıkıntı vericidir. İktidarlar, büyük iş adamları, patronlar, şirketler, onu kendisi için çalışan biri olmaya zorlasa da, o unutulmuş ya da görmezden gelinen her insanı her sorunu kendi meselesi haline getirmelidir. Ve bu, entelektüel kimliği içselleştirmeden gerçekleştirilecek bir mesele değildir. Çünkü bu içselleştirme onu evrensel doğrulara iter ve tüm meseleler evrensel bir boyutta anlam kazanır. Tüm insanlığın doğuştan gelen hakları vardır; hükümetler, iktidarlar, devletler üstü gerçek haklar. En başında gelenler ise özgürlük ve adalet gibi konulardır. Bu haklara erişmeyi engelleyen en ufak bir engel entelektüelin kısılacı altına girer. Bu yüzden gerçek entelektüel her türlü ihlal karşısında - bilerek ya da bilmeyerek gelen- cesur tavrını sergilemeli ve cesur tavrını ne olursa olsun korumalıdır. Özele indirgenen alanlarda ise entelektüel kimliği korumak neredeyse imkansızdır. Çünkü bu cesaretin sonrasında görünenin kağıda döküldüğü an özelde kalmak mümkün olamaz, artık kamusal bir dünyadadır. Fakat entelektüel bireyi yalnızca kamusal alanda söz sahibi gibi nitelendirmek de doğru değildir. Çünkü her zaman için, kişiye özgü, şahsi bir duyarlılıkta vardır. Bu yüzden entelektüelin, asıl muhatabı olan halkı ya da entelektüelin

muhabatı olan her kimse, onu mutlu etme gibi bir çabası yoktur. O keyif kaçırır, sıkıntı verir. Asıl söz konusu olan da budur ve o kendi adına nelere mal olacağını düşünmeden yanlış bulduğu ve aksini düşündüğü her konuya açıkça karşı çıkmalıdır (Said, 2015: 27-28).

Bu görev ve tanımlara ek olarak Said şöyle demektedir:

“kendi halkının kolektif acılarını temsil etme, çektiklerine tanıklık etme, hala ayakta olduğunu gösterme, belleğini pekiştirme yolundaki bu olağanüstü önemli göreve bir şey daha eklenmelidir ki bunu gerçekleştirme yükümlülüğü yalnızca entelektüele aittir. Bence entelektüelin görevi krizi evrenselleştirmek, belli bir ırkın ya da ulusun çektiği acıları daha geniş bir insani bağlama oturtup bu deneyimi başkalarının acılarıyla ilişkilendirmektir Said (2017: 55).”

İlk olarak bahsettiğimiz gibi Said’in entelektüele yüklediği sorumluluklar, kolayca altından kalkılabilecek ya da hiçbir ilkeden sapmadan hareket edilebilecek kadar rahat sorumluluklar değildir. Entelektüel birey kendi kimliğini, özünü, varoluşunu düşünecek olursak kendisini ‘yabancı’ olarak hissetmesini doğal karşılamak gerekecektir. Said (2015:16) entelektüel kişi baskın otoritelerin ve bu otoriteleri destekleyen kuruluşların oluşturduğu büyük alanın tam karşısında iken içinde bulunduğu durumun altını şöyle çizmektedir: “Bu otoritelere bilerek, kasten ait olmamak çoğu kez, dolaysız bir değişim yaratamamak, hatta ne acıdır ki bazen kimsenin farkında olmadığı bir dehşete şahadet eden bir tanık rolüne mahkum olmak anlamına geliyor.”

Peki sürgün derken neyi kasteder Said? Said’in entelektüeli bir de sürgün olarak nitelemesinin nedeni, entelektüelin bir yurdu olmadığına dair inancıdır. Sürgün arada kalmışlıktır. Bir uyumsuzluk halidir. Taşların yerine tam oturmama durumudur. Ne eski ortamında kalabilir ne de yeni yerinden tamamen kopup uzaklaşabilir. Bağlanmalar ve kopuşlar söz konusudur. Ve bunların hiçbiri tam anlamıyla sağlanmaz. Her an her şeyle karşılaşabileceği düşüncesi ona hayatta kalmak için çaba gösterme direnci verir. Bu büyük, zorlu bir uğraştır. Bu uğraşın olmadığı aksi durumlarda ise bir tehdit söz konusu olur; rahatlama hissi ya da kendini güvende hissetmek. Entelektüel bu iki durumu her zaman için kendine bir tehdit olarak görmelidir. Said, düşüncelerini bu söylemleriyle daha net ifade etmektedir:

“Hayatları boyunca bir toplumun mensubu olmuş entelektüeller bile, bir bakıma, içerdekiler ve yabancılar diye ikiye ayrılabilirler. Bir yanda toplumun mevcut haline tamamen ait olanlar, onun içinde yoğun bir aykırılık ya da uyumsuzluk duygusu hissetmeksizin barınanlar ki bunlara evet diyiciler diyebiliriz, öte yanda hayır diyenler, toplumlarıyla yıldızı barışmayan bu yüzden de imtiyaz, güç ve şan şöhret edinmeme anlamında yabancı ve sürgün olan bireyler. Yabancı olarak entelektüelin izlediği mecrayı en iyi anlatan söz sürgünlüktür. Yani asla tamamen uyumlu olmama, kendini her zaman, deyim yerindeyse ‘yerliler’in işgal ettiği aşına muhabbet dünyasının dışında hissetme, çoğunluğa intibak etmek ve milli çıkarları

gözetmek gibi tuzaklardan uzak durma eğiliminde olma, hatta bu tür tuzaklardan hiç haz etmeme durumudur” (Said, 2015: 63-64).

Said, tüm bu yabancılığın, sürgünlüğün içindeki keşfetme serüvenini ve yaşanan hazzı entelektüel için bir ayrıcalık olarak görür. Tek başınalık halindeki özgürlük sınırsız bir alan sağlar. Her karar, her düşünce ya da her görüş “marjinal” bir sürgün tavrıyla temsil edilebilir haldedir. Öncesinde kimsenin çizmediği ve belli bir kuralı olmadan gidilebilecek bir yol fırsatı sunar sürgün olma hali. Bir entelektüel bu noktada ne ilgisini çekiyorsa onunla ilgilenebilir, kendi modelini kendisi belirleyebilir. Bu tamamen özgürlüktür. Hiçbir prangası olmayan özgürlük halidir (Said, 2015: 72).

Sıklıkla duyduğumuz ve hatta bazen kirliliğine maruz kaldığımız ‘uzmanlık’ bir başlangıcın noktası gibidir. Uzman olmak için belli şartlar vardır. Aşamalı, uğraş verici bir yoldur. Bu yolda yürüyen bir hekim, bir öğretmen, bir akademisyen vb. çeşitli meslek erbaplarına bağlı bireyler olabilir. Kamusal rolü yüksek bireyler, egemen sınıfın ideolojisine bağlı kimseler ya da tamamen muhalif kimlikler de uzman olabilir. Fakat uzmanlık noktası bir yanlıgıyı beraberinde getirir. Uzman olan kişinin entelektüel kimlik taşıyamayacağını ya da tam tersi olarak entelektüel bireyin uzman olamayacağı anlamına gelmez bu durum. Sadece arada ince ve hayati bir çizgi vardır.

Uzmanlaşma entelektüelin karşılaştığı baskılardan biridir. Entelektüel birey ‘amatör’ ruhunu daima korumalıdır. Toplumda fark yaratan, toplumun bir üyesi olarak sürekli düşünür bir hal içinde olan entelektüel birey en profesyonel, en teknik konulara bile şüpheyile yaklaşmayı bilmelidir. Konunun özünde yatan tüm meseleleri her daim gündeme getirmekle yükümlüdür. Hepimiz belli bir rutinin içinde yaşarken o, rutinin içindeki her durum ya da olguyu radikal bir şeye çevirebilecek güçtedir. Entelektüel mevcut otoriteye her durum ve koşulda ‘hakikati’ söylemekle yükümlüdür. Çünkü entelektüel hiçbir kurum ya da kuruluşa bağlı olmayan, memur vazifelerini üstlenmemiş, maaşlı bir eleman ya da işçi değildir. En temel sorulardan biri de budur. Hakikat nasıl söylenir, hakikat nedir, kimin için söylenir? Maalesef bu soruların hiçbirisi için kesin ve geçerli bir yanıt yoktur. Yalnızca entelektüelin kullanmaktan asla korkmadığı ifade özgürlüğü gücü vardır. Bu hakkını da sonuna kadar kullanır (Said, 2015:85-95).

“Eskiden nesnel ahlaki normlar ve makul otorite diye bilinen şeylerin ortadan kalkmasıyla kafası zaten karışmış olan bir dönemde yaşayan çağdaş entelektüelin kendi ülkesinin davranışlarını körü körüne desteklemesi ve işlediği suçları görmezden gelmesi ya da lakayt bir tavrıyla “Bütün ülkeler böyle yapıyor herhalde, dünyanın kanunu bu” demesi kabul edilebilir şeyler midir? Oysa burada söyleyebilmemiz gereken şey, entelektüellerin aşırı hatalar yapan iktidara yaltaklanarak hizmet ettikleri için entelektüel

vasıflarını yitiren profesyoneller değil, sonuç olarak iktidara hakikati söylemelerini sağlayan alternatif ve daha ilkeli bir duruşu olan entelektüeller olduklarıdır” (Said, 2015: 103).

1.4. Entelektüel ile İlişkilendirilen Diğer Kavramlar

Parsons, modern ve özellikle seküler entelektüel grupların kimi temel özelliklerini, üç bağımsız ve her yerde görülen ikiliğe referansla belirlemeye çalışır. Bunlar sırasıyla, *öncelikle sosyal bağlantıyla, yani tasnif sisteminde onun yukarıda mı aşağıda mı olacağıyla, ikincisi hümanistik ile bilimsel olan arasındaki ayrımın çok hayati görüldüğü kültürel konularla ve son olarak kültürel kaynakların anlamını belirlemede uygulamalı bilimin mi yoksa kültürel bir bağlılıktaki kuramsal olanın mı öncelikli olduğuyla ilgili ikiliklerdir.*

Birinci referansı geniş tarihi süreçler içinde *gerçekle/olguyla* ilgilidir. İkinci referansında öncelikli olarak bilimsel çerçevede özellikle davranış biliminde ve genel bir çerçevede, araştırma yoluyla tüm kültürel dinamiklerin zaman içerisindeki dönüşümünü irdelemektedir (Parsons, 2005: 33). Son önermesi içinse açıklamalarda bulunmaktadır:

“...yeni sosyal gelişmelerin rotasında entelektüellerin önemi, hem sayı olarak hem de otorite olduklarını iddia ettikleri konuların yaygınlaşması olarak hızlıca ve büyük oranda artacağı aşikar hale gelmektedir. Bu kültürel önceliğin niteliği, entelektüel disiplinlerin uygulamalı alanlarının oldukça ve kesin olarak, fakat muhtemelen nisbi olmayarak, artan öneminde belirginleşmektedir. Karşılıklı gelişme temel gerçeği dolayısıyla bir sistem olarak toplum, asla somut şekilde değil, ancak kurumsallaşmış kültüründen analitik olarak uzakta anlaşılabilir. Dolayısıyla toplum, ilerlemeci şekilde oluşum sürecinde, işlevini icra etmesi için özellikle bilim ve hukuk gibi kültürlere bağımlı en doğrudan pragmatik anlamı da dahil “yüksek” kültürün toplumsallaşmasıyla tanımlanmıştır. (...) Entelektüel, bir yandan değerlere yönelik bağlılık vurgusu kanalıyla diğer yandan ise bireysel, kurumsal, disiplinler ve diğer “ün” kaynaklarının prestiji kanalıyla nüfuz kullanarak etki sahibi olmanın daha “maddi” araçlarını kontrol etmezken sorumluluğunu icra etmeye ve duyulma hakkını gerçekleştirmeye çalışmak zorundadır. Bu tarz değerlendirmeler, zamanımızda “ideolojilerin” belirginleşmesiyle ilgili gözükmektedir...” (Parsons, 2005: 39-42).

Genç, entelektüelin toplumsal işlevlerini belirtmek adına ünlü düşünür ve entelektüel Adorno’dan aktarımlarda bulunur. Adorno’ya göre her şeye rağmen, “bağlanmamış”, “askıda kalan” bir tavır hala en doğru bir davranış biçimidir ki, bu noktada “kendi evimizi ev olarak görmemek, orada kendimizi ‘evimizde’ hissetmemek, ahlakın bir parçasıdır”. Bu çerçevede, modernitenin ve kapitalist kitle kültürünün belirlediği bir muhayyile, sembolleştirme ve buna bağlı yaşam tarzlarının total bir eleştirisine giren Adorno, “yanlış yaşamın, doğru yaşanamayacağı” sloganını kendi entelektüel karşı tavır alışının ana mecrası olarak simgeleştirir. Bu bağlamda Adorno, konformist ve hayata dair çıkarlarla göbekten bağlantılı

olan “profesyonizm” anlayışını, entelektüel varoluş açısından sorgulanması gereken en temel konulardan biri olarak görür (Adorno’dan Akt. Genç, 2006: 257).

Tarih boyunca kendini geliştirmiş, bilgi edinmeyi ve öğrenmeyi kendisine ilke edinen bireyler tüm zamanlarda farklı bir kimlik inşası oluşturmuş ve saygın bir kimlik halini almıştır. Bugün ise entelektüelin etkin olduğu alan ve kapsam daha da genişlemiştir. Modernleşme evreleri içinde entelektüel birey kendisi için daima bir yer bulmuş ve aslında bu evreler bir nevi kendisi aracılığıyla işlemiştir. Fakat bu işlev zaman içinde bazı değişimleri beraberinde getirmiştir. Bu değişimler, entelektüel bireye yüklenen “saygı değer” nitelikleri tartışmalı bir noktaya getirmiştir. (Aydın, 2005: 45). Peki aydın neden ve nasıl değişti? Aydın, bunu “*genel bir kültürel sekülerleşme*” olarak özetliyor.

Bu bağlamda, entelektüelin dönemsel olarak geçirdiği değişimleri de göz önünde bulundurarak entelektüelin özelliklerini “*geleneksel işlevi*” ve “*modern işlevi*” şeklinde açıklamaya çalışabiliriz. Daha öncede belirttiğimiz gibi sıradan insanlardan farklı bir alanda var olan aydınlar, ve ilk olarak rahiplerin aydın olarak kabul edildiği dönemlerde, aydının ortaya koyduğu eserler “*bilgi Allah’a (Tanrı’ya) aittir*” şeklinde çıkarımlarda bulunulabilecek varsayımlarla ortaya koyulurdu. Aydın, geleneksel toplumların içinde entelektüelin önemli işlevlerinden biri olarak, “*halkın değerlerini paylaşmak ve halkla siyaset arasında bir ikincil yapı görevini yerine getirmek*” şeklinde açıklar. Bu dönemde entelektüel özellikle inanç değerleri üzerinde durduğu sürece içinde yaşadığı toplumun yanında sayılıyordu. Ki bunu modern zamanlar öncesi İslam toplumlarında net bir şekilde görebiliyoruz (Aydın, 2005: 53-54).

Aydın, entelektüelin modern dönemlerdeki toplumsal işlevlerini yine tarihsel süreçler içinde geçirdiği dönüşümlerle açıklar. On altıncı yüzyıla kadar entelektüel kimliği Batı’da ruhban sınıfına yüklenmişti. Kilise adamları ya da rahipler kendilerine yüklenen misyonları sahiplenerek gerektiği gibi davranmaya çalışmışlardı. Fakat zaman içinde bu misyonlar filozoflara atfedilmeye başlandı ve büyük değişimler beraberinde gelmiş oldu. Aydın, bu büyük değişimleri şöyle açıklıyor: Aydın bundan sonra artık geleneksel çizgiden çok farklı modern işlevlere sahiptir. Bilgi sisteminin dönüştürülmesi, siyasal seçkinlik gibi öteden beri var olduğu düşünülen işlevler de bu modern dönemlerde yeniden üretilmiş, farklı bir içerik kazanmıştır. Bu söz konusu modern işlevlerin başlıcaları şunlardır:

- 1) Toplumsal hayatı dönüştürmek (sosyal işlev)
- 2) Ulus devleti dönüştürücü seçkinlik (siyasal işlev)
- 3) Sınai kapitalist düzeni dönüştürmek (ekonomik işlev)
- 4) Bilgi sistemini dönüştürmek (eğitim işlevi)

Aydın'a göre; *sosyal değişimde aydının rolünü, kültür değişimlerinde öncülük etmek, değişmiş bulunanı yaygın hale getirmek, yeni bir zevkin ve üslubun öncülüğünü yapmak, halkın sosyal tercihlerini etkilemek olarak* özetleyebiliriz.

Ek olarak iki kural üzerinde durmaktadır:

Aydının halkıyla aynı şeyleri paylaşabilmesinin ve dolayısıyla sağlıklı ve etkili bir dönüşüm işlevini yerine getirebilmesinin bazı şartları vardır. Bu ilke aydın-halk ilişkisine uyarlanabilir ve aydının halk tarafından takip edilebilirliğinin iki kuralı ortaya konabilir:

- a) Bunlardan birisi, aydının halktan bilgi, tecrübe ve yetenek bakımından farklı ve hatta bunun gerekli olduğudur. Esasen aydının takip edilebilir olması için sıradan insandan bir farkının olması gerekmektedir. Bir başka deyişle “aydın bizim en iyimizdir”, çünkü en azından bir birikime sahiptir.
- b) İkincisi ise aydının halka bir benzerliğinin olduğu, ortak yönler taşıdığı, ve özellikle aynı değerleri, umutları ve kederleri paylaştıklarıdır. Yani aydın da sonuç itibarıyla “bizden biridir”. Esasen bizden biri olarak algılanmıyor ve ortak yönlere vurgu yoksa, aydın halka rehber olamaz. Kerameti kendinden menkul kalır ve dolayısıyla dönüştürücülük görevini yerine getiremez (Aydın, 2005: 56-58).

Daha öncede belirttiğimiz gibi toplumdan topluma, devletten devlete, milletlerden millete göre farklılık gösterse de entelektüelin oldukça etkili olduğu bazı alanlar ve durumlar vardır. Buradaki alan ve durumlardan kasıt evrensel yasalar ve evrensel çıkarlar doğrultusunda, entelektüelin bulunduğu toplumun; siyasal, ideolojik, kültürel, ekonomik hayatına ne derecede etki ettiği ile alakalıdır.

1.4.1. Entelektüel ve İktidar Kavramı

Matbaanın icadından, okuma yazmanın artmasına, ekonomik bağımsızlıklar, araçsal gelişimler ve beraberinde gelen aktarımlarla Shils (2005: 189) büyük devletlerin ve iktidarların kurulmasındaki etkenlere değinmektedir:

“19. yüzyılın sonlarına kadar, eserini bir girişimciye -basımcı, kitapçı- satan ya da eseri bu girişimci tarafından sipariş edilen bağımsız entelektüelin ürünü iken, yeni gelişmeler, bu tarz entelektüel kültürel obje üreticisini, bir film stüdyosu, radyo ya da televizyon şebekesi gibi bir şirket organizasyonun çerçevesine yerleştirmiştir. Dolayısıyla günümüzde liberal olsun totaliter olsun tüm dünya ülkelerindeki genel eğilim, gittikçe artan şekilde entelektüellerin organize kurumlara dahil edilmesi şeklindedir. Bu basımcılıktaki gelişmelerle birlikte dünya tarihinde bizatihi yeni bir dönem teşkil eden kurumsal olarak bağımsız entelektüellerin oranındaki artış trendinin şekillendirilmesini temsil etmektedir”

Yirminci yüzyıla gelindiğinde bu şekillenmelerle birlikte entelektüelin farklı bir biçimde “uzmanlaşması” bazı kuralları beraberinde getirdiği için nasıl bir grup oldukları düşüncesini doğurmuştur.

Yalnızca siyasal ihtirasların dışavurumuyla hareket eden bir entelektüel tasviri, entelektüel ve iktidar arasındaki ilişkiyi açıklamak için dar bir çerçeve sunacaktır. Bunun sonucunda herhangi bir çağın gerektirdiklerini ortaya koymadan başka olguların izinde olan entelektüellere bağlı kalınabilir. Yanar’a göre entelektüel “*genel bir sosyal rahatsızlığın siyasal arzulara evrilmesi*” olarak yorumlanmadır. Aydınlanma ile artık akıl ve bilgi söz sahibiydi. Dogmalar kalkmıştı. Entelektüel kendini devletin başı olarak gören ve iktidarın yegane sahibi olan rahipler için değil, kendilerinin ürettiği davranışlar ve gerçek olgular etrafında toplanmaya başlamıştı. Bu nedenle entelektüeli ile çağın iktidar sözcülerinin karşı karşıya gelmesinin nedenini, entelektüelin farklı bakış açılarıyla veya içinde yaşadığı toplumun neye inandığını sorgulamalarıyla ve bu isteklerin önde gelen filozofları etkisi altına almasıyla ortaya çıktığını söyleyebiliriz (Yanar, 2005: 201).

Özgürlük her ne kadar her insanın ilk başta gelen ve kast edilemeyecek alanı olsa da, iktidarların bu alana dair olan bakış açısı pek tabi eleştiriye açıktır. Özgürlükler alanını iktidarların belirlediği noktada entelektüel kendini kısıtlanmış hissedecektir. Ve bu noktada entelektüel her türlü soruyu iktidara yöneltme hakkını kendinde bulacaktır. Özgürlüğün üzerinde özellikle durulmalıdır çünkü aslında iktidar söz konusu olduğunda her alanın içinde ‘özgürlük’ kavramı kendine yer bulacaktır. Bu yüzden Çağan, özet biçimiyle iktidarın, ötekinin üzerinde belirleyici ‘olabilme’sine karşılık geldiğini belirtir ve devam eder:

“Ötekinin bütün zihinsel ve duygusal dünyasını biçimlendirmek, davranış örüntülerini belirlemek, sınırları tayin etmek, suyun akacağı istikameti göstermektir. Soru sormanın önceliği ve önemi ise sorunun, muhatabını açığa çıkarmasında, teşhir etmesinde, çıplak bırakıp afişe etmesinde yatar. Bu süreç tahakkümün ön hazırlık evresidir” (Çağan, 2005: 161).

Entelektüel üzerine derinlemesine araştırmalar yapan Said özellikle iktidar bağlamında entelektüel için pek çok tanımlamada bulunur. Ona göre entelektüel olan kişi asla iktidarın ideolojisine kendini bağlayamaz. O herhangi bir kurum ya da şirket adına aynı üretimlerde bulunan kişi değildir. İşçi veya memur sınıfına da ait değildir. O, toplum üzerinde kişileri kendine bağlı kılmaya çalışan iktidarla söz gelimi ‘ayak diremek’ zorundadır. Aynı zamanda eleştirel bakış açısını asla kaybetmemeleri ve peşinden kitleleri sürükleyen iktidara daimi bir muhalefet güç oluşturmalarıdır (Said, 2015: 93-94).

Entelektüelin laik kimliğinin üzerinde özellikle durmaktadır:

“Entelektüeli, entelektüel eyleme iten asli, bölgesel, içgüdüsel bağlılıkları mıdır -ırkı, halkı, dini- yoksa kişinin nasıl konuşup yazdığını belirleyebilecek ve belki de fiilen belirlemekte olan daha evrensel ve akılcı bir ilkeler manzumesi var mıdır? Aslında entelektüelin temel sorusudur bu soruğum: kişi hakikati

nasıl söyler? Hangi hakikati? Kimin için ve nerede? Maalesef entelektüelin bu sorulara dolaysız cevaplar vermesini sağlayacak denli geniş ve kesin hiçbir sistem ya da yöntemin olmadığını daha en baştan söylememiz gerekiyor. Laik dünyada -bizim dünyamızda, insanların çabalarıyla oluşturulmuş tarihsel ve toplumsal dünyada- entelektüel sadece laik araçlarla çalışabilir; vahiy ve ilham özel hayatta gayet iyi iş görebilen kavrayış tarzları olabilseler de teorik kafalı insanlar tarafından kullanıldıklarında feci hatta barbarca sonuçlar doğururlar. Laik entelektüelin en önemli dayanağı ödünsüz düşünce ve ifade özgürlüğüdür. Bu özgürlüğü savunma hattını gevşetmek veya dayandığı temellerden herhangi birinin kurcalanmasına göz yummak entelektüelin işine ihanet etmesi demektir” (Said, 2015: 95).

O, her koşulda “iktidara hakikati söyleyen” bir entelektüel tasviri yaratır.

Entelektüeller iktidarların siyasi, ekonomik ya da toplumsal bir takım kaygılarına uzak durmak, otoriteye meydan okumak ve yerleşik kurumların maskelerini indirip meşruluklarını bozmak gibi bir tercih içinde bulunduklarında, iktidarlar tarafından hor görülüp dışlanabilirler. Buna karşın iktidarlar ise sergiledikleri her türlü acziyetle entelektüellerin muhalefetlerini pekiştirmekte etkin rol oynarlar. Entelektüelin toplumsal kabulü onların iktidarlar tarafından algılanışlarına tesir eder. İktidarda olmayanların ise entelektüelden beklediği, her durum altından hakikatten şaşmayan bir doğruluk ve bu doğruluğa istikamet kazandıracak cesarettir (Zizek ve Arslan’dan Akt. Çağan, 2005: 167)

Foucault, *Entelektüelin Siyasi İşlevi* adlı eserinde özellikle *hakikat* olgusu üzerinden hareket eder. Ekonomi politik işlevin üzerinde durur. Marksist bir bakış açısıyla işçi sınıfı ve burjuvazi arasındaki durumu tarihsel bağlamda ele alır. O’na göre esas mesele “*hakikatin ne iktidarın dışında ne de iktidardan yoksun bir şey olduğudur.*”

“Tarihini ve işlevini daha ayrıntılı olarak incelemenin faydalı olacağı bir mitin tersine, hakikat özgür ruhların ödülü ve uzun yalnızlıkların çocuğu olmadığı gibi, kendilerini özgürleştirmeyi başarmış olanların ayrıcalığı da değildir. Hakikat bu dünyaya ait olan bir şeydir: hakikat çok sayıda zorlama sayesinde ortaya çıkar. Ve düzenli iktidar etkileri yaratır. Her toplumun kendi hakikat rejimi, kendi genel hakikat siyaseti vardır. Yani her toplumun doğru kabul ettiği ve doğru olarak işlerliğe soktuğu söylem türleri: doğru sözceleri yanlış sözcelerden ayırt etmeye yarayan mekanizmalar ve merciler ile doğru ve yanlışın teyit edilme yolları, hakikatin edinilmesinde tercih edilen teknikler ile prosedürler; doğru kabul edilenleri söylemekle yükümlü olanların statüsü”

Hakikatin “ekonomi politigi”ni beş önemli özelliklerle belirtmektedir:

- “Hakikat”, bilimsel söylem biçiminin ve bu söylemi üreten kurumların merkezinde ortaya çıkar,
- Hakikat sürekli ekonomik ve siyasi teşvik altındadır (siyasi iktidar kadar ekonomik üretim için de hakikat ihtiyacı),

- Hakikat çeşitli biçimlerde, çok geniş çaplı bir dağılımın ve tüketimin nesnesidir (bir takım kesin sınırlamalara rağmen, toplumsal yapıda görece geniş bir yer kaplayan eğitim ve enformasyon aygıtlarının içinde dolaşır),
- Hakikat, birkaç dev siyasi ve ekonomik aygıtın (üniversite, ordu, yazı, medya) yegane olmasa bile baskın denetiminde üretilip iletilir,
- Nihayet hakikat, bütün bir siyasi tartışmayı ve toplumsal çatışmayı (“ideolojik” mücadeleler) ilgilendiren bir sorundur.

Foucault, entelektüelin, bu genel hakikat rejimi düzeyinde etkili olabileceğini ve mücadelesini sürdürebileceğini ileri sürmektedir (Foucault, 2016: 49-51).

1.4.2. Entelektüel ve İdeoloji Kavramı

Devletin bireyi ve toplumu kurması ve düzenlemesinin en önemli araçlarının başında ideoloji gelir. İdeolojinin gücü, siyasal iktidarın belirlediği tanımlar ve amaçlar çerçevesinde toplumu kurma ve ona bir üst kimlik verme konusundaki etkinliğinden kaynaklanmaktadır. İdeolojinin işlevi tek başına bağımsız bir işlev değildir. Onun araçsallığı devletin amaçsallığı ile doğrudan ilişkilidir. Devlet, toplumu belirlenmiş bir düzen içinde tutan, bu düzeni koruyan, total bir birleştiricilik ile üst belirleyici olan ve bir dünya görüşü ile toplumsal bütünlük sağlayan bir üst siyasal iktidar alanıdır. Laclau, devlet tanımlarından yola çıkarak ideolojiyi, *“toplumsal formasyonun birlik ve beraberliğini sağlayan ve devam ettiren, sistemin toplumsal koşullarını sürdüren ve yeniden üreten ve devletle aynı amaca yönelmiş bir düzen”* olarak tanımlamaktadır. Althusser’de ideolojiyi, *“toplumsal formasyonun belirleyicisi, buna göre toplumu dönüştürücü ve bireyleri bu ilişkiler ağı içerisinde yönlendirici egemen fikirler ve tasarımlar sistemi”* şeklinde tanımlar. Kısaca ideoloji, *“insan düşüncesinin ve eyleminin amacını, bu amaçlara nasıl varılacağını tanımlayan ve sosyal ve fiziki gerçeklerin niteliğini belirleyen bir değerlendirici prensipler sistemi”* olarak tanımlanabilir (Poutlantzas, Laclau, Althusser ve Allard’tan Akt. Çetin, 2001: 202).

İdeolojinin farklı pek çok tanımı olabileceği gibi, ideoloji kavramı her zaman mesafeyle yaklaşılacak bir kavram olmuştur. Bell, (2007: 281) ideoloji için şunları söylemektedir:

“İdealist felsefenin evrimci entelektüellerine göre (örneğin Max Weber) endüstriyel kapitalizmle birlikte kültür ve gelenekler ve geleneksel değerler dönüşüme, değişime uğramaya başladı. Kapitalizm, bürokratik devletin yükselmesiyle birlikte, artan bir şekilde toplum ve insan etkinliklerini rasyonelleştirdi ve gelenekleri, görenekleri, dini inanış ve pratikleri değil, tekniksel etkenlikte insan davranışını kendine ölçü olarak aldı. Sosyal yaşamın ve siyasal gücün laikleşmesi “ideolojilerin” çıkması ve yayılmasının koşullarını yarattı. Bu çerçevede “ideolojiler” öncelikle harekete geçirme ve meşrulaştırma fonksiyonlarına sahip laik inanç sistemleri olarak anlaşıldı. 18. Yüzyılın sonu ve 19. Yüzyılın başları bu

anlamda “ideolojiler çağı” olarak işaretlendi: Fransız ve Amerika devrimleri, sosyalizm, komünizm, liberalizm, tutuculuk, milliyetçilik gibi siyasal doktrinlerin veya “izm”lerin yaygınlaşması gibi... Bu “izm”lerin yayılmasında artan gazete endüstrisinin ve okuma yazmanın belli bir etkisi olmuştur. İletişim araçlarının etkisi bazen büyük ölçüde abartılmış, bazen de “kaç kişi okuyazardı ki, kim okuyor veya okuyabiliyordu” savıyla yapılan incelemelerle büyük ölçüde küçümsenmiştir”

Althusser’e göre her sistemi var eden belli ideolojik izlekler vardır. Bunlar, egemen üretim ilişkilerinin yeniden üretilmesini sağlayan temel uğraklardır. Devletin ideolojik aygıtları, bu izlekler temelinde üretim ilişkilerinin yeniden üretilmesinde söylem aracılığıyla tek tek bireylere seslenerek ve bunları bir üst ideolojide, burjuva ideolojisinde ve onun baskı aygıtı olan devletin bünyesinde birleştiren aygıtlardır. Özne, baskı aygıtlarının zorlamasıyla, üretim ilişkileri içinde belirlenmiş olan bu ideolojik aygıtları kabule zorlanmaktadır. Dolayısıyla Althusser’in ideoloji analizinde öznenin son derece edilgin bir noktada yer aldığı dikkat çekmektedir (Althusser’den Akt. Yalçın, 2005: 124-125).

İdeoloji her açıdan tanımlanmaya açık olsa da çoğu zaman oldukça zor bir tanımlama altında toplanır. Bu nedenle ideolojinin de tek bir tanımı yoktur. Macit, (2016: 30-33) ideolojinin bu kavramsal sorununu şöyle ele alır:

İdeolojinin serüveni açısından bakıldığında da hem her şey onun aracılığıyla açıklanmaya, izah edilmeye çalışılır hem de bütün sorunların bir anaç olarak ona yüklendiği görülür ve bu problem olmakla beraber izah edilmeye de muhtaç durumdur. Kavramların tanımlanması ve onlardan ne anlaşılması gerektiği temel bir sorundur, çünkü kavramlar, dini, ahlaki, siyasi ve felsefi tutumlarımız aracılığıyla çok farklı içeriklere bezenir ve başkalaşırlar ve bunun en tipik örneklerinden birisi de yine kuşkusuz ideoloji kavramıdır. Ancak ideolojiyi tanımlama sorunu diğer kavramları tanımlama sorununu aşan bir özelliğe sahiptir. Zira ideolojiye ilişkin yapılan tanımlamalar, sadece birbirinden çeşitli derecelerde farklılıklar içermez aynı zamanda tezat düzeyinde karşıt anlamlarda kullanılır. Bu tanımlara kısaca bakacak olursak bu tezat açık olarak gözükecektir.

- İdeoloji, belirli bir toplumsal grup ya da sınıfa ait fikirler kümesidir.
- İdeoloji, toplumsal yaşamdaki fikir, inanç ve değerleri üreten genel maddi süreç olarak tanımlanabilir.
- İdeoloji gerçek bilginin önünde dikilen bir engeldir.
- İdeoloji, toplumsal açıdan önemli belirli bir grubun veya sınıfın içinde bulunduğu durumu ve hayat deneyimlerini simgeleyen inanç ve fikirlerdir.
- İnsanların birbirlerini zaman zaman Tanrı katına ya da böcek seviyesine koymalarına sebep olan şeydir ideoloji.
- Birinin ötekini durumundaki çarpıklığı dışsal, belki de aşkın bir noktadan ona anlatmasıdır.
- İdeoloji, ülküsel, düşünsel, tinsel değil maddi bir var oluşa sahiptir.
- İdeoloji bir dünya görüşüdür.

- İdeoloji, bireylerin gerçek varoluş koşullarıyla kurdukları imgesel ilişkinin imgesel bir tasarımıdır.

İdeolojinin üç temel işlevi;

- a) İdeoloji belirsizliğe ilişkin korkuyu “katlanılabilir bir kaygıya” dönüştürür,
- b) İdeoloji, toplumsal yaşamda bir “anlam” alanı sağlar,
- c) İdeoloji, seküler dünyanın “değer” taşıyıcısıdır.

Parsons (2005: 42-43) ise ideolojiye olan bakış açısını şu sözlerle ifade etmektedir:

“Ben ideolojiyi, bir sosyal sistemin gerçek ve potansiyel durumlarına oranla hem empirik hem de değerlendirmeli düşünceler kitlesi şeklinde tanımlamak isterim. Bu bakımdan bir ideoloji sistemin yapısı (genellikle bir toplum), muhtemel değişim yönleri hakkında tahmin ve bunun gerçekleştirilmesi için hangi değişim yönüne (ya da değişim karşıtlığına) gidileceği ve hangi önlemlerin alınacağına ilişkin, geçerlik derecesi pek tabi ki tartışmalı olan empirik olarak temellendirilmiş bir teşhis içerir. İdeoloji içinde sosyal bilimin daha çok empirik ve özel branşlarının ortaya çıkmaya eğilimli olduğu özel bir çerçevedir ve sosyal bilimlerin anası şeklinde tarihe atfedilen rolle yakın bir ilişkisi vardır. ideoloji bir anlamda tarihten doğma bir öz-bilinç ve sosyal sorumluluktur; fakat aynı zamanda teknik standartlara karşı daha seçici bir ilgi içindedir, tutkulu olarak daha partizan, temellendirme baskıları dolayısıyla daha haklı çıkarıcı, daha analitik ve daha rasyonalistiktir. Her hâlükârda ben iddia ediyorum ki, ideoloji, modern seküler entelektüel sınıfların genel olarak önemli sayılma, toplumun işlevlerinde, ondaki stratejik önemde pozisyonlarıyla uyumlu -belki de ondan biraz ileride- bir etkiye sahip olma çabaları çerçevesinde başlıca araçları haline gelmiştir. Teknik bir anlamda nüfuz kullanma yolu olarak ideolojik propaganda, onlar açısından politik ve etkin grupların iktidarının ve şu anda büyük oranda bireyselden çok birleşik olan “paralı” grupların zenginliğinin işlevsel eşdeğeridir. Şüphesiz bu, toplum işlerinde genelleştirilmiş bir nüfuz konusudur ve içinde değişken entelektüel alt grupların detaylı ve ancak teknik yeterliliklerin yer aldığı kültürün özel alt alanlarında icra edilen nüfuzla karşılaştırılmalıdır. Çok az bilim adamı genel olarak bilimde “otorite” kabul edilmektedir, fakat her birinin özel yeterlilik alanı vardır”.

Özcan’a göre entelektüellerin ideolojiler üreten kişiler oldukları düşüncesi tümüyle yanlıştır. Nedenlerini beş madde ile açıklamaktadır, bunlar:

- 1) Dreyfus Olayı’nda gördüğümüz gibi, entelektüeller sayıları 1500’ü bulan ve Zola’nın öncülüğünde bir araya gelen topluluktur. İdeolog ise, bireydir. Entelektüel birey değildir; o halde grup ideolog olamaz.
- 2) “Entelektüeller başlangıçtan beri, yeni düşünceler ortaya koymaktan çok, duyarlılık uyandırmaya çalışıyorlardı. Onlar özellikle, politik, hukuki, ahlaki konularda ortaya çıkan problemlere kamuoyunun dikkatini çekmeye gayret ediyorlardı; bu problemlerin çözümünde taraf olma iddiasında bulunuyorlardı”
- 3) “İdeologlarla entelektüeller arasındaki ilişki tam anlamıyla şöyledir: Her ideolog bir entelektüel gibi görülebilir ancak her entelektüel bir ideolog değildir. Örneğin, Marx, Lenin, Saint-Simon, Hegel

ideologdur; onların biraz zorlamayla entelektüel oldukları söylenebilir. Ancak Emile Zola, Marcel Proust, Andre Gide sadece entelektüeldir; asla ideolog değildir”

- 4) “İdeolojiler 18. yüzyılın sonunda tarihsel, hukuksal, politik söylemler şeklinde ortaya çıkmıştı. O zaman henüz entelektüeller kesinlikle yoktu ama ideologlar ve ideolojiler vardı. Eğer entelektüeller, ideologlar olsaydı, ideolojinin entelektüellerle doğması gerekirdi. Bu nedenle, entelektüellerin ideologlar olduklarını söyleyemeyiz”
- 5) Entelektüeli tarihsel bağlamının dışında tanımlamak, buradan hareketle ideolojiye ilişkin sorunlar çıkarmak, metodolojik olarak doğru değildir” (Özcan, 2006: 60-61).

Batı tarihselliği içerisinde entelektüellerin tarihsel oluşumu ve dönüşümü üzerindeki odaklanma kuşkusuz “aydınlanma projesi”, “modernite”, “kamusal alan”, “üniversiteler” vb. konuların yanında, ideolojiler boyutunda dolayımlanmış bir okumayı da içermelidir. Çünkü entelektüeller, önemli ölçüdeki bir kanaat ya da saptama çerçevesinde, egemen tarafın çıkarlarını ‘teorize’ eden; inşa ettikleri sistematik ya da gevşek ideolojilerle ve profesyonel toplum mühendislikleriyle toplumu/halkı iktidardakilerin lehine yönetselleştiren ve tahakküme ya da hegemonyaya meşruiyet kazandıran kimseler olarak nitelendirilmiştir.

Bu bağlamda Gramsci’nin “egemen tarihsel iktidar bloku” ile “organik entelektüeller’in ilişkisi çözümlenmesi, günümüzde de ağırlığını korumaya devam etmektedir. Diğer taraftan, paradoksal bir biçimde, ‘sahte’ bir bilinç sağlayarak toplumsal tahakkümü sağlayan ve sürdüren ideolojilerin maskesinin düşürülmesi misyonu da bir ideal olarak entelektüellerin sorumluluğunda görülmüştür. Yine bu sorumluluk ve misyon içerisinde entelektüellerin kitlelere doğruları söyleyerek öncülük eden ve özgürleştiren; doğru ideolojik bilinci inşa ederek bunu kamusallaştıran / toplumsallaştıran kimseler olmaları hem onlara bir çağrı hem de bir realite saptaması olarak dile getirilmiştir (Akt. Genç: 57-58).

1.4.3. Entelektüel ve Kültür Kavramı

Kültür, kavramsal olarak anlamını on sekizinci yüzyılda kazanmıştır. Bu yüzyılın öncesinde kültür kelimesinin herhangi bir bakış açısında karşılık geldiği bir terim yoktu. Aslında bu oldukça şaşırtan bir durumdur. Bu nedenle aslında kültürü de keşfedilen bir şey olarak tanımlayabiliriz. Bu keşif ve beraberinde gelen süreç “modernitenin” sınırlarını kavrayabilmek açısından son derece hayatidir. Modern öncesi yaşamda Bauman’a göre bu durum:

“...hemen hemen tümüyle eksik olan şey, insan özelliklerinin zamana bağlılığı ve değişebilirliği, özelliklerinin kendi aralarında da farklılık gösterdiği, bazılarının insanın seçimlerine, bilinçli eylemlerine ayak dirediği, diğerlerinin ise görece esnek olup, yönlendirilebildiği, değiştirebildiği fikriydi. (...) Kayda geçirilmiş yüzlerce gerçek ya da hayali insan ırkı, yaşam tarzları, kırsal kesim ile kent sakinleri, tabakalar,

uğraşlar ve cinsiyetler arasında günlük olarak gözlenen keskin farklılıklarla birlikte tüm karmaşıklığı ve iç çeşitliliği içinde evren, dönemin gözlemcileri açısından sabit, uyumlu bir yapıydı. Saygılı bir gözlemin, hatta belki gayretli bir incelemenin nesnesi olabilirdi. (...) Ancak bunun dışında sabit bir yapı olarak kalıyor ve ebedi olarak insan pratiğinin çok ötesinde yer alıyordu. (...) Gerek niyet gerek uygulama, yapısal çözülmeye karşı tepkilerdi. Bu yapısal çözülmeye en çarpıcı ve telaşlandırıcı sonucu, toplumsal yeniden üretimin yerel mekanizmalarının hızla etkinliğini yitirmesiydi” (Bauman, 1996: 100- 116).

Her zaman tekil olarak kullanılan sözcük on sekizinci yüzyılın ve o yüzyılın evrenselci bakış açısının üniter idealini yansıtıyor, tüm ulusal ya da toplumsal ayrımların ötesinde insana uygulanıyordu. Beneton’un sözleriyle bu kültür kavramının üç belirgin özelliği vardır:

- 1) İyimserlik, (insani özelliklerin sınırsız olarak biçim verilebilirliğine olan inanç),
- 2) Evrenselcilik (tüm uluslara, yerlere ve zamanlara uygulanabilecek bir ideale olan inanç),
- 3) Etnosentrizm (on sekizinci yüzyıl Avrupa’sında biçim verilen idealin, dünyanın öteki kesimlerinin taklit etmek zorunda oldukları, taklit etmek isteyecekleri insani yetkinliğin doruğunu temsil ettiğine olan inanç). Beneton araştırmasını şu sözlerle nokt alıyor: “Kültür ile uygarlık, siyasal bir işlev üstlenen savaş terimleridir” (Beneton’dan Akt, Bauman: 116).

Williams, Marksist bir bakış açısıyla kültür ve kültür kavramı üzerine derinlemesine incelemelerde bulunmuştur. Marksist teorinin temel noktasından hareketle Williams, oluşan yeni sınıfın ve yeni sınıfın ulaştığı “bilince erişme”sine değinir. Gramsci’den bu anlamda oldukça yararlanmaktadır:

“... Gramsci’nin tüm amacı örgütlenme yoluyla burjuva hegemonyasına meydan okuyabilecek bir tür proleter hegemonyası yaratmak olsa da hegemonyanın bazı sıradan versiyonlarını da karmaşıktır. Dolayısıyla yeni bir sınıfın ortaya çıkışında yeni pratiğin merkezi bir kaynağına sahibiz. Ama diğer türde belli kaynakları da kabul etmemiz gerekir ve kültürel pratikte bunlardan bazıları çok önemlidir. Bunları şu önerme temelinde tanıyabiliriz: Hiçbir üretim tarzı ve dolayısıyla hiçbir egemen toplum ya da toplum düzeni; ve dolayısıyla hiçbir egemen kültür, gerçekte insan pratiklerinin, enerjisinin ve niyetinin tüm kapsamını tüketemez (bu kapsam özgün bir insan doğasının dökümü değil, aksine insanların yapabildikleri ve yapabileceklerini gösterdikleri, hem pratiğe dökülen hem de tahayyül edilen o olağanüstü kapsamdaki değişikliklerdir). Gerçekten de bu vurgunun bize egemen tarzın dışında var olan belli şeyleri açıklamamıza olanak tanıyan salt olumsuz bir önerme olmadığını düşünüyorum. Tersine içinden seçip çıkardıkları ve dolayısıyla gerçek ve olanaklı insani pratiklerin tüm kapsamını dışlayan egemenlik tarzlarına dair bir olgudur. Egemen tarzın dışında ya da ona karşıt olan insan pratiklerinin zorlukları elbette gerçektir. Bunun egemen sınıfın ve egemen kültürün çıkarının ve ilgisinin olduğu bir alanda olup olmadığı çok önemlidir. Eğer çıkar ve ilgi açıksa, birçok yeni pratiğe ulaşılabilecek ve mümkünse egemen olana eklenilecektir, aksi takdirde olağanüstü bir şevkle imha edilecektir. Ama belli alanlarda,

belli dönemlerde ulaşılamayan pratikler ve anlamlar olacaktır. Neredeyse tanım gereği kendi sınırlı niteliğinden ötürü, ya da derin deformasyonundan ötürü egemen kültürün gerçek manada tanıyamadığı pratik ve anlam alanları olacaktır” (Williams, 2013: 57-58).

Maththew Arnold, *Kültür ve Anarşi* adlı kitabında iyice ileri giderek Devlet’in ulusun esas benliği, ulusal bir kültürün de söylenmiş ya da düşünülmüş olan en iyi şeylerin ifadesi olduğunu söylemişti. Arnold, bu esas benlik ve en iyi düşüncelerin cümle alemin malumu olmak şöyle dursun, tam da “kültür adamları”nın ifade ve temsil etmeleri gereken şeyler olduklarını belirtiyordu. Arnold kültür adamları derken, benim entelektüel dediğim kişileri, düşünme ve yargı verme yetileri sayesinde en iyi düşünceleri -kültürün kendisini- temsil etmeye ve yaygınlaştırmaya müsait hale gelen bireyleri kastediyor gibi. Arnold bütün bunların sadece belli sınıfların ya da küçük insan gruplarının değil bütün toplumun yararına yapılması gerektiği konusunda şüpheye yer bırakmaz (Akt Said, 2015: 43).

Arnold’a göre kültürlü insanlar, “yaşadıkları çağın en iyi bilgisini; en iyi fikirlerini yayma, egemen kılma, toplumun bir ucundan diğerine taşıma tutkusuna sahip olan kişilerdir. Bilgiyi kaba, görgüsüz, zor, soyut, profesyonel, dışlayıcı olan her şeyden kurtarmak, insanileştirmek; kültürlüler ve bilgililer grubunun dışında etkin hale getirmek için çabalayan, ama yine de çağının en iyi bilgi ve düşüncesi olarak koruyan kişilerdir” (Akt. Williams, 2013: 14). Williams’a göre bunların hepsi kültüdü: *Hayatta ekonomiden daha önemli şeyler olması, manipülasyona karşı çıkmak, halka verilen eğitimin yaygınlaştırılması davasına bağlılık. Kültürün düşmanları ise siyasi ve ekonomik sistem, manipülasyon yapanlar ve eğitim karşıtları idi.*

Bodin’e göre kültürün uygarlık tarihi ile bir bağlantısı vardır. Buradan yola çıkarak, *yalnızca çeşitli kültürlere katılan entelektüel tiplerinin görünüşünün izlenilebileceğini öne sürer:*

“... toplum da entelektüellerin incelenmesi, oluşumlarının ve dönüşümlerinin çözümlenmesiyle bütünleşirken, entelektüellerin yerinin ve rolünün belirlenmesi, bu genel tarihsel süreç içerisinde düşünülür. Meslekler ise, entelektüeli somutun içine sokan, ona toplumsal kültürel, açık bir konum sağlayan, ayrıca ona yaşam gereçleri veren bir boyuttur. Bodin böylelikle, entelektüellerin tarihsel süreçteki ve değişik kültürler içerisindeki görünümünden hareketle, onları somut toplumsal ortamlarında cisimleşmeleriyle ele almayı amaçlar. (...) Entelektüellerin toplumsal olarak somutlaşmalarının/cisimleşmelerinin, meslekler etrafında biçimlendiğini ileri sürerken, entelektüel meslekler analizini de bu sistematik bütüne yerleştirmiş olur. (...) Entelektüelin, ancak toplum içinde ve kültüre görece olarak tanımlanabileceğini ifade eden Bodin’e göre toplum ve kültür tarih kadar coğrafyaya da bağlıdır” (Bodin, 1984: 16-30).

1.4.4. Entelektüel ve Ekonomi Kavramı

Ekonomi kavramını açıklarken iktidar ve siyasetin genel rollerinden söz etmek gerekir bu anlamda Foucault'un özellikle üzerinde durduğu bir bakış açısı bulunmaktadır:

“Siyasi iktidar anlayışı ile marksist anlayış, en azından hala marksist anlayış olarak görülen belli bir anlayış arasında ortak bir nokta olduğunu düşünüyorum ve bu ortak noktayı iktidar teorisinde bir ekonomizm olarak adlandırıyorum. Bununla şunu demek istiyorum: Klasik hukuksal iktidar teorisinde iktidar bir mala sahip olur gibi sahip olunabilen ve dolayısıyla devir ya da sözleşme türünden hukuki bir akit ya da hukukun kendisini kuran bir akit yoluyla bütünüyle ya da kısmen başkasına aktarılabilir ya da vazgeçilebilecek bir hak olarak görülür. İktidar, her bireyin elinde tuttuğu ve bir siyasi hükümlanlık kurmak üzere bütünüyle ya da kısmen devredeceği somut şeydir. Dolayısıyla siyasi iktidarın kurulması bu dizi içinde göndermede bulunduğum bu teorik bütün içinde sözleşmeye dayalı mübadeleyle aynı türden hukuksal bir işlemler model olarak olur. sonuç olarak iktidar ile mal, iktidar ile zenginlik arasındaki açık ve tüm bu teoriler boyunca karşımıza çıkan benzetmeler buradan kaynaklanır. Öbür durumda farklı bir şey, iktidarın ekonomik işlevselliği olarak adlandırılabilir olan şey vardır. İktidarın özünde hem üretim ilişkilerini koruması hem de üretim güçlerinin temellük edilmesinin gelişimi ile kendine özgü kiplerinin mümkün kıldığı bir sınıf tahakkümü sürdürmesi anlamında “ekonomik işlevsellik”, bu durumda siyasi iktidar varlık nedenini ekonomide bulacaktır. Kabaca söylersek birinci durumda biçimsel modelini mübadele prosedüründe mal dolaşımı ekonomisinde bulan bir siyasi iktidar olacaktır. İkinci durumda ise siyasi iktidarın tarihsel varlık nedeni ile somut biçimleri ve fiili işlevinin arkasındaki ilke ekonomide konumlanacaktır” (Foucault, 2016: 95)

Bu açıklamaların ardından Foucault araştırmalarına ilişkin sorunsallaştırmaları iki şekilde ele alır;

“İlk olarak: iktidar her zaman ekonomiye göre ikincil konumda mıdır? Amaçlarını ve işlevlerini her zaman ekonomi mi belirler? Ekonominin varlık nedeni ve amacı her zaman özünde ekonomiye hizmet etmek midir? Kaderi bu ekonomiye özgü ve onun işleyişi için temel önem taşıyan ilişkileri yürütmek, güçlendirmek, korumak ve sürdürmek midir? İkinci soru: İktidarı anlamak için kullanılacak model mal modeli midir? İktidar sahip olunan, ele geçirilen, sözleşme ya da güç yoluyla devredilen, vazgeçilen ya da geri alınan, dolaşıma giren, bir bölgeyi boşaltan, ötekenden kaçınan bir şey midir? Ya da iktidar ilişkileri ekonomik ilişkilerle her zaman bir tür beraberlik ya da zincir oluşturuyor olsa bile, bu durumda ekonomi le siyasetin birbirinden ayrılamazlığı, işlevsel bağımlılık ya da biçimsel izomorfizm türünden olmayıp açığa çıkarılması gereken başka bir türden olmayacak mıdır?” (Foucault, 2016: 96).

Said entelektüel ve ekonomi üzerine olan düşüncelerini dönemin koşullarını göz önünde bulundurarak ele almaktadır:

“Günümüzde neredeyse evrensel olarak kullanılan serbest piyasa, özelleştirme, küçük devlet gibi ibareler küreselleşmenin onayladığı benzer tabirler, onların sahte evrenselleri egemen söylemin en önemli kısmını

teşkil ediyor ve hem üstü kapalı hem de elverişli onay yaratmak için tasarlanmıştır. Bu bağlantıdan “Batı”, uygarlık çatışması, geleneksel değerler ve kimlik gibi ideolojik şekerlemeler doğuruyor. Tüm bunlar her zaman göründükleri gibi tartışmaya teşvik olarak ortaya çıkmıyor aksine, sahte evrenseller direniş ya da sorgulama ile karşı karşıya kaldığında, görüş ayrılığını etkisiz hale getirmek ve ezmek için derin mücadeleciliği ve temelciliği kendi çıkarları adına kullanıyorlar. (...) Pierre Bourdieu ve meslektaşları, Thatcher-Reagan dönemin refah devletindeki büyük sosyal başarıların (sağlık, eğitim, iş, sosyal güvenlik alanında) muhafazakar parçaları üzerine kurulmuş Clinton-Blair neo-liberalizminin biraz önce sözünü ettiğim ulusal övgü gibi bir şeyi içeren sembolik bir karşı devrim, paradoksal bir sanı inşa ettiğini ilginç bir şekilde belirtmişlerdir. Ona göre bu, “muhafazakar fakat kendini ilerici olarak gösterir; geçmiş düzenin bazı eski yönlerinin (özellikle ekonomik ilişkiler açısından) onarımı peşindedir ancak yepyeni bir bolluk ve özgürlük (sözde yeni ekonominin dili ve “network” şirketleri ve internetteki meşhur söylevi ile) çağına liderlik eden, geleceğe dönük reformlar ve devrimler gibi gerileme, tersine dönme, teslim olmaya maruz kalır.” (Said, 2002: 49-51).

Siyaset ve ekonomi birbirinden bağımsız olarak düşünülemeyecek iki kavramdır. Ve bu iki kavram entelektüelin en çok uğraştığı bir kavşak noktasını oluşturur. Söz sahibi iktidarın en temel ilkelerinin başında, ülkesinin refah seviyesini, ekonomik gelişimle birlikte en üst noktalara taşımak gelir. Peki bu noktada siyaset ve ekonomi çevresinde entelektüel hangi noktada yer alır? Entelektüel daima siyaseti inceleme altında tutar. Ve burada şunu görüyoruz ki entelektüelin sahip olduğu bireysel tutumlar oldukça önemli. Ekonomik açıdan pek çok sınıf vardır fakat entelektüeller bu sınıf içinde kendilerine bir yer edinmezler. Elbette toplumsal sınıflar içinde gelirleri doğrultusunda belli bir noktadır. Fakat ekonomik faaliyetlerin (üretim, dağıtım süreci gibi) gerekliliklerinde entelektüellere rastlayamayız. Alkan bu durumun, entelektüellerin oynamak istedikleri siyasal oyunda en zayıf noktasını oluşturduğunu belirtir. Ona göre, *siyaset, toplum içindeki güç ilişkilerinin fonksiyonudur. Toplum içindeki en önemli güç kaynağı ekonomik yapıdan doğar ve entelektüellerin ekonomiye doğrudan bir katkısı olmadığından, güç dayanakları da bu oranda zayıftır* (Alkan: 1977: 89).

Dünyanın her yerinde (sadece entelektüeller için değil) tüm kişilerin ekonomik bağımsızlığı kişisel açıdan son derece önemlidir. Kişi kazancı doğrultusunda hayatını idame ettirir. Fakat entelektüel bireyler dışındaki kişilerin ekonomik bağımsızlığı sadece kendisini ilgilendirir. Kendi bireysel özgürlük alanı kısıtlanmadığı sürece, sahip olduğu mesleği icra ederek ekonomik bağımsızlığını sağlayabilir. Fakat entelektüel birey için durum daha farklıdır. O daima “*düşünce ve ifade özgürlüğü*”nün olduğu alanlarda üretim yapabilir. Bu bağlamda ekonomik bağımsızlık entelektüel için çok daha önemli bir noktadadır. Daha öncede söylediğimiz gibi entelektüel herhangi bir devlet kurumunda çalışıyor olabilir. Bu bir üniversite ya da siyasiler tarafından daima kontrol altında tutulmaya çalışan medya kuruluşlarından biri olabilir. Bu anlamda eğer entelektüel kişi gelir elde etmek için bu gibi kurumlarda faaliyet

gösteriyorsa, bu kurumların kendisine çizdiği özgürlük alanı entelektüelin karar noktasını belirler. Bu durumda entelektüelin iki seçeneği vardır: ya kendi bildiği doğrular ve savunduğu görüşler doğrultusunda hareket ederek ne pahasına olursa olsun entelektüel kimliğinden ödün vermeyecek ya da bulunduğu ortam ya da kurumun içinde kendi adına bir alan belirleyerek o alan içinde hareket edecektir.

1.5. Entelektüelin Özellikleri

Entelektüeli bir cümleyle anlatamayacağımız gibi entelektüel bireyin sahip olduğu özellikleri de tek bir cümle ya da tek bir tanımla açıklamak mümkün değildir. Entelektüel kavramını derinlemesine ele aldığımız bölümde görülüyor ki entelektüel kavramına ve beraberinde entelektüel bireye çok farklı bakış açılarıyla yaklaşılmakta. Bu nedenle öncelikle belirtilmelidir ki, entelektüelin; sabit, kalıcı, yazılı ya da sözlü kuralları içeren değişmeyen özellikleri vardır şeklinde bir saptamada bulunulamaz. Fakat incelediğimiz kavramsallaştırmalar ışığında entelektüeli evrensel bağlamda ele alarak onun özelliklerinden bahsetmek daha yerinde ve doğru olacaktır.

Toplumsal her sorun için söz gelimi elini taşın altına koyma milli değerler bazında hareket etmek yerine evrensel değerler doğrultusunda hareket etme, kendini çıkarını düşünmeden -ne pahasına olursa olsun- her konunun üstüne gitme, sorunları asla görmezden gelmeme, doğru bildiğini söylemekten şaşmama, devlet/iktidar karşısında kendi kurallarını oluşturabilme ve hepsinden önemlisi bunu bir fayda sağlama amacıyla yapmaması gibi özelliklerin, entelektüele atfedildiğini söyleyebiliriz.

Atatürk (2004: 9-10) kendisine yöneltilen bir soru karşısında şöyle cevap vermektedir:

“Her şeyden önce ‘aydın’ sıfatının insanlara bu kadar kolay verilmemesi gerektiğini düşünüyorum. Düşünce dünyasında bu kadar cömert olunmaz. Öte yandan, ortalıkta aydın olarak gördüklerimizin çoğu, bir amacın, bir dünya görüşünün hizmetindedirler ki, bu tutumları ile bağımsızlıklarını feda ettikleri için entelektüel kategorisine girmezler. Karşı tarafı, “öteki”ni anlamak gibi bir amacı olmayan aydın olamaz... Aydının etiketi olmaz... Aydın bağnaz olmaz, aydın insanları aşağılamaz, çünkü bilir ki, her insan kendi içinde bir değerdir.”

Atatürk bu noktada, entelektüelin görevinin en başında ve her şeyden önce insani tarafı üzerinde durur. Öteki olarak belirttiği kavram ile entelektüel bireyin kendi ya da kendi toplumu dışındaki her konu ve sorunla ilgilenmesi gerektiğinin altını çizer. Bu nedenle ona bir etiket verilemeyeceğini belirtir.

J. P. Nettl, entelektüelin gönüllük esasına dayalı bir şekilde eylemler ürettiğini düşünür. Ona göre entelektüel, “*en nesnel anlamda istediği veya gördüğü geleceği, hastalıklı ve*

küçümsenen şimdiyle korkunç bir tezat içinde betimleyebilir; ya da onu kaçınılmaz veya tamamen arzulanan bir şey olarak sunabilir; her iki durumda da o, bunun için mücadele etmesi gerektiğini bilir” (2005: 219). Nettl için esas olan nokta entelektüelin gönüllü olarak mücadelecisi bir tavrının olmasıdır.

Sartre kendi dönemi içinde, özellikle burjuva ve işçi sınıfı üzerinden çıkarımlar yaparak entelektüelin görevlerini ve özelliklerini tasvir etmeye çalışır. Burjuvazi ve proletarya ile ilgili dönemseller görevleri 6 madde ile ortaya koyar:

- 1) Halk sınıfları içinde ideolojinin hiç kesilmeyen yeniden doğuşuna karşı mücadele etmek;
 - 2) Halkın kültürünü yükseltmek, yani evrensel bir kültürün temellerini atmak için, egemen sınıfın verdiği bilgi sermayesini kullanmak;
 - 3) Gerektiğinde ve bugünkü koşullara uygun biçimde ezilen sınıflar içinden pratik bilgi teknisyenleri yetiştirmek –çünkü bunu onlar yapamaz– ve onları işçi sınıfının organik teknisyenleri ya da en azından bu aydınlara –aslında yaratılması olanaksız– en yakın teknisyenler haline getirmek;
 - 4) Onda, mücadelede herkes için ulaşılacak gerçek bir hedef, yani insanın geleceğini görerek kendi hedefine (bilginin evrenselliği, düşünce özgürlüğü, gerçeklik) sahip çıkmak;
 - 5) Acil hedeflerin ötesindeki uzak hedefleri, yani evrenselleşmeyi, çalışan sınıfların tarihsel hedefi gibi göstererek, başlatılmış eylemi radikalleştirmek;
 - 6) Her türlü iktidara karşı çıkmak –kitle partileriyle ifade edilen politik iktidar ve işçi sınıfı örgütleri de dahil– kitlelerin koştuğu hedeflerin bekçisi olmak;
- şeklinde anlatmaya çalışır (2017: 60-62).

Said (2015: 29) entelektüele ‘temsil edici’ bir özellik atfetmektedir:

“... temsil edici bir kişi olarak entelektüeldir önemli olan; şu ya da bu bakış açısını görünür olarak temsil eden, her türlü engele rağmen bu temsili muhatap aldığı kamu adına yapan kişidir. Savım şu ki entelektüeller temsil etme sanatını (ki bu konuşma, yazma, öğretmenlik, televizyona çıkma gibi biçimler alabilir) görev edinmiş bireylerdir. Ve bu görev kamunun gözleri önünde cereyan ettiği ve hem bağlamını hem riski, hem cüreti hem de kırılganlığı içerdiği ölçüde önemlidir”.

Bu temsil etme özelliğine bazı eklemeler yapar: *“bence entelektüelin görevi krizi evrenselleştirmek, belli bir ırkın ya da ulusun çektiği acıları daha geniş bir insani bağlama oturtup be deneyimi başkalarının acılarıyla ilişkilendirmektir”* (2015: 56) der.

Daha öncede belirttiğimiz gibi farklı yaklaşımlara rağmen entelektüelin özelliklerini ancak evrensel bir bakış açısıyla saptayabiliriz. Bunu da özetlememiz gerekirse entelektüelin görevi ya da sorumluluğu, hakikati her tür şartta ve ne pahasına olursa olsun dillendirmesi, olarak ifade edebiliriz. Nitekim modern entelektüel modern toplumdaki her tür (sınıf, ırk, cinsiyet vs. eşitsizliği meşrulaştıran ve bu anlamda ideoloji üreten biri olmanın ötesinde adaletsizliğe ve zulme karşı tavır geliştiren eleştirel ve muhalif bir kişilik olarak tanımlanmıştır (Kellner'den Akt. Çağan, 2005: 20).

Tüm bu bilgi ve görüşlerin ışığında entelektüelin özellikleri için genel bir yaklaşımla şunları söyleyebiliriz.

- Entelektüelin temel çıkış noktası bilgidir. Kendisini bilgi ışığında donatmalıdır ve bilginin peşinden daima koşmalıdır.
- Farklılık, farkındalık ve muhalif bakış açısıyla çalışmalarını sürdürmelidir. Daima üretmelidir.
- Bilgi temelinde hareket eden entelektüel her türlü bilgiye eleştirel bir çerçeveden bakabilmelidir.
- İnandığı şeyleri savunabilmelidir.
- Önce kendi kimliğine daha sonra içinde yaşadığı toplum karşısında yabancı bir tutum sergilememelidir.
- Asla vazgeçmediği doğruları olmamalıdır.
- İleri görüşlülüğü bulunmalıdır.
- Bu görüşlerini, en iyi şekilde süzgeçten geçirmeli ve o şekilde aktarmalıdır
- Bireysel çıkarları, toplum ve evrensel çıkarların önünde olmamalıdır.

1.6. Türkiye’de Entelektüelin Gelişimi ve Dönüşümü

Entelektüelin dünya üzerinde varoluşunu düşündüğümüzde Türkiye bazında entelektüelin, üstlendiği görevleri, yaşadığı gelişimi ve dönüşümü kavrayabilmek için Osmanlı döneminden Cumhuriyet’in kuruluşuna kadar uzanan sürede yaşan tarihsel süreçleri incelemek gerekir. Tüm bu süreçler sonucunda entelektüelin bugün bulunduğu durumu anlamak geniş ve tarihsel bir bakış açısıyla sağlanacaktır. Bu açıdan bilhassa modernleşme aşaması ile birlikte yeni bir anlam kazanan entelektüelin asıl köklerine inmek gerekir. Entelektüel hangi dönemde, hangi şartlar altında var oldu, öncelikli amaçları neydi gibi soruların cevaplarıyla entelektüelin dönüşümlerini açıklayabiliriz.

Türk aydınını anlayabilmek için onun hangi tarihsel koşulların ürünü olarak ortaya çıktığını iyi ayırt etmek gerekmektedir. Türk aydını son derece derin bir uygarlık krizinin orta

yerinde çaresiz serzenişlerle dolaşan, bir çare olur diye her fikre sarılan bir ruh ikliminin ürünüdür. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın modern Türk edebiyatının doğuş koşullarını ifade ederken söyledikleri aslında Türk aydını içinde büyük ölçüde doğrudur. Tanpınar'a göre modern Türk edebiyatı, bir uygarlık kriziyle başlamış, bir uygarlık değişmesinin sonucu olarak doğmuştur. 1826'da Yeniçerilerin ortadan kaldırılmasıyla başlayan ve 1839'da Tanzimat Fermanı'yla Devlet kurumlarının ve toplum yapısının yavaş yavaş Avrupalılaşmasına varan ve sırasıyla 1876'da Birinci Meşrutiyet, 1908'de İkinci Meşrutiyet devirlerini kapsayan bu uygarlık krizi, 1923'de Cumhuriyetin ilanı, Ankara'nın başkent oluşu, Atatürk devrimleri gibi kesin görünümlü aşamalarla Türk toplumunun bugünkü durumuna kadar gelen aşamaları içermektedir (Tanpınar'dan Akt. Şan 2005: 275).

Osmanlı'nın siyasi yapısını göz önünde bulundurduğumuzda, sanat, edebiyat, siyaset, askeri her türlü bilginin üretilmesi aslında bir izne dayanıyordu. Bu konularda söz sahibi olabilecek kişiler özellikle din kökenli aydınlar olsa da bunun yanı sıra Osmanlı Devleti için söz sahibi olabilecek kişiler dönemde “*Enderun*” adı verilen örgütlenme ile gerçekleşiyordu.

Bu anlamda öncelikli olarak Osmanlı İmparatorluğu'nun doğuşundan Tanzimat Dönemine kadar geçen sürede aydını geleneksel dönem aydınları olarak ele almak gerekir. Geleneksel dönem, geleneksel düşünceler ekseninde şekilleniyordu. Bu nedenle Tanzimat öncesi ve Tanzimat sonrası aydınlarının karşılaştırmasını yapmak yerinde olacaktır. Enderun kökenli aydınlar geleneksel aydınlardı. Dini hiyerarşi içinde varlık buluyorlardı. Enderun bir okuldu ve asıl amacı ‘*devlete hizmet edecek*’ kişileri eğitmekti. Osmanlı içinde ‘devşirme’ sistemi daima önemli bir yerdeydi ve bu okulun öğrencilerini devşirme kökenli kişiler oluşturunuyordu.

Bu açıdan Enderunlu aydınlar aslında daha önce de belirttiğimiz gibi yine ‘saray’ın denetimi altındaydı. Bu nedenle devletin egemen ideolojisi altında yer alan aydınların dönem içindeki aydına “*devletin aydını*” demek yanlış olmaz. Bu devlet aydınlarının en temeldeki görevi, “*çözümü korumak, saklamak, yenilemek ve aktarmak*” olmuştur. Yani bu görev aslında gelenekle sağlanan ve gelenekten yararlanılan bir bağlantının sonucudur. Bu dönemdeki aydının görevi devlet işlerini değiştirmek değil, devlet işleri için daha iyi ve yararlı bilgiler sağlamaktır. Yani devamlılığı, yeniliği değil. İyi olanı daha iyi hale getirmek, eksik olanı tamamlamak, sarayın belirlediği normlar ile bu normlara tamamen bağlı kalarak bilgi üretmek ilk önceliktir. Pek tabi bu belli bir tekelin içinde gerçekleşiyordu. Kalıplar değişmiyor, değiştirilmeye çalışılmıyordu. En önemli görev mevcut yapıyı korumak ve bu yapıyı en mükemmel hale getirmektir. Her zaman için saray ve halk arasında sorgulanmaya dahi cüret edilmeyecek meseleler vardı. Osmanlı Devleti bir tekeldi ve bu tekeli bir ‘dünya siyaseti’

halindeydi. Osmanlı aydını, yani bu dönemdeki devletin aydını varlığını bu siyasetin içinde yaratmıştır (Şan, 2005: 276-277).

Tanzimat ile birlikte aydının değişen misyonlarından bahsedebilir, bu dönemdeki aydını ‘modern dönem aydını’ olarak yorumlayabiliriz. Osmanlı da yaşanan siyasi dönüşümlerle birlikte bazı ıslahatlar gerçekleştirilmiştir. Bu aslında yeni bir dönemin kapısının aralanması anlamına geliyordu. Bu kapının aralanmasıyla çok farklı bir role bürünmüş aydın çıkıyordu karşımıza. Tanzimat’ın ışığında beliren aydın artık değişim için adımlar atacaktı. Fakat devletin işleyişini bozmamak için dikkatli adımlar atan aydının, devlet aydını olma kimliğini üzerinden atması zaman alacaktı. Bu zaman, Tanzimat dönemi içerisinde asıl modern dönemi kapsayacaktı.

Devletin bundan sonra sürdüreceği siyaset için de hayati bir önemi haizdir. Bu nedenle 18. Yüzyıl sonrasında devletin klasik yönetim şemasında “Bab-ı Ali” adı ile kurulacak olan iktidar merkezi söz konusu yeni kadroların ana üs hüviyeti taşımıştır. Açılan bu yeni dönem ile devlet yüzyıllardır uyguladığı temel siyasetini bir kenara bırakırken yeni şartların getirdiği ortama uyum sağlamak adına Batı ile farklı bir ilişki sürdürme yoluna gidecektir. Bu nedenle geleneksel kurum ve yapılar korunarak bu kurumların yanı başında yenilerinin oluşturulması şeklinde bir siyaset takip edildiği görülmektedir ki bu yeni durum Cemil Meriç’in tabiri ile “Bab-ı ali’nin Avrupalılaşmasından başka bir anlama da gelmemektedir. Bu süreçle oluşturulan yeni kadrolar, toplum dışında ve tepeden inme bir biçimde ortaya çıkan siyasetle de uyumlu bir yapı arz ederler. Bu ara dönem içinde hemen tüm entelektüel faaliyetler, devlet hizmetinde görev alan aydınlar eli ile yürütülecektir. Böylesi bir ortamda ortaya çıkan Türk aydını, devletin beslediği, devletten maaş alan ve devlet dışında yaşamaya mecbur kalındığında ise adeta elleri ayaklarına dolaşacak bir tutum içinde bir an evvel devlete kapılanmak için çaba gösteren bir tip olarak karşımıza çıkacaktır. Türk aydınının varlık nedeni devlet olunca tüm mücadele de devlet kapısında yer tutmakla sınırlı olacaktır (Meriç’ten Akt. Şan, 2005: 278).

Tanzimat süreci ve batılı anlamda aydının oluşumu süreci için Kılıçbay, (1985:57) Osmanlı Batılılaşma tarihinin dönüm noktası olarak gösterilen İkinci Mahmut ve Abdülmecit dönemlerini bu yeni aydının ortaya çıktığı eğitim kurumlarının doğduğu dönemlerle çakışmakta olduğunu öne sürüyordu. Bu durumda Osmanlı’da ortaya çıkan ‘yeni aydın’ı devletin seçtiği yeni siyasi tercihin belirlediği ve bu siyasetin uygulanması için gerekli olan kadroları yetiştirmek için açtıkları yeni eğitim ve bürokratik kuruluşlara bağlı olarak şekillendiği kanaatindeydi.

Karpat (2006: 64-65) hürriyet arayışından yola çıkarak şunları ifade etmektedir:

“...bilhassa 1880’den sonra yeni doğmakta ve sayıları gittikçe gelişmekte olan aydın grubunun bir kısmını siyasileştirerek, toplum sorunlarını ancak devlet iktidarına sahip olarak kendilerinin çözümleyebileceğini iddia etmelerine yol açmıştır. Şüphesiz ki bu şekilde düşünen kimseler aydın diyebileceğimiz kitlenin ancak küçük bir ölümünü oluşturuyordu ancak bu kişiler, siyasi iktidara sahip olmaları halinde düşüncelerini fiiliyata dökmek imkanına sahip olabileceklerdi. Okullarda, orduda ve bürokraside önemli yerlere sahip olmaları halinde düşüncelerini fiiliyata dökmek imkanına sahip olabileceklerdi. Okullarda, orduda ve bürokraside önemli yerlere sahip olmaları onların etkisini çok arttırabilirdi. Milyonlarca kişi, “halka rağmen halk için” felsefesi ile hareket eden bu aydınların kabullendikleri “millet” fikrini paylaşmakla beraber idare etmek istedikleri bu milletin nasıl oluştuğunu pek de anlamış değildi. Ancak Osmanlı aydını, Ziya Gökalp’in terimi ile, kendine başta “güzideler” ismini vererek, sonradan “ziyalılar”, “aydın” gibi isimler alarak, kendini, oluşmakta olan millete temel yapmak istediği halktan ayrı görmektedir. Aydının dayanağı devlet olmuştur; çünkü belirli bir programı uygulamak için devletin mutlaka desteği ve yardımı gereklidir. 1938’den sonra Anayasanın bir ilkesi olan halkçılık, bir yandan halk adına eski saltanat rejimini reddettiği gibi, halk arasında “medeniyet” yayacak olan aydınları toplum lideri ilan etmişti”

Tüm bu aşama ve dönemlerden yola çıkarak Cumhuriyet’in kuruluşuna geldiğimiz dönemde artık aydın devletin bekasını korumak için değil, yeni kurulan sistemin halk tarafından özümsemesi için çalışmalar yürütecekti. Laik, demokratik bir sisteme geçiş aşamasında halkın ve toplumun aydınlatılmasını temel görev edinen modern aydın, her anlamda kendini göstermeye başlamıştı. Bu inançla hareket eden kişilerden biri dönemin entelektüel yazarı Halide Edip Adıvar olmuştur.

Halide Edip, özellikle bu toplumsal dönüşüm karşısında sıkışmış olan halkı aydınlatmayı hedefliyordu. Bu açıdan özellikle, yarattığı kadın karakterlerle toplumsal bir portre çizer. Uysal (2006: 102-103) bunu şöyle açıklamaktadır:

“...yazarın gelişkin bireysel, düşünsel dünyaları ve henüz bu dünyaların standartlarına ulaşmamış olan toplum arasında sıkışmış öncü kadın karakterleri işlediği ilk romanlarından itibaren, giderek ideale doğru evrilen entelektüel modellerini işlediğini görürüz. Kahramanların nitelikleri zaman içinde değişse de, ilgi çekici olan, Halide Edip’in hemen hemen tüm romanlarında entelektüel kaygılar taşıyan ve toplumsal sorumluluk hisseden en az bir kahramanın yer almasıdır. Bir sonraki dönemde, Cumhuriyet’ten sonra yazdığı romanlarda Halide Edip, kadının toplumsal konumu gibi özel sorunları ya da vatanın kurtuluşu gibi akut krizleri çözmeye çalışan değil, yeni kurulmuş bir devleti biçimlendirmeye soyunan, yeni oluşan topluma yol göstermeyi hedefleyen aydın karakterler çizer.”

Cumhuriyet itibariyle günümüzün modern entelektüelleri üzerine derinlemesine araştırmalar yapan üç önemli isim vardır: Sabri Ülgener, Cemil Meriç ve Şerif Mardin. Bu nedenle Türkiye’de modern entelektüelin hatlarını çizibilmemiz adına bu üç düşünce insanının entelektüele yüklediği anlamları değerlendirmek gerekir.

S. F. Ülgener bir “Aydınlar Sosyolojisi”nden bahis açmakla ve aydınlar sosyolojisinin alanı ile bilgi sosyolojisi arasındaki farkları işaret etmekle ve en nihayetinde ikisi arasındaki sorunlu bağı göstermekle hem konuya sosyolojik bir perspektif kazandırmak peşinde olduğunu hem de bu vurguları itibariyle yerli literatürde ilkler arasında olduğunu ispatlamaktadır. Entelektüelin toplum içindeki oluşum ve etkileşim biçimlerine dair bir bilginin izini süren Ülgener, entelektüelin tek bir biçimde (homojen) var olmadığını dolayısıyla da tek bir entelektüel profilinin olmadığını ya da olamayacağını açıklamaktadır. Ama yine de buna karşın Ülgener entelektüelin rolü ve fonksiyonlarını belirlemeye başladığında entelektüeli tamamıyla olumlu bir imgeye dönüştürmektedir. Ona göre entelektüelin en önemli görevleri arasında: “Kültür değişimine öncelik etmek; değişeni daha popüler ve yaygın hale getirmek; yeni bir zevkin ve üslubun öncülüğünü sürdürmek; halkın politik, sosyal tercihlerini etkilemek vardır. Ülgener’in entelektüelin en önemli görevlerini anarken, onun muhalif kimliğini, eleştirel tavrını ve rahatsızlık veren yönünü de söz konusu etmesi, onun entelektüeli gerçek nitelikleri ile anladığının ispatıdır. Ama yine de entelektüele biçtiği bu ilk rollerin, her durumda entelektüelin halkla birlikte hareket etmesi gerektiği gibi yanlış bir kanaate sebep olduğu bilinmelidir. Oysa entelektüel her ne pahasına olursa olsun (halka rağmen bile olabilir) her durumda hakikatin en çıplak ve en cesur sesi olmak gibi bir misyona sahiptir (Ülgener’den Akt. Çağan, 2005: 312-313).

C. Meriç, entelektüel nitelendirilmesinin, bilgi ışığında hareket eden ve evrensel yasaları benimsemiş kişiler dışındaki bireylere yüklenmemesi gerektiğini savunur. Bu düşüncesi ışığında “*entelektüelle salt kafa işçiliği yapan*” arasındaki farkı belirginleştirmek ister. Entelektüelin birincil özelliklerinden biri olan eleştirel kimliğinin altını çizer. Eleştirmek için cesur olunması gerektiğini öne sürer. Ona göre entelektüelin aynı zamanda ‘devrimci’ bir özelliği de vardır. Entelektüel daima, tüm dünya ve insanlık için çaba sarf etmekten kaçmadan savaşı. Radikal tutumları vardır ve toplum için bir öncü nitelik taşırlar. Her zaman daha iyisi için mücadele etmek zorundadırlar. Toplumun öncüsü olarak nitelendirdiği entelektüellere yüklediği diğer bir görev de halkın her durumdan ve dönüşümden haberdar olmasını sağlayabilmesidir. Fakat tüm aydınlar bu özellikleri taşıyamazlar. Bazı durumlarda ‘yandaş’lıklarıyla gündemde olabilirler (Meriç, 1997: 19-46).

Şerif Mardin *literati* grubunun entelektüele dönüşümünde modern iletişim ağları ve eklemlerinin önemli bir rol oynadığını belirtmektedir. Her iki grubun bilgiyi kullanma biçimleri arasında ciddi farklılıklar olduğunu ifade eder. Bu vurgusu ile diğer yazarlarla aynı kanaati paylaşıp da, Türk aydınının geçirdiği bütün değişmelere rağmen literati (clerc, ulema) niteliklerini kaybetmediklerini ve bu nedenle de entelektüel olarak nitelendirilmelerinin doğru

olmadığını vurgulamakla diğer yazarlara kıyasla daha radikal bir tutum sergiler. Türk aydınının iktidarlara angaje olmuşluğunu, batı taklitçiliğini eleştirirken Ülgener ve C. Meriç’le ortak paydada buluşur. Türk entelektüelinin halka rağmen var oluşunu ve buna bağlı olarak toplumda ikili bir kültürün var edildiğini ve bunda yerli entelektüelin muhafazakar, itaatkar ve taklitçi tavrının etkili olduğunu belirtir. Ayrıca bu çelişkili tablonun yine yerli entelektüeller tarafından fark edilip eleştirildiğini de yazar. Eleştiride yoğunlaşmış, toplumumuzla batı toplumlarını birbirinden ayıran, her ikisinin birbirinden farklı olduğunu belirten bu ikinci grup entelektüeli Ş. Mardin “sosyal gerçekçi okul” olarak tanımlamaktadır. Ş. Mardin’e göre Türk entelektüeli bu sorumlulukları özgür iradesiyle yerine getirmelidir. Zira özgürlük ihlali entelektüelin ihlali anlamındadır (Mardin’den Akt. Çağan, 2005: 319-323).

Gouldner’in işaret ettiği, klasik entelektüellerin uzman profesyonellere dönüşmesi ve endüstriyel süreçlere katılması, kısmen, onların herhangi bir çıkar grubu haline gelmesi sonucunu da doğurmuştur. Gerçekten de entelektüel, en azından mesajlarını vermek için mevcut iletişim kanallarını kullanmak durumundadır. Gazetelerde yazmak, televizyonlarda görünmek, üniversite kürsülerinden konuşmak çağdaş entelektüeli kaçınılmaz biçimde sisteme entegre etmekte ve umutsuz radikalleri medyatik önelere dönüştürmektedir. Ama entelektüelden siyasal, toplumsal, bilgisel işlevler beklenecekse -ki bu kaçınılmaz bir roldür- muhalif entelektüel romantizminden, çağdaş iş bölümünün gerekleri doğrultusunda yeni konumuna uygun tutum ve davranış belirleme durumunda kalmaktadır (Gouldner’den Akt. Konuk, 2005: 84).

1.7. Türk Medyasında Entelektüeller ve Özellikleri

Entelektüelin tarihsel sürecini incelediğimizde, entelektüel kavramının Dreyfus Olayı’ndan sonra ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Bu olayın medya açısından önemi ise, dönemin siyasal ve toplumsal boyutunun bir kavram niteliği kazanması ve bunu yazılı medya aracılığıyla gerçekleştirmesidir. Bu olaydan itibaren entelektüel ve medya için bazı saptamalarda bulunabiliriz.

Özcan bu olayın yansımaları ve devamı için Dreyfus Olayı’nın entelektüel kavramını ortaya çıkarmasının yanında onun ideolojikleştirdiği ve bu olaydan sonra bir yüzyıl boyunca insanların “...in yanında” ya da “karşısında olmak durumunda kaldıkları literatürün ortak noktası” olduğunu düşünür. Ona göre, “*bunu sağlayan en önemli güç de basılı medyadır*”. Gabriel Tarde’nin görüşleriyle yola çıkan Özcan, yazılı medyanın Dreyfus Olayı’ndaki toplumsal rolü ve sosyolojik sonuçlarını beş maddede açıklamaya çalışır:

- 1) Bir problemi ısrarla ve sürekli gündemde tutmuş; sonunda kendi efsanesini yaratmıştır.

- 2) Bir olayın sonucuna etki etmiştir.
- 3) Kulaktan kulağa olan geleneksel iletişimin yerini almıştır; modern bir iletişim aracı olmuştur; kamuoyu kavramını icat etmiştir ve bunu da bir baskı aracı olarak kullanmıştır.
- 4) Entelektüellerin kurumlara ve iktidara karşı çıkmasına aracılık etmiştir; böylece demokrasinin evrimine yardımcı olmuştur.
- 5) Devlet yetkililerinin kamuoyu baskısına direnemeyerek geri adım atmasında önemli pay sahibi olmuştur. (Özcan, 2006: 48)

Dreyfus Olayı'ndan sonra bazı düşünceler gündeme geldi. Bu düşünceler bazı tartışmaları da beraberinde getirdi. Ve bu tartışmalar Birinci Dünya Savaşı'na kadar devam etti. İlk olarak olumsuz bir kavram olarak nitelen entelektüel ve olumsuz bir bağlamda tasavvuf edilen entelektüel birey artık kimliklerini yeni farklı şekilde tanımlamaya başladılar. Özcan (2006: 49) bu dönemle ilgili olarak şunları söylemektedir:

“Artık önceki dönemi betimleyen elitizm kavramı terk edildi. Entelektüeller ilkin, geniş halk kitleleriyle bütünleşmeye başladılar. İkinci olarak entelektüeller, etkili kolektif bir eylemi gerçekleştirmek için sosyal bir grup oluşturdular. Üstelik basın 20. yüzyıl boyunca bazı entelektüellere yeni bir güç veren radyo ve televizyon yardımıyla gelişti. Entelektüel kamplar arasındaki bir tür iç savaş bu döneme damgasını vurdu.

Bu noktada özellikle üzerinde durduğu başka bir konu daha vardır. Bilindiği gibi entelektüel kişi toplumsal, evrensel tüm sorunlara karşı duyarlı olan bireydir. O, bu tavrı neticesinde saygın bir yer edinir ve sıradan bireyler için ahlaki durumda bir otorite kazanmış olur. Onun eserlerinde (yazdıkları, söyledikleri) ciddiye alınacak öneriler vardır. Entelektüel yalnızca kamuyu değil siyasetçileri de etkisi altına alır. Yani entelektüelin elinde bir ‘güç’ bulunduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Fakat şunun altı mutlaka çizilmelidir ki, bazı entelektüeller (istisnai de olsa) elindeki güce salt bilgin tavrından değil medya ile aralarında bulunan ‘iyi’ ilişkilerle sahip olurlar (Özcan, 2006: 49).

Siyasi güçlerin tekelinde bulunma durumuna gelen medya ile ilgili söze başlamadan önce belirtilmelidir ki; burada en çok medyanın kamuoyu oluşturma üzerindeki büyük etkisinden özellikle bahsedilecektir. Çünkü ancak bu noktada entelektüellerin benimsediği bilgi felsefesini, iktidar ve medya bağlamında nasıl var olduğunu görebiliriz. Bu durum çalışma için büyük anlam ifade etmektedir. Özel işletmeler elinde olan ya da kamusal medyalar ve içinde Türkiye bağlamında kamuoyunu oluşturmak, gündemi belirlemek açısından kitle iletişim araçları en etkili araçlardan biridir. Bu nedenle öncelikle genel hatlarıyla kitle iletişim araçlarından bahsedilmesi gerekmektedir.

Bektaş, (2013: 118-119) kitle iletişim araçlarını ve etki alanlarını şöyle tanımlar:

“Kitle iletişim araçları bir yandan özellikle siyasal mesajların özgür ve doğru olarak kitleye iletilmesi görevini üstlenirken, diğer yandan da kitlenin, siyasal seçkinlere duyduğu ilgiyi arttırmak, kamuoyunun fikir, kanaat ve faaliyetlerini açıklamak, dolayısıyla toplumu oluşturan bireylerin etkilenmelerini sağlamak işlevini yürütürler. Modern sanayi toplumlarında kitle iletişim araçları halka yönetim ve siyaset hakkında bilgi aktarmak, yönetimin dördüncü kuvveti olmak, kriz anlarında kitleleri süratle uyarmak, bireylerin rahatlamasına ve onların boş zamanlarını değerlendirmelerine yardımcı olmak gibi çok sayıda işlevi yerine getirirler. Bazı kuramcılar kitle iletişim araçlarının bu işlevlerini icrada sağladığı başarısının toplumda onlara olan bağlılığı da aynı derecede arttırdığını ileri sürmektedirler.”

İşte bu noktada şunu söyleyebiliriz ki kitle iletişim araçları kamuoyunu oluşturmadaki en büyük güçlerden biridir. Ve yirminci yüzyılın siyasi güçlerinden biri halini almıştır. Medyanın ne hakkında konuşulacağını belirlemesi, kamuyu kendi belirlediği konular etrafında yönlendirmesi, hangi başlıkların dikkat çekeceğini belirlemesiyle, konuyu çok daha mühim bir hale getirir. Bektaş, gündem belirleme noktasında; gündem oluşturma kitle iletişim araçlarının halk üzerinde etkili olmasının olası yollarından birisidir ve medyanın haberleri sunuş yoluyla, halkın düşündüğü ve konuştuğu konuları belirlediği düşüncesine dayandığının altını çizer ve ekler: Kitle iletişim araçları dünyayı kişiler için inşa edebilme yeteneğine sahiptirler ve bu yönde çalışırlar. Bunu yaparken de belli bir fikrin alacağı yönü belirlemeksizin kamuoyu için gündem hazırlarlar. Böylece kitle iletişim araçlarının öncelikleri halkın öncelikleri haline getirilmiş olur (2013: 120-121).

Türk medyasında entelektüelin özelliklerini belirtirken kanaat önderleri olan benzerlik ve farklılıklarına değinebiliriz. Çünkü medya entelektüelleri de tıpkı kanaat önderlerinde olduğu gibi bazı sorumluluklar taşır.

Kanaat önderleri genellikle bulundukları çevrede en yüksek toplumsal statüye sahip ya da en varlıklı sayılan kişiler değillerdir. Onları her meslek kategorisinde bulmak mümkündür. Kanaat önderlerini nitelendiren başlıca özellikler, bu kimselerin herkesten çok siyasal olaylarla ilgilenmeleri, kendilerine siyasal konularda sorular yöneltilmesi, siyasal olayları hızlı kavrama yeteneğine sahip bulunmaları ve sık sık siyasal tartışmalara girişmeleridir. Kanaat önderlerinin etkili olmalarının nedeni, kitle haberleşme araçlarını ortalama bireye nazaran daha çok izlemeleri ve bunlardan edindikleri bilgileri, kişisel ilişkiler içinde çevrelerindekiyle etkili bir şekilde iletmeleridir. Lazarsfeld ve arkadaşlarının işaret ettikleri gibi kanaat önderleri bulundukları cemaatin aktif kısmını oluştururlar ve çevrelerinin geri kalan unsurlarını etkileri altına almaya çalışırlar (Abadan, Lazarsfeld, Berelson ve Gaudet'ten Akt. Bektaş, 2013: 110).

İşte tam bu noktada şunu söyleyebiliriz ki entelektüel bireylerin medya nazarındaki özellikleri kanaat önderleriyle benzerdir. Pek tabi ikisi farklı noktalarda yer alır fakat entelektüeller de her meslekten olabilir. İkinci Dünya Savaşı itibariyle radyoyla başlayan ve tarihsel süreç içerisinde önemi artan medya, bugün gelişen teknolojiyle birlikte çok daha farklı bir noktadadır. Daha öncede Osmanlı dönemi entelektüellerinde gördüğümüz gibi bugün de entelektüel, bir yazar, bir profesör, bir bilim adamı, bir meslek erbabı olabilir.

Yazılı basının tarihi çok eskilere dayanmaktadır, ardından radyonun sesi, televizyon ve bugünün teknoloji içinde internet pek çok medya entelektüelini doğurur. Peki bu entelektüeller kendilerine atfedilen sorumlulukların bilincinde midir? Salt bilgi ile mi hareket ederler yoksa iktidar ile çatışmanın arasında sıkışıp kalmış mıdır? Bunu tek bir cevapla açıklamak mümkün değildir. Fakat şunu söyleyebiliriz ki tıpkı kanaat önderlerinde olduğu gibi medya entelektüelleri de, belli konularda diğer insanlardan daha bilgili olan, siyasal, ekonomik, toplumsal konular içinde bilgi derecesi daha yüksek olan ve daima herhangi bir toplumsal olayda söz sahibi olan bireylerdir diyebiliriz.

Mutman (2006: 23) aydınların özellikleri ile ilgili şöyle bir açıklamada bulunmaktadır:

“Yeni kültürün aydınlarının ressamlar olmadığını en azından stratejik önceliğin pek de onlara ait olmadığını biliyoruz. Yeni hegemonyanın organik aydınlarının önemli bir kesimi televizyon programlarını, internet sayfalarını, dergileri, yazılı basını, vb. hazırlayanlardır. Yapımcılar, haberciler, reklamcılar, tasarımcılar, yorumcular, köşe yazarları, kameramanlar, oyuncular ve televizyon, film ve internet sektörlerinde çalışan, birbirinden çok farklı işlevler görebilen, kişisel, ideolojik ve siyasal olarak birbirinden çok farklı eğilimlere sahip olabilen oldukça geniş ve heterojen bir gruptan söz ediyoruz”

Bugün bir medya entelektüeli, bazen bir gazetede köşe yazarak (bu bir muhalif görüş gerektirmiyor olabilir), bazen televizyon programlarına çıkıp ‘uzman’ kimliğiyle eğitim, spor, siyaset, sanat, ekonomi, kültür vb. konularda konuşma hakkına sahip olarak karşımıza çıkabilir. Foucault’un spesifik entelektüel kavramı medya entelektüelleri için daha yerinde bir tanım olabilir çünkü Foucault, salt evrensel çıkarlar doğrultusunda, kendi hayatından, kazancından ve kimliğinden vazgeçen bir entelektüel yerine spesifik konularda uzmanlaşmış entelektüellerin yok sayılmaması gerektiğini vurgular. Bu nedenle bugün medyada kendine bir alan bulan entelektüeller daha çok spesifik bir konuda uzman olan kişilerdir. Fakat yine belirtmelidir ki spesifik uzmanlık bir entelektüelin görevini tamamen yerine getirdiği anlamına gelemmez. Entelektüel birey kendisine atfedilen rolleri hiçbir zaman unutmamalıdır.

Türkiye, Osmanlı’dan bugüne ne yazık ki “ifade özgürlüğü” bağlamında her zaman için sıkıntılı dönemlerden geçmiştir. Daha önce değinmiş olduğumuz özgürlük alanı işte tam da bu noktada büyük önem taşır. Medya entelektüelleri asıl, uzmanı olduğu her konu hakkında rahatça

konusabilecek alanı kendilerine yaratmalıdırlar. Çünkü gündemi oluşturan ve kamuoyunu büyük ölçüde etkileyen ve yönlendiren medyada ‘elini taşın altına koyan’ entelektüeller gerçek medya entelektüelleridir.

1.8. Medya Entelektüeli

Birey daima bilginin, üretmenin peşinde koşmak için kendine bir görev yüklediği an da, entelektüel kimliğini içselleştirmeye başlar. Bu çoğu zaman bireyin bilinçle harekete geçtiği bir kavram olarak karşısına çıkmamaktadır. Herhangi bir mesleğin içinde olan kimse, o meslek için üretmenin ve hakikati yaymanın, bilgiyi üretmenin, paylaşmanın, bilgiye ulaşamayan kimseler için çalışmanın gayesinde ise her kim olursa olsun entelektüel bir bakış açısıyla değerlendirilebilir. Foucault, tam da bu anlamda entelektüel kişinin bir doktor, bir öğretmen, bir mimar vb. meslek grupları içinde var olabileceğinin altını çizer.

Foucault için entelektüelin rolü:

“..herkes hakkındaki ifade bulamamış hakikati söylemek için “biraz öne veya biraz yana” çıkmak değildir; entelektüelin rolü, daha çok iktidar biçimlerine karşı, bu biçimlerin hem nesnesi hem aracı olduğu yerde mücadele etmektir. “Bilginin”, “hakikatin”, “bilincin”, “söylemin” oluşturduğu düzendedir” (Foucault, 2016: 32).

Bilgiyi, hakikati, bilinci ve söylemin üretildiği en büyük araçlardan biri kuşkusuz medyadır. Gazetede köşe yazarlar, televizyon ekranlarında bilgilerini aktaran gazeteciler, ve medya alanında çalışıp kitle iletişim araçları vasıtasıyla haberleri ‘yayan’ öncül kişiler için önem arz etmesi gereken nokta, Foucault’un da bahsettiği gibi bilgiyi, söylemi üretmek, hakikat ve bilinci oluşturmaktır. Bu anlamda özellikle Türkiye tarihi ve Osmanlı Tarihi kapsamında değerlendirdiğimiz basın tarihi içerisinde görüyoruz ki medya ve iktidar birbirinden ayrılamaz bir durum içerisinde yer alır. Ve yine ele aldığımız başlıklarda görüyoruz ki maalesef Türkiye bu alanda daima sancılı bir süreç geçirmiştir. Çoğu zaman televizyona çıkan kimsenin (uzmanın) uzmanı olduğu konuları dinlerken akıllara bazı sorular gelir: Bu konuyu anlatan kim, ne anlatıyor, ve neden anlatıyor? Bu soruların kesin ve net cevabı hiçbir zaman ortaya konulamayacaktır. Ve çoğu zaman “uzman kirliliği” ile karşı karşıya kalınacaktır. İşte medya entelektüeli olarak nitelendirdiğimiz kimseler bir uzman mıdır yoksa bir entelektüel mi? Ya da bir medya mensubu uzman olduğu alanlarda mı entelektüel kimliğini taşımaya başlar? Çoğu zaman gördüğümüz gibi Prof. Dr., Uzman Dr., Öğretim Üyesi gibi kişinin önüne gelen başlıklar bize biraz önce sorduğumuz sorular hakkında ön bir bilgi verirken, uzman gazeteci gibi bir başlık hiçbir zaman yer almamış, bunun yerine “usta gazeteci” başlığı kullanılmış, görüşleri

hakkında bilgisine başvurulana medya mensubu sadece gazeteci başlığı ile verilmiştir. Bugün gazetelere baktığımızda köşeleri olan kişiler ekonomist, psikiyatrist, doktor vb. meslek erbapları iken biz bu başlığı ‘entelektüel gazeteci’ olarak tanımlayabilir miyiz? Gazetecilik bir meslektir ve her birey kendi mesleği içinde uzmanlaşabilir. Bu nedenle Foucault’un spesifik entelektüel kavramı ile her birey kendi mesleği doğrultusunda entelektüel özellikler taşıyabilir ve bir gazeteci (ya da herhangi bir medya mensubu) de entelektüel olarak ele alınabilir. Okuyan, üreten, spesifik bir alanda uzmanlaşan, kendini geliştiren, çağa ayak uyduran her kimse entelektüel özellikleri taşıyabilir. Bu özellikleri ile birlikte usta gazeteci ve araştırmacı gazeteci nitelendirmeleri daha farklı noktada yer alabilir. Fakat Foucault aynı zamanda, entelektüel kişinin özellikle söylem düzleminde tutarlılık taşıması ve söylemlerini daima bilgiye ulaşamayan kimseler için oluşturulması gerektiğinin altını çizer.

Sartre için entelektüelin evrensel değerleri vardır. Ve Foucault Sartre’yi bazı açılardan eleştirir. Onun yalnızca, özellikle hakikat ve özgürlük gibi evrensel ilkeler bağlamında mücadele eden ve entelektüel bireyin idealinin temsili bağlamında tüm insanlık için konuşabilme yetkisini kendinde görmesine eleştirel bir bakış açısı getirir. Burada Foucault’a göre entelektüel çok yüceltilmiş, çok abartılmış bir kavrama işaret eder. Foucault bu noktadan yola çıkarak ezilenin tarafında duran spesifik bir entelektüelin varlığı için mücadele vermiştir (Kellner, 2005:117).

İKİNCİ BÖLÜM

YENİ MEDYA VE ENTELEKTÜEL

2.1. Yeni Medya Kavramı

Yeni bir sıfat olarak düşündüğümüzde “yeni medya” kavramını da “yeni”nin karşılık geldiği tanımlarla açıklayabiliriz. Bugün dünya üzerinde büyük teknolojik gelişmeler yaşanmaktadır. Ve bu teknolojilerin her biri, her gün ve hatta her saat içinde daha da gelişerek ilerlemektedir. Bu ilerlemenin en büyüğü ve devrimsel gelişmelerin en önemlilerinden biri, ‘iletişim’ evrenin her bir alanında etkisini göstermiştir. Bu nedenle yeni sıfatı “iletişim”, “iletişim teknolojileri”, “medya” gibi kavramların önüne gelerek yaşanan değişim ve dönüşümü açıklayıcı bir nitelik taşır. Hızla gelişen bu teknolojik ilerleme tüm ülkeler ve toplumlar üzerinde de değişimler gerçekleştirmiştir. Örnek vermek gerekirse, gerek ekonomide, gerek toplumsal yaşamda, gerek kültürel alanlarda bu değişimleri görmemiz mümkündür. Bu değişimler bugün hala kendini yenileyerek devam etmektedir. Bu alanlardaki süreç, hayata karşı olan bakış açımızı, kısaca tüm yaşama dair olan algılayışlarımızı da değiştirmiştir. Bunun en büyük nedenlerinden birini, yeni düşündüğümüz andan itibaren eski olanla yaptığımız karşılaştırmalar olarak açıklayabiliriz. Fakat yeni medya kavramı “geleneksel” medya olarak adlandırdığımız medya düzenini eski yapmaz. Buradaki ‘yeni’ teknolojik gelişmelerin medya üzerindeki yansımaları ve değişimleridir.

“Teknolojik devrimin öznesini oluşturan iletişim alt yapısında meydana gelen değişimler, iletişim teknolojilerinin zamansal olarak eski ve yeni ayrımları içinde sıralanmasına neden olmuştur. Kimi yazarların 1960’lardan itibaren iletişim alanındaki dönüşümleri üçüncü büyük devrim (Toffler, 1981), kimilerinin ise ikinci medya çağı (Poster, 1988) olarak adlandırdığı gelişmeler, iletişim teknolojilerini kullanım boyutu, sunulan içerik ve teknolojinin olanakları açısından değerlendirmekte ve yeni sıfatını bir önceki teknolojiyle karşılaştırma içinde vermektedir” (Timisi: 2003: 80).

Aydın, ise yeni medya için şu tanımları yapar:

“Yeni medya kavramı, bilişim teknolojilerinde yaşanan devrimsel yeniliklere paralel olarak, 2000’li yıllarda doğru “multimedya” (çoklu ortamlar) kavramının yerine kullanılmaya başlanmıştır. Multimedya; veri, metin, görüntü ve ses gibi farklı iletişim biçimlerini tek bir şebeke içinde bütünleştiren bir platformken; bilişim teknolojilerinin ürünü olan yeni medya, dijital bir medya olmanın çok ötesinde, etkileşimli (interaktif) bir enformasyon dağıtım aracıdır. Kompleks özellikteki multimedya içeriği ve interaktif yapısı, onu önceki tüm iletişim biçimlerinden farklılaştıran karakteristik özelliğidir” (Aydın, 2011: 105).

Yeni medyanın günümüzdeki karşılığını daha iyi anlamlandırabilmek için bahsettiğimiz teknolojik gelişmeleri açıklamak, yeni medyanın bugünkü yerini anlamamız için oldukça önemlidir. Bu yüzden yeni medya üzerine yapılan çalışmalar için “yeni iletişim teknolojileri”ni ele almak gerekmektedir.

Atabek, (2003: 56) yeni iletişim teknolojilerinin kökenlerini tarihsel bir bakış açısıyla ele alır ve teknoloji için şu açıklamada bulunur:

“Tekne” ve “logos” kelimelerinin bir araya gelmesi ile oluşmuş bir kelime. “Tekne” dediğimiz de, bir şeyi yapmanın, bir şeyi üretmenin, bir şeyi elde etmek anlamında kullanılan, eski/antik Yunanca, bir kelime. Dolayısıyla bir şey yapma, becerme, elde etme ile ilgili bir kelime. “Logos” ise, mantık (lojik) kelimesinin kökü olmakla birlikte, daha çok bilmek anlamında kullanılıyor, yine antik Yunanca’da. Bir kelimenin sonuna logos geliyorsa, o biraz bilim gibi anlaşılan bir kelime oluyor. Başka anlamları olduğu halde, sonradan bir anlam kayması ile, bilgi anlamını kazanmış bir sonek olarak da kullanılır olmuş, “logos”, “loji” halini almış ve günümüzde artık biyoloji, fizyoloji, psikoloji gibi kullanımlar ortaya çıkmış”

O’na göre teknolojiden söz etmek toplumla alakalı her şeyden söz etmek anlamına gelir. Teknik kelimesi ile teknoloji kelimesi arasındaki farklılığın üzerinde durur: “*Teknik bir şey elde etmenin, üretmenin bilgisi ise, teknoloji daha çok bu bilginin toplumsallaşması yani toplumsal yansımaları olması, toplumsal bağlam, toplumsal anlam kazanması demektir*” (2003: 57).

Sıklıkla duyduğumuz yeni iletişim teknolojileri terimi, öncesinde de bahsettiğimiz gibi aslında sürekli yenilenen ve değişen bir alanın içindedir. Daha yakın bir zamana baktığımızda yeni iletişim teknolojileri dendiğinde akla ilk gelen uydu yayınları ya da telekomünikasyonun sağladığı hizmetler idi. Yakın döneme baktığımızda ise akla ilk gelen sayısal terimleri barındıran teknolojiler ya da internet oluyor. Yani şunu söyleyebiliriz ki yeni iletişim teknoloji de kendi içinde zamanla farklı anlamları kapsayabiliyor, gelişiyor ve yenileniyor. Yayıncılık 1980’li yıllara kadar üç farklı kategoride geliyordu. Fakat Telekom ve özellikle bilgi işlem alanlarının “yakınsanması” sürekli olarak teknolojinin sağladığı yeni araçları ve yine teknolojinin sağladığı fırsat ve olanakları gündeme getiriyor. Yakınsamanın beraberinde müzik, fotoğraf, grafik, video, ses, metin, sesli metin gibi tüm iletişim öğelerinde öncesinde tasarruf dahi edemediğimiz yeni özellikler ortaya çıkıyor. Mesela web siteleri, web sitelerini de kapsayan ve bu yakınsamalarla yayın sınırlarını ulusal sınırların ötesine taşıyan bir yayım mümkün hale geliyor. Yakınsamanın günümüzde karşımıza çıkardığı en popüler araçları; “mobil internet erişimli cep telefonları”, “sayısal radyo”, “sayısal televizyon” olarak açıklayabiliriz. Bu araçların sunduğu özellikler “yeni iletişim ortamları”nı oluşturmaktadır (Tuncel, 2003: 91-92).

Yeni iletişim teknolojilerinin bazı temel özellikleri vardır;

Manovich, The Language of New Media isimli eserinde yeni iletişim ortamlarının beş temel özelliğini şu şekilde sıralamıştır (2001: 44):

- 1) Sayısal Temsil
- 2) Modülerlik
- 3) Otomasyon
- 4) Değişkenlik
- 5) Kod Çevrimi

Bu beş özelliğin gelişim, işleyiş ve ilerlemesiyle yeni medya bugünkü halini alır ve hızlı bir şekilde dönüşmeye ve gelişmeye devam eder.

Aytekin ve Çil (2015:106) yeni nesil yeni medya için şu açıklamalarda bulunur:

“Yeni medya, kullanıcılarının iktidarın değiştirdiği sürece dahil olmalarına olanak tanır. Tek yönlü medya araçlarının aksine daha özgür ve çift yönlü yapısı ile iktidarın enformasyon bombardımanı ile şekillendirdiği kamuoyuna gerçek ve bilinmesi gereken enformasyonun yayılmasını sağlar. Zengin içeriksel yapısı, görsel işitsel ve yazınsal özellikleri bir arada vermesi, diğer kitle iletişim araçlarından ayrılan etkileşimli ve daha geniş paylaşım olanakları sunması ile yeni medya araçları, bugün dünyanın büyük çoğunluğunu etkisi altına alan araçlardır”

Törenli(2005: 87) yeni medya tanımı şu şekilde yapıyor:

“Yeni medya, bir bölümü bilgisayarlarla (bilgi-işlem) özgü işlemleri, bir bölümü ise iletişim araçlarına (haberleşme-telekomünikasyon ve yayıncılık) özgü yapıları barındıran iki yönlü “melez” bir medyadır. Dolayısıyla yeni medya kavramı, iletişim araçlarının daha çok günümüze (bir gelişim ya da sürekli yenilenme süreci anlamında da geleceğe) özgü olanlarını nitelendirmek için kullanılmaktadır. Günümüzde geleneksel iletişim araçlarından ayrı duran sayısal televizyon, internet, GSM, WAP, GPRS, CD, VCD, DVD, etkileşimli CD, çift taraflı CD (bir yüzü CD, diğer yüzü DVD) ve benzeri yeni medya teknolojileri, kitle iletişim araçlarından nicel anlamda farklı bir teknolojiyle, sayısal teknolojiye üretilmişlerdir. Dolayısıyla da yeni medya sayısal ağlara bağlanabilme, bu bağlantının, yani karşılıklı işleyen akışkan bir ağın sağladığı çoklu ortam (çok-medyalılık) özelliklerini kullanıcıya yeni hizmet seçenekleri olarak sunabilme olanağına sahiptir”

Thomson’a göre 1970’lerde ortaya çıkan yeni medya kavramını bilgi ve iletişim üzerine, sosyal, psikolojik, ekonomik, politik ve kültürel çalışmalar yapan araştırmacılar ortaya atmıştır. Van Dijk’e göre ise yeni medya, “iletim linkleri ile metin, veri, görüntü ve/veya ses gibi içeriklerin yüklenmiş olduğu farklı aygıtlara monte edilebilen yapay belleklerin bir birleşimi”dir (Akt. Aytekin, Çil, 2015:107-108).

Bugün, günümüzde çoğu kişi, basın tarihinden itibaren iletişim alanının temel niteliği olan geleneksel medyanın aksine işlevsel özelliklerini daha kolay bulduğu yeni medyayı kullanmayı tercih etmektedir. Çünkü çağımız teknoloji çağıdır. Bu çağ, teknolojinin kullanılmadığı bir alanın olmadığını düşündürmektedir. Özellikle Batı, yani daha çok gelişmiş ülkelerde bu kullanım alanı oldukça geniştir. Sebebi ise bugünün teknolojik gelişmeleri, hayatın her alanında büyük kolaylık sağlar haldedir. İleri düzey teknolojilere tam anlamıyla sahip olmayan gelişimini sürdüren ülkelere daha çok, gelişmiş ülkelerin takibinde olup kendi toplumsal yapısı içinde durmaksızın gelişen teknolojileri takip eder haldedir. Kendi toplumları için zor da olsa toplumlarına ve bireye has medya ve teknoloji evreni oluşturmaya çalışmaktadır. Bazen bu takip etme sürecinde bilim insanları hatta akademi camiası dahi, teknolojik gelişmeler ile birlikte alışılan medya pratiklerinin dışına çıkan yeni medya kavrama farklı bakış açıları getirmektedir.

2.2. Yeni Medyanın Tarihsel Gelişimi

Törenli, (2005: 67-68) yeni medyanın gelişim sürecini evrensel bir boyutta ele alarak kapitalizmin etkisinden bahseder:

“On yedinci yüzyılda önemli bilimsel keşiflerle başlayan ve yirminci yüzyılın ortalarına kadar giderek artan bir hızla ivme kazanan kapitalizm, temelde sanayi devrimiyle ve bu devrimi olanaklı kılan buhar gücünün üretim teknolojileri alanına verdiği destekle zirveye ulaşmıştır (...) On sekizinci yüzyılı mekanik üretimin sırrının çözüldüğü yüzyıl olarak değerlendirebilirsek, on dokuzuncu yüzyılı da iletişimin sırrının çözüldüğü ya da bu yönde temel adımların atıldığı yüzyıl olarak değerlendirebiliriz. Bu bağlamda basım (dizgi-baskı-sayfa düzeni), görüntü-fotoğraf ve ses (telgraf) alanında makineleşmiş (analog) iletişimden elektronik (sayısal) iletişime geçiş sürecinde yaşanan temel gelişme, telsiz, telefon ve radyonun, ardından da görme-görüntü aktarma gereksinimine yanıt verme, tutku uyandıran sıcak mesajların taşıyıcısı olma anlamında görüntüyü devreye sokma amacıyla geliştirilen televizyonun “kanaat oluşturucu” bir iletişim aracı olarak devreye girmesidir. İletişimde elektronik uygulamalar olarak adlandırabileceğimiz bu süreç, İkinci Dünya Savaşı sonrasında bilgisayarlarla ve yeni medyayla farklı bir boyut kazanarak devam etmiştir”

Bu noktada şu hususu açıklamak gerekir: Kitle iletişim araçları tarihinde her yeni iletişim aracı kendisinden önce yaygın kullanım gösteren kitle iletişim aracına göre “teknolojik” olarak kuşkusuz yenidir. Bu yeni aracın, iletişim sürecinde bazı yenilikleri beraberinde getirirken kullanım pratiklerinde de bazı farklılıkları ortaya çıkardığı söylenebilir. Lisa Gitelman’ın *Always Already New: Media, History, and the Data of Culture* adlı çalışmasında da belirttiği gibi, her medyum/araç özgül ve karmaşık bir tarihsel öznelliğe sahiptir ve aracın tarihselliği, sadece bir teknolojinin bir diğerini nasıl izlediğinin veyahut onun yerini aldığı

ya da mucitlerin yarattığı birtakım teknolojilerin dünya üzerindeki sihirli etkisinin öykülerinden oluşmaz, tam tersine, toplumsallığından ve kültürelliğinden kaynaklanır. Tam da bu tarihselliğindeki özgüllükten dolayı, her “yeni medya” özgül toplumsal, kültürel ve ekonomik öznedir. M. Gökhan Aslan’ın da haklı olarak altını çizdiği üzere, “Medya tarihsel bir özne olarak toplumun geçirdiği aşamalar paralelinde evrilmektedir. Bu noktadan bakıldığında, medya, toplumdan izole edilerek kendi içindeki değişkenler üzerinden analiz edilmemelidir. Bu sebeple, dönemsel olarak ortaya çıkan toplumsal talepler, teknolojik yenilikler, ekonomik, siyasi ve kültürel dinamikler medyanın yapılanmasını ve bu toplumsal yapıya nasıl entegre olması gerektiğini belirler. Bu perspektiften bakıldığında denebilir ki, toplum n ekadar yeni ise medya da o kadar yenidir” (akt. Binark, 2014: 16).

Timisi, yeni medya oluşumunun gelişim aşamasını üç başlıkla açıklar:

“Enformasyonun aktarılmasında kapasite gelişimini sağlayan kablo sistemleri, uzun-mesafe iletişimini olanaklı hale getiren uydu sistemleri ve enformasyon işleme/ sakalama / depıtmada bilgisayarların dijital yapısının kullanılmaya başlaması. Enformasyonun dijitalleşme kapasitesi ve mikro-işlemciler gibi yüksek teknolojilerle birleşmesi; iletişim ve enformasyon teknolojilerinde yakınsamaya yol açmış ve farklı iletişim ortamlarında üretilen enformasyonun birleştirilmesi olanağı gündeme gelmiştir. Yeni medya düzeni de, günümüzde eğlence ve bilgi temelli hizmetlerin telekomünikasyon sanayi ile yöndeştiği bir karakteristik göstermektedir” (Timisi, 2003: 113-114)

Törenli, (2005: 98-111), yeni medyanın gelişim sürecinde bazı teknik detayların üzerinde durur. bu gelişmeleri: “*Sayısal (Dijital) Teknoloji ya da Sayısallaşma*”, “*Bilgi İşlem Teknolojisi*”, “*Uydu Teknolojisi*”, “*Veri Sıkıştırma Teknolojileri*”, “*Fiber Optik Kablo Teknolojileri*” başlıklarında açıklar. Bu başlıklardan kısaca bahsetmemiz gerekirse:

Sayısal (Dijital) Teknoloji ya da Sayısallaşma: “Sayısal (dijital) teknoloji veri, ses, müzik, metin, fotoğraf, görüntü biçiminde her türlü enformasyonun “bit”lere (0 ve 1’lere) ya da bilgisayar “dilinde”, mikro işlemciler yardımıyla dönüştürülmesidir. Sayısal teknolojileriyle bu biçimlerin tümünün elektronik ortamlarda, sistematik denetim başta olmak üzere çeşitli amaçlara dönük olarak üretilmesi, saklanması, iletilmesi ve dağıtılması önceki dönemlerle karşılaştırılamayacak ölçüde kolaylaşmış, “maddi işlem” yeteneği ve hızı çok büyük ölçüde artmıştır” (Törenli, 2005: 98).

Bilgi-İşlem (Bilgisayar) Teknolojisi: “Yeni medyanın bir gelişme süreci olarak da görülebileceğinden hareketle, günümüz sayısal ve bilgi-işlem teknolojilerindeki gelişmelerin büyük bir hızla sürmekte olduğunu vurgulamamız gerekiyor. Yeni medya açısından özel bir öneme ve yere sahip olan bilgi-işlem teknolojisinin artan talepleri doğrultusunda, gerek özellikleri gerekse kapasite ve işlevleri giderek artmakta olan araçlar olarak bilgisayarlar

(kişisel bilgisayarlar ya da PC'ler), aynı zamanda bütünleşik ağ yapısının kurulmuş olduğu en küçük çoklu ortam olma özelliğini taşırlar. Bilgisayarların çoklu ortam özelliği, kendi içinde ve dışında yer alan donanım-yazılım unsurlarının birbirlerine bağlanabilir olmasından kaynaklanmaktadır" (Törenli, 2005:101).

Uydu Teknolojisi: "Uydu teknolojisi dünyanın her yerinden yapılan telefon konuşmaları, teleks yazışmaları, internet bağlantıları, yayıncılık, fotoğraf ve bilgi alışverişi, tam sayfa gazete nakli gibi uygulamaları olanaklı kılan, bir bakıma uzayı tele veri ya da kitle iletişim amacıyla kullanabilecek bir araç-ortam haline getiren sistemlerdir. Örneğin dünyada en yaygın kullanım oranına sahip uygu sistemi olan *Intelsat*, yaklaşık 110 ülke tarafından kullanılmaktadır. Dünyanın yörüngesine iletişim, bilimsel araştırmalar meteoroloji, uzaktan algılama ve askeri amaçlarla oturtulan uydular temelde üç ana başlık altında toplanabilir: GEO, MEO ve LEO uyduları" (Törenli, 2005: 105)

Veri Sıkıştırma Teknolojileri: "Bu teknolojiler iletilecek verilerin kayıpsız ya da mümkün olan en az kayıpla taşınabilmesi, dolayısıyla da yeni medya teknolojilerinin yeteneklerini geliştirebilmesi açısından son derece önemlidir. Vericiden alıcıya gönderilen mesajların verici-alıcı arasındaki kanaldan en az kayıpla geçebilmesi büyük ölçüde bu teknolojilerin belirleyici olduğu bir süreçte gerçekleşir" (Törenli, 2005: 109).

Fiber Optik Kablo Teknolojisi: "Bu teknoloji, yeni medyanın etkileşim özelliğinin etkin bir biçimde işlemesi açısından son derece uygun bir aktarım ortamı oluşturmaktadır. *Fiber optik kablolar*, görüntü ve sesin eşzamanlı olarak devrede olmasının istendiği, görüntü ve sesin akışında atlamaları mümkün olarak en alt düzeyde tutmak gerektiği ve bunun için de yüksek veri akışına gereksinildiği iletişim biçimlerinde kullanılır. Örneğin internet bağlantıları, görüntülü telefon gibi sistemlerde fiber optik kablolar karşılıklı etkileşime ve aynı hat üzerinden her türlü veri ve mesaj alışverişine olanak tanımaları nedeniyle kullanılmaktadır" (Törenli, 2005: 111).

Yeni medya kuşkusuz en büyük devrimini İnternet sayesinde yaşamıştır. İnternet için şunu söyleyebiliriz ki dünyanın bütün düzeninde ve toplumsal her alanda büyük etkiler yaratmıştır. Çünkü İnternet ile birlikte bilgiye erişmek, bilgiyi kullanmak kolaylaşmış, mesafeler kısalmış ve (bazı durumlarda ve noktalarda tartışmalı dahi olsa) özgürlük alanları artmıştır. Özellikle 1990'lı yıllardan itibaren küreselleşme süreci ile beraber "yeni bilişim" ve "yeni iletişim teknolojileri" içinde bulunduğumuz çağı her koşuluyla köklü değişimlere götürmüştür ve bugün bu değişimlerin etkileri hala sürmektedir.

İnternet özellikle yirminci yüzyılın sonlarında gündeme gelmiştir. Yirmi birinci yüzyıl içindeki teknolojik gelişmelerle yaşanan ve İnternetin özellikle bu dönemde biçimlenmeye

başladığını söyleyebiliriz. İnternet: “birçok bilgisayar sistemini birbirine bağlayan ve her geçen gün büyüyen bir iletişim ağıdır. İnternet terimi, “*international*” (uluslararası) ve “*network*” (ağ yapısı) sözcüklerinin birleşmesinden oluşmuştur. Bu uluslararası ağ, birbirine sabit olarak bağlanmış yüksek hızlı iletişimi olan bilgisayarlardan oluşmaktadır” (Karaduman, 2003: 137). İnternet ile ilgili araştırmalarda İnternetin kökenlerine indiğimizde ise görüyoruz ki ilk ortaya çıkışı 1960’lı yıllara uzanıyor: “İnternet askeri bir proje olarak geliştirilmiştir; başlangıcı, Amerika Birleşik Devletleri Savunma Bakanlığı’nın oluşturduğu ARPANET projesine dayanmaktadır. İlk baştaki askeri amacından çok farklılaşarak günümüze gelen İnternet, insanlığın bilgi paylaşımı için başvurduğu en önemli kaynak halini almıştır”. (2003: 138).

1969 yılında ise, *Amerikan Federeal Savunma Bakanlığı araştırma ve Geliştirme kolu olan Savunma İleri Düzey araştırma Projeleri Kurumu’nun (DARPA; Defence Advanced Research Project Agency)* ortaya koyduğu çalışmalarla aslında askeri bir haberleşme için ortaya çıkan İnternet, bugün, tüm dünyada ucuz ve hızlı, bilgi ve ileti verişini ortaya koyan bir iletişim aracı halini almıştır. Artık İnternete erişimi olan herkes, evden, iş yerinden okuldan vb. tüm alanlarda istediği bilgiye anında ulaşabilir, bilgisini paylaşabilir, araştırmalar yapabilir, takip ettiği, kişisel olarak ilgi duyduğu tüm mecralara kolayca ulaşabilir durumdadır. Ayrıca takip ettiği bir “blog” hesabını inceleyebilir, okuyabilir ve bunun için geri dönüşümlerde bulabilir (Işıklar, 2017: 103).

Daha önce de belirttiğimiz gibi teknolojik gelişmeler durmaksızın ilerlemektedir ve buna İnternet dahildir. İlk gündeme oturduğu yıllardan itibaren İnternet bugün farklı bir boyuttadır. “O2Reilly Medya”, 2004 senesinin sonlarına doğru “Web 2.0” kavramını ortaya çıkarmış bulunmaktadır. Bu kavram ile içinde bulunduğumuz bilgi çağında “nokta.com” kavramıyla yani farklı bir alanla kendini yenilemiştir. Ve bu alanda artık bireylerin kendi deneyimlerini ya da kendi ürettikleri fikirleri paylaşabilir hale gelmiştir. Burada söz sahibi tamamen kullanıcılar ya da üyelerdir. Bu şekilde; Twitter, YouTube, LinkedIn, Facebook vb. platformlar İnternet üzerindeki yerini almış ve yaşamda sık kullanılan mecralar haline gelmiştir (Sevinç, 2012: 23).

Çalışma açısından Web 2,0 yani ‘yeni nesil internet’ araştırmanın uzantıları bağlamında daha önemli bir noktadır. Çünkü bu nesil İnternet kullanıcıları daha sosyal bir alan elde etmişlerdir. İnternet için sınır, yer ve zaman kavramları ortadan kalkmıştır. Yalnızca kullanıcılar ile oluşturulan bir ağ ile tüm ülkelerde kaynak veya kişiler her türlü erişime sahip hale gelmişlerdir.

2.3. Yeni Medyaya Kuramsal Yaklaşımlar

Yeni medya Batı’da 1990’lı yıllardan itibaren tartışılmaya başlamıştır. Yeni medya ‘eski’sine göre çok daha farklı nitelik ve özelliklere sahiptir. 2005 yılına kadar, medya kuramları bağlamında ele aldığımız, incelediğimiz, tartıştığımız kitaplar, sadece televizyon ve televizyon teknolojisi ilgilendiren kuramları kapsamaktaydı. Fakat artık 2000’li yılların teknolojisi gündelik hayatımıza dahil olan pekçok yeniliği beraberinde getiriyordu. Öncelikli olarak bilgisayarlar, daha sonra mesajlaşma uygulamaları ve sonrasında da cep telefonlarıyla toplumsal deneyimlerimiz farklılaşmaya başlamıştı. Kitle iletişim araçları üzerindeki teknolojik farklılıklar önce bireysel sonrasında da toplumsal yaşamda pek çok dönüşümü yaşatmış oldu. Yine bir noktayı özellikle belirtmeliyiz ki Batı, teknolojiye Türkiye’den daha önce bir zamanda sahip olmuş ve teknolojik gelişmeler Batı’da ülkemize göre daha hızlı bir biçimde yaşanmaktaydı. Bu süreci 1990’lı yıllardan itibaren başlatabiliriz. Batı, 1990’lardan başlayarak yeni medya üzerine tartışmalar getirdi ve bugün daha da geniş bir biçimde tartışılmaya devam ediyor. Tartışmalar, yeni medya düşünürlerince ortaya koyulan bazı kuramsal yaklaşımları da beraberinde getirmiş oldu. Bu kuramsal yaklaşımlar, “kamusal alan”, “yöndeşme”, “empatik işçi”, “kapitalizm”, “siber-tüketici”, “alternatif medya”, “veri madenciliği”, “sanat” ve “sosyal medya” bağlamında ele alınıyor ve tartışılıyordu ve bugün de bu tartışmalar devam etmektedir (Aydoğan, 2017: v1).

Bu bağlamda, bu bölüm içerisinde araştırmanın evreni için önemli tespitlerde bulunmuş olan, yeni medya üzerine kuramsal çalışmalarda bulunan üç düşünürün ortaya koyduğu kuramlar ele alınacaktır.

2.3.1. Marshall McLuhan ve Global Köy Kavramı

Gutenberg Galaksisi (1962) isimli eserinde McLuhan, çok daha farklı bir bakış açısıyla, farklı bir noktaya değinerek, toplumların, toplumsal kültürel yaşantısındaki devre ait var olan tüm önemli teknolojik buluşlarının etkisiyle, yine teknolojik gelişmelerin yaşamın tüm alanlarında değişimlere uğradığının altını çizmiştir. McLuhan bu noktada matbaanın icadına bir gönderme yapmaktadır. Nasıl ki matbaanın icadıyla toplumlar büyük ve köklü değişimler geçirdiyse, kitle iletişim araçlarının teknolojik gelişmelerle farklı bir boyut kazanmasının yalnızca kültürlerin değil bireylerin de yaşamın her alanında algı ve davranışlarının değiştiğini öne sürmektedir. Başka bir araştırmasında McLuhan, yazı temelli medyanın elektronik temelli medyaya dönüşümünü ele almıştır. McLuhan’a göre aslında bu dönüşüm ile birlikte toplumlar ve bireyler bütün duyu organlarını aynı anda kullanabilir hale gelmişlerdir. Tüm bu saptamalarla McLuhan’ın ortaya koyduğu “Global Köy” kavramı, yeni medyanın daha ileri

senelerde toplumların dönüşeceği bir boyuta karşılık gelecektir (Croteau ve Hoynes, 2003: 308).

Kavram 1960'lı yıllar itibari ile öne çıkmıştır. Global Köy saptamasında McLuhan'a göre yeni iletişim teknolojileri ve yeni medya ile birlikte dünya küresel bir köy halini alacaktır. Toplumlar ve ülkeler arasındaki sınırlar ortadan kalkacak, dünyanın tüm köşesinde teknolojiye sahip herkes coğrafi sınırların çizdiği alan içinden çıkarak istediği her kişiyle iletişim halinde olabilecek, dilediği kişiyle haberleşebilecek ve paylaşımlarda bulunabilir hale gelecektir.

Yeni iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler McLuhan'a göre iletişimin yeni bir hal alarak biçimlenmesine sebep olmuştur. O'na göre araç değiştiği zaman toplumdaki iletişim biçimleri de değişime uğrayacaktır. İlk olarak teknolojiye bireylerin yön verdiğini düşünen McLuhan kısa bir süre içerisinde aslında teknolojinin insanlara yön vermeye başladığını öne sürecektir (McLuhan, 1996: 54). Özellikle yazılı basından yani geleneksel medyadan, yeni medyaya geçiş dönemini ele aldığında McLuhan "küreselleşme"nin altını çizmektedir. Araç Mesajdır (1967) kitabında etkileşimli dayanışmanın dünyanın küresel köy kavramı ile yeniden ve farklı biçimde yarattığını savunur. McLuhan (1964:32) "araç mesajdır" tanımını; insanlar ve toplumların iletişim süreçleri boyunca üretilen içerikten daha çok, birbirleri arasında iletişim halindeyken kullandıkları araçlarca biçimlendirildikleri şeklinde yapmaktadır.

Bu tanımdan hareketle söylenebilir ki, McLuhan için asıl belirleyici unsur aracın kendisidir. Bireyler üzerindeki etkilenmeyi iletişim anında kullanılan araçların yapacağına inanmaktadır. Bu varsayım ile hareketle, mesajın hiçbir öneminin olmadığını söylemez fakat iletişim ortamlarında ve iletişim süreçlerinde kullanılan aracın dikkate alınmaması durumunda teknoloji ve teknolojik gelişmelerin toplumlar ve insanlar üzerindeki etkilerinin ölçülemeyeceğinin üzerinde durur. (Altay, 2003: 7-8)

McLuhan'ın özellikle üzerinde durduğu nokta her yeni ve önemli icadın bütün toplumsal yapı dinamikleri üzerinde yarattığı dönüşümlerdir.

McLuhan'ın belirttiği gibi her yeni önemli buluş; toplumsal yapıyı değiştirmenin de ötesinde, toplumu şekillendirir, kullandıkları araçları şekillendirir, dili geliştirir, davranışları ve değerleri yeniden yapılandırır. McLuhan'ın yıllar önce belirtmiş olduğu toplumu değiştiren önemli buluşlara dair yaşam evreleri (çağları);

- İnsanların konuşmayı öğrendiği - yazının bulunmasına kadar geçen oral çağ
- Matbaanın bulunmasıyla - görsel çağ
- Elektronik basının icadıyla - hem oral -hem işitsel - hem görsel çağdır (McLuhan'dan Akt. Onat ve Alikılıç, 2012: 1114).

McLuhan ve Powers (2001: 206), günümüzün elektronik çağı için şunları söylemektedir:

“Şimdi, özellikle dijital bilgisayar biçimiyle yazılım donanımına ilişkin olarak göz önünde tutulması gereken bir özellik vardır. Daha aynı zamanda her yerde hazır ve nazır ve kullanım açısından daha kolay bir hale geldikçe çok merkezliliği yoğunlaştırır. Işık hızındaki enformasyon, daima eterleşmeye eğilim gösterir. Elektronik hızıyla her şey, işitsel bir karaktere ve etkiye doğru eğilim gösterir. Bugün biz elektriksel hizmetlerin (Elektronik ve fiber optik) bütünsel çevresiyle, on dokuzuncu yüzyılın daha önceki mekanik hizmetler karmaşasından gelen ana babalarımıza oranla daha çok ilişki içinde yaşıyoruz”.

Global Köy kavramının bugün tıpkı McLuhan’ın iddia ettiği gibi dünya sınırlarının ortadan kalktığını söylemek mümkündür. Yazılı basından elektronik medyaya yani yeni medyaya geçişle birlikte bazı gelenekler yeniden oluşmaya başladı. Artık çağımız İnternet çağı ve İnternet erişimine sahip herkes dünyanın herhangi bir yerinde var olabilmektedir. Sosyal ağların da gelişmesi ile birlikte aslında sosyal bir mecra olan Twitter’da “retweet” mantığı bu kavrama karşılık gelen bir örnek oluşturmaktadır. Etkileşime açık bloglar, web sitesi linkleri, kolaylıkla iletilen mailler ile birlikte artık yirminci yüzyılın medya aktörleri geleneksel kitle iletişim araçlarından çok daha farklı bir noktada bulunmaktadır. Tüm bunlar McLuhan’ın öne sürdüğü kavram gerçek olmakta ve dünya, büyük, herkesin istediği zaman içinde var olabildiği bir köy halini almaktadır.

2.3.2. Pierre Levy ve Kollektif Zeka Kavramı

Pier levy medyanın peygamberi olarak adlandırdığı Mc Luhan’ın öngörüsü üzerinden yoluna devam etmiştir. 90larda yayınladığı Bilgi paylaşımı ve kolektif adlı kitabında artık bilgi paylaşımı internet sayesinde çok yaygın hale gelecek, bilgi toplumları inşa edilecek, herkesin evinde internet olacak ve herkes internet kullanacak öngörüsünde bulunmuştur. İlâveten internet sayesinde bilginin kolay paylaşılır olması ile bilgi toplulukları oluşacaktır, bu bilgi toplulukları ortak bir zekâ ile hareket edecek demiştir (Akt. Özcan, 2012: 10).

Kısacası vurgulamak istediği şey gün gelecek internet herkesin evine girecek bu kanal sayesinde insanlar kolektif zekâya dönüşecek ve bu kolektif zekâlar hükümetlere karşı koyacak belki hükümetleri yıkacak belki de yeniden inşa edecekler. Bu kolektif zekâ üyelerinin önüne kimseler geçemeyecek öngörüsünde bulunmuştur. Peki bu kolektif zekâ ne demektir; biraz inceleyelim. Bilgi topluluklarında ortaya çıkan doğruyu ya da yanlışını benimseyen topluluklardır. Yani ben x doğrusuna inanıyorum benimle birlikte yüzlerce kişi de belki x doğrusuna inanıyor ve biz bu x’e inanalar olarak ortak paydada buluşuyoruz. İşte bu noktada tek bir beyin gibi hareket ediyoruz. Kollektif zekâda bu oluyor. Levy bilgi topluluklarında

bilginin çok hızlı yayıldığına grup üyelerinin çok hızlı etkilendiğine ve hızlı bir şekilde örgütlenebildiğine inanıyor. İleride yeni tarz bir siyasi güç olacağını söylüyor. Bilgi topluluklarında inandıklarının peşinde ortak bir paydada birleşen ve topluca hareket eden gruplardır. Nitekim Mc Luhan'ın izninde yürüyen Pier Levy de bu tezinde haksız çıkmamıştır (2012: 11).

2.3.3. Henry Jenkins ve Cesur Yeni Medya

Henry Jenkins, yeni medyayla ilgili kuramsal çalışmalarında “medya yöndeşmesi” ve “yakınlaşma” üzerinde durmaktadır. Medya yöndeşmesini basite indirgenen bir teknolojik değişimden daha fazlası olarak ele almaktadır.

Medya yöndeşmesini: “mevcut teknolojiler, endüstriler, pazarlar, türler ve izleyiciler arasındaki ilişkileri değişime uğratmaktadır. Yöndeşme bir bitiş noktasına değil, bir süreçte atıfta bulunmaktadır. Hızla artan kanallar ile yeni bilgisayar ve telekomünikasyon teknoloji sayesinde, medyanın her yerde olacağı ve bizlerin her türlü medyayı birbirleriyle ilişkili bir biçimde kullanacağımız bir çağa girmektedir” ifadelerini kullanarak açıklamaya çalışmaktadır (2017: 33-34).

Jenkins, Cesur Yeni Medya adlı kitabında, bahsettiği bu çağ içerisinde yakınlaşmanın altını çizerek: “Nokta-com balonunun patlaması bu dijital devrim bahsinin alevini söndürdü. Günümüzde yeni ve eski medya şirketleri eğlence endüstrisinin geleceğini kestirmeye çalışırken, yakınlaşma önemli bir referans noktası olarak tekrar ortaya çıktı. Dijital devrim paradigması ise eski ve yeni medyanın çok daha karmaşık şekillerde etkileşime geçeceğini varsayar. Dijital devrim paradigması yeni medyanın her şeyi değiştireceğini iddia ediyordu. Nokta-com'un yerle bir olmasıyla beraber eğilim yeni medyanın hiçbir şeyi değiştirmediyi tasavvur etmektir. Mevcut medya ortamıyla ilgili pek çok şeyde olduğu gibi, gerçek ikisinin arasında yer alır. Endüstri liderleri kafa karıştıran bir değişim anını anlamlandırmanın bir yolu olarak yakınlaşmaya giderek daha fazla dönmektedirler. Yakınlaşma bu açıdan yeni anlamlar alan eski bir kavramdır” (Jenkins, 2016: 23).

Yöndeşme, ticari bir markalaşma fırsatından daha fazlasıdır; medya gücünün yeniden yapılandırılması ile medya estetiğinin ve ekonominin yeniden biçimlendirilmesini temsil eder” diyen Jenkins, Pierre Levy'nin ortaya attığı “kolektif zeka” kavramına atıflarda bulunmaktadır:

“Fransız siber-uzam teorisyeni Pierre Levy, ağ topluluklarında ortaya çıkan geniş çaplı bilgi toplama ve işleme aktivitelerini tanımlamak için “kolektif akıl” terimini kullanmaktadır. Ona göre, internette insanlar paylaşılan hedef ve amaçlar için bireysel uzmanlıklarını kullanmaktadır: “Kimse her şeyi bilmemekte, herkes bir şeyler bilmekte, tüm bilgi insanlıkta yatmaktadır.” (1997). Eski sosyal toplum biçimleri ile

olan bağlarımız bozulduğu, fiziksel coğrafyadaki köklerimiz azaldığı, çekirdek aile dahil genişletilmiş tüm bağlarımız çözüldüğü ve ulus devletlere olan bağımız yeniden tanımlandığı için yeni bir bilgi kültürü yükselmektedir. Ancak, yeni topluluk olma biçimleri ortaya çıkmaktadır. Bu yeni topluluklar; gönüllü, geçici ve planlı ilişkiler aracılığıyla tanımlanmakta, ortak entelektüel girişimler ve duygusal yatırımlar aracılığıyla yeniden doğrulanmakta ve bilginin karşılıklı üretimi ve çift taraflı değişimi aracılığıyla bir arada tutulmaktadır” (Jenkins, 2017: 35-36).

2.4. Yeni Medyanın Özellikleri

Yeni iletişim teknolojilerinin en temelinde internet bulunmaktadır. İnternet ile tıpkı McLuhan’ın iddia ettiği gibi zaman ve mekan kavramı ortadan kalkmış, “global köy” kavramı yaşama yansıması bulunmaktadır. İnternete yalnız, yeni bir teknolojik gelişme gözüyle bakmak yetersiz kalmaktadır. İnternet teknolojik gelişmeden daha fazla misyonlar yüklenmiş ve adeta iletişim ortamı içinde yeni yaşam pratikleri oluşturmuştur. Bunu toplumun her dinamiğinde görebilmek mümkündür; gerek kültür, gerek ekonomi vb. gibi. Geleneksel medyanın içinde bulunan pratikler ürettiği mesajları, yalnızca tek bir noktadan iletebiliyordu. Yeni iletişim teknolojilerinin gelişmesi ve yeni medyanın sağladığı olanaklarla birlikte, tek yönlü bir haberleşme yerine çift yönlü bir haberleşme ortamı doğmuştur. Geleneksel medyada hedef kitle ya da alıcılar edilgen durumda iken, yeni medya ile hedef kitle etkin, ya da farklı bir değişle interaktif bir hale gelmiştir. Çoğu zaman geleneksel medyayı söz gelimi “denetim altına alan” kurum ya da kişiler bu denetimi yeni medya için de gerçekleştirmeye çalışmışlardır. Ekonomi ve eğlence sektörünün ileri gelenlerince yeni medya yeniden inşa edilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte “akıl işçileri” sayılabilecek kişiler geleneksel medyadan gönderilen mesajlarla “ürünlerini dev portallar içinde üretmeye ya da büyümeye özendirilmektedir” (Tansuğ, 2000: 98-100).

Enformasyon tekniklerinin her alanda kullanımının yaygınlaşması ile her alanda olduğu gibi dünya ülkeleri güç hiyerarşisi içinde enformasyona sahip olabilmek için yeni yapılanma yolları aramış ve bu hiyerarşinin yeniden şekillenmesine neden olmuştur. Yine daha öncede söz ettiğimiz gibi bu enformasyon akışı teknik anlamda daha gelişmiş olan ülkelere gelişmemiş ya da gelişmekte olan (Türkiye) ülkelere doğru nitelik ve nicelik açısından “tek yönlü” olarak gerçekleşmektedir. Bu durum enformasyon dağılımındaki dengesizliği her gün daha fazla şekilde arttırmaktadır (Toksöz, 1994: 85).

Törenli (2005:97), yeni medyanın özelliklerine değinirken bazı gelişmeler üzerinde özellikle durmaktadır:

“...diğer taraftan haberlerin yayın süreleri ve sıraları uydu kablolu, sayısal televizyon, internet gibi yeni medya teknolojilerinin ortaya çıkışına kadar yazılı basında olduğu gibi, geleneksel anlamda televizyon

ve radyo yayınlarında da belirli bir zamana / mekana ve yayın akışına bağlı kalmak durumundaydı. Sonuçta izleyici kendisine sunulanla yetinmek durumundaydı. Yeni medyayla bu durumda değişmiş gibi görünmektedir. İzleyici “olanakları” çerçevesinde daha geniş ve çeşitlendirilmiş bir haber sunumu içinde kanalları seçme, izleme süresini-zamanını saptama, bunları dilediği sıra ile ekrana getirebilme, dilediği yayınları istediği zaman izlemek için kaydedebilme, bilgi bankalarına-haber sitelerine (web) ulaşabilme, haberler arasında karşılaştırma yapabilme vb. olanaklara kavuşmuştur”

Rogers’a göre; yeni iletişim teknolojileri sonucu oluşan yeni medyanın temel olarak üç özelliği bulunmaktadır: *Etkileşim, Kitlesizleştirme ve Eşzamansızlık*. (Rogers’tan Akt. Geray, 1994: 7). Gülnar ve Balcı, (2011: 71-78) Rogers’ın öne sürdüğü bu temel özelliklere ek olarak: *Çok Ortamlılık, Paket Anahtarlama ve Hiper-metin* olmak üzere üç özellik daha ortaya koymaktadır.

Etkileşimin İngilizce karşılığı ‘*interactive*’dir. Interactive ise, etkileşimli bilgi alışverişi, kişiler arası iletişimi içeren bir kavrama karşılık gelir (Cambridge Dictionary, 2013: 394). Geleneksel medyadan farklı olarak yeni medya, kişiler arası etkileşimi sağlamaktadır. Kişi, yeni medyada ortaya konulan bir habere ya da herhangi bir yazıya feedback (geri dönüş) sağlayabilmektedir. Yeni medyanın özellikleri arasında yer alan kitlesizleştirme için Geray (1994: 18): “Gelişen iletişim teknolojilerinin oluşturduğu yeni medya, büyük bir kullanıcı grubu içerisinde her bireyle özel mesaj değişimi yapılabilmesini sağlayacak kadar kitlesizleştiricidir” demektedir. Yeni medyada üretilen herhangi bir mesajın belirli bir hedef kitlesi yoktur. Yazılı basında bulunan ideolojinin ön plana çıktığı iletilerde, kişi kendi ideolojisine göre tercihlerde bulunabilir. Yeni medyada ise ileti yeni medya platformlarından herhangi birinde üretildikten sonra tüm bireylere açık haldedir. Tabi bu noktada da kişinin ilgi alanı olan iletileri okuması mümkündür ancak yeni medya bunu amaçlayarak iletilerini oluşturmamaktadır. Yeni medya için zamansızdır demek yanlış olmayacaktır. Yeni medya mecralarında üretilen bir iletiyi kişi dilediği zaman okuyabilmekte, kendine göre bir zaman planlaması yapabilmektedir. Bu da yeni medya için eşzamansız bir özellik atfetmektedir. Multimedia yani ses, grafik, video vb. özelliklerin kullanıldığı ileti metinlerini çok ortamlı olarak tanımlamak mümkündür. Geleneksel medyada yalnızca yazı olarak üretilen içerikler, yeni medyada multimedia özellikleri kullanılarak üretilebilir. Geleneksel medyada herhangi bir konu hakkında üretilen içerik sadece o konu ile ilgili verileri elde etmemizi sağlarken, yeni medyanın paket anahtarlama yöntemi ile internet ağı üzerinden veriler taşınabilir, yani alt başlıklar oluşturularak farklı içeriklere erişimin sağlanması gerçekleştirilebilir. Bununla ilgili ve hatta paket anahtarlamanın kapsadığı bir özellik olan hiper-metin, üretilen içeriklerin www

üzerinde oluşan yapısal bir özelliktir. Metin arasına yerleştirilen linkler ile bir enformasyondan başka bir enformasyona geçiş sağlanabilmektedir.

2.5. Yeni Medya Ortamları

Çoğu zaman yeni medyanın daha özgür bir medya ortamı yarattığı konusunda görüşler öne sürülmektedir. Özgür düşünce ile birlikte taraflı ya da tarafsız olan bilginin, enformasyonun, mekandan ve zamandan bağımsız olarak temin edilebilir hale gelmesi ve işlevselliğinin dönüşümünün savunulması ile yeni medya kavramı bireyin hayatında önemli yerler edinmeye başlamıştır. Sürekliliği gerekli kılan, teknik alt yapıyı ve teknik alt yapının gelişimini zorunlu hale getiren bugünün modern iletişim ortamları kendi dinamizmini yaratır bir haldedir. Her gün gelişen teknik yapı, daha başka sorgulamaları, soruları da beraberinde getirmiş ve her sorulan soruda bahsetmiş olduğumuz dinamizm içinde, “bilgi-kaynak” bileşimindeki karşılıklı alışverişin canlanmasına neden olduğunu söyleyebiliriz. Bu nedenin sonucu fiziki bağımlıkların ortadan kalkarak sayısal teknoloji ürünleri üzerinde şekil bulan canlılık, kişinin daha rahat hissetmesine, sınırlara bağlı kalmadan özgürce iletişim halinde olmasını ve iletişim kurmasını daha kolay hale getirmiştir. Bu ortamı sağlayan en birincil unsur, mevcut olan teknolojilerin kitle iletişim araçları nezdinde, yoruma açık hale gelmesini sağlayan İnternet tabanlı üretilen projeler olmuştur ve olmaya devam etmektedir. Tüm bunlarla birlikte teknik yapıların gelişmesiyle malın ya da enformasyonun daha kolay ulaşılabilir hale gelmesi, ucuzlaması farklı alternatifler üretmeye başlaması ile oldukça güçlü bir yapının meydana geldiği söylenebilir. Ve en nihayetinde bu sebepler bağlamında ortaya çıkan yeni medya mecralarının olduğu da eklenebilir (Gezgin ve İralı, 2017: 121-123).

Manovich, yeni medya kapsamında ele alınması gereken unsurların neler olması gerektiğini sorgulamaktadır: “İnternet”, “web siteleri”, “bilgisayar oyunları”, “DVD’ler”, “sanal gerçeklik” vb. gibi:

“Peki dijital kameralarla çekilen televizyon programları bu kapsamın dışında mı mıdır, ya da dijital kurgu teknikleriyle oluşturulan 3 boyutlu filmler? Bu durumda bilgisayarla oluşturulup daha sonra kağıda aktarılan fotoğraf, tasarım ve illüstrasyonlar bu kapsama girecek mi? Bu sınıflandırma nerede son bulacak?” (Manovich, 2001: 43).

İletişim düşünürleri, iletişim araştırmaları, yada iletişimin her alanında çalışmalar yapan kişiler dahil, üzerinde kesin bir fikir birliğine varılmadığını belirterek, genel olarak kabul görülen yeni medya ortamlarını şöyle sıralayabiliriz;

- Elektronik Posta

- Mobil Medya
- Bilgisayar Oyunları
- Sanal Gerçeklik Ortamları
- Web Siteleri
- Yazılım
- Multimedia
- Sosyal Ağlar
- Elektronik Kiosklar
- İnteraktif Televizyon
- Bigisayar Oyunları
- Blog
- Hypertext Edebiyatı
- Podcast
- Wikiler
- Sosyal İşaretleme ve Etkileme

Özellikle araştırma kapsamında yararlanacağımız bazı yeni medya ortamlarını ele almak yerinde olacaktır. Bu nedenle, (içerisinde yeni medyanın kapsadığı sosyal medya platformlarının da olduğu) *Wikiler, Bloglar, Mikrobloglar, Medya Paylaşım Siteleri, Sosyal Ağlar, Çevrimiçi topluluklar, Web siteleri, Podcast*, gibi yeni medya platformları üzerinde durulacaktır.

• **Wikiler**

Wikiler, kişiler ya da kullanıcılar belirledikleri ya da ilgisini çeken konular ile ilgili bilgileri oluşturabildikleri, düzenleyebildikleri ve yayına açık hale getirebildikleri ortamlardır. Wikilere kayıt olunabilir. Bu sayede kayıt olan tüm kullanıcılar kendi sayfalarını kontrol altında tutabilir, sunduğu enformasyonu diğer kayıtlı kullanıcıların ürettikleri enformasyon ile web sayfası haline getirebilirler. Wikiler çok yaygın bir kullanım alanı bulmuşlardır. Bunun en büyük nedenlerinden biri “Wikipedia” isimli “özgür ansiklopedi” uygulamasıdır (Deperlioğlu ve Köse, 2010: 439). Wikiler “ansiklopedik bilgi depoları, sosyal paylaşım siteleri, kurumsal çevrimiçi ağlar, bilgi yönetim sistemleri, kişisel ajandalar gibi çok farklı alanlarda uygulama olanağı bulmaktadır” (Dikmen, 2011: 163). Birden fazla üyenin ve kullanıcının herhangi bir konu üzerine bilgilerini yalnızca tek bir hiper-metin özelliğiyle oluşturmasını sağlayan Wikiler, ‘esneklik’, ‘çabukluk’ ‘işbirliği sağlama’ vasıflarına sahiptir (Akyazı ve Aslan, 2013: 185).

• **Web Siteleri**

İnternet, bilgisayarların yeni iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte devrimsel bir nitelik kazanmıştır. Ve İnternet, bilgisayarların yeni iletişim araçları içinde merkezi bir yer haline gelmesini sağlamıştır. İnternet üzerinde binlerce, on binlerce sunucu aracılığıyla depo edilebilen milyonlar kadar dosyadan oluşan “World Wide Web” teknolojinin popülerleşmesi açısından büyük bir rol almıştır (Abbate, 2000: 217). Günümüzde ise bilgisayar dendiğinde akla İnternet’in gelmemesi neredeyse imkansızdır. İnternet denilince de akla ilk gelen web olmaktadır. İnternete erişim web sayfaları ile başlar. Web sayfalarını da İnternetin kendi doğası içinde bir devrim olarak nitelendirebiliriz. Web sitelerini ve web sayfalarını, bilgisayar programı gibi algılayabiliriz, fakat pek çok özelliğiyle daha farklı bir noktadadır (Ergün, 2008: 2). Bugün ise gelişen ve hızla gelişmeye devam eden teknoloji altyapısı sayesinde gerek bireyler, gerekse kurumsal firmalar kendi web sitelerini tasarlayabilir hale gelmektedir. Sayfanın tasarımını, içeriğini, ileti vb. tüm özellikleri bireyler ve kurumlar kendileri belirleyebilir hale gelmiştir.

- **Bloglar**

Poynter, blog kavramının açıklamasını ve günümüzdeki karşılığını: “web ve log kelimelerinin birleşimi olan Weblog kelimesinin kısaltılması şeklinde yapar. Weblog terimi ise ilk olarak 1997 yılında Jron Barger tarafından geliştirilmiştir, Peter Merhloz tarafından 1999 yılında blog olarak kısaltılmıştır. Bloglar yazar veya yazarların gönderilerinin (post) kronolojik olarak düzenlediği internet siteleridir” şeklinde açıklanmaktadır (Poynter, 2010: 185).

Bloglar zaman içinde bireysel kullanıcıların güncel konuları ele aldığı, güncel sorunları tartıştığı, ya da bireyin kendisinin belirlediği spesifik bir konu üzerinde paylaşımlarda bulunduğu bir platforma dönüşmüştür. Bloglar etkileşime açık yeni medya ortamlarındandır. Okuyucuların ya da takipçilerin yorum yapabildiği bloglar da web siteleri halini almıştır. Scott, “kişilerin herhangi bir konu hakkında fikirlerini beyan ettikleri web güncelerini” blog olarak tanımlamıştır (Scott, 2010: 59). En çok bilinen ve yaygın olan kullanılan blogların başında; Wordpress, Blogger.com ve Tumbler gelmektedir.

- **Mikrobloglar**

Mikroblogları, bloglar üzerinden açıklayabiliriz. Bloglarda herhangi bir kısıtlama yoktur, mikrobloglar da bloglar gibi tıpkı kullanıcıların kendi görüşlerini ve düşüncelerini paylaşabildikleri ortamlardır. Yalnızca mikrobloglarda bazı sınırlamalar bulunmaktadır. Mesela belli sayıda karakter kullanarak birey görüş ve düşüncelerini ifade edebilmektedir. Mikrobloglarda birey görüşünü ve iletisini tek taraflı bir biçimde gönderebilir (Coşkunkurt, 2013: 14). Poynter’a göre mikro bloglara verilebilecek en iyi örnek Twitter’dır. Genellikle mikroblog tanımı Twitter ile aynı anlamda kullanılmaktadır (Poynter, 2010: 186).

- **Medya Paylaşım Siteleri**

Zarella (2010: 77), Medya paylaşım sitelerini, “internet kullanıcılarına fotoğraf, video, sunum ve benzeri içerikleri oluşturma ve yükleme imkanı sağlayan sitelerdir” şeklinde tanımlar. Bugün akla ilk gelen ve çok popüler bir noktada olan medya paylaşım sitelerinden biri aylık nerdeyse 1 milyardan fazla kullancısıyla, 2005 yılının Şubat ayında kurulmuş olan YouTube’dur.

- **Sosyal Ağlar**

Sosyal ağlar için pek çok tanımda bulunulabilir. Zarella (2010: 53), sosyal ağları: “İnsanların sosyal hayatta ve yalnızca internette tanıdıkları kişilerle iletişim kurmalarını sağlayan web siteleri” şeklinde tanımlamaktadır. Boyd ve Ellison (2007: 211) sosyal ağları: “İnsanların sınırlandırılmış bir sistem içerisinde açık veya yarı açık profil oluşturmaya, bağlantı paylaştıkları diğer kullanıcıların listesini oluşturmaya, sistem içindeki diğer kullanıcıların bağlantılarını görmesine ve bu bağlantılar arasında gezinmesine izin veren web tabanlı hizmetler olarak” açıklamaktadır. Kaplan ve Haenlein (2010: 63) ise sosyal ağ sitelerini: “Kullanıcıların kişisel profil oluşturarak, arkadaşlarını ve meslektaşlarını oluşturdukları profillere ulaşabilmeleri için davet ederek, ve elektronik posta ve anlık mesaj göndererek birbirleriyle iletişim kurmalarına olanak tanıyan uygulamalar” şeklinde bir tanımlamada bulunmuştur.

Sosyal ağlar ve sosyal ağ siteleri çok amaçlı kullanılabilir. Genel amaçlı kullanılabileceği gibi bireyin şahsi ilgi alanına da hitap edebilirler. Bugün dünyada en çok kullanılan, kişinin ücretsiz üye olabildiği sosyal ağ Facebook’tur. Elektronik posta adresi üye olmak ve profil oluşturabilmek için yeterlidir. Facebook’a üye olan kişi, Facebook içindeki gruplara ve çeşitli ağlara da dahil olabilir. Bu grup ve ağlar kişinin bireysel tercihlerine bağlıdır. Facebook dışında, kurulan diğer sosyal ağlar, aynı ilgi alanına sahip belli bir grubun katıldığı ağlardır. Bu amaçla kurulmuş binlerce sosyal ağ ortamı vardır. Buradaki esas nitelik aynı ilgi alanına sahip bireylerin, paylaşımlara aktif olarak katılması ve kişiler arası iletişim ve etkileşimin olmasıyla, üyesi olduğu tüm ağlardaki gelişmeleri ve paylaşımları takip edebiliyor olmasıdır.

- **Çevrimiçi Topluluklar**

Phippen (2004: 179), çevrimiçi toplulukları, “ortak ilgiye sahip insanların bir araya gelerek internet ağı ve teknolojileri aracılığıyla coğrafi sınırlılıkları ortadan kaldırarak iletişim kurmak adına bir araya geldikleri topluluklar” olarak tanımlar.

Çevrimiçi topluluklar;

- Diğer ve farklı insanlarla etkileşime geçilen,

- Özel veya kişisel bir ilgi alanına yönelik,
- Bir araya gelmek adına teknik bir platforma ihtiyaç gerektiren,
- Sosyal ilişkiler kurulan veya bulunduğu topluluğa aidiyetlik duygusu hissedilen insan gruplarıdır (Akar, 2010: 108-109).

Çevrimiçi topluluk denildiğinde akla ilk gelen ve en çok kullanılan mecra forumlardır. Forum: “belirli bir konu üzerine çevrimiçi tartışmalar için imkan tanıyan bir internet sitesi uygulamasıdır” (Safko ve Brake, 2010: 147). En eski çevrimiçi topluluklardan olan forumlardaki gruplar, foruma üye olurken, her üye bazı kişisel bilgilerini girerek hesap oluşturabilirler. Fakat buradaki önemli olan nokta, bu bilgiler ile üye olan kişiler forum içerisinde paylaşımda bulundukları zaman onların kişisel kimliklerini gizleyen temsili ‘avatarların’ bulunuyor olmasıdır (Zarella, 2010: 150-151).

- **Podcastler:**

Podcast kelimesinin kökü ‘ipod’daki pod ve Türkçesi yayınlanmak olan İngilizce broadcast kelimesinin cast ekinden türemiştir (Barnes, 2008: xviii). Podcast kelimesi “bir web sitesi vasıtasıyla bilgisayarlarda ya da MP3’te dinlenebilen kayıt” anlamına gelmektedir (Cambridge Dictionary, 2013:553).

Podcast, genellikle RSS ile bilgisayar veya diğer taşınabilir cihazlara yüklenebilen, internet ağı üzerinden dağıtımı gerçekleştirilen ses ve medya dosyası olarak tanımlanmaktadır (Akar, 2010: 106). Ses-medya içeriklerinin yayınlanması Podcasting anlamına gelir.

2.6.Yeni Medya Ortamı Olarak Sosyal Medya

Yeni medya ve sosyal medya ortamları birbirinden farklıdır. Sosyal medyayı, yeni medya platformları çerçevesinde oluşan ve sosyal ağlar içinde gelişen, bugün dünya üzerinde milyonlarca kişinin kullandığı platformlar haline gelen mecralar olarak tanımlayabiliriz. Gerek dünya genelinde, gerek Türkiye özelinde ve en önemlisi araştırmanın kapsamı açısından ilk olarak sosyal medya kavramını sonrasında öne çıkan sosyal medya mecralarını açıklamak yerinde olacaktır.

Terim olarak sosyal medya: “kullanıcıların ağ teknolojileri kullanarak etkileşimini sağlayan araç, hizmet ve uygulamaların bütünü temsil etmektedir” (Boyd, 2008: 92).

Dan Laughey’e (2010: 163) göre: “Web 2.0 sıradan kullanıcılara herhangi bir özel yazılıma ihtiyaç duymaksızın içerik yazma, gönderme ve yayınlama imkanı sunmuştur. Bu haliyle günümüzün popüler tüm sosyal ağ siteleri Web 2.0 ürünüdür”.

Sosyal medya olarak tanımlanan kavram, yeni iletişim ortamlarının gelişmesiyle ortaya çıkan ağ teknolojileri içinde kullanılıyor olsa da, kavramın tam karşılığı için yetersiz bir

tanımlamadır. Sosyal kavramı ve medya kavramı aslında hiçbir zaman ve koşulda birbirinden bağımsız düşünülen kavramlar olmamış ve ayrılmamıştır. Bu nedenle hangi teknolojik gelişmede medya kavramını kullanırsak kullanalım aslında bu kavram daima sosyalliğin içinde var olan bir kavram ve gerçektir. Burada sözü edilen ‘sosyallik’ İnternet ağına taşınmasıyla bu kavram ortaya çıkmıştır. Aslında kavramın, “sanal sosyallik” ile ilgili olduğunu söylemek yanlış olmaz. Zaman içinde gelişen Web teknolojileri ile birlikte “gerçek” ve “sanal” kavramı iç içe girmiştir. Bu noktada söylemek istediğimiz sosyal medya kavramının içinde bulunduğu teknolojik dönem itibariyle İnternet temelli olsa daha yalnızca İnternetle sınırlı olmayan bir iletişim modeli olduğudur. Kişilerin “çevrimiçi” ortamlarda sosyal ilişkiler oluşturmaya ve bu ilişkileri geliştirmesine katkıda bulunan tüm teknolojiler sosyal medya kavramının kapsamı altına girmektedir (Kurşun, 2017: 79).

İlk olarak İnternet hızlı veri alışverişine olanak sağlayan bir ağ şeklinde tanımlanırken, bugün sosyal medya şeklinde tanımlanır hale gelmiştir. Sosyal medyanın geleneksel medyadan (gazete, televizyon, film vb. gibi) bazı farklılıkları bulunmaktadır. Geleneksel medyada ortaya çıkarılan içerikler bazı yatırımları zorunlu kılarken (matbaanın kurulması, çalışma alanlarının kurulması, stüdyoların oluşturulması, kadro sahibi, nitelikli ve telifli medya çalışanları gibi) bu zorunluluklar sosyal medya için gerekmemektedir. Bu farklılıkların yanı sıra geleneksel medyada etkileşimin zamanına, hızına kullanıcılar karar veremezken, sosyal medyada bu kararları kullanıcılar vermektedir. Bir gazetenin matbaada basımı yapıldıktan sonra üzerinde değişim yapma şansı kalmazken, yeni medya teknolojileri ve sosyal medya teknolojileriyle oluşturulan içeriklerin üzerinde, istenilen sayıda, istenilen şekilde değişiklik yapılma şansı vardır (Arık, 2013: 119-120).

Son dönemlerde özellikle, Youtube, Twitter ve Facebook gibi sosyal ortamlar, İnternet ağı sayesinde bireylerin çok farklı noktalardaki kişilerle etkileşim halinde olmasını sağlamaktadır. Bu ağların en önemli özellikleri arasında kişinin hem kendi ürettiği içeriği paylaşıyor olabilmesi, hem de farklı kaynaklardan elde ettiği içerikleri paylaşılabilecek hale getirmesi bulunmaktadır. Bu sayede aslında her birey kendi platformunu yaratabilir hale gelmiştir. Bilgi, iletişim ve bilişim teknolojilerinde yaşanan ve her gün daha hızlı gelişen teknolojik ilerleme, özellikle mobil iletişimin gelişmesi ve mobil iletişimin kullanılmasını destekleyen araçların yaygın hale gelmesiyle içerik üretimi ve bu içeriğin paylaşılması çok daha kolaylaşmıştır. Bu içerikler hem İnternet ağları üzerinden hem de mobil ağlar üzerinden paylaşılmaktadır. Artık birey, haber ya da bilgi değeri barındıran gelişmeleri, kendi ürettiği görsel uzantılarla destekleyebilmekte ve bunu aynı anda milyonlarca kişiyle hızlı ve etkileşimli bir biçimde paylaşabilmektedir. Burada geleneksel medyadan farklı özellikleri sayesinde yeni medya ve

sosyal medya platformları, bugün bireylerin istediği habere ya da içeriğe daha hızlı ulaşmasını ya da en son üretilen içeriğe istediği zaman ulaşabilme fırsatı sunar durumdadır. Tüm bunlar üzerinde, mobil internetin getirdiği yenilikler, hızlı, taşınabilir bilgisayarlar, tabletler vb. yeni nesil mobil aygıtlar bu gelişmelerin en büyük tetikleyicisi olmuştur. Yaşanan teknolojik gelişmeler bağlamında sosyal ağlar, kuruluş amaçları aslında tam da bu noktada başlamasa da bugün haber ve bilgi içeriklerinin çoğu sosyal ağlar üzerinden paylaşılmaktadır ve gün geçtikçe daha da artan bir oranda paylaşılmaya devam etmektedir. Bu nedenle sosyal medya kavramıyla değerlendirilen ve bu ağlarda paylaşılan içerik ve iletilerin oluşturulduğu platformlara da “sosyal medya” denilmeye başlanmıştır (Özçağlayan ve Uyanık, 2010: 60). Anlık mesajlaşmayı sağlayan programlar, çeşitli sohbet siteleri, bloglar, forumlar, sosyal ağlar, mikro bloglar gibi bireylerin etkileşimli olarak ileti ve bilgi paylaşmasını sağlayan İnternet olanakları ve İnternet siteleri içindeki uygulamalar sayesinde, kullanıcılar aradıkları, istedikleri ya da ilgi alanlarına giren her türlü içeriğe ulaşma imkanı elde etmiştir. İlk olarak kişiler arasında ya da küçük gruplar arasında gerçekleşiyor gibi duran diyaloglar şeklinde görünse de paylaşılan içerik, bilgi ve iletiler ile ilgilenen kişi sayısı her gün daha hızlı ve daha fazla şekilde artar hale gelmiştir (Kurşun, 2017: 82).

Adkisson, (2013: 17) sosyal medyanın en yaygın kullanılan 6 çeşidini şu şekilde ortaya koymuştur:

- 1) Wikipedia gibi ortak projeler, insanların bilgi oluşturmaları ya da diğer kullanıcılardan bilgi eklemesi
- 2) Online makale olarak kategorize edilen bloglar ve mikrobloglar
- 3) İçerik toplulukları, kullanıcıların fotoğraf ve video gibi özel içerikleri paylaştıkları YouTube ve Instagram
- 4) Facebook gibi sosyal ağ siteleri
- 5) Sanal oyun dünyası
- 6) Kullanıcıların kendilerinininkine benzer hayatlara sahip ya da değişmiş olarak görünen dünyaları 3D tekrarlmasına izin veren sanal sosyal dünyalar

Bu bağlamda araştırmanın ana kapsamı içerisinde yer alan sosyal medya platformlarını incelemek, özelliklerini saptamaya çalışmak ve günümüzdeki işlevlerini anlamlandırabilmek için oldukça önemlidir.

- **Facebook**

Daha önce McLuhan’ın küresel köy kavramından bahsetmiştik. Facebook McLuhan’ın da söylediği gibi iletişim teknolojilerinin gelişmesi sonucu oluşarak, üyeler ve kullanıcılar arasındaki zaman ve mekan kavramını ortan kaldırmış durumdadır. Üyeler için özgür bir içerik

Üretim ortamı sağlanmıştır. Facebook'taki 'arkadaş olma' özelliği ile bireyler mesafeleri ortadan kaldırmış, aynı zamanda çoklu ortam uygulamaları ile kullanıcılar hem kendisi hakkında çeşitli bilgiler paylaşmaya yönelmiş hem de üyeler arkadaşları hakkındaki bilgileri öğrenme fırsatı yakalamışlardır. Gündelik hayatın içinde yanında ya da yakınında olmayan arkadaşları ile konuşma fırsatı yakalayarak, birbirleri hakkında daha çok bilgiye ulaşabilir hale gelmişlerdir (Kaya, 2013: 171).

Facebook, bugün dünya üzerinde en çok kullanılan sosyal ağ mecrasıdır. Facebook, yelerinin bir profil sayfası oluşturmasını sağlar. Bu profil sayfasında kişisel bilgiler yer almaktadır. Arkadaşlarını bulma ve ekleme, onlara mesaj göndererek sohbet ortamı içinde olma, ilgisini çeken ağ ya da gruplara katılma, fotoğraf paylaşma veya video gönderme vb. daha birçok özelliğiyle kullanıcıların sıklıkla etkileşimde olduğu bir sosyal ağ platformudur (Sweeney, 2011: 45-46). Facebook'un çok ortamlı özelliğe sahip olması bu sosyal ağın en çok kullanılan ağ olmasının en büyük nedenlerinden biridir. Çok ortamlı özelliğiyle, üyeler (ya da arkadaşlar) birbirleri ile en kolay ve en hızlı yoldan iletişim kurma imkanı bulurlar. Aynı sanal ortamda çeşitli 'sanal' aktivitelerde bulunabilirler, oyun oynayabilirler. Çok çeşitli bir alanın içinde istedikleri anda etkileşim halinde olabilirler. Dahası Facebook kullanıcıları kendi istek ve gereksinimlerince uygulamalar üreterek arkadaş listesindeki kişilerle bunları paylaşabilmektedir. Bu tarz uygulamalarla kullanıcılar sanal sosyal ağ olan Facebook'ta daha fazla vakit geçirebilmektedirler (Kaya, 2013: 177).

- **Twitter**

Web 2.0 uygulamasının bir sosyal ağı olan Twitter 2006'da Jack Dorsey tarafından kurulmuştur. Twitter'ın bazı kısıtlamaları bulunmaktadır. Kullanıcılar en fazla 140 karakter sayısı ile sınırlı, kısa mesajlar diyebileceğimiz 'tweet'ler atabilir. Tweetler, kullanıcının profilinde kronolojik bir sıralamayla görünmektedir. Twitter bir mikroblogging aracıdır. Zaman tüneli adı verilen sayfa akışında kullanıcılar takip etmek istedikleri kişileri seçebilir ve Twitter'a girdiğinde yalnızca onların paylaştığı iletileri görebilirler (Bozarth, 2010: 23). Sizi takip eden ya da sizin takip ettiğiniz kişilerin mesajlarını en hızlı ve kolay bir biçimde kolaylıkla görebildiğiniz Twitter'ın popülerliği gün geçtikçe artmaktadır (Narin, 2013: 87).

Daha önce de söylediğimiz gibi durmaksızın gelişen yeni iletişim teknolojileri ile birlikte (buna sosyal ağ güncellemeleri de diyebiliriz) Twitter bugün ilk kurulduğu halinden daha farklı özellikler kazanmıştır. Gif (saniyelik videolar) zellikleri yüklenmiş, sayfa tasarımı değişmiş ve bugün karakter sayısı 240'a ulaşmıştır. Twitter da kullanıcılar daha çok ilgi alanları doğrultusunda paylaşım yapan kişileri takip etmeyi tercih ederler. Bu isimler politikacılar, yazarlar, eleştirmenler, sanatçılar, gazeteciler ve hatta dünya liderleri dahi olabilir. Çünkü

bugün gerek Batı'nın gerek Amerika'nın gerek ülkemizin ve tüm dünyanın önde gelen liderleri Twitter'ı aktif bir şekilde kullanmaktadır.

• Instagram

Kevin Systrom ve Mike Krieger tarafından 2010 senesinde kurulan Instagram ücretsiz olarak fotoğraf ve video paylaşımının yapıldığı bir sosyal medya platformudur. Kullanıcılar, çeşitli fotoğraf ve kısa videolar çekimleri yaparak bunları bazı dijital filtrelerden geçirerek arkadaş oldukları kişilerle paylaşırlar. Direct mesaj adı verilen mesajlaşma özelliği ile üyeler arasında sohbet imkanı da bulunmaktadır. 2010 senesinde kurulduğu zamandaki özelliklerine bugün çok daha farklı özellikler eklenmiştir. Yalnızca fotoğraf filtrelemek (photoshop) yapmak yerine günümüzde Instagram üzerinden canlı yayınlar yapılabilmekte, canlı yayınlara kullanıcılar aktif olarak katılabilmekte, 24 saat kalıcı olarak hikayeler (Instastoryler) eklenmektedir.

Dünyanın en popüler görsel paylaşım sitesi haline Instagram, özellikle 2012 yılında 1 milyar dolar karşılığında Facebook tarafından satın alındıktan sonra iki yıllık geçmişinin ardından büyük bir büyüme ivmesi kazanmış, 2011 yılında 30 milyon civarında olan aylık aktif kullanıcı sayısı, 2014 yılında 300 milyona ulaşmış, 2016 yılında ise 400 milyonu geçmiştir. Söz konusu 400 milyonun %20'sini ABD'deki, %80'ini ise diğer ülkelerdeki kişiler oluşturmaktadır. Instagram her geçen gün artan ve geliştirilen özellikleriyle kullanıcı sayısını katlamaya devam ederek bir sosyal medya devi haline gelmiştir ([www.webrazzi.com/Instagramıniki yıllık kullanıcı değişimi/](http://www.webrazzi.com/Instagramıniki_yıllık_kullanıcı_değişimi/) Statista). Bugün Instagram da tıpkı Twitter gibi çok popüler bir sosyal ağ haline gelmiştir. Hatta Instagram üzerinden profesyonel fotoğrafçılığa merak artmış ve kullanıcılar kendilerini fotoğraf çekimi konusunda geliştirmeye çalışmışlardır. Özellikle dünyaca ünlü yıldızlar, yazarlar, gazeteciler, reklamcılar ve kurumsal firmalar Instagram'ı aktif olarak kullanmaktadır.

• YouTube

YouTube bugün dünya üzerinde en çok kullanılan üçüncü sitedir. Steve Chen, Chad Hurley ve Jawed Karim 2005'in Şubat ayında video izleme platformu olan YouTube'u kurmuşlardır. Birkaç gencin video paylaşma girişimiyle kurulan site, milyarlarca kullanıcının özgün olarak oluşturulmuş videoları izlemesine ve paylaşmasına ve yeni videolar yüklemesine imkan tanımaktadır. Genellikle video klipler, televizyon klipleri, müzik videoları, video bloglar, kısa ve orijinal videolar ve eğitim videoları gibi içeriklerin yayınlandığı web sitesinin 10 yıl içinde ziyaretçi sayısı 1 milyarı aşmıştır ve bu sayısının 25 milyonu tekil ziyaretçileriyle Türkiye oluşturmaktadır. Bununla birlikte site Türkiye'de Google'dan sonra ikinci büyük arama motoru olmuştur. Günümüz itibarıyla bünyesinde 200 milyonu aşkın video

bulunmaktadır. Sitede günlük geçirilen zaman 19 dakikadır. YouTube sitesi kullanıcılarına kendi kanallarını kurma imkanı sağlarken kanalların içeriklerinin daha uygun ve kolay ulaşılabilir olması için bazı kanal türlerine ayırmıştır. Bireysel kullanıcılar için ve standart YouTube hesabı olan “Youtuber” kanalı kısa videolar paylaşmayı sağlar.

2.7. Türkiye’de Yeni Medyanın Gelişimi

Özellikle üzerinde durduğumuz, Batı’nın ülkemizden önce sahip olduğu ve elinde tuttuğu teknolojileri irdelediğimizde, Türkiye gibi az gelişmekte olan ülkeler göz önüne alındığında görülüyor ki kapitalist sistem içinde teknolojik gelişmeleri de daha geriden takip ediyoruz. Yeni Medya’nın tarihsel gelişimi başlığında ele aldığımızda görüyoruz ki İnternet’in ortaya çıkmasıyla birlikte yeni medyanın tarihsel gelişimi şekilleniyor. Türkiye’de ise bazı bilişim alt yapılarının yetersizliği ile birlikte yeni iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin yansımaları Batı ile paralel gitmemektedir. Bu nedenle Türkiye bağlamında ele aldığımız yeni medya gelişimi elbette yine 1990’lı yıllar itibari ile İnternet ile birlikte gelişiyor. Fakat burada asıl belirtmek istediğimiz kısım, Türkiye İnternet ile tanışmadan önce nasıldı ve tanıştıktan sonra nasıl atılımların olduğu sorunsalıdır.

Törenli, gelişmişlik-az gelişmişlik ile bağlantı olarak şu söylemlerde bulunmaktadır:

“Gelişmiş-az gelişmiş ayrımı ile somutlaştırılmaya çalışılan gelişmeler karşısında Türk aydınlarının ve siyasal-askeri otoritenin temel kaygısı, ideal bir modeli referans alarak gelişime sorununun üstesinden gelebilmektir (2004: 207). Kapitalist sistemin yeniden yapılanması ya da BİT’in sağladığı olanaklarla küresel piyasa ortamı ile bütünleşme sürecine eklenme olarak değerlendirdiğimiz enformasyon toplumu modelinin Türkiye açısından nasıl bir zemine oturduğu daha fazla açıklık kazanmaktadır” (2004: 213)

Bu nedenlerle Türkiye özelinde araştırmalar yaptığımızda, teknoloji ve bilişim sektörü için atılımların daha çok devlet tekelinde belli aralıklarla ve kanunlarla geliştirilmeye çalışıldığı görülmektedir.

1993 senesinde “*Bilim ve Yüksek Teknoloji Kurulu’nun (BYTK)*” başbakanın liderliğinde toplanarak ‘bilgi teknolojileri’ni öncelikli alan olarak ilan etmesi” ile teknolojik gelişmelerin daha geniş bir boyuta ulaşması hedeflenmiştir. 3 Şubat 1993’te BYTK’nın aldığı karar ile: “Türk Bilim ve Teknoloji Politikası: 1993-2003”, günümüzün bilim/teknoloji politikasının temelini oluşturur niteliktedir (2004: 223).

Diğer bir atılım “*Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı*”nda tasarlanmıştır. Bilgi İletişim Teknolojileri politikanın en birincil gündemi haline gelmiştir. Bilgi toplumu olma yolunda adımlar atılmış, bilgi toplumunun ekonomisi için atılan adımlarda hedeflenen amaç için

“Bilişim Teknolojileri ve Politikaları Özel İhtisas Komisyonu” kurulmuştur. Komisyonun yapılması gereken öncelikleri belirlediği ve politik önermeleri oluşturduğu sonuç raporu ise 2000’in Nisan ayında yayınlanmıştır. 2002 yılının Mayıs ayında ise “Türkiye Bilişim Şurası”nın toplanma kararı alınmıştır. Bu kararda bilgi toplumu olma yolunda ilerlemeci adımlar atılmıştır. “Bilişim sektörü”, “iletişim alt yapısı”, “e-Ekonomi”, “e-Devlet”, “e-Hukuk”, “e-Eğitim” ve “AR-GE” alanlarında, kurulan Şura nasıl bir strateji uygulanması gerektiği konusuna yoğunlaşmıştır. 2002 Eylül ayında toplanan “19. Bilişim Kurultayı”nda sonuç raporu açıklanmıştır (2004: 225).

Atılımların en önemlilerinden biri olan ve 2000’li yıllardan sonra Türkiye için, bilişim sektörünün gelişmesini sağlayan projeler için Törenli şu açıklamalarda bulunmaktadır:

“Ağustos 2000 tarihinde Telekomünikasyon sektöründe bağımsız düzenleyici otorite olarak kurulması önemli bir detay ve gelişmedir. Bu gelişme ile Türk Telekom KİT statüsünden çıkarılarak özel hukuk hükümlerine tabii işletmeci haline gelmiş, ses telefonu üzerindeki tekel hakkı 2003 sonu ile sınırlandırılmıştır. 29 Ocak 2000 tarihinde yürürlüğe giren 4502 sayılı Telekom Yasası’nda her türlü telekomünikasyon hizmetlerinin yürütülmesi ve telekomünikasyon alt yapısının işletilmesi konusunda Türk Telekom yetkili kılınmıştır (2004: 242-243). (...) Bilgi teknolojileri ve Elektronik Araştırma Enstitüsü (BİLTEN): elektrik, elektronik ve bilgisayar mühendisliği, bilgisayar donanımı ve yazılımı, elektronik, haberleşme, işaret işleme ve kodlama, iletişim ortamları ve bilgi teknolojileri ile ilişkili kontrol, güç sistemleri vb. konularda AR-GE projelerine dönük çalışmalar yapılmıştır” (2004: 245).

Yeni iletişim ortamının Türkiye açısından gelişimini ele alırken, yapılanma kısmında teknoloji ve toplumsal yapı arasındaki etkileşiminin göz ardı edildiği düşünülmemelidir:

“Dünya ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de medya biçimsel ve içerik açısından bir değişim sürecinin içindedir. Yeni medya teknolojilerinin gelişimi söz konusu olduğu sürece de süreç devam ediyor olacaktır. Konuya Türkiye ve benzeri gelişmekte olan ülkeler açısından bakıldığında temel sorunun insani-toplumsal gelişmeyi işler kılacak, iç dinamikleri harekete geçirecek nitelikte topyekun bir bilgi toplumu politikasının hayata geçirilememiş olmamasından, hatta buna gerek duyulmamasından; nicel ilerlemenin niteliksel özelliklerle donatılmadığında anlamlı olamayacağının kavranamamış olmasından kaynaklandığı görülmektedir. Bu durum aynı zamanda değişme, ilerleme, gelişme, evrim gibi farklı olgulara işaret eden kavramlar konusunda yaşanan kavram kargaşasının da bir yansımasıdır. Yaşanmakta olan toplumsal ilişkilerin işleyişinde çarpıklıkların ve tıkanıklıkların olduğu görülmekte, ancak bunların nasıl aşılabacağı konusunda üretilen çözümler bugün içinde yaşanan toplumsal koşullar yerine, gelecekte bir gün yeni medya eliyle boy atacağı düşünülen, retorik yönü öne çıkan “evrensel köy” de aranmaktadır” (Törenli, 2005: 219).

Bu durumda önemli olan nokta teknolojinin işleyişi içinde de kendi yasalarıyla değil, tam tersi biçimde bu işleyişte geçmiş veya bugünün farklı sosyo-ekonomik oluşumlarda görülen işlevlerin bir sonucu olarak biçimselleşiyor olmasıdır. Yeni medya dahil olmak üzere bütün iletişim teknolojilerindeki gelişmelerle '*toplumsal gereksinimler*' bağlamında, kurulacak olan sosyal ilişkinin kurulması elbette ki Batı'ya göre daha güç bir haldedir (2005: 220).

Bugün ülkemizde her yeni medya platformunun ve sosyal medya mecralarının kullanılıyor olması teknolojik gelişmelerin takibi ve bilişim sektörüne yapılan yatırımlarla sağlanmıştır ve gün geçtikçe ivme kazanılmaktadır. Bu durumun sürekliliği açısından bilişim sektörüne yapılan yatırımların ve gelişmiş ülke ekonomilerinin takibi, kullandıkları stratejilerin değerlendirmeye alınması son derece önem arz etmektedir.

2.8. Yeni Medya ve Yeni Entelektüeller

Yeni medya ortamı bugün geleneksel medyayı zorlar bir hal almıştır. Yeni medyada kullanıcı içerikleri giderek artmış ve bu içerikler zaman zaman geleneksel medyanın karşısında bir duruşa neden olmuştur. Şunu söyleyebiliriz ki ana akım medya bugün giderek etkisini en azından eski etkisini kaybetmeye başlamıştır. Her zaman eleştirel bir bakış açısıyla ele alınan ve iletişim araştırmacılarınca hem ekonomi-politik çerçevede hem de tekelleşme kısıcında sıkışan geleneksel medyanın karşısında gelişmeye devam eden yeni medya yarı bağımsız bir mecra olma özelliklerine sahip olmaya başlamıştır. Bloglar, "kişisel internet günceleri" olarak adlandırılmakta, bloglarda üretilen zengin içerikler içinde profesyonel olarak mesleklerini icra eden gazetecilerin de bulunduğu "blogosfer" adı verilen bir medya platformuna dönüşmüştür (Özçağlayan ve Uyanık, 2010: 61).

Yeni iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle bugün insan yaşamını ve pratiklerini derinden değiştiren, bireyin günlük iletişim süreçlerini etkileyen sosyal medya; yeni araçlar sağlaması, yeni ortam ve olanaklar getirmesiyle her gün daha da gelişmekte ve sürekli evrimleşmektedir. Bu nedenle sosyal medya kavramını da tek bir tanımla açıklamak pek de mümkün görünmemektedir. Bazen herhangi bir etkinliğe (bu bir gazetecinin tercihen blog yazması olabilir), bazen herhangi bir platforma (Facebook, Twitter vb. gibi) kimi zaman da herhangi bir yayım aracına (örneğin Blogger.com) sosyal medya kavramı altında açıklanabilir, bir gönderme yapılabilir. Kullanıcıların içerik ürettiği (bu içerik her zaman için gerçek bir "sosyal" içerik olmasa dahi) bütün bunları kapsayan bir terim olarak karşımıza çıkmaktadır. Açıklanabilecek en genel haliyle açıklanmaya çalışırsak: "İnsanların bir kişiden çok kişiye olabildiği gibi, çok kişiden çok kişiye etkileşimli bir iletişim sürecinde haber bilgi ve içeriği keşfetmek ve okumak ve paylaşmak için oluşturdukları platformlar, sosyal ortamlar" şeklinde

tanımlanabilir. Burada önemli olan iki kilit nokta vardır: “Etkileşim ve paylaşım”. Bu anahtar kelimeler geleneksel medyadaki kitle iletişim araçlarından farklı olarak hedef ya da izler kitleye tek yönlü bir iletişim akışından çokça farklıdır ve içerisinde kullanıcının aktif olduğu bir yeni süreci ifade etmektedir (2010: 62).

Sosyal ağların hayatımızın her alnına girmesi sadece sosyal yaşantımızı değil, İnternet ağ gelişimi ile birlikte başlamış olan medya üzerindeki tüm tüketim alışkanlıklarımızı da büyük derece de etkilemiştir. Bugün özellikle dünyanın her yerindeki genç nüfusun geleneksel medyaya olan ilgisi azalmaktadır. Genç nüfusun haber alma ve/veya eğlenceye dair olan ihtiyaçlarının çoğunu karşılamak için İnternet erişiminin olduğu her ortamda gerek görsel gerek işitsel olanaklar sunabilen araçlardan elde etmek için sosyal medya platformlarına yönelmeye başladığını söyleyebiliriz. Sosyal medya geleneksel medyanın yerini aldı demek büyük bir yanlış olabilir, bunun yerine sosyal medya için geleneksel medyadan aldığı, edindiği enformasyonları yorumladığını, baştan ürettiğini ve kendi ağları üzerinden dağıttığını söylemek daha yerinde bir ifade olacaktır. Bugün Türkiye’de Facebook’un popürlüğünü 30 milyonu aşan üye sayısı ile ortaya koyabiliriz. Twitter ise bugün kişinin şahsına özel bir gerçek zamanlı gazete haline gelmiş durumdadır. Sözeri (2012: 269), bu noktada sosyal ağ kullanıcılarının bilgiye ulaşmak için kurumlardan çok yazarlar ve gazetecilere yöneldiklerini söylüyor, bir başka deyişle gazeteciler sosyal ağlarda kurumlardan daha çok popülerdir düşüncesini öne sürüyor.

Kellner, entelektüel kimliğe sahip bireylerin tüm teknolojik gelişmeleri takip etmeleri konusunun özellikle altını çizmektedir:

“...bilgisayar teknolojileri gittikçe ev, iş yeri ve okul açısından daha merkezi bir önem kazanabilir ve eğer bunda haklıysam entelektüeller de bu teknolojilerde ustalaşmak zorunda kalacaktır. Üstelik CD-Room’lar, ABD ve dışındaki kamu okullarında gittikçe yaygınlaşmaktadır ki bu da, diğer bilgisayar kaynaklı metinlerin büyük oranda kaynak kitaplar olabileceğini akla getirmektedir; bu demektir ki, ülkenin politika ve kültürün müdahil olmak isteyen entelektüeller CD-Room hazırlamayı veya en azından araştırma, yazı ve bunların yayımında bilgisayar teknolojilerini kullanmayı öğrenmek zorundadır” (Kellner, 2005: 130)

Geleneksel medyanın arşivlerini gazeteler oluşturmaktaydı. Gün, ay ve yıllara ayrılan gazete arşivleri yerine bugün yeni medyanın arşivleri daha farklı ortamlar içerisine yerleşmektedir. Gün geçtikçe artan farklı tartışma ve bilgi toplulukları derin anlamsal metinleri ve tartışmaları kavrayıp okumak, bireylerin kendilerini ilgilendiren en yeni ve tüm malzemeleri bilgisayarlarına indirme imkanı sağlamaktadır. Bu da bahsettiğimiz yeni medya arşivlerine karşılık gelir niteliktedir. Tüm bu gelişmeler ekseninde sürekli değişen ve dönüşen bir dünyada

entelektüel olmak, yeni ve farklı beceriler, yeni iletişim teknolojilerinde, yeni medyada bir ustalık gerektirmekte ve bu ustalıkla birlikte yeniden oluşan kamusal alanlara girmeyi zorunlu hale getirmektedir. Tüm bu süreçlerde entelektüel bireyin işlevlerinin ve rollerinin genişletilmesi gerekmektedir. Entelektüel ancak bu şekilde üstlendiği kimlik sayesinde ortaya çıkan yeni sorunlar karşısında bir bakış açısı geliştirebilir ve olasılıklar üzerinde durabilir (2005: 131). Kellner ayrıca: “Aslında demokrasiyi teşvik etmek isteyen demokratik bir entelektüel, kamusal erişimin potansiyel olarak güçlendirici ve katılımcı alanlarına katılmak ve yeni ortaya çıkan siber uzay demokrasisinin tv, radyo, bilgisayar bülten panoları ve benzeri alanlarında konuşmalıdır” (2005: 132) diyerek entelektüel kişinin bilgi işlem, enformasyon, yeni medya, yeni iletişim teknolojileri üzerinde araştırmalar yapmasını ifade ederek, üzerine düşen vazifelerin önemini vurgulamaktadır.

Bu sebeplerle bugün günümüzdeki birçok entelektüel (Kellner bu noktada entelektüeli “ayaklanmacı” olarak görür) mücadele verdikleri alanlardan biri olan bilgiyi yayma ve enformasyonun doğru akışını sağlayabilmek için yeni iletişim teknolojilerinden mutlaka yararlanmalıdır. Kellner’a göre: “İletişim teknolojileri gençler ve ortalama vatandaş açısından gittikçe daha ulaşılabilir olmaktadır; bu bakımdan bunlar demokratik ifade hürriyeti ve sosyal ilerlemeyi teşvik için kullanılmalıdır” (2005: 134).

“Bu bakımdan yeni kamusal alan ve teknolojiler, entelektüeller açısından yeni rol ve işlevler ortaya çıkarmaktadır. Medya ve bilgisayar kültürü, keşfedilecek yeni cyber space’ler/siber uzaylar, yeni politik mücadele ve müdahale alanları ortaya çıkarmaktadır. Günümüzün bu yeni siber-entelektüelleri bir sınıfın organik entelektüelleri olamaz; fakat bizler cesur medya kültürü ve tekno-kültürü dünyalarına yelken açmış olan yeni teknolojilerin, kültür deneyimlerinin ve alanların tekno-entelektüelleri haline gelebiliriz. Bu teknolojiler tahakküm ya da özgürleşimin, manipülasyon ya da sosyal aydınlanmanın araçları olarak kullanılabilir; yani teknolojilerin nasıl kullanılacağını, geliştireceğini, kimin çıkarlarına hizmet edeceğini belirlemek, günümüzün ve geleceğin etkinci entelektüellerine bağlıdır” (Kellner, 2005: 135).

Demokrasi konusuna çokça kafa yoran entelektüel birey, demokratikleşme sürecinde yeni medyanın ve bilgisayar teknolojilerinin nasıl kullanıldığına dair araştırmalarda bulunmalıdır. Çünkü entelektüel bireyin asıl amacı, her türlü hizmetin belirli bir seçkin sınıfın ya da şirketlerin çıkarlarına değil, halkın çıkarına kullanılmasıyla ilgilenmelidir. Çünkü entelektüel birey medyanın manipüle etme etkisinin farkındadır. Bu nedenle onun en öncelikli görevlerinin başında halkı aydınlatmak, onlara doğru bilgiler vermektir. O, durmaksızın bunun üzerine çalışmalıdır. Tüm bu görevlerin yanında kişilerin, deneyim ve ilgilerini açıkça ortaya koymalarını sağlamak, demokratik tartışma ortamına katılmalarını sağlamak için önce yeni

medya platformlarını nasıl, ne şekilde kullanacağını öğrenmeli sonrasında halkın siber-demokrasinin bir parçası olması için çalışmalarda bulunmalıdır (Kelner, 2005: 136).

“...günümüzdeki teknolojik değişimler gerçekten geniş kapsamlıdır ve bizi her şeyi yeniden düşünmeye zorlamaktadır; entelektüellerin rolünü, demokrasinin doğasını, iyi bir toplumun ve iyi yaşamın şeklini. Günümüzde kuram ve politikayı yakalayan götürüyor; dolayısıyla günümüzün yeni teknoloji ve kamusal alanlarından istifade edecek dil ve iletişim stratejileri icad etmek, geleceğin kamusal entelektüellerine kalmaktadır (2005: 134). Aynı şekilde okur yazarlığa ihtiyaç her zamanki gibi önemlidir ve bizler kitap ve basım okur yazarlığına, medya ve bilgisayar okur yazarlığını eklemeliyiz. Aslında eğitilmiş ve demokratik vatandaşlar yetiştirme açısından önemli olan kitaplar ya da bilgisayarlar değil her ikisidir. Okuma, yazma, ifade ve eleştirel düşünüşe ilişkin geleneksel becerilere ihtiyaç, okuma ve yazmanın eğitim ve iş bulmada çok daha merkezileştiği enformasyon dolu bir dönemde daha fazla önem arz etmektedir. Geçerli ile geçersiz argümanları, doğru ile yanlış enformasyonu ve gerçek ile propagandayı ayırt etmek, her zamanki gibi önemlidir, bu bakımdan söz konusu olan entelektüelin geleneksel becerilerini ve kitaplarını kaldırıp atmak değil, onları yeni teknoloji ve kamusal alanlara doğru genişletmektir” (Kelner, 2005: 138-139).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YENİ MEDYADA ENTELEKTÜELİN TEMSİLİ

3.1. Araştırmanın Amacı

Entelektüel kavramı çağlar öncesine dayanan bir tartışma konusudur. Bundan yüzyıllar öncesinde de aynı düşüncelerle ortaya çıkan entelektüel bazı evrensel tanımlamlarla literatürde yerini alsada bugün de hala tek bir tanımla ifade edilememektedir. Geleneksel entelektüel olarak adlandırılan entelektüele ilişkin kavramsallaştırmalar, günümüzde yaşanan sosyal hayattaki dönüşümlerle birlikte entelektüel bireye farklı misyonlar yüklemektedir.

Öncelikle yeni iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, sonrasında ise İnternetin büyük bir ağ olarak hayatımıza girmesi ve kitle iletişim araçlarının geleneksel özelliklerinin değişmesiyle ortaya yeni bir medya çıkmıştır. Yeni medya geleneksel medyaya oranla kısmen daha özgür bir ortam sunmaktadır. Bu açıdan yaşanan teknolojik gelişmeleri takip eden, dönüşüm içerisinde yer alan bir medya entelektüelinin yeni medyada ortaya çıkardığı içerikler, geleneksel medyada ortaya çıkardığı içeriklerle farklılık gösterebilmektedir. Basında tekelleşmenin arttığı, ekonomi-politik yapının medya üzerindeki etkisiyle medya mensubu entelektüeller, yeni medyanın, ardından da sosyal medyanın sunduğu olanaklarla kendileri için farklı ortamlar yaratabilmektedir.

Bu noktada araştırmanın amacı, otuz yıla yakın süredir gazetecilik mesleğini icra eden, muhabirlik, yönetmenlik, yapımcılık, köşe yazarlığı, televizyon haberciliği gibi farklı medya görevlerini üstlenen Cüneyt Özdemir'in, yeni medya ve sosyal medyada ürettiği içerikleri inceleyerek entelektüel kimliği yeni medyada nasıl yer aldığını güncel ve kapsamlı bulgularla ortaya konmasıdır. Yeni medya geleneksel medyadan farklı olarak bazı teknolojik kolaylıkları içinde barındırır. Etkileşim, kitlesizleştirme, çok ortamlılık, hiper-metin gibi özellikler bunlardan bazılarıdır. Artık yeni medya ve sosyal medya sayesinde anlık etkileşim sağlanabilmekte, herhangi bir hedef kitleyi baz almadan herkes için içerik oluşturulabilmekte, video, ses, efekt vb. multimedia özellikleriyle içerikler çeşitlenebilmektedir. Bunlar sayesinde kişi herhangi bir eşik bekçisine ihtiyaç duymadan istediği enformasyona istediği zaman ulaşabilmekte, kendi düşüncelerini kolaylıkla dile getirebilmekte, zaman kavramının ortadan kalkmasıyla sınırsız seçenek içinden istediği içeriği okuyabilmektedir. Gazetede ya da televizyon da belli bir hedef kitleye hitap edilirken, yeni medyada spor programı izleyen kişiler için sadece spor programı yapmak, ekonomi haberlerini takip eden kişiler için ekonomi yazısı yazmanız gerekmemektedir. Yeni medya, bu kitleyi ortadan kaldıran bir niteliğe sahiptir. Bu bağlamda, araştırmamızda, medya entelektüeli gazeteci Cüneyt Özdemir'in kullandığı yeni

medya ortamları, yeni medyanın kapsadığı sosyal medya kullanımları, hedef kitleyi kitlesizleştirme ve kitlesizleştirdiği kitle ile kurduğu etkileşim konuları işlenerek, entelektüel bireyin, yeni medya üzerinde yeniden temsil edilme noktasının kaynaklarının ne olduğu sorusunun cevabı aranacaktır.

3.2. Araştırmanın Önemi, Kapsamı ve Sınırlılıklar

Bugün entelektüel, Gramsci'nin organik entelektüel tanımında olduğu gibi, entelektüel kimliğin sorumluluklarını belli bir düzen içinde yerine getirebilmektedir. Bu düzeni modern dünyanın kendi kurallarını oluşturduğu bir düzen olarak tanımlayabiliriz. Bu çerçevede oluşan yeni düzen yeni entelektüeller yaratmıştır. Geleneksel entelektüelin görevlerinden bazıları kendi içinde dönüşüme uğramıştır. Bir medya entelektüeli de bu sebeplerle entelektüel misyonunu, sınırlamalar doğrultusunda yerine getirebilmektedir. Geleneksel entelektüelin değişimi gibi bugün geleneksel medya da değişime uğramıştır ve bu değişim sürekli olarak devam etmektedir. Geleneksel medyaya alternatif bir medya kanalı olarak yeni medya kullanılmaya başlanmıştır. Bu alan içinde ise medya entelektüelleri yeni medyayı etkin bir şekilde kullanmaya başlamışlardır. Bu noktada çalışmanın önemi ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada geçmişten bugüne entelektüel için yapılan tanımlar ve entelektüelin görevleri ele alınarak günümüzde medya entelektüellerin yeni medyayı hangi doğrultuda ve hangi amaçlarla kullandığı ortaya konulacaktır. Özellikle araştırmacı gazeteci kimliğiyle tanıdığımız Cüneyt Özdemir'in yeni medyayı kullanarak medya entelektüelinin bugünkü misyonlarına dikkat çekilecektir. Bu çalışma bu özellikleriyle ileride yapılacak olan entelektüel çalışmalara bir referans olacaktır.

Araştırma, geçmişten günümüze yeni iletişim teknolojileri ile değişime uğrayan medyanın ve modern dünyanın düzeni ile değişime uğrayan entelektüel işlevlerini kapsamaktadır.

Araştırmanın son bölümünde 1 Ocak 2018 – 31 Ocak 2018 tarihleri arasında Cüneyt Özdemir'in, Web Sitesi, Twitter, Facebook, Instagram, Youtube olmak üzere kullandığı beş farklı yeni medya kanalında yapılan içerik ve haber üretimleri incelenecektir. Çalışma içinde Cüneyt Özdemir'in en sık kullandığı yeni medya ve sosyal medya mecralarının bugün değişime uğrayan haber üretme ve halkı bilgilendirme temelli gazetecilik mesleğinin bir medya entelektüeli tarafından nasıl yorumlandığı incelenecektir.

3.3. Araştırmanın Birimi

1990'lı yıllardan başlayan gazetecilik hayatı çerçevesinde, bugün gazetecilik faaliyetlerinin çoğunu yeni medya ortamlarında yürüten, yeni medya ve sosyal medya

platformlarının çoğunu gazetecilik pratikleri ile birleştiren Cüneyt Özdemir, araştırma kapsamında çalışmaya örneklem olarak alınmıştır.

3.3.1. Medya Entelektüeli Olarak Cüneyt Özdemir

Medya entelektüeli olarak Cüneyt Özdemir'in hayatı ve gazeteciliği hakkında bilgiler vermek yerinde olacaktır. Cüneyt Özdemir "alaylı" olarak tabir edilen gazetecilerden değildir. Ankara Atatürk Lisesi'nden mezun olduktan sonra Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo Televizyon bölümünden mezun olmuş ve sonrasında British Council bursuyla İngiltere'de multimedia alanında çalışmalarda bulunmuş, gazetecilik hayatına 1990 yılında başlamıştır. İlk olarak bugün ofisteki işleri yapan gazetecilik adaylarını düşündüğümüzde o günler için de durum farklı değildir ve ofisteki genel geçer işleri yaparak mesleğe atılmıştır. Sonrasında 1992 yılında Mehmet Ali Birand'ın yanında 32. Gün haber programında muhabir olarak çalışmaya başlamış bir süre Atv'de çalışırken Atv ana haber bültenlerinden sonra yayınlanan Cüneyt'in Büyütecisi adlı programı hazırlar ve tv programcılığı alanında kendini geliştirmiştir. Bir yıl kadar Ali Kırca'nın sunduğu Siyaset Meydanı programının yönetmenliği görevini yürütmüş daha sonra tekrar 32. Gün'e geri dönmüştür. 1996 yılında uluslararası savaş muhabirliği yapmaya başlamış savaş muhabirliği boyunca zorlu birçok habere imza atmıştır. Bombalanan mülteci kampının görüntülerini dünyaya ulaştıran ilk televizyon gazetecilerinden biri olmuştur. 1997 Taliban'ın ele geçirdiği Afganistan'ın başkenti Kabil'e ilk giren gazeteciler arasında yer almış Şah Mesut ile Taliban'ın Kuzey Afganistan'daki çatışmalarını cepheden takip etmiş tüm verileri haberleştirmiştir. 2001 yılında 11 Eylül saldırılarının ardından gelişmeleri yerinde takip edebilmek için Pakistan-Afganistan sınırında aylarca canlı yayınlar yapmış haber programları hazırlamıştır. 2002 yılında Dünya Kupasına katılan Türkiye'yi Güney Kore ve Japonya'da takip etmiş 2003 yılında ABD'nin Irak'a olan işgalini izlemiştir. ABD dördüncü piyade tümeni ile birlikte Kuveyt'ten Bağdat'a bir ay süren bir işgali takip etmiş bu sayede Türkiye'de iliştilmiş gazetecilik yapan ilk gazeteci olmuştur. 1999'dan itibaren yaklaşık 19 yıldır devam eden 5N1K haber programı için dünyanın her yerinden haberleri ekrana getirmektedir (EK 1). Ona göre entelektüel birey, sürekli okuyan ve kendini geliştiren kişidir ve mesleği gereği en büyük ilkesi haberin olduğu her yerde olmak ya da haber olabilecek en ufak bir noktayı bulmak ve onu haberleştirmektir.

3.4. Araştırmanın Yöntemi

Derinlemesine görüşme yöntemi ve içerik analizi yöntemi ile yapılan araştırmada, Cüneyt Özdemir'in 1 Ocak-31 Ocak 2018 ayında yeni medya ve sosyal medya ortamlarında ürettiği ve paylaştığı içerikler incelenmektedir. İncelenen mecralarda elde edilen verilerle

birlikte genel bilgiler, güncel nitelik taşıması adına Mayıs 2018'deki veriler ışığında ele alınmıştır. İçerik analizi içinde tündengelim yöntemi ile önce ilgili profil bilgileri, daha sonrasında ise araştırma bağlamı içerisinde 1 Ocak - 31 Ocak 2018'de elde edilen veriler incelenmiştir. Çalışmada, Cüneyt Özdemir'in hangi mecrada, hangi haber başlıklarını kullandığı, hangi başlıklara daha çok yer verdiği, hangisinde daha çok içerik ürettiği, nasıl etkileşimlerde bulunduğunu ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Derinlemesine görüşme yöntemi ile Cüneyt Özdemir'in çalışma arkadaşları olan 5N1K programı yapım ekibi ile görüşülerek Cüneyt Özdemir'in kişisel bakış açıları ile bilgiler toplanmış ve araştırma içinde daha detaylı bilgiler elde edilmiştir.

3.4.1. Derinlemesine Görüşme Yöntemi

Derinlemesine görüşme, araştırılan konunun bütün boyutlarını kapsayan, daha çok açık uçlu soruların sorulduğu ve detaylı cevapların alınmasına imkan veren, yüz yüze, birebir görüşülerek bilgi toplanmasına imkan veren bir veri toplama tekniğidir.

Karşıdaki kişinin duygu, bilgi, tecrübe ve gözlemlerine görüşme yoluyla ulaşılır. Görüşmeye birçok açıdan bakılabilir. Çok genel olarak görüşmeyi, görüşmeci ile görüşme yapılan kişi arasında zihinsel bir mücadele şeklinde tanımlamak mümkündür. Nitel araştırmalarda çok sık başvurulan veri toplama tekniği olan görüşme, görüşülen kişilere kendilerini birinci elden ifade edebilme fırsatı verirken, araştırmacıya da görüşme yaptığı kişilerin anlam dünyalarını, bakış açılarını, içinde bulundukları özel durumlara ait duygu, düşünce ve tecrübelerini yine onların ifadeleri yardımıyla derinlemesine anlama imkanı sunar (McCracken, 1998:9). Johnson (2002: 106), derinlemesine görüşmedeki derin kelimesini, görüşme yapılan kişinin gerçek hayatta yaşadığı günlük aktivite, olay ve mekanların bütün yönleriyle anlaşılmasına çalışılması şeklinde ifade etmektedir. Araştırmacı çalıştığı konu ile ilgili olarak görüşme yaptığı kişiyle aynı gruba dahil değilse ki genelde öyledir, bu durumda görüşmeci aracılığıyla bu bilgileri edinmeye çalışır. Araştırmacı bilmediği konuda bilgi almak için ya da daha önce kendisiyle paylaşılan konuların doğruluğunu kontrol etmek için derinlemesine görüşme tekniğine başvurur.

3.4.2. İçerik Analizi

İçerik analizi her araştırma içinde farklı dinamikler gösterebilen bir araştırma yöntemidir. Bu nedenle farklı açıklamalarla ile tanımlanabilmektedir. Tavşancıl ve Aslan, İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri (2001), adlı kitabında içerik analizini verilerin nesnel ve sistematik bir şekilde ele alındığı bir yöntem olarak tanımlayarak, gerek sözel gerek yazılı ve diğer tüm materyallerin kullanılmasına elverişli olan bilimsel bir yaklaşım olarak nitelendirir.

Cohen, Manion ve Morrison ise Research Methods Education-Sixth Edition adlı yapıtlarında (2007) içerik analizini, elde edilen yazılı verilerin temel içeriklerinin, bileşenlerinin ve içerdikleri mesajların daha özet bir halde belirtilebilen bir yöntem şeklinde tanımlamaktadırlar. Yıldırım ve Şimşek, Sosyal Bilimlerde Nicel Araştırma Yöntemleri (2006), adlı kitapta içerik analizi yönteminin esas amacını, toplanan tüm verilerin açıklanabilecek kavramlar ve ilişkilendirilebilecek ilişkilere ulaşabilmek olarak tanımlar. Yine Yıldırım ve Şimşek'e göre elde edilen verilerin belli bir mantıksal biçimde düzenlenmesi ve buna göre öne çıkan veriyi açıklayan ana başlık ya da temaların bulunması gerekmektedir.

İçerik analizi “söylemin görünen, kolayca yakalanan, sergilenmiş ve ilk bakışta algılanan içeriği yerine, gizli, üstü örtülü içeriğini ortaya çıkarmayı sağlamaktadır.” “İçerik analizi: İşletmeler ve paydaşlar arasında önemli bir iletişim aracı olan çeşitli raporların ve açıklamaların içeriğinin nesnel ve sistematik olarak analizinde kullanılan uygun bir tekniktir”. İçerik çözümlemesi Kalitatif (nitel) ve Kantitatif (nicel) olmak üzere iki türe ayrılır. Bu yöntemde öncelikle çözümlenecek içerikle ilgili kategoriler oluşturulur. Araştırma kategorilerini oluştururken üç şeyin akılda tutulması gerekir. 1- “Araştırma kategorileri, araştırma amaçlarına uygun olmalıdır. 2- Araştırma kategorileri, işlevsel olmalıdır. 3-Kategori sistemi, esnek olmalıdır” (Bilgin v.d. Akt. Pusak, 2014: 53).

Bu çalışma içerisinde öncelikle belirlenen tarih aralığında veriler toplanmış ve beraberinde çeşitli temalara ulaşılmıştır. Toplanan veriler ve ulaşılan temalar doğrultusunda veriler gruplanmış, tablolastırılmış ve uygun görülen başlıklar ile veriler sayısal hale getirilerek gösterilmiştir. Araştırma içerisinde elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

3.5. Bulgular ve Analiz

Medya entelektüeli olarak Cüneyt Özdemir'in, aktif olarak kullandığı ve içerik ürettiği, web sitesi (Dipnot.tv), Twitter, Facebook, Instagram ve YouTube hesaplarını incelediğimiz bu bölümde araştıma bugularına yeni medya analizleri ve sosyal medya analizleri olmak üzere iki ana başlık altında yer verilmiştir.

Web 2.0 teknolojisinin gelişmesi ile birlikte çeşitli yeni medya ortamları doğmuştur. Yeni medya üzerine yapılan araştırmalarda net ve kesin olarak yeni medya ortamları ortaya konulamamaktadır. Yeni iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle ortaya çıkan ve gelişen teknoloji ile birlikte her gün bir yenisinin de eklendiği yeni ortamlar meydana gelmektedir. Bugün yeni medya ortamları sosyal medya platformlarını da kapsar niteliktedir.

3.5.1. Cüneyt Özdemir'in Kullandığı Yeni Medya Ortamlarının Analizi

Yapılan araştırma kapsamında ilk olarak Cüneyt Özdemir'in kullandığı yeni medya ortamları saptanmış, veriler 3.1 numaralı tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3.1 Kullanılan Yeni Medya Ortamları

Yeni medya ortamları	Kullanıyor	Kullanmıyor
Mobil medya	✓	
Bilgisayar oyunları		-
Web siteleri	✓	
Yazılım		-
Multimedia	✓	
Sosyal Ağlar	✓	
İnteraktif televizyon	✓	
Blog	✓	
Microblog	✓	
Medya paylaşım siteleri	✓	
Çevrimiçi topluluklar	✓	
Podcast	✓	

Cüneyt Özdemir'in yeni medya alanına olan ilgisi üniversiten mezun olduktan sonra başlamaktadır. British Council bursuyla multimedia üzerine eğitim alması (EK 1) daha gazetecilik mesleğine atılmadan önce yeni medya üzerine yoğunlaştığını göstermektedir. Bu bağlamda yeni medya içinde ilk olarak ortaya çıkan görüntü, ses vb. özelliklerin de nasıl kullanıldığına dair eğitim almıştır. Batı'yı fazlaca takip eden Özdemir, okul yıllarından sonra Türkiye'ye döndüğünde gazetecilik faaliyetlerini daha zengin içeriklere dönüştürebilmek adına multimedia özelliklerini kullanmaya başlamıştır.

Bugün mobil medya olarak tanımlanan mobil iletişim teknolojileri içerisinde Özdemir'in, 4 Ocak 2016 tarihinde kendi kanalında yayınladığı: "Cüneyt Özdemir'in Telefonu ve Favori Uygulamaları" başlıklı paylaşımında sıklıkla kullandığı mobil uygulamaları gösterilmektedir. Cüneyt Özdemir, en çok kullandığı mobil uygulamaları telefonunda daha kolay ulaşabilir halde olması adına öne alır. Bunlardan ilki, telefon ikincisi mail, üçüncüsü Instagram ve dördüncüsü Twitter'dır. Özellikle Twitter'ı (mikroblog) sıklıkla kullandığını, kendisinin insanlar için haber kaynağı olduğunu belirterek kendisi içinde Twitter'ın birincil haber kaynağı olduğunun altını çizmektedir. Hava durumu uygulamasını çok sıklıkla kullandığını belirtmiştir. Resmi bir Facebook hesabı bulunan Cüneyt Özdemir, Facebook'u sıklıkla kullanmadığını ifade etmektedir. Bugün dünya üzerinde milyonlarca kişinin iletişim

aracı olarak kullandığı WhatsApp'ı İnternetin olduğu her alanda kullanabildiği için sıklıkla kullanmakta, onun dışında daha çok aile ve yakın çevresiyle iletişim kurmak için kullandığını belirtmektedir. Kamera basit bir uygulama gibi görünse de kendisi için içerik üretme konusunda çok önemli olduğunu söylemektedir. Günümüzde çokça tartışma yaratan Uber (trafikte ulaşımı kolaylaştıran bir mobil uygulama) sık kullandığını belirttiği diğer bir uygulamadır. Takip ettiği birkaç gazete sitesinin mobil uygulamasını kullandığını belirtmiştir ve bunlardan biri Gazteciler.com uygulamasıdır. Kişisel tercihleri ve hobileri doğrultusunda rüzgar uygulaması olan Windguru, koşma mesafesini, dakikasını, gösteren aynı zamanda müzik dinleyebildiği Nike Running, sinema uygulaması IMDB, bilinmeyen müziğin kolayca bulunmasını sağlayan Shazam, bilinmeyen telefon numaralarını bulmayı sağlayan CIA, imtiyaz sahibi olduğu Dipnot.tv tablet uygulaması, görüntülü konuşma ve görüşme (kimi zamansa haberler için röportajlar yaptığı) Skype, İstanbul trafiği için İBB cep trafik uygulaması mobil uygulamalardan bazılarıdır. Zaman kavramını neredeyse ortadan kaldıran Özdemir harita uygulaması olan Google Map'i sıklıkla kullandığını belirtmektedir. En vazgeçemediği mobil uygulama ise Periscope'tur. Bu sayede canlı yayınlar yapabilmekte ve yaptığı canlı yayınları kaydedebildiğini ifade etmektedir. Periscope canlı yayın uygulaması için haber içeriği üretirken ya da herhangi bir içerik üretirken çektiği videolar esnasında gelen uygunsuz yorumlar bağlamında eleştirmektedir. LinkedIn uygulamasının ise özellikle üzerinde durmakta ve çok faydalı bulunduğunu belirtmektedir. Bu uygulama bir nevi iş ve iş bulma kurumuna dönüştüğünün altını çizmektedir. HandyRec adındaki uygulama kendisi için çok önemli çünkü yeni medyada haber üretimin çok daha rahat gerçekleşmesini sağlayan bir uygulama olduğunu belirterek şu ifadeleri kullanıyor: "Bu özellikle benim gibi televizyon sektöründe çalışan gazeteciler için aslında teknolojinin geldiği noktayı gösteriyor. Çünkü küçük bir mikrofon var takıyorsunuz ve sanki stüdyodaymışsınız gibi ses kaydı yapabiliyorsunuz. Bu çok önemli çünkü onu bir maille de gönderebiliyorsunuz. Eskiden bizim bir ses almamız için bir stüdyoya girmemiz ve orada sessiz bir ortamın olması gerekiyordu. Şimdi mikrofonu taktıktan sonra sesi alıyorsunuz ve nerede olursa olsun kurguyu yapan arkadaşlara gönderebiliyorsunuz". Fakat yeni medya ortamında maalesef kullanmak zorunda kalıyorum dediği tek uygulama VPN. Türkiye'de Twitter ya da Facebook'un internet üzerinden erişimin engellendiği zamanlarda erişimi sağlayabilmek adına 'maalesef sıklıkla kullanıyorum ve neden kullanmak zorunda kalıyorum bilmiyorum'".

Cüneyt Özdemir bilgisayar oyunları oynamamaktadır (Ek 13). Daha önce bloğu olan kendi yazılarını paylaştığı ve kendi içeriklerini ürettiği bloğu bugün, Dipnot.tv adında bir web sitesine dönüştürülmüş durumdadır (EK 11). Yazılımı kullanmamakla birlikte özellikle

YouTube kanalı için bu konuda yardımlar almaktadır (EK 3). Multimedia ve sosyal ağları hayatının her alanında kullanmakta, interaktif televizyon kendisinin mesleği olan televizyon gazeteciliği için vazgeçilmez bir noktada bulunmaktadır. Yeni medya ortamlarının ilk oluşmaya başladığı zamanlarda yer alan interaktif televizyon, seyircili, konuklu ya da stüdyo ortamında canlı yayın yapılan bir mecra olarak karşımıza çıkmaktadır. Bugün her ne kadar televizyon yeni medyanın gerisinden kaldığı varsayılsa da hala habere ulaşmanın en kolay yolunu sunan mecralardan biridir. Microblog adı altında akla ilk gelen mecra olan Twitter, hayatının vazgeçilmezleri arasında yer almakta, en büyük medya paylaşım sitelerinden biri olan YouTube’da 2010 yılından beri aktif olarak içerik üretmektedir. Çevrimiçi topluluklar içerisinde özellikle forumlara her gün 15 dakikasını ayırmakta. Tüm eleştirileri ve hakkında yazılan yazıları, eleştirileri okumaktadır (EK 12). Ona göre Türkiye’nin en büyük entelektüel bireyi Hasan Cemal’dir (EK 14).

Tüm bu bilgiler göz önünde bulundurulduğunda yeni medya olanaklarını kullanma durumunun, aslında yeni iletişim teknolojilerinin gelişmeye başlamasıyla birlikte gerçekleştiğini söyleyebiliriz. Fakat yine elde edilen veriler doğrultusunda, en çok haber ve içerik ürettiği yeni medya ve sosyal medya platformlarının başında; Dipnot.tv, Facebook, Twitter, Instagram ve Youtube gelmektedir. Bu nedenle Yeni Medya Ortamının Çeşitliliği başlığı altında ilk olarak bu mecralar incelenmiştir.

Dipnot.tv, öncesinde Cüneyt Özdemir’in şahsi yazılarını paylaştığı bir blog iken, bugün blog özel ve özgün haberlerin üretildiği bir haber sitesidir. Haber sitesinin ana başlıklarını: “En Çok Konuşulanlar”, “Dipnot’un Radarı”, “Popüler Kültür”, “Kalebodur Mimarlık”, “Fark Yaratıcılar” oluştururken alt başlıklarını: “Videolar”, “Dipnot Tablet”, “Life Style” (yaşam tarzı), “Spor”, “Teknoloji” oluşturmaktadır.

(www.dipnot.tv, erişim tarihi: 15 Mayıs 2018)

3.5.1.1. Web Sitesi Analizi

Tablo 3.2 Dipnot. Tv Analizi

	Kuruluş	İmtiyaz Sahibi	Editörler	Toplam Haber	En çok içerik üretilen başlık	En çok içerik üretilen konu
Dipnot.tv	2011	Cüneyt Özdemir	5N1K Yapım Ekibi	7 bin	En Çok Konuşulanlar Hakkında	Popüler Kültür ve Teknoloji

(EK 11)

Cüneyt Özdemir'in imtiyaz sahibi olduğu web sitesi Dipnot.tv profili üzerine yapılan araştırmada, Dipnot.tv 2011 yılında kurulmuştur, editörleri 5N1K yapım ekibidir, sitede Mayıs 2018 ayı içerisindeki toplam haber sayısı 7 bindir. En çok içerik üretilen kategori başlığı “En çok konuşulanlar hakkında”, en çok içerik üretilen konular ise “popüler kültür” ve “teknoloji” konularıdır.

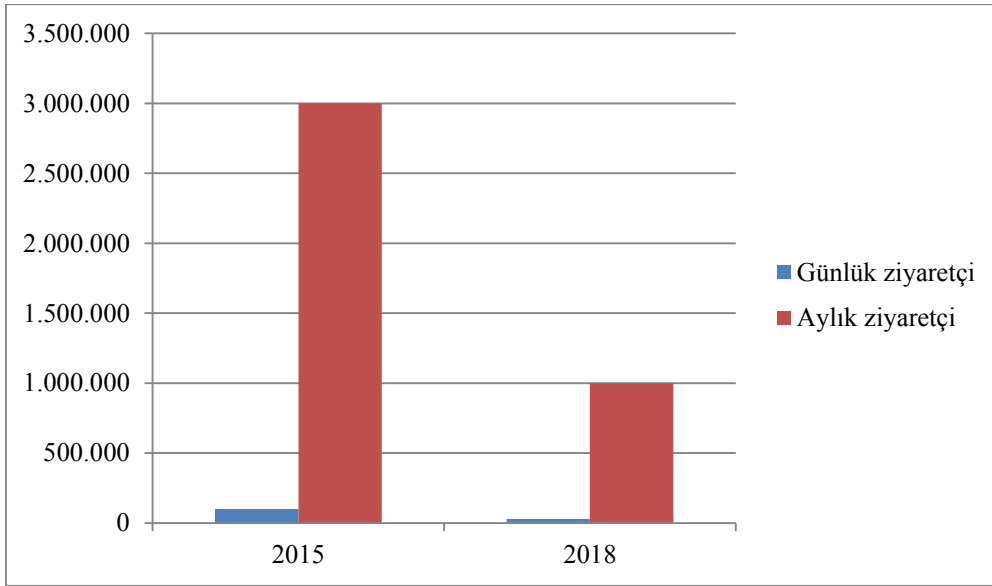
Tablo 3.3 Dipnot.tv Ocak 2018 Analizi

Tarih	Konu Başlığı	İçerik Başlığı
4 Ocak 2018	Teknoloji	Dijital dönüşüm hayatımızı nasıl etkiliyor: Bitcoin
15 Ocak 2018	Teknoloji	İş süreçlerinde dijitalleşme nasıl gerçekleşiyor
30 Ocak 2018	Teknoloji	2018’de Dünyamızı değiştirecek teknoloji trendleri

Dipnot.tv web sitesinin öncelikli amacı geçmişe göre bugün her mecrada daha az üretilen özel haberler üretmek ve bunu gerek yurtiçi gerekse yurtdışı haberleri ile çoğaltmaktır. Haberler, 5N1K ekibi tarafından oluşturulurken aynı zamanda yine Cüneyt Özdemir’in yazılarının da bulunduğu haberlere yer verilmektedir. 5N1K programının ödüllü haberlerine yer verilmekte, Youtube için üretilen bir haber, web sitesi içinde de kullanılmaktadır. Aynı zamanda ekibin ve 5N1K programının ödüllü haberleri de yer almaktadır.

1 Ocak ve 31 Ocak 2018 yılında yalnızca teknoloji alanında 3 haber girilmiştir. Bu başlıklar aynı zamanda En Çok konuşulanlar başlığı altında yer almaktadır. En Çok konuşulanlar başlığı daha güncel ve çok okunan haberlerin derlemesinden oluşmaktadır (EK 11). “Dijital Dönüşüm Hayatımızı Nasıl Etkiliyor: Bitcoin”, “İş Süreçlerinde Dijitalleşme Nasıl Gerçekleşiyor” ve “2018’de Dünyamızı Değiştirecek Teknoloji Trendleri” güncel teknolojik gelişmelerin yer aldığı içerikleri göstermektedir.

Dipnot.tv’nin en yüksek ziyaretçi sayısına ulaştığı tarih 2015 yılıdır, bugünkü ziyaretçi sayıları önceki yıllara göre daha azdır. Bu veri aşağıdaki Şekil 3.1 ile gösterilmiştir.

Şekil 3.1 Dipnot. Tv Ziyaretçi Sayıları

3.5.2. Cüneyt Özdemir'in Kullandığı Sosyal Medya Ortamlarının Analizi

Cüneyt Özdemir'in sosyal medyasını yöneten bir ekibin bulunmaması ile birlikte (EK 2) tüm, içerikleri belli bir zaman kaygısı olmadan, dilediği zamanda paylaşmaktadır (EK 9). Sosyal medya üzerinde analizlerde bulunabilmek adına öncelikle Cüneyt Özdemir'in hangi sosyal medya kanallarını kullanıp kullanmadığını incelemek gerekmektedir. Bunu gösteren verilen 3.2 numaralı tabloda verilmiştir.

Tablo 3.4. Kullanılan Sosyal Medya Ortamları

	Kullanıyor	Kullanmıyor
Twitter	✓	
Facebook	✓	
Instagram	✓	
YouTube	✓	

3.5.2.1. Twitter Kullanım Analizi

Türkiye'de, Twitter üzerinde en fazla takipçi sayısı olan gazeteci Cüneyt Özdemir'dir (EK 15). Bu bilgi ile ilk olarak Cüneyt Özdemir'in Twitter hesabı incelenmiştir. 1 Ocak – 31 Ocak 2018 tarihleri arasında yaptığı paylaşımlar ve içerikleri analiz edilmiş, en son ise yaptığı paylaşımların etkileşimlerinin analizi yapılmıştır. Cüneyt Özdemir'in Twitter profili hakkındaki bilgiler 3.5 numaralı tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3.5 Cüneyt Özdemir'in Twitter Profili

Twitter	Hesap	Katılım	Tweet	Takipçi	Takip edilen
	Resmi	Nisan 2009	34.200	6 milyon 660 bin	955

Cüneyt Özdemir'in Twitter hesabı resmi hesabıdır, 2009 yılında Twitter'a katılmıştır. Toplam 34 bin 200 tweeti, 6 milyon 660 bin takipçisi vardır ve kendisi 955 kişiyi takip etmektedir.

Twitter'ı sık kullanan, mobil medya üzerinden sürekli olarak gündemi takip eden, Twitter'ı bir haber kaynağı olarak gören Cüneyt Özdemir'in 1 Ocak- 31 Ocak 2018 tarihi aralığında attığı tweetler incelenmiştir. Sosyal medyanın kendine has bir dili bulunmaktadır. Konuşma dilinde sıklıkla duyduğumuz etkileşim isimleri tabloda sosyal medyada kullanıldığı şekliyle verilmiştir. Bu anlamda Tweet, Twitter üzerinden paylaşılan içerik, Retweet, başka bir kimsenin paylaştığı bir tweeti kopyalayarak kendi profilinde paylaşması, favorileme ya da beğeni, kişinin herhangi bir tweeti beğenmesi fakat profilinde değil beğeni başlığı altında toplanması anlamına gelmektedir.

3.6 numaralı tabloda, atılan tweet sayısı ve etkileşimleri gösterilmiştir. Ayrıca atılan tweetlerin konu başlıkları değerlendirilmiştir.

Tablo 3.6 Cüneyt Özdemir'in Bir Aylık Twitter Kullanımı

Tarih	Tweet	Retweet	Beğeni	Yorum
1 Ocak 2018	6	1.613	14.793	1.164
2 Ocak 2018	6	169	2.138	258
3 Ocak 2018	8	2.805	10.118	979
4 Ocak 2018	4	131	1.073	135
5 Ocak 2018	5	50	658	136
6 Ocak 2018	11	84	944	78
7 Ocak 2018	6	78	916	56
8 Ocak 2018	3	21	434	73
9 Ocak 2018	5	26	311	36
10 Ocak 2018	-	-	-	-
11 Ocak 2018	2	21	250	45
12 Ocak 2018	3	11	194	18
13 Ocak 2018	5	320	2.226	293
14 Ocak 2018	3	79	438	52
15 Ocak 2018	11	199	2.462	792
16 Ocak 2018	7	222	1.443	213
17 Ocak 2018	10	82	1.107	148
18 Ocak 2018	9	962	5.395	379

19 Ocak 2018	5	79	791	194
20 Ocak 2018	-	-	-	-
21 Ocak 2018	1	27	207	25
22 Ocak 2018	4	277	3.320	301
23 Ocak 2018	5	584	3.526	748
24 Ocak 2018	-			
25 Ocak 2018	2	25	265	43
26 Ocak 2018	2	30	200	7
27 Ocak 2018	4	141	991	123
28 Ocak 2018	7	373	2.889	130
29 Ocak 2018	5	83	1.260	178
30 Ocak 2018	2	11	284	37
31 Ocak 2018	4	66	658	56

1 Ocak tarihinde atılan 6 tweetin içeriklerini; yeni yıl, kendisi ile ilgili söylenenlere tepki gösterdiği bir tweet, takipçisi ile etkileşimli paylaşım, New York Times'tan alıntılanan yorumlu bir tweet ve Instagram bağlantılı bir tweet oluşturmaktadır. En çok etkileşimi alan tweeti, 12 bin beğeni, 1414 retweet, 903 yorumla kendisi hakkında söylenenlere karşı verdiği cevap niteliğindeki tweeti olmuştur.

2 Ocak tarihinde atılan 6 tweetin içeriklerini; kendi web sitesinde de ana başlık olan Kalebodur ile ilgili alıntılı bir tweet, dizi önerisinde bulunduğu bir tweet oluştururken geri kalan 4 paylaşım YouTube kanalında paylaştığı videoaların hiper-metin ile tekrar atıldığı tweetlerden oluşmaktadır. En çok etkileşim alan tweeti, 1046 beğeni, 94 retweet ve 38 yorum ile yabancı dizi ile ilgili fikirlerini belirttiği paylaşımı olmuştur.

3 Ocak tarihinde atılan 8 tweetin içeriklerini; nükleer silahları eleştirdiği bir tweet, Ortadoğu hakkında esprili bir tweet, Fethullah Gülen ile ilgili bir tweet, Instagram bağlantılı bir tweet, Hakan Atilla davası hakkında atılan bir tweet oluştururken geriye kalan 4 paylaşımın içerikleri YouTube kanalında paylaşılan videoların hiper-metin ile tekrar atıldığı tweetlerden oluşmaktadır. En çok etkileşim alan tweeti, 5746 beğeni, 2246 retweet ve 711 yorum ile Hakan Atilla hakkında attığı paylaşımı olmuştur.

4 Ocak tarihinde atılan 4 tweet, YouTube'ta paylaşılan videoların tümü Twitter'da tekrar paylaşılmıştır. Bu bağlantılı tweetlerin etkileşim oranı en yüksek olanı, 837 beğenme, 103 retweet ve 110 yorum ile YouTube'ta Sarraf ve Atilla dosyalarının işlendiği video olmuştur.

5 Ocak tarihinde atılan 5 tweetin 5'i de YouTube'ta paylaşılan videoların tümü Twitter'da tekrar paylaşılmıştır. En çok etkileşim alan tweet, 195 beğeni, 6 retweet ve 65 yorum ile Göç Yolları belgeseli tweeti olmuştur.

6 Ocak tarihinde atılan 11 tweetin 2'si retweet yaptığı tweetlerdir 1 tanesi ise 5N1K ile ilgilidir. Geriye kalan tüm tweetleri YouTube'ta paylaşılan videoların tekrar paylaşılmasıyla oluşmuştur. Bu paylaşımlar arasında 5N1K ile ilgili olan tweeti, 260 beğenme, 9 retweet ve 7 yorum ile en çok etkileşim alan tweet olmuştur.

7 Ocak tarihinde atılan 6 tweetten yalnızca 1'i film önerisidir, diğer 6 tweet YouTube bağlantılı tweetlerdir. En çok etkileşim alan tweeti de, 416 beğenme, 44 retweetleme ve 14 yorumla film önerisinde bulunduğu paylaşımı olmuştur.

8 Ocak tarihinde atılan 3 tweetin 2'si YouTube, 1 tanesi ise Instagram bağlantılıdır. En çok etkileşim alan tweeti 304 beğenme, 14 retweet ve 64 yorum ile Insagram bağlantılı olan kişisel paylaşım içerikli tweet olmuştur.

9 Ocak tarihinde atılan 5 tweetin 5'i de YouTube bağlantılıdır. İçlerinde en çok etkileşim alan tweeti, 88 beğenme, 10 retweet ve 22 yorum ile Göç Yolları başlıklı YouTube paylaşımlığı tweetidir.

11 Ocak tarihinde atılan 2 tweetin 1'i Instagram bağlantılı 1 diğeri YouTube bağlantılıdır. En çok etkileşim alan tweeti, 145 beğeni, 12 retweet ve 41 yorumla Instagram bağlantılı kişisel paylaşım yaptığı tweeti olmuştur.

12 Ocak tarihinde atılan 3 tweetten 1'i 5N1K programı ile ilgili bir tweetin retweet edilmesidir. Diğer yorum yapılarak retweet edilen bir tweetken bir diğeri Instagram bağlantılı tweetidir. İçlerinde en çok etkileşim alan tweet 79 beğeni, 5 retweet ve 11 yorum ile kendi yorumunu katarak retweet ettiği tweet olmuştur.

13 Ocak tarihinde atılan 5 tweetin 2'si Instagram bağlantılı, 1'i YouTube bağlantılı, 1'i 5N1K programı hakkında diğeri ise kendi fikrini belirttiği eleştirel bir tweettir. En çok etkileşim alan tweeti 1.143 beğeni, 161 retweet ve 72 yorum ile kendi fikrini ortaya koyduğu tweet olmuştur.

14 Ocak tarihinde atılan 3 tweetin 2'si YouTube bağlantılıdır. Diğer atılan bir tweete verdiği yanıtla etkileşim halinde olduğu bir tweettir. En çok etkileşim alan tweeti, 171 beğeni, 36 retweet ve 28 yorumla Kars ile ilgili olan YouTube bağlantılı tweeti olmuştur.

15 Ocak tarihinde atılan 11 tweetin içerikleri ise şöyledir: bir tweet dizisi oluşturulmuştur. Bu şu anlama gelmektedir, paylaşılan tweetler aynı konu hakkındadır ve karakter kısıtlaması nedeniyle bir sonra paylaşım diğer tweetin altına sırayla düşmektedir. Bu şekilde çıkan edebiyat dergilerine yönelik eleştirel paylaşımlarla 4 tweet atılmıştır. 1 diğer

tweette takipçilerine bir soru yöneltilmiştir. 1 diğer tweette kendi bilgisini paylaşmıştır. 1 diğer tweette etkileşimli retweet yapılmıştır. 1 diğerinde ise alıntılı tweet atılmıştır. Geri kalan 3 tweeti YouTube paylaşımıdır. En çok etkileşim alan tweeti ise 678 beğenme, 40 retweetleme ve 605 yorumla takipçilerine yönelttiği soru içerikli tweet olmuştur.

16 Ocak tarihinde atılan 7 tweet içerisinde 1'i retweet yapılan bir tweettir. 1'i alıntılı tweettir. 1 diğerinde film önerisinde bulunulmuştur. 1 diğerinde takipçileri ile etkileşimde bulunduğu tweettir. Geri kalan 3 tweeti Youtube bağlantılıdır. En çok etkileşim alan tweeti 566 beğenme, 94 retweet ve 161 yorum ile takipçileriyle etkileşimde bulunduğu tweet olmuştur.

17 Ocak tarihinde atılan 10 tweetin içerikleri ise şöyledir: bir tweet dizisi oluşturulmuştur ve bu tweet dizisi film eleştirisi hakkındadır. Bu şekilde 5 tweet atılmıştır. 1 tweette belgesel eleştirisinde bulunulmuştur. 1'inde takipçilerine bir soru yöneltilmiştir. Geri kalan 3 tweeti YouTube bağlantılıdır. En çok etkileşim alan tweeti 222 beğenme, 24 retweet ve 17 yorumla Birandlı yılları konu aldığı YouTube'ta paylaştığı video içerikli tweeti olmuştur.

18 Ocak tarihinde atılan 9 tweet içinde, Afrin operasyonu hakkında bir tweet dizisi oluşturulmuş ve 4 tweet atılmıştır. 2 tweet siyasi eleştiri içeriklidir. 1 tweetinde eğlenceli, kişisel bir bilgi paylaşımında bulunulmuştur. 1 tweetinde belgesel önerisinde bulunulmuş ve 1 diğer tweetinde alıntılı retweet yapılmıştır. En çok etkileşim alan tweeti, 1472 beğenme, 167 retweet ve 64 yorumla kişisel bilgisini paylaştığı tweeti olmuştur.

19 Ocak tarihinde atılan 5 tweetin 3'ü Youtube bağlantılıdır. 1'i alıntı yapılarak atılan videolu tweettir ve 1 diğerinde takipçilerine soru sorulan bir tweet atılmıştır. En çok etkileşim alan tweeti, 247 beğenme, 31 retweet ve 42 yorumla Afrin operasyonu hakkında atılan YouTube bağlantılı tweeti olmuştur.

21 Ocak tarihinde Afrin operasyonu hakkında YouTube bağlantılı 1 tweet atılmıştır.

22 Ocak tarihinde atılan 4 tweet içinde 1'i kişisel müzik zevkini yansıttığı bir tweetkwn, diğer 3 tweeti takipçileri ile etkileşimde bulunduğu, takipçisine cevap verdiği tweetlerden oluşmaktadır. En çok etkileşim alan tweeti 1554 beğenme, 153 retweet ve 111 yorum ile etkileşimli tweetlerden biri olmuştur.

23 Ocak tarihinde atılan 5 tweetten 2'si siyaset hakkında alıntı yaparak attığı tweetlerdir. 1 tweetinde retweet yapılmış, 1'inde alıntılı eleştirel tweet atılmış, 1 diğerinde siyasete yönelik i kendi düşüncesini belirttiği bir tweet paylaşmıştır. En çok etkileşim alan tweeti, 1297 beğenme, 96 retweet ve 397 yorum ile siyasi içerikli kişisel fikrini paylaştığı tweet olmuştur.

25 Ocak tarihinde atılan 2 tweet YouTube bağlantılı tweetlerdir. En çok etkileşim alan tweet 173 beğenme, 16 retweet ve 23 yorum ile New York sokaklarında paylaştığı YouTube videosu olmuştur.

26 Ocak tarihinde atılan 2 tweetten 1'inde öğrencilere tavsiyede bulunulan tweet atılmış diğerinde ise YouTube bağlantılı tweet atılmıştır. En çok etkileşim alan tweet, 154 beğenme, 28 retweet ve 5 yorum ile tavsiye içerikli paylaşımı olmuştur.

27 Ocak tarihinde atılan 4 tweetten 2'si kişisel paylaşım, 1'i YouTube bağlantılı, 1'i ise Selçuk Şirin'in paylaştığı köşe yazısının retweet edilmesi ile ilgilidir. En çok etkileşim alan tweeti, 481 beğenme, 102 retweet ve 12 yorum ile köşe yazısını retweetlediği paylaşımı olmuştur.

28 Ocak tarihinde atılan 7 tweet içerisinde film eleştirisi hakkında tweet dizisi oluşturulmuş ve 4 tweet atılmıştır. 1 tweet YouTube etkileşimlidir, 1 tweetinde sahte facebook hesapları ile ilgili açıklama yapmış ve diğer 1 tweetinde Oscar ödül töreni için film önerisinde bulunmuştur. En çok etkileşim alan tweeti 1.330 beğenme, 266 retweet ve 41 yorum ile film eleştirisi tweeti olmuştur.

29 Ocak tarihinde atılan 5 tweet içerisinde 3'ü takipçilerinin yorumlarına cevap verdiği alıntılı, etkileşimli tweetlerdir. 1'i Grammy ödül töreni ile ilgili 1 diğeri ise alıntılı bir tweettir. En çok etkileşim alan tweet, 541 beğenme, 26 retweet ve 80 yorum ile Grammy ile ilgili olan paylaşımıdır.

30 Ocak tarihinde atılan 2 tweet de Instagram bağlantılıdır. En çok etkileşim alan tweeti 196 beğenme, 11 retweet ve 22 yorum ile Instagram postlarından biridir.

31 Ocak tarihinde atılan 4 tweet içinde, 1 YouTube bağlantılı tweet, 1 Instagram bağlantılı tweet, 2 retweet edilerek atılan tweet bulunmaktadır. En çok etkileşim alan tweet 269 beğenme, 15 retweet ve 9 yorum ile YouTube bağlantılı Reza Sarraf dosyasının içeriği olmuştur.

Tablo 3.7 Twitter Kullanımının Konulara Göre Dağılımı

Konu	Tweet
Siyaset	29
Ekonomi	3
Kültür-Sanat	23
Spor	1
Eğitim	14
Teknoloji	5
Yaşam	36

Cüneyt Özdemir'in Twitter kullanımının konularına göre dağılımı incelendiğinde, siyaset ile ilgili 29, ekonomi ile ilgili 3, kültür sanat ile ilgili 23, spor ile ilgili 1, eğitim ile ilgili 14, teknoloji ile ilgili 5 ve yaşamın her alanı ile ilgili 36 tweet paylaşmıştır. En çok içeriğin yaşam başlığında paylaşıldığı tespit edilmiştir. Toplam 111 tweet atılmıştır.

Tablo 3.8 Atılan Tweetlerin İçeriksel Özellikleri

İçerik	Tweet
Eleştirel	42
Eleştirel Değil	23
Nötr	46

Cüneyt Özdemir tarafından atılan tweetlerin içeriksel özellikleri incelendiğinde toplam 111 tweet içinde eleştirel 42, eleştirel olmayan 23, nötr olarak 46 paylaşım yapılmıştır. Twitter kullanımında en çok nötr bir bakış açısıyla içerik paylaştığı saptanmıştır.

Tablo 3.9 Atılan Tweetlerin Paylaşılma Biçimleri

Bilgi üretim organizasyonu	Tweet						
	Siyaset	Ekonomi	Kültür-Sanat	Spor	Eğitim	Teknoloji	Yaşam
Birincil Kaynak	17		23		2		11
İkincil Kaynak	12	3		1	12	5	25

Atılan tweetlerin paylaşılma biçimleri ise iki farklı şekilde incelenmiştir. Birincil kaynak olarak belirlenen kategori, kendi paylaştığı, yazdığı ve yayınladığı tweetleri, ikincil kaynak ise retweet yaptığı, farklı kişiden alıntı yaparak paylaştığı ya da Insatgram, Youtube, Facebook gibi diğer mecraların bağlantısını kullanarak paylaşım yaptığı tweetleri içermektedir. Bu bağlamda siyaset başlığında birincil kaynaklı 17, ikincil kaynaklı 12; ekonomi başlığında ikincil kaynaklı 3; kültür sanat başlığında birincil kaynaklı 23; spor başlığında ikincil kaynaklı 1; eğitim başlığında birincil kaynaklı 2, ikincil kaynaklı 12; teknoloji başlığında ikincil kaynaklı 5; yaşam başlığında birincil kaynaklı 11, ikincil kaynaklı 25 tweet paylaşılmıştır. En çok siyaset başlığında birincil kaynak kullanılırken, yaşam başlığında ikincil kaynaktan paylaşım yapıldığı saptanmıştır.

Tablo 3.10 Cüneyt Özdemir'in Bir Aylık Twitter Etkileşimi

1-31 Ocak 2018	Toplam Tweet	Toplam retweet	Toplam Favori	Toplam Yorum
	111	9.003	65.871	6.737

3.10 numaralı tabloda, incelen konu başlıkları ve atılan tweetlerin sayısal verileri doğrultusunda Cüneyt Özdemir'in bir aylık twitter etkileşimi analiz edilmiştir. 1 Ocak 2018-31 Ocak 2018 tarih aralığında toplam 111 tweet atılmış, 9 bin 3 retweet yapılmış, 65 bin 871 tweet favorilere eklenmiş ve 6 bin 737 yorum yapılmıştır. Takipçiler, Cüneyt Özdemir'in tweetlerini favorilere ekleyerek en çok etkileşim tweetlerin favorilenmesi üzerinde olmuştur.

3.5.2.2. Instagram Kullanım Analizi

Instagram bugün dünya üzerinde en çok kullanılan sosyal medya platformlarından biridir ve en basit tanımıyla fotoğraf paylaşma mecrasıdır. Kişiler gün içinde, günlük rutinlerini, beğendiği farklı kişilere ait fotoğrafları, videoları vb. yeni medya ortamına ait tüm özellikleri kullanarak paylaşımlarda bulunabilmektedir. Instagram başlı başına bugün bir araştırma konusu oluşturabilecekken Cüneyt Özdemir'in Instagram'ına ait genel bilgiler aşağıdaki tablodaki gibidir.

Tablo 3.11 Cüneyt Özdemir Instagram Profili

Instagram	Hesap	Paylaşım	Takipçi	Takip Edilen
	Resmi	1.682	238 bin	374

Cüneyt Özdemir'in Instagram profil hesabı resmidir. Bin 682 paylaşımı, 238 bin takipçisi ve 374 takip ettiği kişi vardır.

Tablo 3.12 Cüneyt Özdemir'in Instagram Kullanımı

Tarih	Paylaşım		Beğeni / Görüntülenme		Yorum	
	Fotoğraf	Video	Fotoğraf	Video	Fotoğraf	Video
1 Ocak 2018	2	-	8.111		151	
3 Ocak 2018	1	-	4.995		35	
4 Ocak 2018	1	-	8.219		30	
8 Ocak 2018	-	1		35.318		52
11 Ocak 2018	1	-	7.231		556	
12 Ocak 2018	1	-	6.548		40	
13 Ocak 2018	2	2	14.094	132.768	222	263
18 Ocak 2018	-	1		38.628		28

19 Ocak 2018	-	1		52.510		83
21 Ocak 2018	1	-	7.245		76	
24 Ocak 2018	1	-	7.330		50	
30 Ocak 2018	1	-	8.919		53	
31 Ocak 2018	1	-	8.296		136	

1 Ocak tarihinde Instagram üzerinden 2 paylaşım yapılmıştır. Bunlardan 1'i bir bina fotoğrafı paylaşımı iken diğeri de bir vapur fotoğrafı paylaşımıdır. İkisinin de açıklama kısmında esprili söylemler kullanılmıştır.

3 Ocak tarihinde Cüneyt Özdemir'in Sadettin Saran ile boks yaptığı bir fotoğraf paylaşılmıştır. Bu paylaşım CnnTürk kanalında yayınlanacak olan 'Sıradışı Bir Gün' isimli programdan bir görüntüdür.

4 Ocak tarihinde değer verdiği bir isim olan Güngör Uras ile bir fotoğraf paylaşılmıştır.

8 Ocak tarihinde CnnTürk kanalında yayınlanacak olan 'Sıradışı Bir Gün' programının videolu tanıtımı paylaşılmıştır.

11 Ocak tarihinde yine bir vapur fotoğrafı paylaşılmıştır. Esprili bir yorum eklenmiştir.

12 Ocak tarihinde 'Sıradışı Bir Gün' programı çekimleri sırasında çekilmiş olan bir manzara fotoğrafı paylaşılmıştır.

13 Ocak tarihinde 2 video paylaşımı, 2 fotoğraf paylaşımı bulunmaktadır. İlk video Selçuk Şirin ve Cüneyt Özdemir'in Ardahan' gidip eğitim ile ilgili çektikleri videonun bazı kesimlerinden oluşmaktadır. İkinci video ise YouTube'ta da paylaştığı Kars turizmi temalı bir videodur. Fotoğraflardan biri Cüneyt Özdemir'in bireysel fotoğrafı iken diğeri Kars'ta çekilmiş olan esprili bir fotoğraftır.

18 Ocak tarihinde Afrin'de Neler Oluyor başlıklı 5N1K programının tanıtım videosu paylaşılmıştır.

19 Ocak tarihinde YouTube üzerinde paylaştığı, Ortadoğu'da yaşananları anlatmaya çalıştığı esprili bir videoyu Instagram hesabından da paylaşılmıştır.

21 Ocak tarihinde bireysel fotoğrafını paylaşılmıştır.

24 Ocak tarihinde dostlarıyla olan bir fotoğraf paylaşılmıştır.

30 Ocak tarihinde tabloyu andıran, fotoğrafı sanatsal kullandığı bir bisiklet görseli paylaşılmıştır.

31 Ocak tarihinde bireysel fotoğrafı paylaşılmıştır.

Instagramda mahremiyet olgusuna dikkat eden Cüneyt Özdemir, (EK 8) ailesinin fotoğraflarını paylaşmamaya özellikle özen göstermektedir. Ve Instagramı da Twitter kadar etkin olmamakla birlikte YouTube ve televizyonda ürettiği programların paylaşımı için yeni

medya teknolojilerinin özelliklerini kullanmaktadır. Bir ay süre içinde 17 paylaşım yaptığı Instagram üzerinden %29.4 oranında yeni medyanın özelliklerine yer vermektedir.

Tablo 3.13 Instagram Kullanımının Konulara Göre Dağılımı

Konu	Paylaşım
Siyaset	3
Ekonomi	-
Kültür-Sanat	1
Spor	-
Eğitim	1
Teknoloji	
Yaşam	12

Instagram kullanımının konulara göre dağılımı incelendiğinde 5 videonun siyaset içerikli, 12 fotoğrafın ise kişisel paylaşımlardan oluştuğu saptanmıştır. Cüneyt Özdemir Instagram hesabını kişisel içerikler paylaşarak kullanmaktadır.

Veriler ile birlikte Cüneyt Özdemir’in Instagram üzerindeki bir aylık toplam etkileşim sayıları 3.14 numaralı tabloda gösterildiği gibidir.

Tablo 3.14 Cüneyt Özdemir’in Aylık Instagram Etkileşimi

Paylaşım		Toplam Fotoğraf Beğenisi	Toplam Fotoğraf Yorumu	Video Görüntülenmesi	Video Yorumu
Fotoğraf	Video				
12	5	80.988	1.349	259.224	426

Cüneyt Özdemir’in aylık Instagram etkileşimine bakıldığında 12 fotoğraf, 5 video paylaşımı olmak üzere 18 paylaşımı bulunmaktadır. Bu paylaşımların toplam fotoğraf beğenisi 80 bin 988, toplam fotoğraf yorumu bin 349, toplam video görüntülenmesi 259 bin 224, toplam video yorumu 426 olarak saptanmıştır.

3.5.2.3. YouTube Kullanım Analizi

Youtube bugün en büyük medya paylaşım sitelerinden biridir. Her kitleye hitap edebilecek içerikler üretilmekte, bu içerikler tüm dünya geneline ulaşabilir hale gelmektedir. Elbette bunun medya pratiklerine de yansması kaçınılmazdır. Bu açıdan ilk olarak Cüneyt Özdemir’in YouTube üzerindeki kanalını incelemek gerekmektedir. Cüneyt Özdemir YouTube kanalının sloganı “sesim geliyor mu”dur. Çünkü yayınlarının çoğunu etkileşim

halinde yapmaktadır. Ve herhangi bir kural gözetmeden haberi kendi yorumuyla aktarmaya çalışarak aynı anda gelen yorumlara cevap vermeye çalışmaktadır.

Cüneyt Özdemir’in haber üretim pratiklerini ne şekilde değiştirdiğini, YouTube’u hangi alanlarda ve konularda daha aktif olarak kullandığını saptamak araştırma açısından büyük önem taşımaktadır. Cüneyt Özdemir’in kendi ismiyle kurduğu YouTube kanalının genel bilgileri 3.11 numaralı tabloda verilmiştir.

Tablo 3.15 Cüneyt Özdemir’in YouTube Kanalı

YouTube	Kuruluş	Lisans	Kategori	Abone	Toplam Video	Toplam Görüntülenme
	13 Aralık 2010	Standart	Haberler ve Politika, Eğlence, Film-Animasyon	211 bin 442	2271	45 milyon 745 bin 83

YouTube’ta diğer mecralar gibi etkileşim büyük oranda olduğu yeni medya platformlarından biridir. Cüneyt Özdemir’in Youtube kanalı 13 Aralık 2010 yılında kurulmuştur. Standart lisansa sahiptir. İçerikler “Haberler ve Politika”, “Eğlence” ve “Film-Animasyon” olmak üzere 3 kategori içinde yayınlanmaktadır. Toplam 211 bin 442 abonesi bulunmaktadır. Toplam 2 bin 271 videonun toplam görüntüleme sayısı 45 milyon 745 bin 83 olarak analiz edilmiştir.

1 Ocak – 31 Ocak 2018 tarihleri arasındaki, Cüneyt Özdemir YouTube kanalının verileri 3.16 numaralı tabloda gösterilmiş, içerikler ve içeriklerin aldığı etkileşimler incelenmiştir.

Tablo 3.16 Cüneyt Özdemir Kanalının Aylık İçerik Paylaşımı ve Etkileşimi

Tarih	Paylaşım	İzlenme	Beğeni	Beğenmeme	Yorum	Dakika
2 Ocak 2018	2	82.992	2.113	156	397	20:67
3 Ocak 2018	2	208.654	4.900	213	705	60:83
4 Ocak 2018	2	48.549	1.212	59	163	36:93
5 Ocak 2018	1	45.624	1.400	46	167	38:53
6 Ocak 2018	5	42.741	716	48	82	93:17
7 Ocak 2018	1	36.799	1.500	25	175	40:19
8 Ocak 2018	1	25.063	1.000	18	105	30:22
9 Ocak 2018	3	63.076	2.281	57	257	81:11
10 Ocak 2018	-	-	-	-	-	-
11 Ocak 2018	3	40.968	932	42	108	36:48
12 Ocak 2018	-	-	-	-	-	-
13 Ocak 2018	6	45.086	1.085	47	191	35:07
14 Ocak 2018	2	53.434	1.451	52	223	51:23
15 Ocak 2018	1	8.924	207	13	49	19:18

16 Ocak 2018	3	40.437	1.218	47	189	54:12
17 Ocak 2018	2	36.131	1.013	39	154	65:60
18 Ocak 2018	1	7.612	76	6	9	0:54
19 Ocak 2018	2	80.041	1.374	161	223	9:03
20 Ocak 2018	-	-	-	-	-	-
21 Ocak 2018	-	-	-	-	-	-
22 Ocak 2018	5	42.919	422	64	61	36:97
23 Ocak 2018	1	5.471	134	9	16	12:44
24 Ocak 2018	-	-	-	-	-	-
25 Ocak 2018	4	131.880	2.440	328	470	49:55
26 Ocak 2018	3	15.960	287	17	63	39:60
27 Ocak 2018	3	17.587	213	177	78	18:35
28 Ocak 2018	2	7.918	112	10	42	14:53
29 Ocak 2018	1	3.153	42	7	9	6:28
30 Ocak 2018	-	-	-	-	-	-
31 Ocak 2018	3	109.748	1.305	226	374	43:26

2 Ocak tarihinde 2 içerik üretilmiştir. Bunlardan ilki “2017 5N1K Kamera Arkası Görüntüleri” başlıklı içerik ve “Asıl Büyük Tehlike” başlıklı, içerisinde yılbaşı önlemleri doğrultusunda attığı tweet ile ilgili açıklamaların bulunduğu ve 2017 yılının sonunda ve 2018 yılının başında yaşanan olaylar üzerine getirdiği yorumları aktardığı bir içeriktir. Bunlardan ikisi de önceden çekilip daha sonra kanala yüklenen videolardır. Çünkü analizin ilerleyen kısımlarında görebileceğimiz gibi canlı akış olan ve yayınlanan videolar arasında etkileşim farkları bulunmaktadır.

“5N1K Kamera Arkası Görüntüleri” izlenme sayısı: 7.900

“Asıl Büyük Tehlike” izlenme sayısı: 75. 592

3 Ocak tarihinde yüklenen videolardan ilki “Göç Yolları 1. Bölüm” başlıklı paylaşım, diğeri ise “Ve Hakan Atilla Suçlu bulundu” başlıklı içeriklerdir. Göç Yolları başlıklı içerikte son yıllarda artış göstermekte olan yurtdışına göç meselesi üzerinde durulmaktadır. Bu başlık bir seri video niteliğindedir. Aynı şekilde Hakan Atilla dosyası, önceki aylarda fazlaca içerik üretilmiş bir başlıktır ve seri halinde yayınlanmıştır. İki içerik de canlı akış halinde izleyiciyle etkileşimli olarak üretilmiştir.

“Göç Yolları 1. Bölüm” izlenme Sayısı: 136.475

“Ve Hakan Atilla Suçlu Bulundu” izlenme sayısı: 136. 475

4 Ocak tarihinde “5N1K 6 Ocak İran’da Yaşanan Olayların Perde Arkası” başlıklı içerikte 5N1K programının tanıtım videosu yayınlanmıştır. Sonrasında ise “Hakan Atilla Dosyası Biterken (67)” başlıklı içerik canlı akış şeklinde yayınlanmıştır. Buradan da

anlaşılacağı gibi Cüneyt Özdemir kanalında yalnızca Hakan Atilla dosyası için 67 içerik üretilmiştir. Bu anlamda Cüneyt Özdemir kanalında haberler anlık olarak paylaşılabilmektedir. Hiçbir televizyon kanalında sadece spesifik bir konuya 67 bölüm ayrıldığını görmek mümkün değildir.

“5N1K 6 Ocak İran’da Yaşanan Olayların Perde Arkası” izlenme sayısı: 7.137

“Hakan Atilla Dosyası Biterken (67)” izlenme sayısı: 41.412

5 Ocak tarihinde “Göç Yolları 2. Bölüm” adlı içerik üretilmiştir. Bu bölümde insanların göç meselesi üzerindeki memnuniyeti ele alınmıştır.

6 Ocak tarihinde yayınlanan “İran’ın Yönetim Şekli ve İşleyişi” başlıklı içerikte Yeni Şafak Gazetesi – Taha Kılınç ile konu üzerine söyleşi yapılmıştır. “İran’da Yaşanan Olayların Perde Arkası” başlıklı içerikte Emekli Büyükelçi Uluç Özülker ile İran’daki ayaklanmalar hakkında söyleşi yapılmıştır. “5N1K 6 Ocak Dünya Gündemi” başlıklı 5N1K programı yayınlanmıştır.

“İran’ın Ekonomik Durumu ve Nüfus Yapısı” başlıklı içerikte Bilgi Üniveristesi Öğretim Üyesi, Prof. Dr. İlter Turan ile konu hakkında söyleşi yapılmıştır. “İran’da Yaşanan Olaylar” başlıklı içerikte ise ORSAM Başkanı Prof. Dr. Ahmet Uysal ile söyleşi yapılmıştır.

“İran’ın Yönetim Şekli ve İşleyişi” izlenme sayısı: 15.380

“İran’da Yaşanan Olayların Perde Arkası” izlenme sayısı: 5.134

“5N1K 6 Ocak Dünya Gündemi” izlenme sayısı: 8.692

“İran’ın Ekonomik Durumu ve Nüfus Yapısı” izlenme sayısı: 7.295

“İran’da Yaşanan Olaylar” izlenme sayısı: 6.240

7 Ocak tarihinde “Göç Yolları 3. Bölüm” başlıklı içerik canlı akış şeklinde yayınlanmıştır.

İzlenme sayısı: 36. 799

8 Ocak tarihinde “Göç Yolları 4. Bölüm” başlıklı içerik canlı akış şeklinde yayınlanmıştır

İzlenme sayısı: 25. 063

9 Ocak tarihinde Göç Yolları serisinin 5., 6., ve 7. bölümleri canlı akış ile paylaşılmıştır.

“Göç Yolları 5. Bölüm” izlenme sayısı: 25.605

“Göç Yolları 6. Bölüm” izlenme sayısı: 12. 185

“Göç Yolları 7. Bölüm” izlenme sayısı: 25. 286

10 Ocak tarihi itibarıyla Silikon Vadisi haber dizilerinin içerikleri yayınlanmaya başlamıştır. “Silikon Vadisi Nedir 1. Bölüm” başlığı içinde Silikon Vadisi’nin ne olduğuna değinilmiş, nereden kimlerden oluştuğu üzerine bir haber dizisi yapılmış ve canlı akış olarak

yayınlanmıştır. Ayrıca bu yayınlar çoğu gencin büyük ilgisini çekmiş ve sosyal medya konuşulan konular arasında yer almıştır.

“Silikon Vadisi Nedir 1. Bölüm” izlenme sayısı: 26.895

11 Ocak tarihinde “Silikon Vadisindeki Türkler, Amerika’da Bir Türk, 2. Bölüm” başlığıyla yayınlanmıştır. “5N1K 13 Ocak İdlib’te Yaşanan Saldırının Perde Arkası” başlığıyla 5N1K’nın tanıtımı yayınlanmıştır. Son olarak “Silikon Vadisindeki Türkler 3. Bölüm” başlığıyla silikon vadisi serisinin 3. Bölümü yayınlanmıştır.

“Silikon Vadisindeki Türkler, Amerika’da Bir Türk, 2. Bölüm” izlenme sayısı: 19. 717

“5N1K 13 Ocak İdlib’te Yaşanan Saldırının Perde Arkası” izlenme sayısı: 3.919

“Silikon Vadisindeki Türkler 3. Bölüm” izlenme sayısı: 17. 332

13 Ocak tarihinde yayınlanan içeriklerde “Cenk Tosun Transferi” başlıklı paylaşımda Hürriyet Gazetesi Köşe Yazarı Uğur Meleke ile, “Meltem Cumbul ve Fatih Akın’ın Tanışma Hikayesi” başlıklı paylaşımda Oyuncu Meltem Cumbul ile, “Kuzey Kore’de Neler Yaşanıyor, Kuzey Kore’nin Perde Arkası” başlıklı paylaşımda Araştırmacı Dr. Altay Atlı ile, “Fatih Akın Sineması, Fatih Akın’ın Beyaz Perdedeki Dili” başlıklı paylaşımda Sinema Eleştirmeni Ali Arıkan ile, “Suriye’de Son Durum, Suriye’de Yaşanan Olaylar” başlığıyla Kadir Has Üniversitesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Ahmet Kasım Han ile söyleşiler yapılarak paylaşımlar yayınlanmıştır. Aynı tarihte bir diğer seri içerik videosunun paylaşımı başlamıştır. “Karlı Yayın 1, Kars Turizmi Hakkında Konuşalım Biraz” başlığıyla canlı akış yapılarak paylaşım yayınlanmıştır.

“Cenk Tosun Transferi” izlenme sayısı: 4. 197

“Meltem Cumbul ve Fatih Akın’ın Tanışma Hikayesi” izlenme sayısı: 7.320

“Kuzey Kore’de Neler Yaşanıyor, Kuzey Kore’nin Perde Arkası” izlenme sayısı: 1.871

“Fatih Akın Sineması, Fatih Akın’ın Beyaz Perdedeki Dili” izlenme sayısı: 4.476

“Suriye’de Son Durum, Suriye’de Yaşanan Olaylar” izlenme sayısı: 4.476

“Karlı Yayın 1, Kars Turizmi Hakkında Konuşalım Biraz” izlenme sayısı: 23. 100

14 Ocak tarihinde “Karlı Yayın 2, Kars Sokaklarından Karlı Yayın” başlıklı içerik canlı yayın akışı ile yayınlanmış, “Silikon Vadisindeki Türkler 5. Bölüm” başlığıyla paylaşım yapılmıştır.

“Karlı Yayın 2, Kars Sokaklarından Karlı Yayın” izlenme sayısı: 45.362

“Silikon Vadisindeki Türkler 5. Bölüm” izlenme sayısı: 8.072

15 Ocak tarihinde “Silikon Vadisindeki Türkler 5. Bölüm” başlıklı içerik yayınlanmıştır.

İzlenme sayısı: 8.924

16 Ocak tarihinde “Silikon Vadisindeki Türkler 6. Bölüm” başlıklı içerik yayınlanmış, “Homurdanmalar 2. Bölüm” başlıklı içerik canlı akış ile paylaşılmıştır.

“Silikon Vadisindeki Türkler 6. Bölüm” izlenme sayısı: 9.162

“Homurdanmalar 2. Bölüm” izlenme sayısı: 19. 575

17 Ocak tarihinde “Silikon Vadisi 8. Bölüm, Google’da iş Analisti Olarak Çalışan Türk” başlığı ile paylaşım yayınlanmış, “Üzücü Bir Yayın, Birandlı yıllar (5. Ölüm yıl dönümü özel yayın)” başlıklı içerik canlı yayın akışı ile yayınlanmıştır.

“Silikon Vadisi 8. Bölüm, Google’da iş Analisti Olarak Çalışan Türk” izlenme sayısı: 3.793

“Üzücü Bir Yayın, Birandlı yıllar (5. Ölüm yıl dönümü özel yayın)” izlenme sayısı: 32. 338

18 Ocak tarihinde “5N1K 20 Ocak Afrin’de düzenlenecek olan Harekatın Perde Arkası” başlıklı 5N1K programının tanıtımı yayınlanmıştır.

“5N1K 20 Ocak Afrin’de düzenlenecek olan Harekatın Perde Arkası” izlenme sayısı: 7.612

19 Ocak tarihinde “Afrin Operasyonu 1, Ortadoğu’da Son Durum” başlığı ile paylaşım yapılmış ve Afrin operasyonu serisinin ilk bölümü yayınlanmıştır. “Silikon Vadisindeki Türkler 9. Bölüm” başlığı paylaşım yapılmıştır.

“Afrin Operasyonu 1, Ortadoğu’da Son Durum” izlenme sayısı: 75. 117

“Silikon Vadisindeki Türkler 9. Bölüm” izlenme sayısı: 4.924

22 Ocak tarihinde “Silikon Vadisindeki Türkler 10. Bölüm”, “Afrin Operasyonları Adım Adım 2. Bölüm”, “Dolares, O’ Riadas’ın Hikeyesi”, “Afrin Operasyonları 3, Afrin Operasyonları Türkiye için Ne İfade Ediyor” başlıkları yayınlanmış, “Vatikan’ın Önemi” başlığı ile Vatikan’ın bilinmeyenlerini Araştırmacı Gazeteci Marco Politi’nin anlatımıyla paylaşım yayınlanmıştır.

“Silikon Vadisindeki Türkler 10. Bölüm” izlenme sayısı: 5.194

“Afrin Operasyonları Adım Adım 2. Bölüm” izlenme sayısı: 9.080

“Dolares, O’ Riadas’ın Hikeyesi” izlenme sayısı: 2.758

“Afrin Operasyonları 3, Afrin Operasyonları Türkiye için Ne İfade Ediyor” izlenme sayısı: 16.734

“Vatikan’ın Önemi” izlenme sayısı: 3.153

23 Ocak tarihinde “Silikon Vadisindeki Türkler 11. Bölüm” yayınlanmıştır.

İzlenme sayısı: 5. 471

25 Ocak tarihinde, “Silikon Vadisindeki Türkler 12. Bölüm” yayınlanmış, “Afrin Operasyonu 4. Bölüm” canlı akış ile yayınlanmıştır. Sonrasında ise seri olacak olan “New York Sokaklarında 1. Bölüm” başlığıyla Cüneyt Özdemir, New York sokaklarını anlatmıştır. Aynı günde “New York Sokakları 2. Bölüm” canlı akış ile yayınlanmıştır.

“Silikon Vadisindeki Türkler 12. Bölüm izlenme sayısı: 3.645

“Afrin Operasyonu 4. Bölüm” izlenme sayısı: 101. 019

“New York Sokaklarında 1. Bölüm” izlenme sayısı: 16. 621

“New York Sokakları 2. Bölüm” izlenme sayısı: 10.595

26 Ocak tarihinde “5N1K 27 Ocak Afrin’de Başlatılan Zeytin Dalı Harekatı’nın Perde Arkası” başlıklı programın tanıtım videosu, “Coachella’yı Turlayalım Birlikte” başlıklı paylaşım yayınlanmış ve sonrasında serisi olacak olan “Dünyaya Açılan Türkler İlham Veren Hikâyeler 1. Bölüm” başlıklı paylaşım yayınlanmıştır.

“5N1K 27 Ocak Afrin’de Başlatılan Zeytin Dalı Harekatı’nın Perde Arkası” izlenme sayısı: 2.116

“Coachella’yı Turlayalım Birlikte” izlenme sayısı: 4.542

“Dünyaya Açılan Türkler İlham Veren Hikâyeler 1. Bölüm” izlenme sayısı: 9.302

27 Ocak tarihinde “Youtber Hikâyeleri Kim Bu Youtuberlar” başlıklı içerik paylaşılmış, “Oscar’a Doğru, 2018 Oscar Adayları Açıklandı” paylaşımı ile Atilla Dorsay ile gerçekleşen söyleşi paylaşılmıştır. “Afrin Operasyonu 5. Bölüm, Türkiye’nin ABD ve Rusya Politikası” yayını Prof. Dr. Beril Dedeoğlu (akademisyen-yazar) ile yapılan söyleşi paylaşılmıştır.

“Youtber Hikâyeleri Kim Bu Youtuberlar” izlenme sayısı: 7.685

“Oscar’a Doğru, 2018 Oscar Adayları Açıklandı” izlenme sayısı: 4.850

“Afrin Operasyonu 5. Bölüm, Türkiye’nin ABD ve Rusya Politikası” izlenme sayısı: 5.052

28 Ocak tarihinde “Afrin Operasyonu 6. Bölüm, Türkiye Siyasi İletişimdeki Stratejilerini Nasıl Belirliyor” başlığıyla yayınlanan içerikte İletişim Uzmanı Ali Saydam ile söyleşi yapılmıştır. “Dünyaya Açılan Türkler, İlham Veren Hikâyeler 2. Bölüm” başlığı ile paylaşım yayınlanmıştır.

“Afrin Operasyonu 6. Bölüm, Türkiye Siyasi İletişimdeki Stratejilerini Nasıl Belirliyor” izlenme sayısı: 2.938

“Dünyaya Açılan Türkler, İlham Veren Hikâyeler 2. Bölüm” izlenme sayısı: 4.980

29 Ocak tarihinde “Sürpriz Adaylar Açıklandı, 2018 Oscar’ın Sürprizleri” paylaşımı yayınlanmıştır.

“Sürpriz Adaylar Açıklandı, 2018 Oscar’ın Sürprizleri” izlenme sayısı: 3.153

31 Ocak tarihinde “Dünyaya Açılan Türkler, İlham Veren Hikâyeler 3. Bölüm” içeriği yayınlanmış, “Unutulmaz Karakter Frankenstein’in Hikayesi” başlığı ile paylaşılan içerikte Doğan Kitap Yayın Yönetmeni Cem Erciyes ile söyleşi yapılmıştır. Son paylaşım ise Cüneyt Özdemir’in Zarrab dosyasını kapattığı ve ağır eleştirilerde bulunduğu bir paylaşımıdır: “Reza-let’name (68)”.

“Dünyaya Açılan Türkler, İlham Veren Hikayeler 3. Bölüm” izlenme sayısı: 3.959

“Unutulmaz Karakter Frankenstein’in Hikayesi” izlenme sayısı: 2.287

“Reza-let’name (68)” izlenme sayısı: 103.502

Tablo 3.17 YouTube Kullanımının Konulara Göre Dağılımı

Konu	Video
Siyaset	22
Ekonomi	-
Kültür-Sanat	6
Spor	1
Eğitim	1
Teknoloji	1
Yaşam	29

YouTube kullanımının konulara göre dağılımı incelendiğinde siyaset ile ilgili 22, kültür-sanat ile ilgili 6, spor ile ilgili 1, eğitim ile ilgili 1, teknoloji ile ilgili 1, yaşamın her alanından konuların işlendiği yaşam konu başlığı ile ilgili 29 video paylaşımının olduğu saptanmıştır. Toplam 60 video paylaşımı yapılmıştır.

Tablo 3.18 Paylaşılan Videoların İçerik Özellikleri

İçerik	Video
Eleştirel	7
Eleştirel Değil	3
Nötr	50

Paylaşılan videoların içerik özellikleri incelendiğinde paylaşılan video haberlerden 7’si eleştirel, 3’ü eleştirel olmayan ve 50’si nötr olarak üretildiği saptanmıştır. Cüneyt Özdemir haberler üretimini en çok nötr bakış açısıyla ele almıştır.

Tablo 3.19 Paylaşılan Videoların Üretim Biçimleri

Bilgi üretim organizasyonu	Video						
	Siyaset	Ekonomi	Kültür-Sanat	Spor	Eğitim	Teknoloji	Yaşam
Birincil Kaynak	11	-				1	16
İkincil Kaynak	11	-	6	1	1		13

Paylaşılan haber videolarının üretim biçimlerinin analizi birincil kaynak ve ikincil kaynaklar üzerinden yapılmıştır. Youtube üzerinde Cüneyt Özdemir’in kendisinin hazırlayıp sunduğu haberler birincil kaynak, uzman görüşlerine yer verdiği, röportaj yaptığı içerikler ile üretilen haberler ikincil kaynak olarak tasarlanmıştır. Bu bağlamda siyaset içerikli haberler 11 birincil, 11 ikincil kaynak; kültür sanat içerikli haberler 6 ikincil kaynak; spor içerikli haber 1 ikincil kaynak; eğitim içerikli haber 1 ikincil kaynak; teknoloji içerikli haber 1 birincil kaynak; yaşam kategorisi içindeki haberler 16 birincil, 13 ikincil kaynak ile oluşturulmuştur. Bu analizde Cüneyt Özdemir’in Youtube kanalında en çok yaşam kategorisi başlığı altında kendi haber üretimi organizasyonunu sağlamış ve ikincil kaynaklardan en çok yine bu başlık içinde yararlanmıştır.

Tablo 3.20 Cüneyt Özdemir’in Ocak Ayı YouTube Etkileşimi

YouTube	Toplam İzlenme	Toplam Beğeni	Toplam Beğenmeme	Toplam Yorum	Toplam Video Dakikası
	1 milyon 200 bin 767	27 bin 353	1.867	4 bin 310	14 saat 16 dakika

Cüneyt Özdemir 1 Ocak 2018- 31 Ocak 2018 tarihleri arasında Youtube kanalında, toplam 1 milyon 200 bin 767 kişi tarafından izlenmiş, toplam 27 bin 353 beğeni, bin 867 beğenmeme almış, videolara toplam 4 bin 310 yorum gelmiş ve toplam 14 saat 16 dakika izlenmiştir.

3.5.2.4. Facebook Kullanım Analizi

Facebook hesabı kişiye özel ve şahsi bir hesap olduğu için Cüneyt Özdemir’in Facebook hesabı “takip et” sistemi ile incelenmiştir. Profil sayfası aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3.21 Cüneyt Özdemir'in Facebook Profili

Facebook	Hesap	Takipçi	Arkadaş
	Resmi	103 bin 170	4 bin 19

Cüneyt Özdemir, daha öncede bahsettiğimiz gibi Facebook'ta özgün içerikler üretmemektedir. Yukarıdaki bölümlerde incelemiş olduğumuz Twitter, Instagram ve YouTube mecralarında paylaştığı anlık her bir paylaşım hiper metin özelliği ile Facebook hesabında da paylaşılmaktadır.

3.5.3. Sosyal Medya Etkileşimi

Yapılan analizler doğrultusunda Cüneyt Özdemir'in 1 Ocak – 31 Ocak 2018 tarihleri arasında etkileşimde bulunduğu toplam rakamlar 3.22 numaralı tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3.22 Cüneyt Özdemir'in Sosyal Medya Ortamlarındaki Aylık Toplam Etkileşimi

1-31 Ocak 2018	Twitter			Instagram		YouTube		
	Beğeni	Retweet	Yorum	Beğeni	Yorum	Beğenme	Beğenmeme	Yorum
	65.871	9.003	6.737	80.988	1.349	27 bin 353	1.867	4.310
Toplam	81 bin 611			82 bin 337		33 bin 530		
Genel Etkileşim	197 bin 478							

Cüneyt Özdemir'in yeni medya ortamı olarak sosyal medya üzerinde en çok kullandığı ortamlar Twitter, Instagram ve Youtube olarak saptanmıştır. Bu bağlamda 1 Ocak 2018 - 31 Ocak 2018 tarih aralığında Twitter 'da toplam beğeni sayısı 65 bin 871, toplam retweet sayısı 9.003, toplam yorum sayısı 6.737 olarak saptanmıştır. Twitter'daki toplam etkileşim sayısı ise 81 bin 611'dir. Instagram'da toplam beğeni sayısı 80 bin 988, toplam yorum sayısı 1.349 ve Instagram genel toplamı ise 82 bin 337'dir. Youtube üzerinde toplam beğenme sayısı 27 bin 353, toplam beğenmeme sayısı 1.867, toplam yorum sayısı ise 4.310'dur. Youtube genel etkileşim toplamı ise 33 bin 530 olarak saptanmıştır. Üç farklı sosyal medya ortamının aylık toplam etkileşim sayısı ise 197 bin 478 olarak bulunmuştur.

3.5.4. Sosyal Medya Ortamlarındaki Reklam Analizi

Günümüzde sosyal medya büyük bir reklam alanı haline gelmiştir. Özellikle Youtube kanalları, tıklama, açma, beğenme vb. durumlar sonucu kanal sahibine belirli miktarda para kazandırmakta böylece ticari bir boyut taşımaktadır. Bir paylaşım ne kadar çok 'tıklanırsa' o kadar reklam almaktadır ve bu reklamlar kanala ya da videoya Google tarafından otomatik olarak verilebilmektedir.

Tablo 3.23 Cüneyt Özdemir'in Sosyal Medya Ortamlarındaki Reklam Gösterimi

Reklam	Twitter	YouTube	Facebook	Instagram
Doğrudan	-	-	-	-
Dolaylı	-	✓	-	-

Cüneyt Özdemir'in sosyal medya ortamlarındaki reklam gösterimlerine bakıldığında doğrudan hiçbir reklam kullanılmadığı saptanmıştır. Google'ın farklı zamanlarda farklı aralıklarla video paylaşımlarına verdiği reklamlar bulunmakta, giyim, teknoloji vb. markaların videoda saklanmaması ile dolaylı reklam verilmektedir.

3.6. Elde Edilen Bulguların Değerlendirilmesi

Cüneyt Özdemir'in yeni medya ortamları ve sosyal medya ortamları kullanımı incelendiğinde elde edilen bulgular, analiz öncesinde çalışmanın tümü için oluşturulan varsayımları doğrular niteliktedir.

Yeni medya ortamlarının hedef kitleyi kitlesizleştirdiği şeklinde öne sürülen birinci varsayım yapılan analiz ve elde edilen bulgular doğrultusunda doğrulanmıştır. Geleneksel medyadan farklı olarak oluşturulan içerikler sadece belli bir kesime veya gruba hitap etmemektedir. Geleneksel medyada gazetenin, bir televizyon kanalının belli bir kitlesi mevcutken yeni medyada belirlenen bir hedef kitle bulunmamaktadır.

Enformasyon üretiminde çok ortamlılık kullanılarak haber içerikleri zenginleştirilmekte, halkın haberdar olmadığı konu başlıkları ve özel haberler yeni medya ortamlarında ele alınmaktadır şeklinde öne sürülen ikinci varsayımı yapılan analiz ve elde edilen bulgular sonucunda doğrulanmıştır. Cüneyt Özdemir, özellikle Youtube kanalını televizyon olarak kullanmakta, kendisine daha geniş alan ve zaman bularak haber ve içerik üretmektedir. Geleneksel medyada yer bulmayan haberler Cüneyt Özdemir'in yeni medya kanallarında gündeme getirilmektedir.

Haber-bilgi üretiminde zaman ve mekan kavramları ortadan kalktığını geleneksel medya ile karşılaştırıldığında yeni medya ortamlarında kitlesizleştirilen hedef kitle ile büyük oranda etkileşim sağlandığı öne sürülen üçüncü varsayım yapılan analiz ve elde edilen bulgular sonucunda doğrulanmaktadır. Yeni medya kanalları ile artık izleyici ya da okur paylaşılan bilgilere, üretilen içeriklere anlık geri bildirimde bulunabilmektedir. Beğenisini ya da yorumunu paylaşabilmekte, eleştirilerini dile getirebilmekte ve en önemlisi bunu istediği zaman da yapabilmektedir.

Cüneyt Özdemir'in yeni medya ortamlarını bilgi üretimi açısından kullandığı şeklinde öne sürülen dördüncü varsayım yapılan analiz ve elde edilen bulgular sonucunda

doğrulanmaktadır. Cüneyt Özdemir bu yeni medya ortamlarından özellikle Twitter ve Facebook'u bilgi üretimi açısından kullanmaktadır. Bu bilgi hayatın her alanından bilgiyi içerebilmektedir. Esas olan, bilginin paylaşılması ve halkın haber alma hakkının gözetilmesidir. Bu doğrultuda Cüneyt Özdemir b ortamlardaki içeriklerini bilgi temelinde oluşturmaktadır.

Cüneyt Özdemir'in gündemde olan konu başlıklarını yeni medya ortamlarını kullanarak haberleştirerek haberin daha hızlı ve kolay yayılmasını sağladığı şeklinde öne sürülen beşinci varsayım yapılan analiz ve elde edilen bulgular ile doğrulanmaktadır. Önceden yapılan bir haberin ya da içeriğin okuyucuya ya da dinleyiciye ulaşması için belli bir süreç gerekmektedir bugün yeni iletişim teknolojilerinin gelişmesi ile birlikte, birey internete erişim sağlayabildiği her anda haber ve bilgiye ulaşabilmektedir. Bu olanak da bilgi ve habere daha hızlı ve kolay ulaşılmasını sağlamaktadır.

Cüneyt Özdemir'in bilgi temelinde hareket ederek her türlü bilgiyi aktarma çabası içinde bulunduğu şeklinde öne sürülen altıncı varsayım yapılan analiz ve elde edilen bulgular ile doğrulanmaktadır. Cüneyt Özdemir yeni medya ortamlarında neredeyse her konu hakkında araştırmalar yapmakta, bilgi üretmekte ve ürettiği bilgiyi paylaşma amacıyla bulunmaktadır. Cüneyt Özdemir'in yeni medya ile gazetecilik pratiklerini daha tarafsız bir ortama taşıdığı şeklinde öne sürülen yedinci varsayım yapılan analiz ve elde edilen bulgular ile doğrulanmaktadır. Cüneyt Özdemir yeni medya ortamlarında herhangi bir ideolojiye bağlı kalmadan haber ve içerikleri üretmekte ve içeriklere daha çok nötr olarak hazırlamakta ve daha tarafsız bir bakış açısı sergilenmektedir.

Cüneyt Özdemir'in halkın kültürünü yükseltmeyi amaçladığı şeklinde öne sürülen yedinci varsayım yapılan analiz ve elde edilen bulgular ile doğrulanmaktadır. Yapılan analizlerde Cüneyt Özdemir'in evrensel kültürü yükseltmek için içerikler ürettiği saptanmıştır.

Cüneyt Özdemir, farklılık, farkındalık ve farklı bakış açılarıyla dosya haberler ile haberin tüm detaylarını halka sunmaktadır şeklinde öne sürülen sekizinci varsayım yapılan analiz ve elde edilen bulgular ile doğrulanmaktadır. Özellikle Youtube kanalında, 1 Ocak 2018-31 Ocak 2018 tarih aralığında öne çıkan seri haberler: "Silikon Vadisi", "Zarrab Dosyası", "Kars Turizmi", "Göç Yolları", "Hakan Atilla Dosyası", "5N1K programı", "İran Dosyası", "Homurdanmalar", "Afrin Harekatı", "New York Sokakları" ve "Dünya'ya Açılan Türkler" olmuştur. Cüneyt Özdemir bu başlıkları farklı bakış açılarıyla oluşturmuş ve Dünya ve Türkiye'de üzerinde durulması gereken konuları ele almıştır.

Cüneyt Özdemir sosyal ağlar içinde etkileşimli haber kaynağı oluşturmakta, yurtaş haberciliğinden yararlanmaktadır olarak öne sürülen onuncu varsayım, yapılan analiz ve elde edilen bulgular ile doğrulanmaktadır. Cüneyt Özdemir bazı yeni medya ortamlarında uzman,

akademisyen vb. kişiler ile bilgi alışverişinde bulunurken bazı platformlarda okuyucu ya da dinleyiciye sorular sorarak haberin kaynağını yurttaşlardan sağlamaktadır.

SONUÇ

İnternet ağının artık sosyal medya ile birlikte anılıyor olması gazetecilik pratiklerini etkilemiş ve Sartre, Gramsci gibi düşünürlerin geleneksel entelektüel tanımlamaları, bugün yerini modern entelektüel tanımına bırakmış ve yeni medya, yeni medya entellektüelleri doğurmuştur. Geleneksel medyanın sınırlıkları artık yeni medya sayesinde aşılmış durumdadır. Basılan bir gazetenin içeriklerinin değiştirilmesi ne kadar imkansızsa, yazılan bir köşeye yorum yapılması ne kadar zorsa, bugün yeni medya sayesinde içerikleri değiştirmek, dönüştürmek, yorumu açık hale getirmek o kadar kolaydır.

Türk basın tarihini göz önünde bulundurduğumuzda basın özgürlüğü, ifade özgürlüğü gibi konularda Türkiye maalesef her zaman sancılı süreçler yaşamıştır ve yaşamaya devam etmektedir. Medyadaki tekelleşme, ekonomi-politik yapı gazeteciler ve medya mensupları üzerinde baskılar oluşturmuş ve bu baskıların aşılması için medya mensupları kendi inisiyatifleri ile bağımsız olarak haber üretebilecekleri mecralara yönelmişlerdir. Bu amaç ile yola çıkan gazeteciler, köşelerinde yazamadıkları konuları, televizyonda dile getiremedikleri söylemlerini, yeni medya ortamlarını kullanarak kendilerine daha özgür ve bağımsız alanlar yaratmış ve ifade alanlarını genişletmişlerdir. Twitter’da dahi baskının hüküm sürdüğü Wikipedia’nın yasaklı olduğu bir dönemde yeni medya platformlarını da kullanmak zor olsa da ifade özgürlüğü için verilen mücadele kendini durmadan yenilemiştir. Cüneyt Özdemir’in Twitter’da en çok takip edilen gazeteci olmasından yola çıkarak, büyük bir kitlenin, onun görüşlerine önem verdiği söylenebilir. Bu entelektüel için temsil edici bir misyonu da beraberinde getirmektedir. Temsil edici olan bu işlev ile kitle artık belli bir hedef doğrultusunda oluşturulan kitle değildir. Cüneyt Özdemir gün içinde çok fazla içerik üreterek bu haberleri detaylı bir şekilde paylaşmaktadır. İnternete bağlı olan herkes, istediği ya da ilgisini çeken bir konuda, hazırlanmış olan içeriği açıp izleyebilmekte ya da okuyabilmektedir. Cüneyt Özdemir, 1 Ocak 2018 – 31 Ocak 2018 tarih aralığı içinde incelenen ve öncesinde de gündemin büyük bölümünü oluşturan Rera Zarraf haberlerini yerinde inceleyerek yalnızca YouTube’ta tam 67 dosyada video haber üretmiştir. Bunu kimi zaman canlı yayınlarla kimi zamansa üzerine çalışılmış haberler ya da anlık paylaşımlarla gerçekleştirmiştir. Editöryal süreçten geçmeyen, başlığını dilediği şekilde belirleyebildiği haberlerde Reza Zarraf ve perde arkasında yaşananları son dosyasında “Rezaletname” şeklinde paylaşmış ve Zarraf ile ilgili tüm bilinmeyenleri ortaya koyarak haber konusuna eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşmıştır. Yapılan analizler göstermektedir ki Cüneyt Özdemir, entelektüele yüklenen en önemli ve birincil misyon olan iktidara hakikatı söyleme noktasında bu görevi her düşüncesi için kullanamamakta, bazı içeriklerde egemen söylemi

destekleyen içerikler de üretmektedir. Foucault, iktidara hakikati söyleme konusunda entelektüel bireye büyük misyonlar yüklemekle birlikte, üreten, çalışan, okuyan ve halk yararına halk için çalışmalarda bulunan, belli bir alanda uzmanlaşmış kişiyi spesifik entelektüel olarak kabul etmektedir. Bu noktada daha önce de atıfta bulunduğumuz gibi Cüneyt Özdemir kapitalist sistemin içinde yer alan, modern zaman medya entelektüeli olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışma içinde yapılan analizler ile saptanan verilerde; reklam alması, popüler kültürü üretmesi ve her zaman için iktidara hakikati söyleyememesi gibi durumlarda daha tarafsız bir noktada bilgi üretimi gerçekleştirmiştir. Organik ve spesifik bir medya entelektüeli olarak çalışmaya örneklem olarak alınan Cüneyt Özdemir tarafsız ya da eleştirel yanını geleneksel medyaya nazaran yeni medya ortamlarında daha rahat bir şekilde ortaya koymaktadır.

Bu anlamda haklın kültürünü yükseltmek ve çıkış noktasının bilgi olması ve bu bilgiyi yayması noktasında Cüneyt Özdemir için modern medya entelektüeli tanımı, araştırma sonucunda rahatlıkla yapılabilir.

İncelediğimiz 1 Ocak 2018- 31 Ocak 2018 tarih aralığı içinde tüm sosyal medya platformlarında paylaşılan içerikler birbiri ile paralellik göstermekte ve güncel, anlık hatta dakikalık haberler kendisi tarafından halka sunulmaktadır. Yalnızca bu tarih aralığında, Türkiye’den yurtdışına yaşanan göç artışı incelenmiş ve haberleştirilmiş, Silikon Vadisi gibi bir dosya ile gençlerin merak ettiği sorular yanıtlanmış, siyasi arenada Türkiye’nin ve dünyanın gündeminde olan Afrin Operasyonu, Zeytindalı hareketi gibi başlıklar seri haberler halinde ele alınmış, Kars turizmine dikkat çekilmiş, popüler kültür içinde yer alan Coachella Festivali yerinde takip edimiş kimi zamansa Cüneyt Özdemir sadece biriyle sohbet edercesine kendi düşüncelerini anlattığı içerikler üretmiştir.

Üniversiteden mezun olduktan sonra Londra’da multimedia üzerine dersler alan Cüneyt Özdemir entelektüelin özellikleri arasında yer alan ileri görüşlülüğü ile teknolojik gelişmelerden diğer gazetecilere göre daha önce haberdar olabilmektedir. Bu eğitimi sayesinde, yalnızca bir telefon ve mikrofon yardımıyla dünyanın bir ucundan haberler yapabilmekte ve yayınlatabilmektedir İlk bölümde ele aldığımız entelektüele ilişkili kavramsallaştırmaları göz önünde bulundurduğumuzda her birinin düşüncesi bugün yeni ve modern bir entelektüel tanımını ortaya çıkarmaktadır.

Araştırmanın son bölümünde de bahsettiğimiz gibi Cüneyt Özdemir çoğu zaman bir özel haber yakalayabilmek için takipçilerine ya da izleyicilerine sorular sormaktadır. Verilen cevapların hepsini herhangi bir ekibi olmadan okumakta ve haber değeri taşıdığını düşündüğü geri dönüşlerin peşinden gitmektedir. Onun çoğu haberinin konu başlığı halkın haber olarak

sunduğu başlıklardan oluşmaktadır. Bu nedenle yeni medyanın en büyük özelliklerinden biri olan etkileşim Cüneyt Özdemir asla atlanmaması gereken bir noktadır. Gelen yorumların her birini okuması, izlenme sayısını gözetmeden yararlı ve faydalı bulduğu her içeriği paylaşması yurttaş gazeteciliğinden sıklıkla yararlandığını göstermektedir.

Cüneyt Özdemir üretilen içeriklerde kimi zaman uzman görüşlerine yer verdiğini, kimi zaman röportajlar yaptığını kimi zamansa yalnızca kendi düşünceleri ile içerik oluşturmaktadır. Bu noktada ikincil kaynaktan yararlanarak üretilen haberler daha çok nötr olarak ele alınmakta, kendi düşüncelerini ifade ettiği içerikler ise daha çok eleştirel bir bakış açısıyla ele alınmaktadır.

Entelektüel özelliklerden biri olan gönüllük esası, Cüneyt Özdemir'in reklam alması ile bir noktada entelektüel kimliği ile çelişmektedir. Fakat bu reklam analiz içinde belirtildiği gibi doğrudan alınmış veya bilinçli olarak verilmiş reklamlar değildir.

Son olarak dünyanın her yerinde tüm kişilerin ekonomik bağımsızlığı kişisel açıdan son derece önemlidir. Kişi kazancı doğrultusunda hayatını idame ettirmektedir. Fakat entelektüel bireyler dışındaki kişilerin ekonomik bağımsızlığı sadece kendisini ilgilendirmekte, kendi bireysel özgürlük alanı kısıtlanmadığı sürece, sahip olduğu mesleği icra ederek ekonomik bağımsızlığını sağlayabilmektedir. Fakat entelektüel birey için durum daha farklıdır. O yalnızca ve daima '*düşünce ve ifade özgürlüğü*'nün olduğu alanlarda üretim yapabilir. Bu bağlamda tüm bu veriler düşünce ve ifade özgürlüğünün geleneksel medya yerine yeni medya ortamlarında daha 'özgür' bir biçimde sunulabildiğini göstermektedir.

Daha önce de söylediğimiz gibi entelektüel herhangi bir devlet kurumunda çalışıyor olabilir. Bu bir üniversite ya da siyasiler tarafından daima kontrol altında tutulmaya çalışan medya kuruluşlarından biri de olabilir. Bu anlamda eğer entelektüel kişi bu gibi kurumlarda faaliyet gösteriyorsa, bu kurumların kendisine çizdiği özgürlük alanı entelektüelin karar noktasını belirler. Bu durumda entelektüelin iki seçeneği vardır: ya kendi bildiği doğrular ve savunduğu görüşler doğrultusunda hareket ederek ne pahasına olursa olsun entelektüel kimliğinden ödün vermeyecek ya da bulunduğu ortam ya da kurumun içinde kendi adına bir alan belirleyerek o alan içinde hareket edecektir. Araştırma içinde yapılan analizler ile Cüneyt Özdemir'in bulunduğu ortam ya da kurumun içinde kendi adına 'yeni' bir alan belirleyerek o alan içinde hareket ettiği sonucuna ulaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Abbate, J. (2000), *"Inventing The Internet"*, Journal Of The Association For Information Science And Technology, (book review: Janet Abbate).
- Adkisson, C. M., (2013), *"African American's Use Of Social Media in Weather-Related Crisis Situations"*, Doctor Of Philosophy, Howard University, Washington
- Akar, E. (2010), *Sosyal Medya Pazarlaması: Sosyal Web'de Pazarlama Stratejileri*, Efil Yayınevi, Ankara
- Akkaya, A. (2012), *"Gramsci ve Bourdieu Düşüncesinde Entelektüel Kavramsallaştırmasının Tekel İşçi Eylemi Üzerinden Analizi"* Yayınlanmış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Ankara
- Akyazı, E., Aslan, P. (2013), *"Halkla ilişkiler Uygulamaları Açısından Sosyal Medya, Kitle İletişiminde Yaşanan Değişimler"* Sosyal Medya ve Ağ Toplumu-1, (Ed: Can Bilgili, Gülüm Şener), İstanbul Reklam Yaratıcıları Derneği
- Alathı, A. (2004), *"Akıl ve Ahlakın Birbirinden Koptuğu Bir Dönemi Yaşıyoruz"*, Entelektüel Perspektif (Ed: M. Zincirkıran), Alfa Yayınları, İstanbul.
- Alkan, T. (1977), *Gelişen Ülkelerde Aydınlar ve Siyaset*, ODTÜ Yayınları, Ankara.
- Altay D. (2003), *"Küresel Köyün Medyatik Mimarı: Marshall McLuhan"*, Kadife Karanlık, (Ed: Nurdoğan Rigel, gül Baltuş), Su Yayınları, İstanbul
- Arık, E. (2013), *"Sosyal Medyada Mahremiyet Görünümleri"*, Sosyal Medya Araştırmaları 1 (Ed: Ali Büyükaslan, Ali Murat Kırık), s: 103-132, Çizgi Kitapevi, Konya
- Arslan, A. (2002), *"Aydınlar, Entelektüeller ve Müminler"*, Cogito, Y.K.Y, sayı:31.
- Atabek, Ü. (2003), *"Yeni İletişim Teknolojileri ve Yerel Medya İçin Olanaklar"*, Yeni iletişim Teknolojileri ve Medya, IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul
- Aydın, M. (2005) *"Aydınlar ve Günümüzdeki İşlevleri"*, Entelektüel ve İktidar, (Ed: Kenan Çağan), Hece Yayınları, Ankara.
- Aydın, O. Ş. (2011), *"Teknoloji, Haber, Nesnellik: Yeni Medya Üzerine Tartışma Notları"*, İletişim ve Teknoloji, (Der: Z. Hepkon), Kırmızı Kedi Yayınevi, İstanbul
- Aytekin, M., Çil, S. (2015) *"Yeni Medya ve Demokrasi İlişkisi"* Yeni Medya Araştırmaları 1, Güncel Tartışmalar Ekseninde, (Ed: Mehmet Gökhan Genel), Ekin Yayınevi, Bursa
- Baysan, G. (2002), *Dreyfus Davası: Gerçek ve Adalet Savaşçısı Zola*, https://www.researchgate.net/publication/281494984_Dreyfus_Davasi_Gercek_ve_Adalet_Savascisi_Zola,

- Bektaş, A. (2013), Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi, Bağlam Yayıncılık, İstanbul.
- Benda, J. (2006), Aydınların İhaneti, (Çev. Cem Soydemir), Doğu Batı Yayınları, Ankara.
- Binark, M. (2014), Yeni Medya Çalışmalarında Araştırma Yöntem ve Teknikleri, (Der: Mutlu Binark), Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Bodin, L. (1984), Aydınlar, (Çev. Mehmet Dünder), Ayko Yayınları, Ankara.
- Boyd, D. M., Ellison, N.B. (2007), “*Social Network Sites: Definition, History and Scholarship*”, Journal Of Computer-Mediated Communication 13/1, s: 210-230
- Boyd, D. (2008), “American Teen Sociality in Networked Publics”, Doktora Tezi, Berkeley Üniversitesi, California
- Bozarth, J. (2010), Social Media for Trainers Techniques for Enhancing and Extending Learning, San Francisco
- Bulaç, A. (1989), Bir Aydın Sapması, Beyan Yayınları, İstanbul.
- Burçak, B. (2006), “19. Yüzyıl Osmanlı Entelektüeli ve Bilimcilik”, Doğu Batı Dergisi, sayı: 35, Ankara.
- Cohen L. Manion L., Morrison, K., (2007), Research Methods Education, Sixth Edition, <https://islmblogblog.files.wordpress.com/2016/05/rme-edu-helpline-blogspot-com.pdf>
- Coşkunurt, Y., E. (2013), Sosyal Medya Kullanımının “Kurumsal Yenilikçi İtibar” Üzerindeki Etkisi Üzerine bir Araştırma, Yayınlanmış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul
- ÇAĞAN, Kenan, (2005), “*Entelektüel İmgesi Üzerine*”, Entelektüel ve İktidar, (Ed: Kenan Çağan), Hece yayınları, Ankara
- ÇAĞAN, Kenan, (2005), “*İktidarla İmtihan Süreçlerinde Entelektüelin Durumu*”, Entelektüel ve İktidar, (Ed: Kenan Çağan), Hece Yayınları, Ankara.
- Çağan, K. (2005), “*Yerli Entelektüelin Rol ve Kimlik Bilinci- S.F. Ülgener, C. Meriç ve Ş. Mardin’in Düşünceleri Ekseninde*”, Entelektüel ve İktidar, (Ed: Kenan Çağan), Hece Yayınları, Ankara.
- Çoban, B. (2011), “*Deliliğin Tutsaklığında Bir Dahi: Louis Althusser*”, Kadife Karanlık, (Ed: Barış Çoban), Su Yayınevi, İstanbul.
- Demiralp, O. (2002), “*Entelektüeller ve Aydınlar*”, Cogito, sayı:31.
- DICTIONARY, Cambridge (2013), s:394, s:553
- Dikmen, G. (2011), “*Tüketen Üreticiden Üreten Tüketiciye Dönüşümde Sosyal Medyanın Rolü*”, İletişim ve Teknoloji Olanaklar, Uygulamalar, Sınırlar (Ed: Zeliha Hepkon) Kırmızı Kedi Yayınevi, İstanbul

- Ergün, M. (2008), *Web Sitelerinin Çeşitli Özellikleri ve Eğitim Kurumları Web Sitelerine Yansımaları*, Kurumsal Eğitimbilim 1 (1), 2-19, https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/66022/mod_resource/content/1/WebSitele ri.pdf
- Genç, E. (2006), “*Sosyolojik Açından Entelektüel Kavramlaştırmaları*” Yayınlanmış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Ankara
- Geray, H. (1994), *Yeni İletişim Teknolojileri Toplumsal Bir Yaklaşım*, Ütopya Yayınevi, Ankara.
- Gezgin, S., İralı, A. E. (2017), “*Sosyal Ortamdaki Yeni etkileşim Araçlarının Sosyo-Politik ve İktisadi Alanlarla Birlikteliği*”, Yeni Medya Analizleri, (Ed: Suat Gezgin, Ali Efe İralı), Eğitim Yayınevi, Konya
- Gönen, Metin. (2006), “*Felsefe, Politika ve Aydın İkilemi*”, Doğu Batı Dergisi, sayı: 35, Ankara.
- Gramsci, A. (1967), *Aydınlar ve Toplum*, Çan Yayınları.
- Gülner, B., Balcı, Ş. (2011), *Yeni Medya ve Kültürleşen Toplum*, Literatürk Yayınları, Konya
- Güralp, A. (2002), “*Entelektüeller, Modernite ve Postmodernite*”, Cogito, Y.K.Y, sayı:31.
- Işıklar, G. (2017), “*Yeni medya ve İnternet Dolayımı Sosyal Yaşam*” Yeni Medya Analizleri, (Ed: Suat Gezgin, Ali Efe İralı), Eğitim Yayınevi, Konya
- Jenkins, H. (2016), “*Cesur Yeni Medya*” Teknolojiler ve Hayran Kültürü, (Çev: Nihan Yeğengil), İletişim Yayınları, İstanbul
- Jenkins, H. (2017), “*Medya Yöndeşmesinin Kültürel Mantığı*”, Yeni Medya Kuramcılarında Yeni Medya Kuramları, (Çev: Filiz Aydoğan, Erdem Yedekçi), Der Yayınları, İstanbul
- Kaplan, A.,M., Haenlein, M. (2010), *Users of The World, Unite! The Challanges and Opportunnities of Social Media*, s: 59-58
- Karaduman, M. (2003), “*İnternet ve Gazetecilik*”, Yeni İletişim Teknolojileri ve Medya, IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul
- Karpat, K. H., (2006), “*Aydınlar ve Kimlik: Tarihsel Bir Bakış*”, Doğu Batı Dergisi, sayı: 35, Ankara.
- Kaya, A. (2013), “*Sosyal Paylaşım ağlarının Kişilerarası İletişim Sürecine Etkisi Bağlamında Facebook*”, Sosyal Medya Araştırmaları 1, (Ed: Ali Büyükaslan, Ali Murat Kırık), Çizgi Kitapevi, Konya
- Kellner, D. (2005), “*Entelektüeller ve Yeni Teknolojiler*” (Çev. Salih Özer), Entelektüel ve İktidar, (Ed: Kenan Çağan), Hece Yayınları, Ankara.

- Kentel, F. (2002), “90’lar Türkiye’inde Kamusal Yüzleriyle Aydınlar”, Cogito, Y.K.Y., İstanbul.
- Keskin, F. (2016), “Michel FOUCAULT”, Entelektüelin Siyasi İşlevi, (Çev. Işık Ergüden-Osman Akınhay-Ferda Keskin), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Konuk, O. (2005) “Modern Entelektüelin Doğuşu”, Entelektüel ve İktidar, (Ed: Kenan Çağan), Hece Yayınları, Ankara.
- Kurşun, A. K. (2017), “Sosyal Medya ve Gazetecilik”, Yeni Medya Analizleri, (Ed: Suat Gezgin, Ali Efe İralı), Eğitim Yayınevi, Konya
- Laughey, D. (2010), Medya Çalışmaları, Teoriler ve Yaklaşımlar, (Çev: Ali Toprak), Kalkedon Yayınevi, İstanbul
- Manovich, L. (2001), The Language of New Media, MIT Press
- McLuhan, M. (1964), Understanding Media: The Extensions of Man, American Library, NY, USA
- McLuhan, M., Powers, R. B. (2001), Global Köy 21. Yüzyılda Yeryüzü Yaşamında ve Medyada Meydana Gelecek Dönüşümler, (Çev: Bahar Öcal Düzgören), Scala Yayıncılık, İstanbul
- Meng, P. (2005), “Podcasting and Vodcasting: Definitions, Discussions and Implications” <http://www.tfaoi.com/cm/3cm/3cm310.pdf> (erişim tarihi: 10 Mart 2018)
- Meriç, C. (1997), Sosyoloji Notları ve Konferansları, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Meriç, Ö. (2014), “Dijital Demokrasi: Türkiye’de Yeni Medya ve Siyasal Katılım” Yayınlanmış Doktora Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul
- Mutlu, E. (2012), İletişim Sözlüğü, Sofos Yayınları, Ankara.
- Mutman, M. (2006), “Yeni Kültür ve Aydınlar”, Doğu Batı Dergisi, sayı: 36, Ankara.
- Narin, B. (2013), Medya ve Gazetecilik Etiği: “Yemeğimi Yedim Konsere Gidiyorum”, Kitle İletişiminde Yaşanan Değişimler, Sosyal Medya ve Ağ Toplumu 1, (Ed: Can Bilgili, Gülüm Şener), İstanbul Reklam Yaratıcıları Derneği
- Nettl, J. P. (2005), “Düşünceler, Entelektüeller ve Muhalefet Yapıları”, (Çev. Salih Özer), Entelektüel ve İktidar, (Ed: Kenan Çağan), Hece Yayınları, Ankara.
- Onat, F., Alikılıç A. Ö. (2012), “Sosyal Ağ Sitelerinin Reklam ve Halkla İlişkiler Ortamları Olarak Değerlendirilmesi”, s:1111-1140, <http://joy.yasar.edu.tr>
- Özcan, F. F. (2012), “Yeni Medya ve Dijital Aktivizm” Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Bilimleri Yeni Medya Bölümü, İstanbul

- Özcan, Z. (2006), “*Sosyo-Kültürel Fenomen Olarak Entelektüeller*”, Doğu Batı Dergisi, sayı: 36, Ankara.
- Özçağlayan, M., Uyanık, F. (2010), “*Sosyal Medya ve Gazetecilik*” Marmara Üniversitesi Yeni İletişim Ortamları ve Etkileşim Uluslararası Konferansı, 28-30 Nisan, İstanbul
- Parsons, T. (2005), “*Entelektüel / Sosyal Bir Rol Kategorisi*”, (Çev.Salih Özer), Entelektüel ve İktidar, (Ed: Kenan Çağan), Hece Yayınları, Ankara.
- Phippen, A. (2004), “*An Evaluative Methodology for Virtual Communities Using Web Analytics*”, Campus Wide Informations Systems, s: 159-184
- Pusak, S. (2014), “*Türkiye’de Kurumsal Sosyal Sorumluluk Üzerine Bir Araştırma; Şirketlerin Periyodik Yayınlanan Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlarının İçerik Analizi*” Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Yönetimi Anabilim Dalı, Mersin
- Said, E. (2002), “*Yazar ve Entelektüellerin Kamusal Rolü*”, Cogito, Y.K.Y, sayı:31.
- Said, E. (2015), Entelektüel, (Çev. Tuncay Birkan), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Sartre, J. P., (2017), Aydınlar Üzerine, (Çev. Aysel Bora), Can Yayınları, İstanbul.
- Scott, D.M. (2010). “*The New Rules of Marketing and PR; How to Use Social Media, blogs, News, Releases, Online Video and Viral Marketing to Reach Buyers Directly*”, New Jersey
- Sevinç, S. (2012), Pazarlama İletişiminde Sosyal Medya, Optimist Yayınları, İstanbul
- Shıls, E. (2005) “*Entelektüeller ve İktidarlar*”, Entelektüel ve İktidar, (Ed: Kenan Çağan), Hece Yayınları, Ankara.
- Sözeri, C. (2012), “*Sosyal Medya Gücüyle Geleneksel Medyayı Dönüştürmek Mümkün mü?*”, Sosyal Medya/İletişim, (Ed: Tolga Kara, Ebru Özgen) (s:269-284), Beta Yayınları, İstanbul
- Sweeney, S. (2011), Social Media for Business 101 Ways to Grow Your Business without Wating Your Time, Maximum Press, Canada
- Şan, M. K. (2005), “*Türk Aydınının Soykütüğü Üzerine Değerlendirmeler*”, Entelektüel ve İktidar, (Ed: Kenan Çağan), Hece Yayınları, Ankara.
- Taftalı, O. (2006), “*Batı Medeniyetinin Mutsuz Çocuğu Entelektüel*”, Doğu Batı Dergisi, sayı: 35, Ankara.
- Tansuğ, A. (2000), “*Etkin İletişim*”, s:98-103 1. İletişim Kongresi, 1-3 Mart Bildiri Kitapçığı, İstanbul
- Tavşancıl, E., Aslan, E. (2011), İçerik Analizi ve Uygulama Yöntemleri, Epsilon Yayınevi, İstanbul

- Timisi, N. (2003), Yeni İletişim Teknolojileri ve Demokrasi, Dost Yayınları, Ankara
- Toksöz, O. (1994), Temel Gazetecilik, İmge Kitapevi, Ankara
- Törenli, N. (2004), Enformasyon Toplumu ve Küreselleşme Sürecinde Türkiye, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara
- Törenli, N. (2005), Bilişim Teknolojileri Temelinde Haber Medyasının Yeniden Biçimlenişi: Yeni Medya, Yeni İletişim Ortamı, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara
- Tuncel, S. H. (2003), “*Yeni iletişim Teknolojilerinde Yöndeşme ve Yerel Medya*”, Yeni İletişim Teknolojileri ve Medya, IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul
- Williams, R. (2013), Kültür ve Materyalizm, (Çev. Ferit Burak Aydar), Sel Yayınları, İstanbul
- Yalçın, Ö. (2006), “*Althusser’de Aydın Sorunu ve İdeoloji*”, Doğu Batı Dergisi, sayı: 36, Ankara.
- Yanar, I. (2005), “*Entelektüeller, İktidarlar, ve Postmodernlik*”, Entelektüel ve İktidar, (Ed: Kenan Çağan), Hece Yayınları, Ankara.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2016), Sosyal Bilimlerde Nicel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayıncılık, İstanbul
- Zarella, D., (2010), The social Media Marketing Book, O’Reilly Media Inc., Canada
- Zygmunt, B. (1996), Yasa Koyucular ve Yorumcular, (Çev. Kemal Atakay), Metis Yayınları, İstanbul.

İnternet Kaynakları

- <https://www.youtube.com/watch?v=E70YDwhHvas>, (erişim tarihi: 15 Mayıs 2018).
- www.dipnot.tv, (erişim tarihi: 15 Mayıs 2018)
- <https://webrazzi.com/2016/05/25/turkiyede-aylik-25-milyon-tekil-ziyaretcisi-olan-youtube-en-buyuk-ikinci-arama-motoru>, (erişim tarihi: 10 Mayıs 2018)

EK 1-5N1K YAPIM EKİBİ İLE YAPILAN GÖRÜŞME

1. Cüneyt Özdemir'in hayatını, gazetecilik serüvenini sizlerden dinleyebilir miyiz?

Cüneyt Özdemir 8 Şubat 1970 tarihinde Ankara'da doğumludur. Babası astsubaydır. Ankara Atatürk lisesinden mezun oldu. Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo televizyon bölümü mezunudur. British Council bursuyla İngiltere'de multimedia üzerine çalışmalarda bulundu. 1990 yılında gazetecilik hayatına “ofis boy” olarak başladı diyebiliriz. 1992 yılında Mehmet Ali Birand'ın yanında 32. Gün haber programında muhabir olarak çalışmaya başladı. Genel yayın yönetmenliği dahil birçok görevde bulundu. Bir süre Atv'de çalışırken Atv ana haber bültenlerinden sonra yayınlanan “Cüneyt'in Büyütecisi” adlı programı hazırladı. Bir yıl kadar Ali Kırca'nın sunduğu Siyaset Meydanı programının yönetmenliği görevini yürüttü. Daha sonra tekrar 32. Gün'e geri döndü. 1996 yılında uluslararası savaş muhabirliği yapmaya başladı. Lübnan-İsrail sınırında, İsrail-Hizbullah çatışmalarını yerinde takip etti. Bombalanan mülteci kampının görüntülerini dünyaya ulaştıran ilk televizyon gazetecilerinden biri oldu. 1997 Taliban'ın ele geçirdiği Afganistan'ın başkenti Kabil'e ilk giden gazeteciler arasında yer aldı. Şah Mesut ile Taliban'ın Kuzey Afganistan'daki çatışmalarını cepheden takip etti, haberleştirdi. 2001 yılında 11 Eylül saldırılarının ardından gelişmeleri yerinde takip edebilmek için Pakistan-Afganistan sınırında aylarca canlı yayınlar yaptı, haber programları hazırladı. 2002 yılında Dünya Kupası'na katılan Türkiye'yi Güney Kore ve Japonya'da takip etti. 2003 yılında ABD'nin Irak'a olan işgalini izledi. ABD dördüncü piyade tümeni ile birlikte Kuveyt'ten Bağdat'a bir ay süren bir işgali takip etti, haberleştirdi. Gerçek bir sinema meraklısıdır, aynı zamanda sörf yelken hobileri arasında. 1999'dan itibaren yaklaşık 19 yıldır devam eden 5N1K haber programı için dünyanın her yerinden haberleri ekrana getirmeye devam ediyor. 19 yılda bugün neredeyse 4 bine yakın program ekranlara geldi. Kimi zaman dünyadan haberlerle, kimi zaman yurtdışı gündemiyle ekranlara gelirken kimi zaman dosya haberler, belgeseller yayınladı, kimi zamansa stüdyo programları yaptı. Aynı zamanda 13 tane kitap yazmıştır.

2. Cüneyt Özdemir'in sosyal medya platformları ile ilgilenen bir ekibi var mı?

Cüneyt Özdemir'in sosyal medya platformlarıyla ilgilenen bir ekibi bulunmuyor. Tüm şahsi hesaplarını kendi kontrol ediyor, etkileşimlere kendi cevap veriyor. Kendisi dışında kimse sosyal medya hesapları için bir içerik üretmemekte. Eğer bu platformlardan gelen bir etkileşim

dikkatini çekerse (özellikle haber söz konusuysa) ve araştırılması gerekirse 5N1K ekibi ile organize olarak haber başlığı ve içerik için çalışmaları birlikte yürütüyoruz.

3. Youtube için yazılım öğrendi mi, youtube ekibi var mı?

YouTube için özel olarak yazılım öğrenmedi. Bununla birlikte Cüneyt Özdemir'in sadece Youtube için kurduğu bir ekibi var diyebiliriz ama bunun içinde yine 5N1K ekibi ile organize olarak çalışıyor. Çoğu zaman özellikle yurtdışında ise ve teknik anlamda bazı ihtiyaçları olursa yine yardım alabiliyor. Video, ses, kayıt vb. konularda çalıştığı ya da kendisine yardımcı olan kişiler değişebiliyor. Sabit, değişmeyen ve sadece YouTube'a özel bir ekibi var demek çok doğru olmayabilir.

4. Cüneyt Özdemir'e göre entelektüel birey nasıl olmalıdır, nasıl tanımlar?

Cüneyt Özdemir nitelikli bulduğu her şeyi okur. Onun en büyük amacı, gazetecilik hayatı boyunca da hep bunu belirtmiştir kendini her gün bir önceki günden daha farklı bir noktada bulmak oldu. Birincisi ona göre entelektüel birey çok okumalı, eleştiriye açık olmalı, hatasının farkına varıp üstüne gitmeli ve kendini hiç durmadan geliştirmeli. Cüneyt Özdemir'in gün içinde dünya üzerinde olup bitenden haberdar olmadığı bir gün yoktur. Dünya gündemi, Türkiye gündemi, siyaset, politika, ekonomi, eğitim, kültür sanat ve daha birçok alanda her zaman halka söylecek sözü vardır.

5. Kendini bir medya entelektüeli olarak tanımlar mı?

Bu açıdan yukarıdaki bilgileri de göz önünde bulundurursak evet kendini bir medya entelektüeli olarak tanımladığını söyleyebiliriz.

6. Medyada kendine kimi örnek ya da rol model almıştır?

Mehmet Ali Birand. Onun için çok büyük anlamlar ifade ediyor. Rol modeli Birand'dır diyebiliriz. Birand ekolü diye bir şey vardır der gazetecilikte. Bu ekol; dış habere açık, araştırmacı, olayı çok farklı boyutlarıyla ele alan, bir ekoldür. Ve yine ona göre gazetecilik ekolünün iyi bir temsilcisidir. En iyi temsilcisi midir bu tabi ki tartışmaya ve yoruma açıktır bunu da her zaman belirtir. Fakat, yapmış olduğu haberler, vizyonu, izlenme oranları, haberlere yaklaşımı açısından Birand ekolünü devam ettirmek onun için çok önemlidir.

7. Youtube kanalını neden kurmaya karar verdi? O'na göre, Youtube'tan sonra neler değişti?

YouTube kanalından önce aslında belirtmemiz gereken bir nokta var, Cüneyt Özdemir gazetede köşe yazarken, televizyon programı yaparken mail adresini izleyiciler ile paylaşırdı. Bunun üzerine gelen her maili tek tek okurdu. Yani YouTube'un kurulmasının ardındaki sebepleri böyle daha iyi açıklayabiliriz. Cüneyt Özdemir, sosyal medyaya girişinden itibaren, Twitter'ın Türkiye'de kullanılmasıyla birlikte, tüm takipçileriyle etkileşim halinde bulunmaya başladı. Örneğin 5.000 takipçiyle yemek yedi ardından 10.000 kişiyle... Okurlarıyla ilk etkileşimi Twitter ile başlıyor. Sadece youtube kanalı ile değil yani. Sosyal medyada mailleşmeler başladı, sitede yazı yazmak isteyenler oldu, içerik üretmek isteyenler, haber önerisi sunanlar... Her gelen maili, her gelen tweeti kendisi kontrol ediyor. Eğer detaylı bir araştırma gerekirse 5N1K ekibine başvuruyor. Twitterdan önce gazetede köşe yazarken, mail adresini okuyucularını, izleyicilerine ulaştırırken hep etkileşim içerisindeydi; bir haber var mı, haber veriyor mu vermiyor mu, bir haber önerisi mi var, bir hatasına mı dönüş yapıldı, hepsine tek tek dikkat ediyordu Bu etkileşimi daha geniş bir platforma dönüştürmeyi istedi aslında. Gelişen teknoloji ile birlikte YouTube'ta bir kanal açtı. Çünkü onun için en önemli şey içerik ve geri dönüşler. Artık istediği anda, istediği yerde bilgi ve haber paylaşabiliyor. Zaten bugün onun için mekan kavramı kalmadı diyebiliriz. Haber ve içerik neredeyse o orada. Haber yapıyor, eleştiriyor, bilgi veriyor.

8. Bilgi paylaşımı açısından yeni medyanın O'na göre avantajı ve dezavantajı neler?

Bu soruyu da yukarıda verdiğimiz bilgiler doğrultusunda cevaplandırabiliriz. Artık mekan kavramı ortadan kalktı. Haberi istediği her alanda üretebiliyor ve yorumluyor. Açıkcası yeni medyanın dezavantajlarından hiç konuşmadık. O, çağa ayak uyduran ve dönüşümün içinde olan biri olduğu için yeni medya bir yenilik olarak değil, bir gereklilik olarak görüyor. Kendisi paylaşılan yorumların bazılarını densiz ve terbiyesiz buluyor. Sadece sosyal medyada mehremiyet olgusuna çok önem veriyor.

9. Sosyal Medya mecralarında özellikle paylaşım yaptığı bir saat aralığı var mı?

Hayır yok. Tüm hesapları kendi kontrolünde ve istediği zaman istediği şeyi paylaşıyor.

10. Youtube içeriklerini nasıl üretir, konuları vb. nasıl seçer, neden?

Dikkatini çeken her konu üzerine gider. Gündemde olan hiçbir şeyi asla atlamaz. Atladığını düşündüğü anda, özellikle Twitter’da özel haber konusunda kullanıcıları ile etkileşim halindedir. Ona yapılan her dönüş bir haber değeri olabilir. Ama özellikle nasıl seçiyoruz dersenez, gündemde olan her şey önceliğidir. Sonrasında ise bilinmeyenler, belgeseller, özel haberler, kimsenin görmediği duymadığı konular, üzerine gidilmesi gereken meseleler, sorun olarak gördüğü meseleler, bazen sadece kendi düşünceleri onun için çok önemli içerik malzemeleridir.

11. Blog yazıyor mu?

Bugün bir haber sitesi olan Dipnot.tv Cüneyt Özdemir’in eski bloğuydu, sonrasında haber sitesine çevrildi. Cüneyt Özdemir’in kendi yazılarının olduğu bir blogtu. Bugün Dipnot.tv içeriklerini 5N1K ekibi oluşturuyor. İçerikler geçmişte daha çok yapılan özgün, özel haberlerden oluşuyor. Aynı zamanda 5N1K’da öne çıkan haberler de bu platformda haberleştiriliyor. Özellikle ekibin ürettiği özel haber içerikleri paylaşılıyor. 3 sene öncesinde sitenin aylık ziyaretçi sayısı 1 milyonu. Günde 100 bin kişi rakamına ulaştığı zamanlar oldu. Şu andaki rakamlar biraz daha düşük.

12. Forum okur mu?

Ekşi sözlük okuyor. Forumları ve nitelikli olan her şeyi okur. İnci Sözlüğü Ekşi sözlüğe oranla daha az okuyor diyebiliriz. Her gün en fazla 15 dakika olmak üzere mutlaka okur. Hakkında girilen başlıklara özellikle bakar Eleştirileri mutlaka okur. Özellikle İnternet üzerinden kendisi hakkında yapılan tüm eleştirileri okuyor.

13. Bilgisayar oyunu oynar mı?

Hayır, bilgisayar oyunu oynamaz. Hiç bilgisayar oyunu oynarken görmedik, yani isim olarak spesifik bazı oyunları bilir ama o kadar.

14. Cüneyt Özdemir' göre Türkiye'deki en büyük entelektüel kimdir?

Cüneyt Özdemir'in en büyük entelektüeli Hasan Cemal'dir.

15. Yaptığımız araştırmalarda şöyle bir bilgi elde ettik: Türkiye'de Twitter'da en çok takipçisi olan gazeteci Cüneyt Özdemir. Doğru mu?

Evet kesinlikle doğru. Bugün Twitter'da en çok takipçisi olan gazeteci kendisi. Takipçileriyle de en çok etkileşim kuran gazeteci de diyebiliriz.

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI	İlayda GİRGINER
Doğum Yeri – Tarihi	İzmir-17.11.1993
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Nevvar Salih İşgören Lisesi
Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, Antalya, 2015
Yabancı Dil	İngilizce
İŞ DENEYİMİ	
Stajlar	• Trt Antalya Radyosu • Trt İstanbul Haber Merkezi • CnnTürk Haber Merkezi
Çalıştığı Kurumlar	• Reztoran Elektrik Yazılım Ticaret Şirketi - Web Editörlüğü, Metin Yazarlığı, Dijital Pazarlama, İçerik Editörlüğü (Ocak 2017-Haziran 2017)
E-Posta	girginerilayda@gmail.com